รายงานการวิจัย

เรื่อง

ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

Bang Wua Community : Creating public seedlings for developing economy of community

โดย

ดร. อรชร ไกรจักร์
ผศ.ดร. ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610761354

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

Bang Wua Community : Creating public seedlings for developing economy of community

โดย

ดร. อรชร ไกรจักร์
ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610761354

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Bang Wua Community : Creating public seedlings for developing economy of community

BY

Dr. Orachorn Kraichakr
Assistant Professor Khanthong Wattanaprasit, Ph.D.
Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University
B.E.2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University
MCU RS 610761354
(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผู้วิจัย : ดร.อรชร ไกรจักร์ และ ผศ.ดร ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

หน่วยงาน : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ในการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีการศึกษาข้อมูลพื้นที่ชุมชนบางวัว จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยมุ่งเน้นการประชุมระดมสมอง กำหนดปัญหาโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ ๒) เพื่อนำเสนอการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะนั้น สภาพปัญหาเดิมมีความขัดแย้ง ไม่เห็นถึงความหมายและคุณค่าในการทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ขาดความรู้ กฎหมาย ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน การเล่นหวย ความไม่เข้าใจการทำหน้าที่จิตสาธารณะ ภายหลังจากการลงพื้นที่ ๒ ครั้ง ได้ทำการสร้างความเข้าใจ สร้างรูปแบบและกิจกรรมในครั้งที่ ๓ และ ครั้งที่ ๔ เพื่อสร้างผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ระดมความคิดประชุมกลุ่ม ขยายผลกิจกรรมในความร่วมมือของผู้นำโดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และ ผู้นำที่มีผลงานนวัตกรรมลดค่าหวยระดับประเทศด้วยการออม ถอดความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เห็นถึงผลลัพธ์ในรูปแบบกิจกรรมที่มีการทำต่อเนื่องวัดผลโดยการพัฒนาผู้นำชุมชน

งานวิจัยนี้ได้ทำการถอดบทเรียน โมเดลผู้นำชุมชนขับเคลื่อนกลุ่มพลังจิตสาธารณะ จำนวน ๖ แห่ง เพื่อให้ผู้นำชุมชนบางวัว เห็นภาพรวม เข้าใจถึงเทคนิควิธีการ กิจกรรม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้นำชุมชนบางวัว ๑๒ คน ได้เห็นคุณค่า ความหมายในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความหมาย เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นกำลังแห่งความรอบรู้ ความฉลาด ผู้นำที่มีคุณธรรม และ จริยธรรมของกลุ่มพลังจิตสาธารณะ ผลลัพธ์ที่ได้คือแนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้า และ ตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม และ การตั้งกลุ่มสัจจะแห่งการออมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว ต.สำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ

Title : Bangwua Community: Cultivating seedlings of common good for community economic development
Researchers : Orachorn Kraichakr, Ph.D.
Assistant Professor Khanthong Wattanaprasit, Ph.D.
Fiscal Year : 2018
Granting Agency : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The research, titled "Bangwua Community: Cultivating seedlings of common good for community economic development" is an action research that compile the data from Bangwau Community, Samut Prakan Province. The research emphasized brainstorming sessions with the topics decided by the stakeholders from the community with two aims: 1) to create a participation process for developing common good leaders and 2) to present development of common good leaders for community economic development.

The results showed that the creation of participation process for developing common good leaders was obstructed from the previous community conflicts, their inability to understand the meaning and values of common good, the lack of knowledge on laws and the community economic situations, addictions to lotto. After first two initial visits to the community, activities were created during the third and fourth visits to cultivate common good leaders for developing community economy. These activities included group discussions and brainstorming's, which expanded into knowledge sharing with local monks, government officials, and community leaders, as well as a national model leader that innovated the curbing of lotto gambling with saving. Through this, the success model for community economic development was elaborated to show that it could be accomplished through continuous activities that could be evaluated by the development of community leaders.

This research provided the lesson learned from six successful model of common-good driven development in other communities, so that the 12 Bangwua

community leaders could see a bigger picture and understand the techniques and methods for creating activities that would motivate the values and reasons for meaningful coexistence to help each other drive local economy. The outcomes of the research included approaches to developing community leaders, model for economic development, innovation for curbing lott with savings, and creation of the group, titled “Truth of Saving for Developing Economy in Bangwua Community , Samrong Tai Subdistrict, Samut Prakan Province.

กิตติกรรมประกาศ

ขอนอบน้อมแด่สมเด็จพระผู้มีพระภาคอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น พระสัทธรรม และ พระอริยสงฆ์ทั้งหลายผู้เป็นที่พึ่งสูงสุด งานวิจัยเรื่อง“ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน Bang Wua Community : Creating public seedlings for developing economy of community” เล่มนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ และ ความเอื้อเฟื้อจากบุคคลหลายฝ่าย ขอบพระคุณ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระราชปริยัติกวี ศาสตราจารย์ ดร. เมตตาให้คำปรึกษา ทีมงานผู้วิจัยอย่างต่อเนื่อง

อนุโทนาขอบพระคุณ พระสุธีรรัตนบัณฑิต ,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ให้โอกาสเขียนงานนำเสนอพร้อมความเมตตาในการแนะนำกระบวนการวิจัย พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร.รศ.ดร คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ผ.ศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม เมตตาส่งเสริมและเกื้อหนุนให้มีผลงานวิจัย ขอบคุณทีมผู้ร่วมวิจัย ที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัย ๒ ท่านกล่าวคือ ผศ.ดร ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ คุณญาดา ผดุงโภชน์, ขอขอบคุณ คุณวรพงษ์ เติดสงค์ ที่ให้การสนับสนุนให้ข้อมูลในการขับเคลื่อนชุมชนบางวัว

อนุโมทนาขอบพระคุณ พระมหานุกูล อภิปุณฺโณ.ดร พระวิทยากรกลุ่มจิตสาธารณะ ขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และ ขอบคุณ คุณชัยยา ตีบไธสง ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานถุงไทย จำกัด วิทยากรกลุ่มกิจกรรมลดเล่นหวยด้วยการออม อนุโมทนาผลงานของผู้วิจัยและบทความหนังสือตำราทุกเล่มที่ได้นำมาทบทวนต่อยอดเติมเต็มงานวิจัยนี้ ขอบคุณคณะกรรมการชุมชนบางวัว ที่ให้สถานที่เพื่อการลงภาคสนามหลายครั้ง พร้อมเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนเริ่มกระบวนการจนเสร็จสิ้นกระบวนการ

ขอบพระคุณ พระมหาชุติภัค อภินนฺโท ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริมงานวิจัย ตลอดจน ตลอดจนเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และ ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่ไม่ได้กล่าวนามในที่นี้รวมถึง ผู้ให้กำลังใจและร่วมลงพื้นที่ชุมชนฯ ผศ.ดร.เอกพันธ์ ไกรจักร์ รองหัวหน้าภาคพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ด้วยอานิสงส์ของความมีวิริยะอุตสาหะในการทำการวิจัยครั้งนี้

ดร.อรชร ไกรจักร์ และคณะ

๑๖ กันยายน ๒๕๖๒

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย..... ..... ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ. ..... ข

กิตติกรรมประกาศ..... ..... ค

สารบัญ..... ..... ง

บทที่ ๑ บทนำ..... ๑

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... ๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... ๗

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ..... ๗

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษาวิจัย..... ๗

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย..... ๘

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย..... ๙

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... ๙

บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... ๑๑

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... ๑๑

๒.๑.๑ แนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา..... ๑๑

๒.๑.๒ ความหมายจิตสาธารณะ..... ๑๔

๒.๑.๓ หลักการสำคัญ : หลักธรรมอีกหลักธรรมของที่ผู้มีจิตสาธารณะ..... ๑๕

๒.๑.๔ การประยุกต์ : หลักธรรมที่ควรปฏิบัติในกลุ่มงานจิตสาธารณะ..... ๑๘

๒.๑.๕ การประยุกต์สติเป็นหลักธรรมหลักคิดของผู้มีจิตสาธารณะ..... ๒๓

๒.๑.๖ กระบวนการพัฒนา: จิตสาธารณะตามแนวทางพระพุทธศาสนา..... ๓๒

๒.๑.๗ สรุปแนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา..... ๓๔

๒.๒ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ..... ๓๔

๒.๒.๑ ความหมายของจิตสาธารณะ..... ๓๔

๒.๒.๒ ความสำคัญของจิตสาธารณะ..... ๓๗

๒.๒.๓ คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ..... ๓๙

๒.๒.๔ องค์ประกอบของจิตสาธารณะ..... ๔๑

๒.๒.๕ การประยุกต์: ตัวอย่าง : จิตสาธารณะในแนวทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัย..... ๔๓

๒.๓ แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง..... ๕๓

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้..... ๖๐
๒.๔.๑ แนวคิดการเชื่อมโยงของ ธอร์นไดค์ ๖๐
๒.๔.๒ แนวคิดการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิค หรือ แบบอัตโนมัติ..... ๖๑
๒.๔.๓ แนวคิดการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ..... ๖๓
๒.๕ แนวคิดการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ๖๔
๒.๖ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง..... ๖๗
๒.๗ ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น..... ๖๙
๒.๘ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง แม่แจ่มโมเดลพลัส..... ๗๓
๒.๘.๑ ถอดบทเรียนเพื่อศึกษากระบวนการแก้ปัญหา..... ๗๓
๒.๘.๒ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง:วัดสุทธิโมเดล..... ๗๗
๒.๘.๓ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสร้างทุนทางปัญญา ของธนาคารกรุงไทย..... ๗๘
๒.๘.๔ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมูลนิธิ ปัญญานันทาราม..... ๗๙
๒.๘.๕ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จังหวัดตราด..... ๘๐

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย(Research Methodology)..... **๘๗**
๓.๑ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย..... ๘๗
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา..... ๘๘
๓.๓ การรวบรวมข้อมูล..... ๘๘
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล..... ๘๙
๓.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย..... ๙๒

บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย..... **๙๗**
๔.๑ การพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว..... ๙๗
๔.๑.๑ ผลการวิจัยสร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนา ชุมชนบางวัว..... ๙๙
๔.๑.๑.๑ กระบวนการสร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน..... ๙๙
๔.๑.๑.๒ วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการจัดการกระบวนการพัฒนา ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ..... ๑๒๑

๔.๑.๒ ผลการวิจัยนำเสนอบางวัวโมเดลแนวการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน..... ๑๒๓
๔.๑.๓ การนำเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อสังคมชุมชมบางวัว..... ๑๓๐
๔.๒ องค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อสังคม..... ๑๓๒

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... ๑๓๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย..... ๑๓๕
๕.๒ อภิปรายผล..... ๑๓๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ..... ๑๓๘
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงแผนการต่อเนื่อง..... ๑๓๙
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย..... ๑๓๙
บรรณานุกรม..... ๑๔๑
ภาคผนวก ๑๔๙
ภาคผนวก ก บทความวิจัย..... ๑๔๙
ภาคผนวก ข กิจกรรมเกี่ยวกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์..... ๑๖๗
ภาคผนวก ค บันทึกข้อความ / จดหมายเชิญ..... ๑๖๙
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรมการดำเนินการวิจัย..... ๑๗๒
ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการ..... ๑๗๙
ประวัติผู้วิจัย..... ๑๘๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความสำคัญของจิตสาธารณะ มุ่งเน้นถึงความรับผิดชอบในความรับผิดชอบที่มีอยู่ในตนเอง ถึงแม้ว่ากลุ่มบุคคลที่ผ่านกระบวนการอบรมสั่งสอน ถ้าจิตใจตนเองไม่ยอมรับ การปลูกฝังจิตสาธารณะ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่
สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย
เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป
เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโค ที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น[๑]

คำว่า จิตสาธารณะ จะเกิดขึ้นได้ บุคคลนั้น มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับการอบรมบ่มเพาะผ่านการสั่งสอนจิตใจมาดีแล้ว ดัง พระพุทธภาษิตที่ปรากฏข้อความว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่
สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดี หรือ ทำดีตามไปด้วย
เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป
เหมือนเงาติดตามเขาไป ฉะนั้น[๒]

ความหมายคำว่า จิตอาสา คือผู้ที่มีจิตใจเป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังแรงกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่ตนมี แม้กระทั่งเวลา เพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวม ... อีกทั้งยังช่วยลด “อัตตา” หรือความเป็นตัว เป็นตน ของตนลงได้บ้าง จิตสาธารณะ จิตคิดช่วยเหลือสังคม[๓] ในวงการวิชาการ ให้ความหมายของคำว่า “จิตสาธารณะ” เป็นศัพท์ที่นำมาใช้กันมากขึ้นในสังคมไทย โดยแปลจากภาษาอังกฤษที่เรียกว่า Public mind, public consciousness, public mind, public service, service mind, คำศัพท์ชุดนี้ แปลเป็นภาษาไทย นอกจากใช้คำว่า จิตสาธารณะ มีความหมายเดียวกับคำอื่น ๆ กล่าวคือ สำนึกสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ จิตบริการ

---

[๑] **ขุ.ธ.**(ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

[๒] **ขุ.ธ.**(ไทย) ๒๕/๑/๒๔.

[๓] พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐/๘/๖๒

จิตอาสา เป็นกลุ่มความหมายเดียวกัน จากความหมายดังกล่าว พัฒนาก่อการให้เกิดรูปแบบกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ[๔]

ท่ามกลางพลวัตรโลกศตวัตรที่ ๒๑ เป็นห้วงเวลาแห่งกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายประชาคมโลกการเติบโตของเศรษฐกิจประเทศบนพื้นฐานการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกกล่าวถึง การสร้างความรู้คู่คุณธรรมเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เพราะเป็นหนทางหนึ่งที่เป็นตัวช่วยในการกำหนดพฤติกรรมบุคคลในสังคม ให้สำนึกในความเป็นผู้มีจิตอาสาต่อสังคม นอกเหนือจากการเป็น คนเก่ง แล้ว ต้องเป็นคนดี ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นถึงการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ และ เป็นการป้องกันอย่างแท้จริง แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขได้นั้น ต้องพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงควบคู่กับการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงไม่หวั่นไหว พร้อมทั้งพัฒนาสมองให้มีวิชาความรู้ มีสติปัญญามีคุณธรรมที่ดีงาม จึงจะหล่อหลอมวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การพัฒนาคนเป็นมนุษย์ทั้งกายและใจนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้มีการพัฒนาชีวิตในทางที่ดีเป็นคนดี และ มีความดีในตน ประกอบด้วย ความรู้ดี ความสามารถดี ความคิดดี ความประพฤติดี และ ความมีจิตใจที่ดีงาม[๕]

ปรากฏการณ์ทางสังคม พบว่า รูปแบบกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงระดับจิตสาธารณะของกลุ่มคนบุคคลเล็กรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง เกิดความสมานฉันท์ของคนในสังคม การจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นแสดงออกในทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวก ตัวอย่างเช่น โครงการคนละก้าวเพื่อ ๑๑ โรงพยาบาลทั่วประเทศ ด้วยการบริจาคเพื่อซื้ออุปกรณ์การแพทย์ให้กับ ๑๑ โรงพยาบาลที่ยังขาดแคลนซึ่งต้องการความช่วยเหลือจากกลุ่มของผู้มีจิตอาสา มีความศรัทธาร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้เพื่อนมนุษย์ได้รับการรักษาที่ดีมีคุณภาพชีวิตซึ่งเป็นแนวคิดของตูน บอดี้สแลม[๖]

ในทางกลับกันมุมหนึ่งของสังคม สะท้อนให้เห็นภาพสังคม ถึงการพัฒนาคนในประเทศเพราะคุณภาพสังคมไทยทุกวันนี้ คนไทยส่วนใหญ่มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และ ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัยความซื่อสัตย์สุจริต และ การที่ไม่มีจิตสาธารณะ กระแสการเปลี่ยนแปลง

---

[๔] สุพจน์ ทรายแก้ว ,**จิตสำนึกสาธารณะ:การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง**” วารสารเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์,ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนยาน ๒๕๔๖) ; ๔๕ ถึง ๔๗.

[๕] นวลลออ แสงสุข, **จิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน:กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง**, รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง (กรุงเทพมหานคร; ,มหาวิทยาลัยราคำแหง,๒๕๕๙),หน้า ๕.

[๖] เปลวสีน้ำเงิน,”**ขับเคลื่อนพลังเยาวชนคนรุ่นใหม่ สู่พลเมืองจิตอาสาเปลี่ยนแปลงประเทศ**” หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์,(๒๙ตุลาคม ๒๕๖๐): หน้า ๒.

ต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในสังคมที่เป็นพฤติกรรมบริโภคนิยม สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยบางส่วนไม่สามารถเลือกรับปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นรากเหง้าของคนไทยถูกกลืนโดยวิถีชีวิตแบบใหม่มีค่านิยมยึดตนเองเป็นหลักมากกว่าการคำนึงถึงสังคมส่วนรวม รักสนุกและความสบาย เชื่อข่าวลือ ขาดความอดทน ขาดวินัย วัตถุนิยม ยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรม กล่าวได้ว่า คุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยยังมีปัญหา เชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นต่ำกว่าค่ากลางมาตรฐานสากล ปัญหาวัยรุ่นตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร[๗] สอดคล้องกับผลการวิจัย พบว่า ปัญหาใหญ่ที่สุดของสังคมไทย ได้แก่ ความไม่ซื่อสัตย์ สุจริต การทุจริตคอรัปชั่น ร้อย ละ ๕๐.๖๘ รองลงมา คือ การเสียสละ แบ่งปัน ขาดความมีน้ำใจ เห็นแก่ประโยชนส่วนตนมากกว่าส่วนรวม และ การขาดความสามัคคี ปรองดอง รักใคร่กลมเกลียว เกิดความขัดแย้งในสังคม สัดส่วนร้อยละ ๑๔.๙๕ และ ๑๒.๔๗[๘] ในประเด็นปัญหาคุณธรรมของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความเร่งด่วนในการหาแนวทางแก้ไขและพัฒนา

ปัญหาสำคัญของ ชุมชนบางวัวพัฒนา หากมองถึงความสำคัญของชุมชนบางวัวพัฒนา อาจกล่าวได้ว่าคือ ความเจริญเติบโตของประชากรมีจำนวนครัวเรือน ๒,๒๑๕ ครัวเรือน จำนวนประชากร๕,๓๘๘ คน แยกเป็นประชากรชาย ๒,๕๙๓ คน ประชากรหญิง ๒,๗๙๓ คน อายุประชากรที่จำนวนมากสุดอันดับหนึ่ง คือ กลุ่มช่วงอายุ ๒๖ ถึง ๔๙ ปี มีประชากร จำนวน ๒,๒๒๖ คน รองลงมา กลุ่มช่วงอายุ ๕๐ ถึง ๖๐ ปี มีประชากร จำนวน ๗๗๔ คน และอันดับสาม กลุ่มช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีประชากร ๖๖๕ คน[๙] สภาพแวดล้อมในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน ครัวเรือนมีภารหนี้นอกระบบ ภารหนี้กองทุนหมู่บ้าน วิเคราะห์ได้ว่า การขยายประชากรของกลุ่มวัยเจริญพันธุ์ และ วัยทำงาน สะท้อนถึงการเศรษฐกิจชุมชน และ การพัฒนารูปแบบความร่วมมือผู้นำชุมชน ในด้านเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเชิงระดับนโยบายระหว่างองค์กร และ ในเชิงการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันนั้น ย่อมมีผลดี และผลกระทบในทางตรงกันข้าม

ปัญหาหลักในชุมชนที่ได้สัมภาษณ์ประธานชุมชน[๑๐] เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐ และกรรมการชุมชนผู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องในการบริหารชุมชนบางวัวพัฒนา พบว่า“ชุมชนมีปัญหาเรื่องของ

---

[๗] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๐, หน้า ๓๙- ๔๓.

[๘]รายงานวิจัย “**แนวทางการพัฒนาจิตอาสาสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยใช้การบริหารคุณภาพด้วยวงจรเดมมิ่ง**”วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๘, หน้า ๑๘๗.

[๙]นายสรรเกียรติ กุลเจริญ นายกเทศมนตรีเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ต. สำโรงใต้ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ

[๑๐] นายสมพงษ์ เติดสงค์ ประธานกรรมการชุมชนบางวัวพัฒนา และ คณะกรรมการหมู่บ้าน ๗ คน ในที่ทำการของชุมชนบางวัวพัฒนา ต. สำโรงใต้ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐]

เงินกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลมอบให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ขาดความเข้าใจในการนำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ส่งผลกระทบในการชำหนี้คืน คณะกรรมกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการมีทำงานกองทุนหมู่บ้านหรือที่นิยมเรียกว่าจิตสาธารณะ มีความเข้าใจว่าเป็นการทำงานเพื่อส่วนร่วมเป็นภาระ ประชากร เป็นหนี้นอกระบบ หนี้กองทุนหมู่บ้าน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นประชากรฟุ่มเฟือย มีค่านิยมผิด ๆ รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการพัฒนาและบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่ดี ฉะนั้น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้นำชุมชนไม่มีความรู้ด้านการพัฒนา ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย การจัดการรูปแบบและวิธีการพัฒนาคนในชุนชน ”

จังหวัดสมุทรปราการ นับได้ว่าเป็นเมืองที่แวดล้อมไปด้วยเขตย่านของโรงผลิตอุตสาหกรรมต่างๆ รากฐานของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงานในอุตสาหกรรม ซึ่งมีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ระดับปานกลางและมีสภาพของสังคมคนทำงานที่มีหนี้สินมากกว่าการออมเงิน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีวินัยทางการเงินและมีการออมทรัพย์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ จึงมีนโยบายมอบหมายให้สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ จัดตั้งสหกรณ์ในจังหวัดเพิ่มด้วยวัตถุประสงค์ จังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานจำนวนมาก ความน่าจะเป็นที่คาดการณ์ คือ ทุกโรงงานควรจะมีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อให้เศรษฐกิจโดยรวมของครอบครัวดีขึ้น เมื่อรับนโยบายจึงได้ร่วมประชุมกับกระทรวงแรงงานมีมติร่วมกันว่ามีโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก อันเนื่องจากเกิดจากปัญหาสหภาพกับนายจ้าง สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับชุมชนบางวัวพัฒนา ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน คือ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ตามโครงสร้างของกองทุนหมู่บ้าน ที่ไม่สามารถบริหาร และ นำพาเงินกองทุนที่ได้มาจากรัฐบาลให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ จากการลงพื้นที่ และ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า ผู้ปฏิบัติหน้าที่ยังขาดการนำความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการระบบการเงินอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ขาดการนำความรู้ด้านบัญชี และ รูปแบบการบริหารจัดการไปใช้ในการบริหารเงินกองทุน มุ่งเน้นไปในเรื่องการใช้อำนาจ ที่ไม่ชอบธรรม ตีความเข้าข้างตนเอง ออกระเบียบวิธีการใหม่ เพื่อให้ได้มาอันประโยชน์ส่วนตน ผิดหลักการบริหารเงินกองทุนและหลักคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นผลกระทบให้สภาพแวดล้อมปัจจุบันการติดตามนำเงินกองทุนหมู่บ้านมาบริหารความต้องการด้านเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกในชุมชนบางวัวพัฒนา

แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศการวางกรอบยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ด้วยการวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณ ธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัยค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และ มีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นที่มาของการกำหนดเป้าหมายรวมการ

พัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔) ที่ได้ยึดหลัก "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" "การพัฒนาที่ยั่งยืน" และ **"คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา"**[๑๑] ยุทธศาสตร์ที่ ๑ กล่าวถึง การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ด้วยความสมบูรณ์รวดเร็ว โดยมีพื้นฐานจากสถาบันสังคมที่เข้มแข็งทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน และ ภาคเอกชนที่มีความร่วมมือกันในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง การสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ การส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ความมีวินัย จิตสาธารณะ รวมทั้งเร่งสร้างสภาพแวดล้อมภายในและโดยรอบสถานศึกษาให้ปลอดจากอบายมุขอย่างจริงจังนอกจากนี้ยังต้องปรับวิธีการเผยแผ่หลักศาสนาให้มุ่งชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักธรรมคำสอนที่เข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง นำไปสู่การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม[๑๒]

กล่าวได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนบางวัวพัฒนา จะนำปัญหาจากการลงพื้นที่ในชุมชนมาออกแบบกระบวนการสร้างต้นกล้าจิตสาธารณะแบบมีส่วนร่วมและพัฒนารูปแบบความร่วมมือของผู้นำชุมชน ในด้านเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเชิงระดับนโยบายระหว่างองค์กร และ ในเชิงการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ส่วนการพัฒนาด้านจิตใจจะนำหลักคำสอนทางศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่คนในประเทศส่วนใหญ่นับถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนประชากรในชุมชนบางวัวพัฒนา ให้มีองค์ความรู้ ด้านจัดการเงินในครัวเรือน และพัฒนาคุณธรรมของประชากรในชุมชนบางวัวพัฒนา ได้เรียนรู้จักการพึ่งตนเอง ไม่ตกเป็นทาสของเทคโนโลยีทีทันสมัยจนหลงลืมศักยภาพ และ ภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการสร้างต้นเกล้าในชุมชนบางวัวพัฒนาจะช่วยขับเคลื่อนพัฒนาเยาวชนไทยซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นวิถีดำเนินชีวิตได้พร้อม ๆ กับการเติบโตของความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้ผู้นำชุมชนต้นกล้าจิตสาธารณะ ที่ความเก่งในการจัดการเรื่องการเงิน การมีจิตสาธารณะที่ดี และ มีความสุขในการมองเห็นว่าชุมชนมีความเจริญเติบโตท่ามกลางความดีงามในการขยายผลต้นกล้าจิตสาธารณะ ให้มีวงกว้างมากขึ้นอย่างเป็นระบบ และรูปธรรม ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรทุกภาคส่วนขับเคลื่อนอย่างจริงจัง ดังนั้นการสร้างความเข้าใจที่นำไปสู่การปฏิบัติได้ด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคิด หลักการมีส่วนร่วม บุคคลที่มีจิตสาธารณะ สู่ชุมชนบางวัวพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาถึงรากฐานการขาดความรู้ในการเป็นนำที่มีคุณธรรมของคนในชุมชนบางวัวพัฒนา โดยให้ผู้นำชุมชนที่จะเป็นต้นกล้าจิตสาธารณะให้เห็นคุณค่าความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนิน

---

[๑๑] รายงานจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,๒๕๖๐,หน้า ๖๔-๖๖.

[๑๒] รายงานจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,๒๕๖๐,หน้า ๖๘-๖๙.

ตามพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว". . .เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็ม ที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม และ ลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป. . ."

ในงานวิจัยเรื่องชุมชนบางวัวพัฒนา:สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นลักษณะเฉพาะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ออกแบบกระบวนการสร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุนชน มุ่งผลการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและ การรับรู้ในปัญหา และ แนวทางแก้ไขของชุมชน ผู้นำสามารถสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในเรื่องจิตสาธารณะและสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะทำให้ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในชุมชนเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณสามารถต้านทานสิ่งยั่วยุและกระแสบริโภคนิยม มีสติจากการทำงานอย่างมีสมาธิ มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา มีผลกระทบในการพัฒนาสังคมโดยรวมและส่งผลต่อนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ[๑๓]

การศึกษาถึงกระบวนการในการพัฒนาการร่วมมือจากทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการปลูกฝังคุณธรรม การให้องค์ความรู้ตามทฤษฎีของคณะผู้วิจัย จึงเป็นสิ่งทีท้าทายและควรเร่งพัฒนาให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ เพราะหากมีนโยบายที่ดีแต่ขาดแผนการวางยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนและการวัดผลเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมย่อมทำให้เป้าหมายนั้นไม่บรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กล่าวในรายการ “ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” วันศุกร์ที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๐ ความโดยสรุปมีว่า “การบรรลุเป้าหมายของประเทศชาติ นอกจากการมีแผนยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายร่วมกันแล้ว สิ่งที่ต้องเน้นย้ำ กล่าวคือ ความร่วมมือและความปรองดองของคนในชาติ เพราะหากเราไม่มียุทธศาสตร์ ไม่มีวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายร่วมกันแล้วก็ยากที่จะทำงานร่วมกันให้สัมฤทธิ์ผลได้โดยง่าย[๑๔]

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยเห็นถึงความท้าท้ายสนใจที่จะศึกษาปัญหาในพื้นที่ชุมชนบางวัวพัฒนา และ ค้นหา นวัตกรรมรูปแบบการทำงานร่วมกันในชุมชนบางวัวพัฒนา ให้เป็น ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวพัฒนา สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ที่ ๑ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๒ ทั้งนี้การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการสร้างการร่วมมืออย่างมีระบบและกลไก และ เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จที่สามารถตอบสนองนโยบายขององค์กรที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดความร่วมมือและร่วมแรงในการนำพา

---

[๑๓] นิธิ เอี้ยวศรีวงศ์ “**การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น**”กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง,พ.ศ.๒๕๓๖ หน้า ๔๙.

[๑๔] (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี , ๒๕๖๐)

ประเทศไทยตอบโจทย์แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ ๑๒ โดยการพัฒนากระบวนการพัฒนาความร่วมมือในการเสริมสร้างคุณธรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนประเทศบนฐานการพัฒนาคนในชาติซึ่งเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยเริ่มต้นที่ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ ให้เป็นผู้มีความรู้คู่กับคุณธรรมและรู้จักดำเนินชีวิตที่ความพอดี และ ความพอเพียง มีจิตสาธารณะ อันจะทำให้ชุมชนบางวัวพัฒนามีประชาชนที่มีความเข้มแข็ง ในครัวเรือน เพราะเศรษฐกิจชุมชนเมื่อมีความมั่นคง และ ยั่งยืนเกื้อหนุนฐานรากในอนาคตให้ประเทศชาติ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัวในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

๑.๒.๒ เพื่อนำเสนอโมเดลการพัฒนาผู้นำต้นเกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ที่เหมาะสมกับชุมชนบางวัวในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้นำมีความเข้าใจว่าผิด ว่าการทำงานเพื่อส่วนรวมเป็นภาระ อะไรเป็นปัจจัยปัญหาหนี้ครัวเรือน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ค้นคว้าหากระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว เพื่อการออกแบบกระบวนการสร้างโมเดลการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษา ไว้ ๔ ด้าน

๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพปัญหาความเป็นมา สถานการณ์ของปัญหาของชุมชนบางวัวพัฒนา เอกสารการบริหารกองทุนหมู่บ้าน สำรวจหนี้สินครัวเรือน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสภาพบริบทของชุมชนบางวัวพัฒนาศึกษาแนวคิด ๑) แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม ๒) แนวคิดเรื่องจิตสาธารณะ ๓) แนวคิดผู้นำการเปลี่ยนแปลง ๔) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะชุมชน และ ศึกษาเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ และ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถถา หนังสือ ตำรา เพื่อให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ในเชิงแนวคิดทฤษฎี

๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษากำหนดไว้ คือ ชุมชนบางวัวพัฒนา ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร และ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มประชากรที่ศึกษา คณะผู้วิจัยจะคัดเลือก ผู้นำชุมชนบางวัวพัฒนา ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ ซึ่งมีจากตำแหน่งเดิม หรือ อาสาสมัคร เข้ามาร่วมกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๑๒ คน จากฐานประชากรเดิมที่มีอยู่ในกลุ่ม วัยทำงาน ผู้สูงวัย ตามที่ได้กล่าวไว้ในความเป็นมาของประชากรชุมชน หน้าที่ ๒ ของบทนำของความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

คณะผู้วิจัย กำหนดเวลาในการปฏิบัติงานวิจัยไว้ ๑๗ เดือน โดยเริ่มตั้งแต่ มีนาคม ๒๕๖๑ ถึง กันยายน ๒๕๖๒

๔.๕ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๔๘ คน ซึ่งเป็นการรวมตัวของคณะกรรมการชุมชนบางวัว จำนวน ๑๒ คน จากฐานประชากรเดิมที่มีอยู่ในกลุ่ม วัยทำงาน ผู้สูงวัย ตามที่ได้กล่าวไว้ในความเป็นมาของประชากรชุมชน หน้าที่ ๒ ของบทนำของความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๔.๖ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้นำ จำนวน ๑๒ คนซึ่งเป็นกลุ่มคณะกรรมการ ทั้งนี้ไม่รวมถึง นายกเทศมนตรี ต.สำโรงใต้ และ ผู้นำชุมชน ผู้มีความเกี่ยวเนื่องในชุมชนบางวัว

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ต้นกล้าจิตสาธารณะ หมายถึง การพัฒนาผู้นำชุมชนที่มี บทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

๑.๕.๒ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว หมายถึง โมเดลที่มีหลักการและวิธีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนบางวัว

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย ในการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ประโยชน์ทางวิชาการ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ผลการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ และ แนวทางปฏิบัติในการขับเคลื่อน โดยผู้นำชุมชนเข้าใจสภาพปัญหาการของชุมชน นำทฤษฎี และ แนวทางพระพุทธศาสนาขับเคลื่อน ผู้นำต้นกล้าของชุมชนบางวัวพัฒนา เพื่อการขยายผลพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวพัฒนา

๑.๗.๒ ประโยชน์ทางการปฏิบัติ ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลในนำผลการพัฒนาสู่การขับเคลื่อน ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ เข้าใจถึงหลักการ วิธีการเพื่อการปฏิบัติของกลุ่มผู้นำในการขับเคลื่อน สามารถเป็นต้นแบบ ใช้เป็นตัวอย่างในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยความรู้ ความเข้าใจ ของผู้นำที่จิตสาธารณะ เพื่อความร่วมมือของกลุ่มผู้นำชุมชน ตามแนวทางพระพุทธศาสนาใน

วงกว้างระดับประเทศสามารถพัฒนาเป็น “คู่มือในการพัฒนาผู้นำจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”ที่ได้จากการถอดบทเรียนภาคปฏิบัติเพื่อใช้ประโยชน์ในนิเทศงานผู้นำในชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งรัฐและเอกชน

๑.๗.๓ ประโยชน์ด้านนโยบาย ผลการวิจัย ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวพัฒนานี้ สามารถตอบโจทย์แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ ๑๒ ตลอดจนกลไก และ เกณฑ์ชี้วัดที่สำคัญ อันจะทำให้ ผู้นำชุมชนมีจิตสาธารณะ มีส่วนร่วมรวมพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตอบโจทย์ประเทศ ในขณะที่มีการปฏิรูปหลายหน่วยงานตามที่กล่าวไว้ในบทนำ นอกจากนี้ สามารถช่วยหนี้สูญของระบบครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายที่ทับซ้อน กลับคืนมาก่อเกิดเป็นสินทรัพย์ทางปัญญารักษาไว้ซึ่งคุณค่า ทางปัญญาของผู้นำชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาให้กับสังคมอื่นได้ อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมมีชีวิตอยู่แบบพอเพียง อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความพอดี มีความหมายในกันและกันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยในบทที่ ๒ เรื่องชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในบทนี้ คณะผู้วิจัย ได้แบ่งการนำเสนอแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในงานวิจัยนี้ ออกเป็น ๖ ประเด็น เพื่อค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ ๑) แนวคิดจิตอาสาแนวทางพระพุทธศาสนา ๒) ทฤษฎีและแนวคิดจิตสาธารณะ ๓) แนวคิดการร่วมมือ ๔) แนวคิดการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ๕) แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕) ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น ๖) การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชน ถอดบทเรียน ๖ โมเดล (๑) แม่แจ่มโมเดลพลัส (๒) วัดสุทธิโมเดล (๓) สร้างทุนทางปัญญาของธนาคารกรุงไทย (๔) มูลนิธิปัญญานันทาราม (๕) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จังหวัดตราด (๖) สหกรณ์ออมทรัพย์ถุงเท้าไทย อธิบายตามลำดับ ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา

ในอัคคัญญสูตร ปรากฏแนวคิดจิตอาสาแนวทางพระพุทธศาสนา ในประเด็นการเลือกผู้นำที่มีจิตสาธารณะ นำมาทำหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขในชุมชนในสมัยต้นกัลป์ (สร้างโลกใหม่) พระสูตรนี้ปรากฏข้อความ ถึงสาเหตุที่ต้องเลือกผู้แทนของตนเองอันเนื่องมาจากการขโมยข้าวสาลีของกัน และ กันนำมาซึ่งความไม่สงบในชุมชนผลที่ตามมาคือสังคมเกิดความวุ่นวายการผิดศีลข้ออทินนาทานได้ปรากฏขึ้นก่อนการผิดศีลข้ออื่น ดังนั้นจึงต้องคัดเลือกบุคคล บุคคลหนึ่งขึ้นมาระงับความไม่สงบที่เกิดขึ้นในชุมชนเรียกบุคคลผู้นี้ว่า “มหาชนสมมต”(มหาชนแต่งตั้ง) agreement by people ผู้นำที่มีจิตสาธารณะคือตัวแทนของมหาชนโดยที่บุคคลนั้นไม่ได้เสนอตนเองในการทำหน้าที่ตามเป้าประสงค์ของ ให้มาทำหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับระเบียบในชุมชนพิจารณาจากหลักการนี้พอเทียบเคียงได้ว่า“มหาชนสมมตก็คือผู้มีจิตสาธารณะในปัจจุบันนี้” นอกจากนั้น มหาชนสมมต ยังเป็นใหญ่ในที่ดินทำนา เมื่อประชาชนมีปัญหาเกี่ยวกับที่นาซึ่งแบ่งกันไม่ลงตัว มหาชนสมมตจะเข้าไปจัดสรรที่ดินให้ชุมชนทำนาปลูกพืชทางการเกษตรดังนั้นคำว่าขัตติยะหรือกษัตริย์แปลเป็นภาษาไทยว่าเจ้าแผ่นดินคือเป็นเจ้าของแผ่นดินจึงได้ปรากฏขึ้นประชาชนมีที่นาทำกินเป็นของตนเองจึงเกิด

ความพึงพอใจในตัวผู้มีจิตสาธารณะ หรือ ผู้นำของตนเอง คำว่าขัตติยะจึงถูกเรียกว่า"ราชา" คือ คนที่ทำให้ประชาชนพอใจ[๑]

แนวคิดจิตอาสาแนวทางพระพุทธศาสนา ให้ความหมายคำทั้ง ๓ คำนี้ เป็นพัฒนาการของคำเรียก ที่ใช้เรียกผู้นำของตนด้วยความชื่นชมการเรียกชื่อต่างกันนั้นเป็นเพราะช่วงเวลาและหน้าที่ในขณะนั้น เช่นช่วงที่ประชาชนยังไม่มีคนกลาง จึงหาตัวแทนของกลุ่ม เรียกตัวแทนกลุ่มว่า "มหาชนสมมต" ลำดับต่อมาเรียกว่าขัตติยะเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับการแบ่งที่ดิน ถ้าเรียกว่าราชามุ่งที่ผู้นำคนนั้นทำอะไรให้สังคมและประชาชนพอใจ กล่าวได้ว่า "นำเอาผลงานมาเรียกเป็นชื่อ" พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องผู้นำของชุมชนขึ้นมาเพื่อที่จะบอกเล่าเกี่ยวกับระบบวรรณะมาจากการแบ่งหน้าที่ในการทำหน้าที่ในสมัยนั้น สำหรับในสมัยปัจจุบันหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนได้มีการแบ่งหน้าที่การทำงานเป็นสัดส่วน ตำแหน่งงานมีการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ กล่าวถึงสังคมอินเดียเมื่อแบ่งหน้าที่ (วรรณะ) แล้วนิ่งตายตัวเปลี่ยนแปลงไม่ได้

ข้อความสำคัญในอัคคัญญสูตร ปรากฏข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงวรรณะเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวเป็นสิ่งที่สมมุติกันขึ้นในสังคมเท่านั้น ไม่ได้กำหนดว่ามาจากพระพรหมแต่มาจากพวกเราที่แบ่งหน้าที่กันทำงาน นักการเมืองยุคต้นกัลป์ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมไม่เข้าข้างใครมีความเสมอภาคกับทุกคนเพราะเขามาจากคะแนนของทุกคนจึงต้องมองทุกคนเสมอภาคกันเป็นคนเสียสละเป็นคนที่ประชาชนไว้ใจมีคุณธรรมคือซื่อสัตย์ไม่เห็นแก่พวกพ้อง นอกจากนั้นในพระไตรปิฎกปรากฏอธิปไตย ๓ ลักษณะ กล่าวคือ

๑. อัตตาธิปไตย อธิบายถึง ความมีตนเป็นใหญ่

๒. โลกาธิปไตย อธิบายถึง ความมีโลกเป็นใหญ่

๓. ธัมมาธิปไตย อธิบายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่ [๒] จากการศึกษาในพระสูตร วิเคราะห์ได้ว่า คนบางคนชอบเอาตนเองเป็นใหญ่ เรียกว่า อัตตาธิปไตย คนอีกกลุ่มชอบวิ่งตามคนอื่นไม่เป็นตัวของตัวเองเรียกว่าโลกาธิปไตย ส่วนการกระทำที่ถูกต้องตามธรรม ไม่ได้เอาตัวเองเป็นใหญ่ยึดความถูกต้อง และ กฎหมายเป็นใหญ่ประชาชนพอใจเรียกว่า ธรรมาธิปไตย ผู้ที่จะทำหน้าที่จิตสาธารณะที่ดีที่พึงประสงค์ต้องมีทั้งธรรม

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้ความหมายของคำว่าจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง ความสำนึกใส่ใจและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและหวงแหนในสมบัติส่วนรวม ซึ่งมิใช่เฉพาะ

---

[๑] **ที.ปา.**(ไทย) ๑๑/๑๓๐/๙๖.

[๒] **ที.ปา.**(ไทย).๑๑/๓๐๕/๒๗๔.

ครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนและละแวกบ้านเท่านั้น หากคลุมไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบ แต่ก็รู้อยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม[๓]

ในขณะที่ ประเวส วะสี กล่าวว่า จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของและเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม ที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึก ทำให้ขาดพลังในการสร้าวสรรค์เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งจะทำให้การเมือง เศรษฐกิจ ศีลธรรมดี

ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น จิตสาธารณะ หมายถึง จิตที่เป็นกุศล ปราศจากอคติ และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม กรรมดี คือ การกระทำ และคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี ศัพท์ที่ใช้กับคำว่า จิตสาธารณะ ได้คือคำว่า อัตถจริยา หมายถึง ความประพฤติที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นความประพฤติด้วยจิตที่ประกอบด้วยกุศล ประกอบด้วยคุณความดี ปราศจากอคติ เรียกว่า อกุศลมูล ซึ่งเป็นรากเหง้าของความดีพื้นฐาน ของการทำความดี มี ๓ ประการ คือ อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ ความไม่โกรธ และอโมหะ ความไม่โง่เขลาเบาปัญญา เมื่อสามารถครองตนด้วยความถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะทำให้ตัวเราไม่เดือดร้อน แล้วก็ยังไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น อีกทั้ง ด้วยความที่เป็นผู้มีจิตสาธารณะนั้น ยังจะสามารถบาเพ็ญประโยชน์ ได้สร้างบุญสร้างกุศล เป็นการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อผู้อื่นได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังเช่น พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พุทธจริยา ๓[๔]

ความหมายของจิตสาธารณะในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ จิตที่ประกอบด้วยกุศล ปราศจากอคติ มุ่งทำแต่กรรมดี เป็นไปเพื่อความเอื้อเฟื้อ เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อชนหมู่มาก เรียกได้ว่า จิตสาธารณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นจิตสาธารณะ ที่ครอบคลุมทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุ คือภายนอก และในส่วนที่เป็นจิตใจ คือภายใน กล่าวคือการฝึกฝนขัดเกลากิเลสของตนด้วยการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งคำสอนของพระพุทธองค์ มี ๒ ระดับ กล่าวคือ

---

[๓] พระไพศาล วิสาโล, **วิถีสังคมไทยประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน,** (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

[๔] ดูรายละเอียดใน แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ**“รูปแบบและกระบวนการสร้างจิตสาธารณะเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน”รายงานการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.**

๑) ระดับศีลธรรม หรือระดับต่ำ เรียก โลกิยธรรม แปลว่า ธรรมอันเป็นวิสัยของโลก, สภาวะเนื่องในโลก, ยังเกี่ยวข้องกับโลก, เรื่องทางโลก, ธรรมดาโลก เป็นคา สอนให้ละเว้นความชั่ว และทำความดี โดยมีผลเป็นความสุขสงบทั้งของส่วนบุคคลและสังคม

๒) ระดับสูง เรียก โลกุตตระธรรม แปลว่า ธรรมอันมิใช่วิสัยของโลก, สภาวะพ้นโลกหมายถึงภาวะที่หลุดพ้นแล้วจากโลกิยะ ไม่เกี่ยวข้องกับกาม ตัณหา ทิฏฐิ อวิชชาอีกต่อไป ได้แก่ ธรรม ๙ ประการซึ่งเรียกว่า นวโลกุตรธรรม หรือ โลกุตรธรรม ๙ โลกุตรธรรม ๙ ได้แก่ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ เป็นคำสอนที่ให้ทำจิตให้บริสุทธิ์ หรือดับทุกข์ของจิตใจในปัจจุบัน

พระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบของบุคคลที่อุดมไปด้วยจิตสาธารณะ จากพุทธจริยาทั้ง ๓ ของพระองค์ที่ทรงบำเพ็ญเป็นแบบอย่างให้กับพุทธศาสนิกชนได้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณ ของพระองค์ รวมไปถึงอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสครั้งเมื่อตอนจะส่งพระธรรมทูตสายแรกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า

“จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ มา เอเกน เทฺว อคมิตฺถ เทเสถ ภิกฺขเว ธมฺมํ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสถ”

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ ครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์”

๒.๑.๒ ความหมายจิตสาธารณะ

ความหมายคำว่า จิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีจิตใจเป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังแรงกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่ตนมี แม้กระทั่งเวลา เพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวม... อีกทั้งยังช่วยลด “อัตตา” หรือความเป็นตัว เป็นตน ของตนลงได้บ้าง จิตสาธารณะ จิตคิดช่วยเหลือสังคม[๕] ในวงการวิชาการ ให้ความหมายของคำว่า “จิตสาธารณะ” เป็นศัพท์ที่นำมาใช้กันมากขึ้นในสังคมไทย โดยแปลจากภาษาอังกฤษที่เรียกว่า Public mind, public consciousness, public mind, public service, service mind, คำศัพท์ชุดนี้ แปลเป็นภาษาไทย นอกจากใช้คำว่า จิตสาธารณะ มีความหมายเดียวกับคำอื่น ๆ

[๕] พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐/๘/๖๒

กล่าวคือ สำนึกสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ จิตบริการ จิตอาสา เป็นกลุ่มความหมายเดียวกัน จากความหมายดังกล่าว พัฒนาก่อการให้เกิดรูปแบบกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ[๖]

๒.๑.๓ หลักการสำคัญ : หลักธรรมอีกหลักธรรมหของที่ผู้มีจิตสาธารณะ

หลักธรรมและหลักวินัยของผู้มีจิตสาธารณะ

หลักธรรมของผู้มีจิตสาธารณะ กล่าวคือ ทศพิธราชธรรม [๗] สังคหวัตถุ (ทาน เปยยวัชชะ อัตถจริยา สมานัตตตา)[๘] ฆราวาสธรรม (สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ) [๙] พรหมวิหาร ๔[๑๐]

หลักวินัยของผู้มีจิตสาธารณะ กล่าวคือ คือ ศีล ๕ อย่างน้อยต้องมีพฤติกรรมขั้นพื้นฐานคุณลักษณะของศีล ๕ ซึ่งจะช่วยเสริมในการใช้ธรรมะ หลักธรรมผู้นำกลุ่มผู้มีจิตสาธารณะ ที่นับว่าครอบคลุมที่สุดสำหรับผู้มีจิตสาธารณะ คือ ทศพิธราชธรรม หลักธรรมชนิดนี้เป็นเครื่องประดับ ของผู้นำเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำกลุ่มผู้มีจิตสาธารณะ ต้องแสดงออก มีทั้งหมด ๑๐ ประการ อธิบายโดยย่อตามลำดับดังนี้

๑. ทาน หมายถึง การให้ในมิติต่าง ๆ การให้เวลา ให้คำปรึกษา ให้โอกาส ให้ความช่วยเหลือ

๒. ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม ทางกาย วาจา ใจ

๓ .การบริจาค หมายถึง เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม

๔. อาชชวะ หมายถึง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์ในภารกิจทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๕. มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยนต่อผู้คนที่อยู่เบื้องหน้า

๖. ตปะ หมายถึง ความเพียร ข่มใจต่อลาภสักการะสินบน ที่ได้มาด้วยภารกิจจิตอาสา

๗ .อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ ต่อผู้ขาดโอกาส ผู้มักได้ในขณะทำหน้าที่จิตอาสา

๘ .อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียนในเพื่อนร่วมทีมจิตอาสาด้วยกัน

๙ .ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น ต่อความทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจ ขณะปฏิบัติหน้าที่จิตอาสา ความอดกลั้น ต่ออารมณ์ของกลุ่มเพื่อนรวมทีม หรือ ผู้มารอรับบริการ

๑๐. .อวิโรธนะหมายถึง ความไม่คลาดธรรมไม่เอนเอียงหวั่นไหว มีจิตเมตตากับผู้ที่มารอรับบริการของผู้ทำหน้าที่จิตอาสา[๑๑]

---

[๖] สุพจน์ ทรายแก้ว ,**จิตสำนึกสาธารณะ:การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง**”วารสารเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ,ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนยาน ๒๕๔๖) ; ๔๕ ถึง ๔๗.

[๗] **ขุ.ชา.**(ไทย) ๒๘/๑๗๖/๑๑๒.

[๘] **ที.ปา** (ไทย) ๑๑/๒๑๑/๑๗๑.

[๙] **สํ.ส.**(ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๔.

[๑๐] **ที.ปา** (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๕.

หลักฐานในอรรถกถา ปรากฏเกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ กล่าวคือ(๑) ทานหมายถึงเจตนาให้วัตถุ ๑๐ ประการ มีข้าวและน้ำเป็นต้น (๒) ศีล หมายถึงศีล ๕ ศีล ๑๐ (๓) การบริจาค หมายถึงการบริจาคไทยธรรม (๔) ความซื่อตรง หมายถึงความเป็นคนตรง (๕) ความอ่อนโยน หมายถึงความเป็นคนอ่อนโยน (๖) ความเพียร หมายถึงกรรมคือการรักษาอุโบสถ (๗) ความไม่โกรธ หมายถึงความมีเมตตาเป็นเบื้องต้น (๘) ความไม่เบียดเบียน หมายถึงความมีกรุณาเป็นเบื้องต้น (๙) ความอดทน หมายถึงความอดกลั้น (๑๐) ความไม่คลาดจากธรรม หมายถึงความไม่ขัดเคือง[๑๒]

แนวคิดจิตสาธารณะ โดยพื้นฐานจริง ๆ ต้องเป็นคนเสียสละที่เรียกว่าปริจาคไม่เห็นแก่ตัว ต้องมีความอดทนมีขันติไม่ท้อแท้เก็บอารมณ์ไม่แสดงอารมณ์ มีความอดทนอดกลั้น ไม่ลุอำนาจ มีความอ่อนโยนให้เกียรติคน มีจาคะมีการบริจาคซึ่งเป็นเหตุทำให้คนมีความสุข คุณธรรมเหล่านี้เสริมสร้างบุคคลให้เป็นแนวคิดจิตสาธารณะที่สมบูรณ์ ย่อลงให้สั้น กล่าวคือ สังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ ๑.ทาน (การให้) ๒ .เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) ๓ .อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์ในโลกนี้) และ ๔. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ในธรรมนั้นๆ สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก [๑๓] กล่าวโดยสรุปว่า หลักธรรม ๒ หมวดนี้ เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ทำงาน เพื่อส่วนรวมเป้าหมายของแนวคิดจิตสาธารณะ ทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เพื่อที่จะนำสังคมส่วนรวมไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุข ความอยู่ดีกินดี

โดยเหตุนี้เอง บุคลิกภาพของผู้มีจิตสาธารณะ เป็นอาชีพที่มีโอกาสและช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์ เพราะมีอำนาจ มีโอกาสในการที่จะหาประโยชน์ส่วนตัวมากที่สุดเพราะเป็นคนคุมอำนาจบ้านเมืองทั้งหมด ช่องทางที่จะได้ประโยชน์มีเป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้นหลักธรรมในการคุมนักการเมือง คือ ความซื่อสัตย์ และไม่มีอคติ (ความลำเอียง) ๔ ประการ กล่าวคือ

๑ .ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง) ๔. ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว)[๑๔] ไม่มีความลำเอียงในการใช้อำนาจ คนที่มีอำนาจเหมือนมีดาบ ๒ คม อยู่ในมือคมหนึ่งใช้ทำร้ายคน อีกคมหนึ่งทำให้คนมีความสุข เพราะฉะนั้น ผู้มีจิตสาธารณะ มีโอกาสเป็นผู้ที่มีอำนาจอยู่ในมือ ต้องมีหลักธรรมคอยคุมความประพฤติ หลักธรรมนั้นคือ โลภะ (ความโลภ) โทสะ(ความโกรธ) โมหะ(ความหลง) ตัณหา(ความอยาก) มานะ (ความเย่อหยิ่งถือตัว) ทิฏฐิ (ความเห็นผิด) ผู้มีจิตสาธารณะ

---

[๑๑] **ขุ.ชา.**(ไทย) ๒๘/๑๗๖/๑๑๒.ภาษาไทยเป็นสำนวนของผู้เขียน.

[๑๒] **ขุ.ชา.อ.** ๒๘/๑๗๖/๒๖๑.

[๑๓] **ที.ปา.**(ไทย) ๑๑/๒๗๓/๑๗๑.

[๑๔] **ที.ปา.**(ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๙.

ต้องมีสุจริต ๓ กล่าวคือ กายสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยกาย) วจีสุจริต(ความประพฤติชอบด้วยวาจา) มโนสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยใจ) [๑๕] มโนกรรม คือ คิดชอบ คิดเพื่อจะทำความดี คิดด้วยจิตเมตตาหาทางที่จะทำให้สังคมดีขึ้น ไม่เป็นมิจฉาทิฏฐิ เมื่อใดที่มีมิจฉาทิฏฐิ จะก่อความคิดและการกระทำชั่วได้ง่าย หากฝึกตนให้เป็นผู้ที่มี“สัมมาทิฏฐิ”ย่อมมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ตระหนักรู้ถึงการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว รู้จักแยกแยะว่าอะไรดีอะไรชั่ว รู้จักผิดชอบชั่วดี เมื่อเกิดการตรวจสอบกันและกันและไม่คิดพยาบาท ถ้าฝ่ายนี้ไม่ถูกต้องมีการตรวจสอบด้วยความไม่พยาบาท เราใช้ปัญญาตรวจสอบไม่ใช้พยาบาทตรวจสอบ คิดไม่เบียดเบียน นักการเมืองมีความโลภจึงมีการทุจริต อยากได้ของหลวงมาเป็นของตน อยากได้เงินของประเทศที่เป็นภาษีของประชาชนมาเป็นของตน ถ้ามีอภิชฌาก็มีความเพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่น คิดหาทางที่จะโลภคิดหาแต่ทางที่จะได้ นักการเมืองต้องมีสัจจะคนทำงานเพื่อส่วนรวมต้องมีสัจจะเป็นการป้องกันไม่ให้นักการเมืองเสียสัจจะต่อสิ่งที่ให้ไว้กับประชาชน ทมะ ทำงานไม่เหนื่อย ข่มใจในเมื่อมีอารมณ์ จาคะ ทำงานเพื่อส่วนรวม ขันติ อดทน อดกลั้น นักการเมืองที่ดีต้องไม่ทุจริตคอรัปชั่น (Corruption)

ผู้วิจัยและคณะ อธิบายสรุป ผู้มีจิตสาธารณะ ถึงคุณลักษณะอันสำคัญตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่เหมือนวิถีแห่งพระโพธิสัตว์ ผู้มีจิตสาธารณะ ควรมีจิตคล้ายพระโพธิสัตว์ เพราะพระโพธิสัตว์ ทำงานเพื่อคนส่วนใหญ่ ธรรมะสำหรับนักการเมืองเป็นธรรมะเดียวกันกับบุคคลที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม นักการเมืองต้องทำตัวให้ใกล้เคียงกับพระโพธิสัตว์แม้จะไม่ใช่พระโพธิสัตว์ ในแง่ของการสื่อสารผู้มีจิตสาธารณะ ต้องไม่ว่าร้ายกล่าวร้าย ไม่โจมตีไม่ใส่ร้ายป้ายสี

ผู้วิจัยและคณะ นำเสนอข้อความที่น่าสนใจ และ เป็นต้นแบบให้ผู้มีจิตสาธารณะ กล่าวคือ องค์กรของพระพุทธศาสนาเป็นธรรมาธิปไตย เป็นองค์กรที่ยึดความถูกต้องเป็นธรรม พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนว่า“อำนาจของพระสงฆ์มาจากเสียงส่วนใหญ่ของพระสงฆ์”แต่อำนาจของพระสงฆ์มาจากอำนาจตามธรรมวินัย” คนที่ให้อำนาจนั้นมาคือ พระพุทธเจ้าพระสงฆ์ทุกรูปต้องยึดความถูกต้องตามพระธรรมวินัย [๑๖] ไม่ใช่ยึดเสียงส่วนใหญ่ แต่จะมีบางอย่างที่เป็นเสียงส่วนใหญ่ เช่น การอุปสมบท เสียงส่วนใหญ่ในที่นี้คือทุกคนเห็นชอบ ๑๐๐ % มีเสียงคัดค้าน ๑ เสียงก็ไม่ได้ อาจเทียบกันได้ว่าเป็นประชาธิปไตย คือ พิธีสังฆกรรม หมายถึง ยึดเสียงสงฆ์เป็นใหญ่เช่นพิธีอุปสมบท พิธีปริวาสกรรม ปวารณา เป็นต้น เสียงส่วนใหญ่ ๑๐๐ % ภาษาอังกฤษว่า all together ไม่ใช่ majority ในพิธีกรรมของสงฆ์ ดังที่กล่าวมานั้น ถือว่าเป็นประชาธิปไตยแบบ ๑๐๐ % ไม่มีใครคัดค้าน ธรรมาธิปไตย อธิบายคือ การยึดความถูกต้อง พระสงฆ์ทั้งหมดที่จะให้ความเห็นชอบนั้นต้องมีกรอบ คือ ความถูกต้องตามพระธรรมวินัย ตัวอย่างเช่น การบวชพระในพระพุทธศาสนา สมมุติว่า นายดำจะ

---

[๑๕] **ที.ปา.**(ไทย) ๑๑/๓๐๔/๒๖๐.

[๑๖] **ที.ปา.**(ไทย) ๑๑/๓๐๔/๒๖๐.

บวชเป็นพระ นายดำจะต้องมีคุณสมบัติตามพระธรรมวินัย จึงจะอนุญาตให้บวชเป็นพระได้ ไม่ใช่อนุญาตตามความรู้สึกการเห็นด้วยของพระสงฆ์ ไม่ใช่นำความรู้สึกส่วนตัวเป็นตัวตัดสินในการรับบุคคลเข้าสังฆะ การเห็นด้วยของคณะสงฆ์ คือบุคคล ๆ นั้นมีคุณสมบัติตามที่พระพุทธเจ้ากำหนดไว้ หรือการรับกฐิน การที่จะให้พระรูปใดได้รับผ้ากฐินนั้นไม่ใช่เอาความรู้สึกส่วนตัวมาตัดสิน แต่นำความถูกต้องตามพระธรรมวินัยตัดสิน “พระรูปนี้มีคุณสมบัติตามพระธรรมวินัยมีสติปัญญาสามารถถ้ามีคุณสมบัติครบพระสงฆ์ทุกรูปตกลงมอบให้รูปนี้เป็นผู้รับกฐิน” ถือว่าเป็นประชาธิปไตยแบบยึดธรรมาธิปไตย ยึดธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ ในการลงคะแนนเสียงและเสียงส่วนใหญ่ ๑๐๐ % ในที่ประชุมสงฆ์เป็นเสียงที่ยึดธรรมาธิปไตยเป็นตัวตั้ง พระสงฆ์ยึดหลักเดียวกันในการโหวต(vote) คือ ความถูกต้องตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เช่น โหวตพระรับผ้ากฐิน หรือ โหวตให้ใครพ้นจากอาบัติ หรือ ให้ใครบวช มีเกณฑ์ในการตัดสิน ภิกษุรูปนั้น เข้าเกณฑ์นี้ หรือไม่ ยึดพระธรรมวินัย โหวตโดยมีพระธรรมวินัยรองรับไม่ใช่ความชอบส่วนตัว ในเรื่องสังฆกรรมเป็นธรรมาธิไตยทุกเรื่อง สำหรับประชาธิปไตยแบบทั่วไปของบ้านเมืองไม่ได้ยึดหลักอะไรที่เป็นกลางร่วมกัน การที่จะเลือกใครเป็นมาทำหน้าที่จิตอาสาเปรียบเสมือนเป็นผู้แทนประชาชน

๒.๑.๔ การประยุกต์ : หลักธรรมที่ควรปฏิบัติในกลุ่มงานจิตสาธารณะ คือ อปริหานิยธรรม ๗ ประการ นำเสนอตามลำดับดังนี้

ประการที่ ๑ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพื่อรักษาอุดมการณ์จิตอาสา เพื่อทำงานจิตสาธารณะ

ประการที่ ๒ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และ พร้อมเพรียงกันทำกิจที่จะพึงทำให้เป็นไปเพื่ออุดมการณ์ของจิตอาสาที่มีรูปแบบกิจกรรมร่วมกันอย่างมีความหมาย

ประการที่ ๓ ไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติ ไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามธรรมที่วางไว้เดิมตามรูปแบบกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

ประการที่ ๔ สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ผู้มีอายุมากของชุมชนของตน และ สำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

ประการที่ ๕ ไม่ฉุดคร่าขืนใจกุลสตรี หรือ กุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วยในงานจิตอาสาโดยไม่เต็มใจ

ประการที่ ๖ สักการะเคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นทั้งในเมืองและนอกเมืองและไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

ประการที่ ๗ จัดการรักษา คุ้มครอง ป้องกัน พระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า 'ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแว่นแคว้น[๑๗] หลักธรรมเหล่านี้ ผู้มีจิตอาสา จิตสาธารณะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจิตของตนและกลุ่มในการประชุมจะทำให้กลุ่มจิตอาสา องค์กร และ ประเทศชาติให้เข้มแข็ง

ความสำคัญทุกยุคทุกสมัยในเรื่องของผู้นำจิตสาธารณะ ผู้วิจัยและคณะ ขอกล่าวย้อนความเป็นมาในอดีต ถึงผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา เมื่อครั้งพระองค์เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ในกาลนั้นพราหมณ์ได้ทำนายว่าถ้าพระองค์ครองฆราวาสจักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ์ครองทวีปทั้งหมด แต่ถ้าออกบวชจักเป็นพระศาสดาเอกของโลก พระเจ้าสุทโธทนะทรงดีพระทัย มีความหวังในประโยคว่าพระโอรสจักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ์ เพราะว่าในสมัยนั้นอาณาจักรศักกะเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรโกศล เจ้าศากยะทั้งหลายจะต้องทำความเคารพกราบไหว้พระเจ้าปเสนทิโกศลถวายเครื่องบรรณาการทุกปี มีหลักฐานเกี่ยวกับเจ้าศากยะต้องพินอบพิเทาต่อพระเจ้าโกศลปรากฏในพระไตรปิฎกดังข้อความว่า "ก็พวกศากยะยังต้องตามเสด็จพระเจ้า ปเสนทิโกศลอยู่ตลอดเวลา และพวกเจ้าศากยะยังต้องกระทำการนอบน้อมการอภิวาท การต้อนรับ อัญชลีกรรม และ สามีจิกรรมในพระเจ้าปเสนทิโกศลอยู่"[๑๘] จากข้อความนี้จะเห็นว่าเจ้าศักยะต้องเป็นเบี้ยล่างตามเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศลตลอดเวลาคำทำนายของพราหมณ์ จึงเป็นความหวังของพระเจ้าสุทโธทนะดังนั้นจึงทรงพยายามทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้เจ้าชายสิทธัตถะออกบวช พระเจ้าสุทโธทนะต้องการได้ดินแดน ๆ ในชมพูทวีปมาเป็นเมืองขึ้น นี้ถือว่าเป็นเหตุผลทางการเมือง ความหวังของพระเจ้าสุทโธทนะพังทลาย เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะออกบวช สถานที่บำเพ็ญเพียรคือ เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ การออกบวชของเจ้าชายสิทธัตถะนั้น อาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ ได้ตั้งคำถามว่า"ทำไมพระองค์ออกบวชแล้ว จึงต้องไปประทับอยู่ที่เมืองราชคฤห์ ทำไมไม่ไปเมืองสาวัตถี ซึ่งเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรโกศลทั้ง ๆ ที่อยู่ใกล้กับเมืองกบิลพัสดุ์มากกว่าเมืองราชคฤห์ ทำไมพระองค์จึงต้องเสด็จไปไกล จะบอกว่าเมืองราชคฤห์ ยิ่งใหญ่กว่าเมืองสาวัตถี โดยหลักการก็ไม่ใช่ เพราะเป็นเมืองหลวงประเทศมหาอำนาจพอ ๆ กัน"[๑๙] บทสัมภาษณ์อาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ ให้ความเห็นว่า " มองว่าการที่เจ้าชายสิทธัตถะเลือกบำเพ็ญเพียรที่เมืองราชคฤห์แคว้นมคธ ซึ่งมีพระเจ้าพิมพิสารเป็นพระราชาผู้ครองแล้วยังมองเชื่อมโยงไปถึงแนวคิดจิตสาธารณะในสมัยนั้น พระพุทธเจ้าเป็นนักปกครองมาก่อน เป็นนักการทูตมา

---

[๑๗] **ที.มหา.**(ไทย) ๑๐/๑๓๔/๘๐.

[๑๘] **ที.ปา.** (ไทย) ๑๑/๑๑๗/๘๗.

[๑๙] ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ,ราชบัณฑิต,สัมภาษณ์ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.

ก่อน เป็นนักบริหารมาก่อน ทรงรอบรู้การเมือง การทำงานของพระพุทธเจ้าจึงต้องใช้ปรัชญาการเมือง ใช้จิตวิทยาทางสังคมได้นำแนวคิดจิตสาธารณะบำเพ็ญบารมี”[๒๐]

ข้อมูลที่มีคุณค่ากล่าว คือ พระพุทธเจ้าได้รับการศึกษาถึง ๑๘ ศาสตร์ ๑ ใน ๑๘ ศาสตร์นั้น มีศาสตร์การเมืองด้วย เมื่อพระองค์ได้สาวก ๖ รูป และ ตามด้วย ๕๕ รูป (ลูกเศรษฐี) ซึ่งถือว่าเป็นศิษย์รุ่นแรก รุ่นที่๑ พระองค์ได้ส่งสาวกรุ่นแรกไปประกาศศาสนาด้วยคำว่า “ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และ มีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลี ในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรมจักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลายแม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงทำงานเพื่อญาติพี่น้อง แต่ทรงทำงานเพื่อชาวโลก (โลกัตถจริยา) สร้างอุดมการณ์ร่วมกับสาวก[๒๑] แนวคิดจิตอาสาควรสร้างอุดมการณ์ร่วมกับประชาชนอันเป็นคุณลักษณะของผู้นำพระพุทธเจ้า หลังจากส่งสาวกไปประกาศศาสนาแล้ว พระองค์เองในฐานะเป็นผู้นำก็ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเหมือนกันดังนั้น จึงมีสาวกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก พระองค์ได้ให้กำลังใจแก่สาวกก่อนส่งไปประกาศศาสนา ว่า “ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์”[๒๒] และว่า“จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์ พร้อม ทั้งอรรถ และ พยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลายแม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”[๒๓]

ธรรมของผู้จิตสาธารณะ : พรหมวิหาร ๔

อธิบายถึงหลักแห่งความเมตตา กรุณา เพื่อความปรารถนาดีต่อสรรพสิ่ง เป็นการขยายจิตใจแห่งความเมตตา กรุณา ออกไปสม่ำเสมอในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ประกอบไปด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

---

[๒๐] ศาสตราจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ,ราชบัณฑิต,สัมภาษณ์ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑..

[๒๑] ผศ.ดร แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม ดร,อรชร ไกรจักร์ “**สะท้อนภาพนักการเมืองในมุมมองของพระพุทธศาสนา**” บทความวิชาการระดับนานชาติครั้งที่๙ และระดับชาติครั้งที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ วันที่ ๒-๓ เมษายน ๒๕๖๑ หน้า ๑๘.

[๒๒] **วิ.ม.**(ไทย) ๔/๒๓/๔๐.

[๒๓] **วิ.ม.**(ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

เมตตา คือ ความมีมิตรไมตรี มีน้ำใจต้องการให้ผู้อื่นมีความสุขเป็นปรารถนาดีและมีความคิดในทางสร้างสรรค์เพื่อความเจริญให้แก่ผู้อื่น

กรุณา คือ ความเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน เมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ลำบาก มีความปรารถนาให้เขาพ้นทุกข์ มีโอกาสและแนวทางช่วยเหลือก็จะช่วยเหลือตามกำลังความสามารถปราศจากเงื่อนไขใดๆ

มุทิตา คือ ความชื่นบาน ยินดีต่อความดีของผู้อื่น การให้การสนับสนุนแก่ผู้สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ต่างๆเพื่อประโยชน์แก่สังคม

อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง มีการพิจารณาใคร่ครวญในเรื่องใดๆด้วยปัญญา มีเหตุผลอย่างถูกต้อง มองสรรพสิ่งอย่างเป็นกลางตามความเป็นจริง

ธรรมของผู้จิตสาธารณะ : สังคหวัตถุ ๔

อธิบายถึงหลักแห่งการสร้างความเกื้อกูลต่อกัน เป็นหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจให้คนเอาไว้เป็นหลักการประสานให้มีความสามัคคี ประกอบด้วยหลัก ๔ ประการ คือ

ทาน คือ การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งในพระพุทธศาสนามี ๒ ประการ คือ อามิสทานการให้ด้วยวัตถุสิ่งของ เพื่อช่วยค้ำจุนชีวิต และธรรมทาน การให้หลักการเพื่อให้บุคคลรู้จักพึ่งตนเอง

ปิยวาจา คือ การสื่อสารด้วยความรักหลักการพูด ๖ ประการ (๑) เป็นคำจริง (๒) เป็นคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน (๓) พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ (๔) พูดแล้วเกิดสมานสามัคคี (๕) พูดด้วยจิตเมตตา (๖) พูดถูกกาลเทสะ ถูกเวลาและสถานที่มีท่าทางเหมาะสม

อัตถจริยา หมายถึง การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือด้วยแรงกายแรงใจ เช่นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักช่วยเหลือกันถือเป็นการสร้างความสามัคคีและประโยชน์แก่หมู่คณะด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน

สมานัตตา คือ การประพฤติเสมอกัน วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาวางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคมและปฏิบัติตนให้สม่ำเสมอให้ความเสมอภาค

จะเห็นได้ว่าหลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ เป็นเหมือนเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม การเสียสละวัตถุสิ่งของ การพูดที่เป็นประโยชน์ การทำประโยชน์และการเสมอต้นเสมอปลายเป็นคุณธรรมของผู้ปฏิบัติหน้าที่จิตสาธารณะ

ธรรมของผู้จิตสาธารณะ : สาราณียธรรม ๖

อธิบายหลักแห่งการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อระลึกถึงกัน ประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ

เมตตากายธรรม คือ การแสดงไมตรีจิตและความหวังดีต่อทุกคนด้วยการช่วยเหลือในกิจการ ด้วยความเต็มใจ เคารพ นับถือกัน

เมตตาวจีกรรม คือ บอกกล่าวในเรื่องเป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี

เมตตามโนกรรม คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดในสิ่งดีงาม ไม่คิดร้ายต่อกัน

สาธารณโภคี คือ แย่งปันสิ่งของวัตถุหรือการทำประโยชน์ต่อสาธารณะร่วมกัน

สีลสามัญญตา คือ ประพฤติสุจริต ดีงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

ทิฏฐิสามัญญตา คือ การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ยึดหลักความดีงามและปรับความรับผิดชอบร่วมกัน

ฉะนั้นการพัฒนาชุมชน องค์กรภาคธุรกิจ ต้องมองถึงความเจริญก้าวหน้าขององค์กร ต้องมีสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นลักษณะขององค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำขององค์กรมุ่งเน้นการทำธุรกิจกับคนที่ดีและที่สำคัญหลักการต้องตั้งอยู่ในพุทธธรรม หลักการพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับผู้นำจิตสาธารณะ ส่งเสริมพลังภายในเพื่อการมุ่งเสริมสร้างความดีขงหมู่คณะ ใช้หลักความถูกต้องเป็นธรรม หลักแห่งความเมตตา กรุณา ปัญญา เป็นกรอบในการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์และความสุขของบุคคลและสังคม โดยเน้นการพึ่งพาอาศัย การดูแลแบ่งปันซึ่งกันและกัน การคำนึงถึงกระบวนการทั้งภายใน และ ภายนอก วิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลชุมชนสังคมเป็นวงกว้าง

ผู้วิจัยและคณะกล่าวโดยสรุป แนวคิดจิตสาธารณะและธรรม ควรสร้างอุดมการณ์ร่วมกับประชาชนอันเป็นคุณลักษณะของผู้นำ พระพุทธเจ้า หลังจากส่งสาวกไปประกาศศาสนาแล้ว พระองค์เองในฐานะเป็นผู้นำก็ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเหมือนกันดังนั้น จึงมีสาวกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นการนำแนวคิดของพุทธเจ้าน้อมมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มผู้มีจิตสาธารณะ : นำหลักการสำคัญคือหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบของ

บุคลิกภาพภายในแสดงออกถึงพฤติกรรม ความเป็นผู้มีจิตสาธารณะด้วยความสม่ำเสมอ ต่อบุคคลที่อยู่เบื้องหน้า ผู้วิจัยและคณะ เสนอตามลำดับ ดังนี้

ความซื่อสัตย์ ผู้มีจิตสาธารณะ นำหลักการสำคัญคือหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพภายใน เป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์ต่อประชาชน ผู้ที่ให้อำนาจแก่ตนเอง ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ต่องานที่ประชาชนมอบหมายให้ทำหน้าที่จิตสาธารณะ

ความเสียสละ ผู้มีจิตสาธารณะ นำหลักการสำคัญคือหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพภายในอาสาตนมาปฏิบัติหน้าที่ต้องเสียสละต่อส่วนรวม

ความอดทนอดกลั้น ผู้มีจิตสาธารณะ นำหลักการสำคัญคือหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพภายใน มีความเป็นผู้นำ เมื่อต้องพบอุปสรรคปัญหาหลายด้าน ปัญหาของประชาชนในประเทศ

ความเมตตา ผู้มีจิตสาธารณะ นำหลักการสำคัญคือหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพภายใน ทำประโยชน์เพื่อประชาชนอย่างแท้จริงด้วยสติปัญญา

๒.๑.๕ การประยุกต์สติ เป็นหลักธรรมหลักคิดของผู้มีจิตสาธารณะ[๒๔]

ปรากฏการณ์ในที่พบคำถามที่พบบ่อย ๆ นิยมใช้คำว่ามี “สติในชีวิตประวัน” มีคำถามต่อไป อะไรคือ “สติ” สติเป็นไฉน ความตามระลึก ความหวนระลึก กิริยาที่ระลึก ความระลึก ความทรงจำ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม สตินทรีย์ สติพละ สัมมาสติ นี้เรียกว่า “สติ”

ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจไว้กับกิจ หรือ กุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่กระทำ และ คำที่พูดแล้ว แม้นานได้ คือ “สติ” เป็นข้อ ๑ ในธรรมมีอุปการะมาก ๒ และข้อ ๓ ในพละ ๕ รวมถึงข้อ ๙ ในนาถกรณธรรม ๑๐ และในข้อ ๑ ในโพชฌงค์ ๗ รวมถึงข้อ ๖ ในสัทธรรม ๗

คำว่า “สติ” (mindfulness) เป็นธรรมมีอุปการะมาก กล่าวได้ว่าเป็นธรรมที่เกื้อกูลในกิจหรือในการทำความดีทุกอย่าง

ความสำคัญของสติ

สติเป็นองค์ธรรมที่มีประโยชน์มากในทุกกรณี โดยมีพุทธพจน์ว่า

“สติญฺจ ขฺวาหํ ภิกฺขเว สพฺพตฺถิกํ วทามิ” สติจำปรารถนา (ใช้ประโยชน์ได้) ในที่ทั้งปวง ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเปรียบสติเหมือนเกลือที่ต้องใช้ในกับข้าวทุกอย่าง โดยเป็นองค์ธรรมเครื่องเหนี่ยวรั้งปรามจิตหนุน และประคองจิต

---

[๒๔] พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล **“วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน”** เอกสารประกอบการบรรยาย วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

สติในฐานะอัปปมาทธรรม หรือความไม่ประมาทนั้น เป็นหลักธรรมสำคัญยิ่งดังจะเห็นในพุทธพจน์ หลายครั้งหลายหนที่แสดงให้เห็นว่า สติในฐานะแห่งอัปปมาทธรรม (สติ) นี้มีความสำคัญที่สุดในบรรดาธรรมทั้งหลาย ดังนี้

"ภิกษุทั้งหลาย รอยเท้าของสัตว์บกทุกชนิด ย่อมรวมลงในรอยเท้าช้างได้ทั้งหมด โดยความใหญ่แล้วรอยเท้าช้างเป็นยอดของรอยเท้าสัตว์บกเหล่านั้นทั้งหมด ฉันใด กุศลธรรมทั้งปวงมีความไม่ประมาทเป็นมูล รวมลงในความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันนั้น"

ลักษณะของสติ

สติมีลักษณะให้นึกได้ คือ ให้ระลึกถึงธรรมที่เป็นกุศลหรืออกุศล มีโทษหรือไม่มีโทษ อนึ่ง สติมีลักษณะถือไว้ คือ เมื่อเกิดขึ้นย่อมค้นหาธรรมว่าอย่างใดมีประโยชน์ อย่างใดมีอุปการะ แล้วถือไว้ซึ่งธรรมที่มีประโยชน์ มีอุปการะ กีดกันธรรมที่ไม่มีประโยชน์ ไม่มีอุปการะออกไปเสีย

โดยทั่วไป ท่านมักจะจัดสติและความไม่ประมาทเป็นธรรมอันเดียวกัน เมื่ออธิบายความไม่ประมาท ท่านจะให้คำจำกัดความว่า "ความไม่ปราศจากสติ" ทั้งสองอย่างจึงเป็นธรรมที่ยิ่งใหญ่มาก

ทรงแนะนำชักจูงให้รักษาจิตด้วยสติด้วยตนเอง คือ

๑. ขอจิตของเราอย่าได้ติดใจในสิ่งที่ชวนให้ติดใจ

๒. ขอจิตของเราอย่าได้ขัดเคืองในสิ่งที่ชวนให้ขัดเคือง

๓. ขอจิตของเราอย่าได้หลงในสิ่งที่ชวนให้หลง

๔. ขอจิตของเราอย่าได้มัวเมาในสิ่งที่ชวนให้มัวเมา

ทรงแสดงอานิสงส์ไว้ว่า เมื่อทำได้ดังนี้ ย่อมไม่หวาดเสียว ไม่หวั่นไหว ไม่ครั่นคร้าม ไม่สะดุ้ง

"สติ" ย่อมมีอุปการะมากแก่ผู้รักษา ไม่ว่าจะรักษาตนหรือรักษาผู้อื่น ต้องมีสติเป็นเครื่องรักษา พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบเรื่องนักกายกรรมที่อาศัยกันและกันแสดงกายกรรม ต่างคนต่างก็ต้องรักษาตัวเองไว้ให้ดี ตัวอย่างเช่น อาจารย์ให้ศิษย์ขึ้นไปยืนบนต้นคอของอาจารย์ เลี้ยงตัวอยู่บน ต้นคอของอาจารย์ เมื่อต่างคนต่างก็รักษาตัวเองไว้ให้ดีแล้ว การแสดงกายกรรมก็เป็นไปได้ด้วยดี ได้ทรัพย์เลี้ยงชีพด้วยดี เป็นการคุ้มครองรักษาซึ่งกันและกัน พระพุทธองค์ตรัสย้ำว่า

"ภิกษุทั้งหลาย เมื่อรักษาตน ก็ชื่อว่ารักษาผู้อื่นด้วย เมื่อรักษาผู้อื่นก็ชื่อว่ารักษา[๒๕]

---

[๒๕] พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล "**วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน**" เอกสารประกอบการบรรยาย วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

ตนด้วย ฯลฯ เมื่อจะรักษาตนก็พึงใช้สติปัฏฐานเป็นเครื่องรักษา เมื่อจะรักษาผู้อื่นก็พึงใช้ สติ-ปัฏฐานเช่นเดียวกัน” แต่ในการรักษาผู้อื่นนั้น ทรงสอนให้ใช้ ขันติ อวิหิงสา และ เมตตากรุณาช่วยเกื้อกูลด้วย

ทำไมต้องฝึกสติในบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

โดยปกติคนเรามักจะทำ พูด คิด ด้วยความเคยชิน อันเกิดจากความจำได้หมายรู้ (สัญญา) ในสิ่งนั้น ๆ การทำอะไรด้วยความเคยชิน จิตก็มักจะเลื่อนลอยขาดสติ และ ปรุงแต่งเป็นความคิดฟุ้งซ่านและเกิดอารมณ์ต่าง ๆ นานา ส่วนการทำ พูด คิด ด้วยสติ จิตจะไม่ไหลปรุงแต่งไป กับความคิดฟุ้งซ่านและอารมณ์ต่าง ๆ นั้น อาการของการทำ พูด คิด ด้วยสัญญา และ ความเคยชิน จะมีอาการไหลไปตามกระแสโลกหรือไหลตามน้ำโดยไม่รู้ตัวเอง ตาลอย ใจลอย ตลอดเวลา เพราะเหตุไม่มีสติ ในขณะทำ พูด คิด และขาดการยับยั้งชั่งใจ ขาดความระมัดระวัง ขาดความรอบคอบ ขาดการพิจารณาโดยแยบคาย ส่วนอาการของการทำ พูด คิด ด้วยสติ จะมีอาการทวนกลับ ไม่ไหลไปตามกระแสโลก กล่าวคือ มีการยับยั้งชั่งใจ มีความระมัดระวัง มีความรอบคอบ มีการพิจารณาโดยแยบคาย ฉะนั้น ในการฝึกสติดีที่สุดก็คือ การฝึกในชีวิตประจำวัน ในชีวิตการงาน และในครอบครัว ตรงที่ทำ พูด และคิดด้วยสติ กล่าวคือ ไม่ใช่ทำ พูด และคิดด้วยความเมามัน ความประมาท ความทะยานอยาก แต่หากให้รู้จักทำ พูด คิด ด้วยความสำรวมระวัง รอบคอบ และไม่ทะยานอยาก

การฝึกสติทำให้เรามีสติในการทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เรียนหนังสือ ทำงาน ขับรถ นั่งสมาธิ ฯลฯ ทำให้เห็นความจริงแท้ของโลกตามความเป็นจริง ไม่ตกอยู่ในความคิดเพ้อฝัน

๑. ความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิต ก็เพราะขาดสติ เหตุเพราะขาดสติ ทำให้คิดฟุ้งซ่านและคิดปรุงแต่ง ไหลไปตามอารมณ์ต่าง ๆ นานา

๒. เมื่อจิตใจไหลและปรุงแต่งไปตามอารมณ์ ก็จะเกิดความหลงผิด เป็นสาเหตุสำคัญ ที่สร้างความทุกข์ ความเดือดร้อน และความวุ่นวายต่าง ๆ นานัปการ

๓. เมื่อมีสติก็จะเป็นผู้ตื่นอยู่เสมอ ตื่นจากความปรุงแต่งนึกคิดในอารมณ์ทั้งหลาย ไม่หลับใหลไปกับความหวง ห่วง มีเยื่อใย อาลัยอาวรณ์ ไม่มีที่สิ้นสุด

๔. หลายคนประสบความสำเร็จในชีวิตก็เพราะ “สติ” เมื่อมีสติก็จะเกิดทั้ง “สมาธิ” และ “ปัญญา” เมื่อมีสติ สมาธิ ปัญญา ก็จะเกิด “ปฏิภาณ” “ไหวพริบ” “วิสัยทัศน์” เห็นความเป็นเหตุปัจจัยว่า เมื่อสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ เกิดโยนิโสมนสิการ (การพิจารณาอย่างแยบคาย) ทำให้เข้าใจชีวิตและโลกตามความเป็นจริง

๕. เมื่อมีสติก็จะรู้จักปล่อยวาง และ อยู่เหนือสมมติของโลก ไม่ไปสำคัญผิด มั่นหมายว่าเป็นตัวกูของกู จิตใจก็เป็นอิสระ มีได้โดยไม่เป็นทุกข์ เป็นได้โดยไม่เป็นทุกข์ อันเป็นศิลปะในการใช้ชีวิต และ ดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีสติ

การมีสติในชีวิตประจำวันดีอย่างไร[๒๖]

โดยมากคนเรามักจะทำ พูด คิด ด้วยความเคยชินอันเกิดจากความจำได้หมายรู้ (สัญญา) ในสิ่งนั้น ๆ จนไม่เห็นตนเองว่ากำลังทำอะไร กำลังพูดอะไร และกำลังคิดอะไร ควรไม่ควร เหมาะ ไม่เหมาะอย่างไร เบื้องต้นของการฝึกสติ ก็คือการฝึกรู้และเห็นตัวเอง กล่าวคือ รู้และเห็นการกระทำ รู้และเห็นการพูด รู้และเห็นการคิด แต่คนเรามักจะหุนหันพลันแล่น รู้แต่สิ่งที่จะทำ จะพูด จะคิด แล้วก็ทำ พูด คิด ด้วยความอยากเร่งรีบ รีบร้อนอยู่ตลอดเวลา ทำให้ไม่เห็นว่า การกระทำ การพูด และการคิดนั้น ๆ ว่าชอบ เหมาะสม หรือไม่อย่างไร และพลาดโอกาสที่จะรู้ปัจจุบัน เพราะมัวแต่เร่งรีบ และรีบร้อนไปกับสิ่งที่ยังมาไม่ถึง แล้วก็หาความสุขไม่ได้ เพราะความสุขที่แท้นั้นไม่ได้อยู่กับอดีตหรืออนาคต หากแต่อยู่กับปัจจุบัน คือ อยู่กับตัวเองทุกย่างก้าวนั่นเอง

ในยุคนี้ คนเรา กินก็รีบกิน เดินก็รีบเดิน ทำก็รีบทำ พูดก็รีบพูด คิดก็รีบคิด ฯลฯ แล้วจะหาความสุขได้อย่างไร ฉะนั้น จงรู้ว่า ความสุขที่แท้ อยู่ที่การมีสติอยู่กับปัจจุบันขณะ ทุก ๆ ขณะ
โดยการมีสติรู้สึกตัวว่ากำลังกิน กำลังเดิน กำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด คำว่ารีบ เร่งรีบ รีบร้อน นั้น เป็นอาการกระทำอันเกิดจากสัญญาและความเคยชิน (จนเป็นนิสัย) ฉะนั้น การฝึกสติก็คือการฝึกแก้ไขนิสัยและความเคยชินของตนเอง แล้วเมื่อนั้นจะรู้ว่า การทำอะไรด้วยความใจเย็น ๆ รอบคอบไม่ประมาท ไม่วู่วาม ไม่เร่งรีบ และไม่รีบร้อน นั้น นอกจากจะมีความสุขที่แท้แล้ว ยังทำให้สุขภาพดี มีความปลอดภัยในชีวิต และที่สำคัญไม่แก่เร็ว ได้ใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสงบ สุข และ อิสระอย่างแท้จริง ไม่ต้องแบกอะไร ๆ แล้วไม่ยอมวาง จนมารู้อีกทีเมื่อใกล้ตาย ก็สายไปเสียแล้ว

การประยุกต์นำไปใช้ หรือ การฝึกฝน ควรทำอย่างไร[๒๗]

มนุษย์เราเมื่อเกิดมาล้วนต้องการความสุข แต่วิธีการสร้างสุขอาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคนและประสบการณ์ อาจมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่นดูแลสุขภาพร่างกาย

---

[๒๖] พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล “**วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน**” เอกสารประกอบการบรรยาย วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

[๒๗] พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล “**วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน**” เอกสารประกอบการบรรยาย วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

ให้แข็งแรง ฝึกจัดการกับอารมณ์ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวหรือบุคคลอื่น แต่ขณะเดียวกันก็พบว่ากลับทำสิ่งที่กล่าวมานั้นได้ยาก เพราะมักทำอะไรอย่าง “ไม่มีสติ”หรือ “เผลอ” เช่นเผลอกินตามใจปากจนน้ำหนักเกิน ออกกำลังกายได้ไม่กี่ครั้งก็เบื่อหน่าย เวลาถูกต่อว่าก็พูดสวนกลับไปทันที ของหายเป็นประจำเพราะวางไม่ถูกที่ เดินไม่ระวังทำให้สะดุด หกล้ม ลืมกินยาหรือลืมของเป็นประจำ หากคุณเป็นคนอย่างที่กล่าวมาข้างต้น ถึงเวลาแล้ว หรือยังที่จะมาลองนำสติมาใช้ในชีวิตประจำวันดู

ผู้นำที่มีจิตอาสา จิตสาธารณะ หากทำได้ควรฝึกสติอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องทุกวัน การนำ“สติ” มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน ชีวิตครอบครัวและการสร้างสัมพันธภาพในสังคม จะช่วยลดปัญหาสุขภาพที่เป็นอยู่เดิม เพิ่มศักยภาพในการคิดและการแก้ปัญหาต่าง ๆ เกิดมุมมองใหม่ทางบวก
ในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมสุขภาพกาย และ จิต สามารถดำเนินชีวิต และ ทำงานจิตสาธารณะ ได้อย่างมีความสุข นั่นคือ

สติจะเปลี่ยนคุณเป็นคนใหม่ มีคุณภาพจิตสาธารณะ ด้วยการฝึกใช้หลัก ๔ ป. กล่าวคือ

๑. ป.ปลูก เพื่อการตื่นรู้ในการทำงาน : สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วม สร้างความเห็นถูกปลูกปัญญาด้วยการทำวัตร การรักษาศีล การทำสมาธิภาวนาแผ่เมตตาจิตต่อกัน

๒. ป.ปลุก การฝึกสติเพื่อปลุกจิตสำนึกการทำงาน : จัดกิจกรรมสานสายใยผู้นำด้วย การเสวนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างแรงบันดาลใจในการทำงานต้องอาศัยจิตวิญญาณ ของความรักในอาชีพหรืองานที่ตนทำ มีจิตจดจ่อในการทำงาน สร้างการตื่นตัวระมัดระวังเกิด การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

๓. ป.ปรับ เพื่อการเข้าหากันฉันมิตร : เปิดโอกาส สอบถามความห่วงใย ชักชวนแนะนำปรับความคิดความรู้สึก ปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกัน ปรับความเข้าใจปรับอารมณ์ในการทำงานหรือปรับท่าทีการทำงานการอยู่ร่วมกัน

๔. ป.เปลี่ยน เพื่อผลการทำงานที่ดีและมีความสุข : เปลี่ยนทัศนคติมุมมองและหันมาความสัมพันธ์ที่ดีของผู้ร่วมงานส่งต่องานด้วยสำนึกของความรับผิดชอบและด้วยความใส่ใจเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงาน สร้างความสามัคคีเข้าใจกับเพื่อนร่วมงาน มีความอ่อนน้อมถ่อมตนสงเคราะห์เกื้อกูลกัน แบ่งปันเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือกันและกัน

ผู้มีจิตสาธารณะ จะฝึกสติได้อย่างไร เริ่มต้นด้วยการปฏิบัติง่าย ๆ ด้วยการ “รู้ลมหายใจ รู้กิจที่ทำ” เริ่มต้นด้วยการ รู้ลมหายใจ... มีสติรู้ลมหายใจเข้าออกที่เป็นปัจจุบันสัก ๒๐% อีก ๘๐% ให้จดจ่อกับสิ่งที่ตนเองทำ โดยไม่มีอารมณ์มาสอดแทรก เมื่อรู้ลมหายใจรู้ในกิจที่ทำแล้ว สามารถนำไปใช้กับกิจวัตรประจำวันได้ ตัวอย่างเช่น

- เวลาทำงาน ให้รับรู้ลมหายใจ มุ่งอยู่กับสิ่งที่ทำ ตัดความสนใจรอบข้างออกจะทำงาน ได้ดีขึ้น

- เวลาทำงานบ้าน ให้รับรู้ลมหายใจ ตั้งใจอยู่กับกิจวัตร งานบ้านที่ทำ ไม่วอกแวกกับสิ่งอื่น

- ก่อนจะกินเพลิน ให้รับรู้ลมหายใจ แล้วหยุดคิดสักนิดว่าหิวหรือไม่ ควรกินในปริมาณเมื่อใดและควรหยุดเมื่อใด

- เวลาเดิน ไปในท้องถนน ให้รู้ลมหายใจ ใจจดจ่ออยู่กับเท้าที่เดินและทางข้างหน้า

- ก่อนใช้ Social media ให้รู้ลมหายใจ แล้วไตร่ตรองสักนิดก่อน จะแสดงความคิดเห็น หรือ แชร์ข้อมูล

- ก่อนจะใช้จ่าย ให้รับรู้ลมหายใจ และ ยั้งคิดก่อนว่าสิ่งนั้นจำเป็นต่อชีวิตหรือไม่

- ก่อนจะทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ ให้รับรู้ลมหายใจแล้ว คิดถึงผลกระทบที่ตามมา

- ก่อนจะโต้เถียงกับผู้อื่น ให้รับรู้ลมหายใจ หยุดสักนิด ถอยออกมาจากตรงที่มีปัญหา

สติในมุมมองของพระสงฆ์[๒๘]

การมีสติในชีวิตประจำวัน เราต้องรู้จักคำว่า “สติ” เสียก่อน เมื่อมีสติแล้วจะเกิดอะไรขึ้น เราจะรู้ได้อย่างไรว่าเรามีสติหรือไม่ ขอยกตัวอย่างเพื่อให้เรารู้ว่า ในการกระทำ การพูด และการคิดของเราในชีวิตประจำวันนั้น เรามีสติในขณะนั้นหรือไม่ และ บูรณาการสติเพื่อนำมาใช้ ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ข้อควรพิจารณาถึงการมีสติ และ การพัฒนาสติ มีประเด็นดังต่อไปนี้

๑. สติเกิดขึ้นเมื่อมีความตั้งใจ

เวลาฝึกสติที่ดีที่สุดคือการฝึกสติในชีวิตประจำวัน ฝึกสติได้อย่างไรหรือ เราฝึกสติด้วยการทำอะไรก็ให้ตั้งใจทำให้ดี เช่น ทำงานก็ตั้งใจทำงานให้ดี เลี้ยงดูครอบครัวก็ตั้งใจเลี้ยงดูครอบครัวให้ดี การฝึกสติทุก ๆ วันในชีวิตประจำวันด้วยความตั้งใจจะทำให้มีสติตั้งมั่น เสมอต้นเสมอปลาย และเมื่อเริ่มต้นด้วยการมีสติในการตั้งใจทำงาน เวลามาฝึกสติหรือฝึกสมาธิที่วัด ก็จะเกิดสติตั้งมั่น จิตเป็นสมาธิได้ง่าย

๒. สติเกิดขึ้นเมื่อมีความรับผิดชอบ

ยิ่งมีความรับผิดชอบ ยิ่งทำให้เกิดสติคมชัดมากขึ้น เวลาพิจารณาเรื่องใด ๆ ก็จะเกิดการพิจารณาโดยแยบคาย ดังนั้น นักปฏิบัติธรรมที่มุ่งมาศึกษาและฝึกสมาธิวิปัสสนาที่วัด ถ้าต้องการให้การฝึกสมาธิวิปัสสนาก้าวหน้า ต้องเริ่มจากที่บ้านและที่ทำงาน ด้วยการมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและหน้าที่การงานให้ดี

๓. สติเกิดขึ้นเมื่อมีความระมัดระวัง

---

[๒๘] พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล “**วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน**” เอกสารประกอบการบรรยาย วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

เวลาเดินข้ามถนน ต้องเดินด้วยความมีสติ เดินด้วยความระมัดระวัง หากรีบร้อน เดินไม่ระมัดระวัง จะทำให้เผลอสติบ่อย ๆ การกระทำอื่น ๆ แม้กระทั่งการพูดและการคิดก็เช่นกัน ต้องมีความระมัดระวังในการกระทำ การพูด การคิด ไม่ไปสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

๔. สติเกิดขึ้นเมื่อมีความละเอียดรอบคอบและช่างสังเกต

ความรอบคอบและช่างสังเกต เป็นสิ่งที่ทำให้สติมีความละเอียดและคมชัดในการพิจารณาธรรม ผู้ปฏิบัติที่มุ่งความหลุดพ้นต้องรู้จักเป็นผู้ดำเนินชีวิตด้วยความรอบคอบ ความรอบคอบและช่างสังเกตจะทำให้มีความละเอียดถี่ถ้วนในการรับรู้ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทางโลกโดยไม่เผลอสติไปมัวเมา ลุ่มหลง หรือทะยานอยากในสิ่งนั้น ๆ

๕. สติเกิดขึ้นเมื่อใจเย็น ไม่รีบร้อน

การกระทำที่เร่งรีบมักทำให้เผลอสติได้ง่าย หากเรารู้จักฝึกทำ อะไรด้วยความใจเย็นและไม่รีบร้อน เราจะมีสติอยู่กับปัจจุบันทุกขณะ การมีสติอยู่กับปัจจุบันจะทำให้รู้และเข้าใจสิ่งที่ปรากฏในขณะนั้นได้ชัด คือ เกิดการรู้ชัดและเข้าใจชัดในสิ่งนั้น ๆ เป็นขณะ ๆ ทุกขณะ อันมีความสำคัญมากใน การเจริญสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเน้นการมีสติรู้ชัดในกาย เวทนา จิต และธรรม ในแต่ละขณะปัจจุบัน

๖. สติเกิดขึ้นเมื่อรู้จักปล่อยวาง

หัวใจของการมีสติที่สำคัญที่สุด คือ เป็นผู้รู้จักปล่อยวาง การฝึกสติเป็นผู้รู้จักปล่อยวางนี้ ผู้ปฏิบัติต้องเริ่มหัดให้มีสติรู้จักปล่อยวางในชีวิตประจำวัน เพราะการฝึกปล่อยวางนั้นไม่ใช่จะมาปล่อยวางในขณะมาฝึกสมาธิวิปัสสนากรรมฐาน แต่ต้องเริ่มฝึกปล่อยวางไปโดยลำดับ จากสิ่งที่ง่าย ๆ ไปจนถึงสิ่งที่ปล่อยวางยาก วันนี้เราเริ่มฝึกสติกันแล้วหรือยังอย่างไร

สร้างสุขด้วยสติในชีวิตประจำวัน[๒๙]

ตัวอย่างการสร้างสุขด้วยสติในชีวิตประจำวัน “ปลิดชีพตนเอง” เป็นภาวการณ์ที่อยู่ใกล้แค่เอื้อม ไม่ได้จำกัดเฉพาะดารา นักร้อง เกาหลี สหรัฐ อังกฤษ หรือ คนทั่วไปในญี่ปุ่นเท่านั้น การฆ่าตัวตายเกิดขึ้นได้เสมอในประเทศไทยเอง ก็เช่นเดียวกัน ด้วยสถิติฆ่าตัวตายโดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข รอบ ๒๐ ปี จากปี ๒๕๔๐ ที่ฆ่าตัวตายสำเร็จ ๔,๑๘๓ ราย

ที่ต้องหยิบยกปัญหาฆ่าตัวตายมาพูดกันบ่อย ๆ ในตอนนี้ เพราะเรื่องน่าเศร้าแบบนี้กำลัง มีให้เห็นมากขึ้น สะท้อนปมปัญหาที่สั่งสม สลับซับซ้อนที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และ ทำให้เห็นความร้ายแรงที่มากับความ

---

[๒๙] พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล “**วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน**” เอกสารประกอบการบรรยาย วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

เงียบงัน จนยากที่ผู้ประสบปัญหาจะจัดการได้ และ เลือก “จบชีวิต” โดยลำพังและบางรายเลือกที่จะจบชีวิตผู้อื่น ซึ่งสถิติการฆ่าผู้อื่นก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ทั้งฆ่าคนในครอบครัว ฆ่าเพื่อนร่วมงาน ฆ่าเพื่อนร่วมทางบนท้องถนน และฆ่าแม้คนที่ไม่เคยรู้จัก สะท้อนปัญหาใหญ่ในสังคมบ้านเรา ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด ที่แพร่ระบาดไปทุกหย่อมหญ้า ไม่เคยลดลง ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาสะสมในที่ทำงาน ความใจร้อนเมื่อนั่งหลังพวงมาลัย หรือโรคใหม่อย่างอาการติดเกมส์ มือถือ ติดโลกโซเชียล และ ปัญหาประวัติศาสตร์ประจำชาติ คือความยากจน

ปัญหาทั้งหมดนี้ เมื่อผู้กระทำ หรือถูกกระทำไม่คิดแก้ไขอย่างจริงจัง ปล่อยให้เวลาผ่านไปนับวัน เดือน ปี จนมัดเป็นเงื่อนปมแน่น หากตนเอง หรือคนในครอบครัวและคนรอบข้างไม่รักกันมากพอ เพิกเฉยที่จะสละเวลาหาทางออกที่ถูกทิศทาง นำมาสู่ความเครียดสะสม ส่งต่อเป็นสายธาร “สู่ความเกลียดชัง การทำร้ายกัน หรือไม่ก็เลือกโทษตัวเอง และ ซึมเศร้า”

“การตายจากกัน” จึงเป็นหนทางที่หลายคนเลือก ไม่ว่าจะเลือกเอง หรือจำใจต้องเลือก เพราะคนอื่นกระทำก็ตาม เมื่อเป็นอย่างนี้หลายต่อหลายหน่วยงานที่สะกดรอยตามปัญหานี้มาตลอดอย่างกรมสุขภาพจิตเลยสร้างเครื่องมือขึ้น เพื่อแก้ปัญหาให้สังคมไทย เครื่องมือที่ว่านี้ คือ “สติ” น่าแปลกที่ “สติ” ถูกนำมาพูดกันในยุค ๔.๐ ยุคที่เทคโนโลยีกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว คนน่าจะเคลิบเคลิ้มกับความก้าวหน้าของมัน และปล่อยให้ชีวิตให้ไหลไปตามที่เทคโนโลยีจะนำพาไป แต่กลับพยายามหยุดด้วย“สติ” ไม่เฉพาะหน่วยงานรัฐ จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศแม้แต่เจ้าขององค์กรอย่าง “ไมโครซอฟ หรือ กูเกิ้ล ให้ความสำคัญนำ “สติ” มาใช้ในการบริหารองค์กร ส่วนประเทศไทย เป็นประเทศแห่งพุทธศาสนา มีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา ผู้ที่ทำให้ “ธรรมะ” อุบัติขึ้นบนโลกใบนี้ อันเป็นรากฐานแห่งสตินั้น มีหรือจะไม่เห็นความสำคัญของ “สติ”
สติเกิดขึ้นได้อย่างไร คำถามพระเจ้ามิลินท์[๓๐] และ คำตอบ พระนาคเสน ในงานวิจัยฉบับนี้ ยกข้อความประกอบพอให้เห็นภาพโดยสังเขป

พระเจ้ามิลินท์ ตรัสถามว่า พระคุณเจ้านาคเสน สติย่อมเกิดขึ้นโดยอาการเท่าไร

พระนาคเสนถวาย วิสัชนาว่า ขอถวายพระพร มหาบพิตร สติย่อมเกิดขึ้นโดยอาการ ๑๗ อย่าง คือ

(๑) เกิดแต่ความรู้ยิ่ง ดังผู้รู้ประวัติการณ์ที่ล่วง ๆ มาแล้ว ความรู้นั้นย่อมเป็นแนวให้ระลึกถึงเหตุการณ์แต่หลังได้

(๒) เกิดแต่การที่ได้กระทำเครื่องหมายไว้

(๓) เกิดแต่การได้ขยับฐานะสูงขึ้น ซึ่งเป็นเหตุให้นึก ให้จำกิจการที่ตนได้กระทำมาแต่หลัง

---

[๓๐] พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล “**วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน**” เอกสารประกอบการบรรยาย วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

(๔) เกิดแต่การได้รับความสุข ซึ่งชวนให้สาวเอากิจการที่ล่วงแล้วมานึกคิด เพื่อไต่สวนหาเหตุ

(๕) เกิดแต่การได้รับความทุกข์ ซึ่งชวนให้หวนไปนึกถึงเหตุแห่งความทุกข์นั้น ๆ

(๖) เกิดแต่การได้รู้เห็นสิ่งที่คล้ายกัน ซึ่งเป็นการเตือนให้จำอีกสิ่งหนึ่งได้

(๗) เกิดแต่การรู้เห็นสิ่งที่ตรงกันข้าม เช่น เห็นสีขาว ทำให้นึกถึงสีดำได้

(๘) เกิดแต่การได้รับคำเตือน

(๙) เกิดแต่รู้เห็นตำหนิ หรือลักษณะทรวดทรง

(๑๐) เกิดแต่นึกขึ้นได้โดยลำพัง

(๑๑) เกิดแต่การพินิจพิเคราะห์

(๑๒) เกิดแต่การนับจำนวนไว้

(๑๓) เกิดแต่การทรงจำไว้ได้ตามธรรมดา

(๑๔) เกิดแต่การอบรม เช่นผู้ที่กระทำใจได้แน่วแน่ ในเมื่อกระทำกิจการ สามารถรวบรวมกำลังใจมาคิด มานึก เฉพาะในกิจการอย่างนั้น แม้ว่ากิจการนั้น จะได้ผ่านหูผ่านตามานานแล้ว

(๑๕) เกิดแต่การได้จดได้เขียนไว้

(๑๖) เกิดแต่การเก็บไว้

(๑๗) เกิดแต่การเคยพบ เคยเห็นมากอย่าง

สติในการประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือ นำเสนอในมิติ "๕ ส" อธิบายได้ ดังนี้[๓๑]

๑. สีละ การฝึกกาย วาจา

๒. สังวระ ความสำรวมกาย วาจา

๓. สติ ความระลึกได้

๔. สัลเลขะ ความขัดเกลา

๕. สมาธิ ความตั้งใจมั่น

ผลจากการใช้สติในการประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือ "๕ ส"

- อยู่กับกิเลสได้โดยใจไม่เป็นทาสของกิเลส
- อยู่กับทุกข์กายโดยไม่ทุกข์ใจ
- อยู่กับงานวุ่นโดยใจไม่วุ่น
- อยู่กับการรีบด้วยใจสบาย

---

[๓๑] พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล "**วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน**" เอกสารประกอบการบรรยาย วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

- อยู่กับความสมหวังและความผิดหวังได้ด้วยใจไม่ทุกข์อีกต่อไป

- อยู่กับโลกได้ด้วยใจเป็นธรรม กายส่วนกาย ใจส่วนใจ ต้องอาศัยกันอยู่เท่านั้น

- อยู่กับหน้าที่โดยไม่ยึดหน้าที่ เพียงแต่จะทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุด เท่าที่ตนจะทำได้ในขณะปัจจุบันเท่านั้นเอง ที่ทำไม่ได้ก็ปล่อยไป

- อยู่คนเดียวเหมือนอยู่หลายคน อยู่หลายคนก็เหมือนอยู่คนเดียว เพราะมีธรรมะเป็นเพื่อนคู่ใจนั่นเอง

วิเคราะห์ได้ว่า หลักธรรมทั้งหลายที่นำเสนอนั้น จะกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในใจ ให้มีความหมาย และ มีคุณค่าในจิตของผู้ทำหน้าที่ จิตอาสา จิตสาธารณะ นับเป็นแบบแผนความคิดที่สามารถสร้างเป็นอุปนิสัย ความเคยชิน สร้างระบบคุณธรรม ความเชื่อถือทางพระศาสนา เอกลักษณ์ของผู้นำ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกลุ่มจิตอาสา จิตสาธารณะ ให้มีนิสัยความเคยชิน ไตร่ตรอง ความคาดหวัง ความเชื่อ ทัศนะคติ การตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ ที่มากระทบว่า อะไรถูก เหมาะสม อะไรผิด ไม่เหมาะสม เพื่อให้การทำหน้าที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยใช้หลักธรรมทั้งหลายเพื่อหล่อหลอม“จิตวิญญาณ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า spirituality

๒.๑.๖ กระบวนการพัฒนา : จิตสาธารณะตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบ มุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตเป็นสำคัญ ซึ่งมีปรากฏข้อความทรงตรัสคำสอนเรื่องการฝึกจิตแก่ภิกษุรูปหนึ่งว่า ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕[๓๒]

“การฝึกจิตที่ควบคุมได้ยาก เปลี่ยนแปลงง่าย ชอบหาแต่อารมณ์ที่ปรารถนา จัดว่าเป็นคนดี เพราะจิตที่ฝึกดีแล้วย่อมนำสุขมาให้...ผู้มีปัญญาควรรักษาจิตที่เห็นได้ยากละเอียดยิ่ง ชอบใฝ่หาแต่อารมร์ที่ปรารถนา เพราะจิตที่คุ้มครองแล้วย่อมนำสุขมาให้”

การพัฒนา คือ กระบวนการทำให้เจริญก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่ดี การพัฒนาตามทฤษฎีของแนวทางพระพุทธศาสนา ตำราและงานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ “ภาวนา” หมายถึงการทำให้เจริญงอกงามซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Development” ภาษาบาลีรากศัพท์คือ “วัฒนะ” หรือ “วัฒนา” หมายถึงการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าใน ๔ ด้าน [๓๓] อธิบายได้ดังนี้

ด้านกายภาวนา (Physical development) ผู้มีจิตสาธารณะ ควรมุ่งเน้นการมีความปกติทางกายที่สมบูรณ์ในด้านกายภาพกับสิ่งแวดล้อม การใช้ชีวิตที่เป็นไปด้วยคุณค่าที่จริง ไม่ตามกระแสนิยมเป็นผู้ฝึกจิตให้รู้จักตรวจสอบความพร้อมทางกายภาพ และ สิ่งแวดล้อม ใส่ใจในการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับ

---

[๓๒] **ขุ.ธ.**(ไทย) ๒๕/๓๕/๓๖.

[๓๓] พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต). (๒๕๕๒). **การศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์**.(ครั้งที่ ๑). กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ ศูนย์บริหารจัดการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ

กลุ่มเป้าหมายที่ไปบริการจิตสาธารณะด้วยความสุภาพอ่อนน้อม บุคลิกภาพดี มีความเหมาะสมตามกาล ไม่เน้นเรื่องความสนุกสนาน

ด้านศีลภาวนา (Social development) ผู้มีจิตสาธารณะ ควรมุ่งเน้นพัฒนาตนเองด้านพฤติกรรม เพิ่มพูนคุณลักษณะด้านกายและวาจาให้มีพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่ไปร่วมกิจกรรม ซึ่งในด้านนี้ น้อมนำหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔[๓๔] ประกอบด้วย ทาน ปิยะวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สะสมพฤติกรรมที่ดีงาม มีจิตที่เป็นกุศลพร้อมช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเอื้อเฟื้อ เกื้อต่อบุคคลอื่นเป็นอุปนิสัย

ด้านจิตภาวนา (Emotional development) ผู้มีจิตสาธารณะ มุ่งเน้นพัฒนาจิตของตนเองเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันประกอบด้วย คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และ สุขภาพจิตที่ดี[๓๕] เพื่อหล่อหลอมให้จิตเข้มแข็ง จิตมีศรัทธา ก่อให้เกิดหิริโอตตัปปะ มั่นคง เพียรพยายามในภารกิจ จิตเบิกบาน งอกงามในกุศล จิตมีความเจริญงอกงามในด้านพฤติกรรมด้านศีลภาวนา ด้านกายภาวนา อย่างสอดคล้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนในสังคมมีความสงบสุขในการปฏิบัติภารกิจในความเปลี่ยนแปลงที่บางสถานการณ์มิอาจควบคุมได้

ด้านปัญญาภาวนา (Wisdom development) ในงานวิจัยนี้ ให้ความหมายคือการพัฒนาปัญญา ฉะนั้น ผู้มีจิตสาธารณะควรส่งเสริมตนเอง ให้มีความรู้รอบด้าน ในการคิด พิจารณา วินิจฉัย แก้ไขปัญหาและดำเนินรูปแบบ กิจกรรมของกลุ่มจิตอาสาให้สอดคล้องกับ กลุ่มเป้าหมาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ เพื่อให้มั่นใจว่าในความช่วยเหลือใด ๆ ในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ไม่ผิดข้อบังคับและระเบียบกฎของกระทรวงใด ๆ ที่มีความรับผิดชอบ[๓๖] การพัฒนาด้านปัญญา จะส่งเสริมทักษะทางความคิดรอบด้านเข้าใจเหตุผล มองทุกสิ่งไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีอคติ ปราศจากการครอบงำของกิเลส รู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิตตามสภาพความเป็นจริง สามารถทำให้จิตเป็นอิสระ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยปัญญา วางตนให้เหนือความขัดแย้ง เหนือปัญหา สามารถพัฒนากลุ่มผู้มีจิตสาธารณะให้มีความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ

---

[๓๔] **ที.ปา.**(ไทย) ๑๑/๒๗๓/๑๗๑.

[๓๕] เป็นการฝึกฝนพัฒนาทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา ซึ่งเป็นขั้นของสมาธิ, ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ป.อ. ปยุตฺโต, พุทธ-ธรรม ฉบับปรับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพ ฯ : ผลิธัมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๖๔๒.

[๓๖] ปัญญา กางกรณ์ “**แนวคิดเรื่องการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการและชุมชน นโยบาย กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานจิตอาสาเพื่อดูแลคนทุกวัย**” เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม ระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑ โรงแรมเบย์ จังหวัดสมุทปราการ.

๒.๑.๗ สรุปแนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา

พิจารณาในแง่นี้ จะเห็นได้ว่า แนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอุดมการณ์ รูปแบบ กิจกรรม ทุกกิจกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญบริหารจัดการโดยผ่านกลไก ทั้งที่เป็นสถาบัน องค์กร บุคคล ในทางกลับกัน ด้วยรูปแบบกิจกรรม ส่งเสริมให้มีอำนาจ มีโอกาสในการที่จะหาประโยชน์ส่วนตัวมากที่สุด ช่องทางที่จะได้ประโยชน์มีเป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้น การน้อมนำหลักธรรมในการคุมใจ “แนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา” อีกประเด็น ผู้วิจัยและคณะ เจตนาสื่อสารนำเสนอส่งเสริมแนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา ที่ต้องมีคุณลักษณะพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป ต้องมีการเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการไปทำหน้าที่แทนประชาชน ด้วยการเป็นผู้ที่มีความรู้จริง มีความประพฤติที่ดี มีจิตอาสา มีความรับผิดชอบเป็นต้นแบบของผู้นำในการปฏิบัติการที่จุดเริ่มต้น ท่ามกลาง และ เชื่อมโยงภารกิจทั้งหลายในบทบาทตน ด้วยความซื่อสัตย์ต่อประชาชน นอกจากนี้ ต้องมีสัจจะคนทำงานเพื่อส่วนรวม “สัจจะ” เป็นคุณธรรมที่ให้ไว้กับประชาชน น้อมนำ “ทมะ” การทำงานไม่เหนื่อย ข่มใจในเมื่อมีอารมณ์ จาคะทำงานเพื่อส่วนรวม มีคุณธรรมปลูกฝังในใจผู้ทำหน้าที่จิตสาธารณะ กล่าวคือ ขันติ อดทน อดกลั้น ต้องไม่ทุจริตคอรัปชั่น (Corruption) ในการปฏิบัติหน้าที่จิตสาธารณะ

ผู้วิจัยและคณะ นำเสนอแนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เดินตามรอยพระพุทธเจ้าท่านไม่ได้ทรงทำงานเพื่อญาติพี่น้อง แต่ทรงทำงานเพื่อชาวโลก (โลกัตถจริยา) สร้างอุดมการณ์ร่วมกับสาวก เพื่อสร้างอุดมการณ์ร่วมกับประชาชนอันเป็นคุณลักษณะสำคัญเกื้อหนุนส่งผลบวกในการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดสำคัญแบบพลวัตรของไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคม

๒.๒ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

๒.๒.๑ ความหมายของจิตสาธารณะ

ในความหมายของคำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หรือ จิตสานึกสาธารณะ (Public Consciousness) เป็นคำกล่าวที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมที่หลากหลายแต่มีความหมายเดียวกัน เช่น การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การช่วยกันดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ การมีความรับผิดชอบ เป็นต้น จึงมีผู้ศึกษาให้ความหมาย ให้คำจากัดความไว้หลากหลาย ของนักวิชาการที่มีมุมองในทัศนะใกล้เคียงกัน ดังจะอธิบาย

ต่อไปนี้ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ[๓๗] ได้ให้ความหมาย จิตสาธารณะ ว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์[๓๘] ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาให้ผู้อื่นหรือสังคมพยายาม ฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และ มองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง มุมมองของบุญสม หรรษาศิริพจน์ [๓๙] ให้ความหมายของคำว่า จิตสานึกที่ดีในสังคม สังคมในที่นี้หมายถึง สังคมในชุมชนของตน การปฏิบัติตนให้มีจิตสานึกที่ดีต่อชุมชนของตน คือ การปฏิบัติตน และ การมีส่วนร่วมที่ดีในกิจกรรมของชุมชน การช่วยกันดูแลชุมชนของตน การให้ความร่วมมือการเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อการรักษาความปลอดภัยในชุมชนเพื่อสาธารณูปโภคในชุมชน การให้ความเป็นมิตรและมีน้ำ ใจต่อกัน

ผลลัพธ์ทางบวกต่อพฤติกรรมมนุษย์ [๔๐] เป็นอีกหนึ่งความหมายจิตสาธารณะว่า เป็นคุณธรรม หรือข้อเรียกร้องสำหรับส่วนรวมในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมืองในการกระทำเพื่อบ้านเมือง ในขณะนี้หฤทัย อาจเปรุ [๔๑] ได้ให้ความหมาย จิตสาธารณะว่า คือ ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่ เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์ โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และ ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้ และ แก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

ชาย โพธิสิตา และคณะ[๔๒] ให้ความหมายใช้คำว่า จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ และ ให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่า คือ การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบหรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งมีนัยสองประการ ประการแรก การรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และ การกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล

---

[๓๗] สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,**วาระการวิจัยแห่งขาติในภาวะวิกฤติเพื่อการฟื้นฟูชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งขาติ,๒๕๕๒) หน้า ๒๕.

[๓๘] เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **จอมปราชญ์นักการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ซัคเซสมีเดีย, ๒๕๔๔) หน้า ๑๗.

[๓๙] บุญสม หรรษาศิริพจน์ “**จิตสำนึก**” วารสารวิชาการสภาอาจารย์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,ปีที่ ๔ (ม.ป.ป) หน้า ๔๓-๔๘.

[๔๐] Benjamin,B.LAHEY **Psychology an Introduction**,๗ thed (New York ;Mc Graw-Hill Book Company,๒๐๐๑). P ๔๗.

[๔๑] หฤทัย อาจเปรุ **“ความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณาของนักศึกษาพยาบาล**”๒๕๕๔ บทความวิชาการ : บทคัดย่อ

[๔๒] ชาย โพธิสิตา และคณะ “**การศึกษาจิตสำนักของคนไทยต่อสาธารณสมบัติ : กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร”,** รายงานวิจัยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ,๒๕๔๓. บทคัดย่อ.

สาธารณะสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ ประการที่สอง การเคารพสิทธิการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น โดยการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิ์ในการใช้เช่นเดียวกันจะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และ ไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์สาธารณะสมบัติของผู้อื่น

ความหมายจิตสาธารณะของวิรัตน์ คำศรีจันทร์[๔๓] ได้ให้ความหมาย จิตสาธารณะว่า หมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะมีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ ความหมายดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความหมายของ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ[๔๔] ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะ กล่าวได้ ดังนี้ ๑)การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชารุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม และ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ ๒) การเคารพสิทธิ ในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดย ไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์[๔๕] ได้ให้ความหมาย จิตสาธารณะ ว่าเป็นการกระทำด้วย จิตวิญญาณที่มีความรักความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อคนอื่น และ สังคมโดยรวม การมีคุณธรรมจริยธรรม และ การไม่กระทำที่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์เป็นกุศล และ มุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดีไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรมประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม การกระทำและคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี การลดความขัดแย้ง และ การให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อให้สังคมโดยส่วนรวมมีความสุข ฉะนั้นความหมายของจิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่รู้จักดูแลเอาใจใส่และกระทำการอันเป็นประโยชน์ แก่ส่วนรวม มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะร่วมกัน รักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนอาสาทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ

---

[๔๓] วิรัตน์ คำศรีจันทร์ “**จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย**” บทความวิจัย คณะสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔ บทคัดย่อ

[๔๔] ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ, **รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว**,บทความวิชาการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ, ๒๕๔๗, หน้า ๔๐.

[๔๕] ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ “**สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ**” (กรุงเทพมหานคร ; บริษัทวี พริ้น จำกัด ๒๕๕๕) : หน้า ๑๒

๒.๒.๒ ความสำคัญของจิตสาธารณะ

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะกับบุคคลต่าง ๆ ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม หรือ สาธารณะ จะเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับบุคคลโดยทั่วไป โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ผู้นำ รวมทั้ง ประชาชนทั่วไป สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากภายในใจของคน "จิตสาธารณะ" เป็นความมีสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จัก การเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม อีกทั้งจะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม การช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต อันจะเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เป็นการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ได้ ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ หมวด ๑ บททั่วไปที่ว่าด้วยความมุ่งหมายและหลักการ มาตราที่ ๗ ได้แสดงถึงความพยายามที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนใน “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒” ว่าในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมพุทธศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้เรียนจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต พร้อมทั้งมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกาลังกาย มีความรักชาติ มีจิตสานึกในการเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีจิตสานึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข[๔๖]

---

[๔๖] กระทรวงศึกษาธิการ, **“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ”** กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, ๒๕๕๑) หน้า ๒-๓ .

ผู้ที่มีจิตสาธารณะมองปัญหา และ เห็นถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาสอดคล้องกับบวรศักดิ์ อุวรรณโณ[๔๗] ได้ให้ความสำคัญของจิตสาธารณะว่า จิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากภายใน กล่าวคือความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจน คุณธรรม จริยธรรมซึ่งอยู่ในจิตและส่งผลสู่การกระทำภายนอก ดังนั้น กฎหมาย ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะเห็นว่าเกิดจากการขาดจิตสานึกของคนส่วนรวมในสังคมเป็นสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น

ปัญหายาเสพติด ซึ่งเกิดจากความเห็นแก่ตัวของผู้ขาย ไม่นึกถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไปกับสังคม ปัญหามลพิษต่าง ๆ ที่เกิดจากความไม่รับผิดชอบ ขาดจิตสำนึก กรณีการปล่อยน้ำเสียออกจากโรงงานโดยไม่ผ่านการบำบัด หรือ การจอดรถโดยไม่ดับเครื่องยนต์ ทำให้เกิดควันพิษ โดยเฉพาะในเมือง ตลอดจนทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง การใช้ทางเท้าสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม การทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลองและทางเท้า การฉีดสารเร่งเนื้อแดงในสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะสุกร ซึ่งมีผลต่อโรคภัยไข้เจ็บในมนุษย์ ส่งผลกระทบให้เป็นโรคมะเร็ง

ข้อความสำคัญของตัวอย่างที่นำเสนอ จะเห็นได้ว่าจิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในสังคม เยาวชนต้องให้ความสำคัญและตระหนักใน สิ่งต่อไปนี้ ความรับผิดชอบต่อตนเอง จิตสานึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง นับว่าเป็นพื้นฐานต่อความรับผิดชอบต่อสังคม ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อตนเอง กล่าวในประเด็นสำคัญได้ดังนี้ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ รู้จักการออกกาลังกายเพื่อรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์มีความประหยัด รู้จักความพอดี ประพฤติตัวให้เหมาะสม ละเว้นการกระทาที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการช่วยเหลือสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อน ได้รับความเสียหาย ยกตัวอย่างในครอบครัว มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เชื่อฟังพ่อแม่ ช่วยเหลืองานบ้าน ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ เมื่อเป็นนักเรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ เอาใจใส่ตั้งใจเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู อาจารย์ ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ช่วยกันรักษาทรัพย์สมบัติของโรงเรียน ตลอดจน มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนหรือบุคคลอื่น ๆ เช่น ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนาไม่เอาเปรียบเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมือง ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ปฏิบัติตาม กฎหมาย รักษาทรัพย์สินของส่วนรวม ให้ความร่วมมือต่อสังคมฐานะพลเมืองให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง และ เป็นวาทกรรมย่อยในวาทกรรมใหญ่เรื่องประชาสังคม คุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือ สังคม ในขณะที่สังคมใดไม่มี

---

[๔๗] บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, “**คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง** (ที่มาของกฎหมายมหาชนและหลักความชอบด้วยกฎหมาย), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๓) หน้า ๖๓.

จิตสำนึก จะส่งผลทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสำนึกสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคม ซึ่งจะทำให้สภาวะการเมือง เศรษฐกิจมีศีลธรรมดี[๔๘] นอกจากนี้การให้ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ ในการบริหารกลุ่มงานผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ ในการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน ฉะนั้น การพึ่งพากันของคนในสังคมนั้นต่างก็มีพื้นฐานทางความคิดมุมมอง ในบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ผลกระทบของกลุ่มกล่าวคือ ปัญหาจากการมองภาพรวมที่แตกต่างกัน สามารถสร้างความขัดแย้งในโอกาสต่าง ๆ ผลกระทบนี้ส่งผลให้คนในกลุ่มสังคมจุดพลังการเป็นบุคลที่ขาดจิตสานึกสาธารณะ นอกจาก จะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว หากมนุษย์ที่ทำหน้าที่พลเมืองในสังคม ไม่ได้มีองค์ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของความหมาย ความสำคัญ คุณลักษณะ หน้าที่ของผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ ย่อมสร้างปัญหา และ มีผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศ และระดับโลก[๔๙]

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอ ความหมาย ความสำคัญ จิตสาธารณะ ถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยส่วนรวม ที่ควรได้รับการปลูกฝังส่งเสริมให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กเพราะในวัยเด็กจะสามารถเห็นความแตกต่าง คิดเปรียบเทียบ คิดแยกแยะเชื่อมโยงได้ ซึ่งเด็กจะเริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวแทนการสนใจตนเอง เป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากภายในเพื่อช่วยในการพัฒนาชีวิตและแก้ปัญหา มีความสร้างสรรค์ที่ทาให้เกิดประโยชน์แก่สังคมในยุคเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีความเปลี่ยนแปลง

๒.๒.๓ คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ[๕๐] กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตจิตสาธารณะ และได้ระบุตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะ อธิบาย ได้ดังนี้

ตัวชี้วัดที่ ๑ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนโดยพิจารณาจากพฤติกรรมบ่งชี้ ที่สามารถแสดงพฤติกรรมให้เห็นเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วย

---

[๔๘] ประเวศ วะสี และคณะ“**ยุทธศาสตร์แก้วิกฤติชาติ**”,(กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,๒๕๔๒), หน้า๒๐.

[๔๙] ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา กล่าวคือ ๑) สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง ๒) สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นผลกระทบระดับครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัวผลกระทบระดับองค์กร ทาให้เกิดปัญหา คือ การแบ่งพรรคแบ่งพวกในองค์กร ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น การเบียดเบียนสมบัติขององค์กร องค์กรไม่กาวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

[๕๐] สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,**วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤติเพื่อฟื้นฟูชาติ**” (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,๒๕๔๒) หน้า ๒๕.

ความเต็มใจมีจิตอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาด้วยความสมัครใจ สามารถแบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่น ๆ และ ช่วยแก้ปัญหา หรือ สร้างความสุขให้กับผู้อื่น

ตัวชี้วัดที่ ๒ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และ สังคมโดยพิจารณาจากพฤติกรรมตัวบ่งชี้ ที่สามารถแสดงพฤติกรรมให้เห็นเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ดูแลรักษาสาธารณะสมบัติและสิ่งแวดล้อมวามเต็มใจ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียนชุมชน และสังคม สามารถเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา หรือ ร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

ยุทธนา วรุณปิติกุล[๕๑] ได้กล่าวถึง บุคคลที่มีจิตสานึกสาธารณะ ว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ ประการการที่หนึ่ง การทุ่มเท และ อุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย ยกตัวอย่าง ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบ ต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชนประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงเฉพาะการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่น และ ในสถาบันต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรให้เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คน ในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมืองทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้งการยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทนตระหนักว่าการมีส่วนร่วม ไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพ และ ยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติสร้างการเข้าร่วมรับรู้ตัดสินใจและผนึกกาลังเพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น รวมถึงการลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทาให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทา โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้ง เครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทางาน สโมสร สมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็น กลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคมและกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคมคือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชนนับว่า มีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง ฉะนั้น บุคคลที่มีลักษณะมีจิตสาธารณะ

---

[๕๑] ยุทธนา วรุณปิติกุล, “**สำนึกพลเมือง:ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม**” (กรุงเทพมหานคร:, มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, (๒๕๔๒) : หน้า ๑๘๑ – ๑๘๓.

จะต้องรู้ถึงขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพหน้าที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ตระหนักเสมอว่าตนเอง คือส่วนหนึ่งของสังคม ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

๒.๒.๔ องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะนั้น ตามหลักทฤษฎีมีการแบ่งองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของจิตสานึก กล่าวไว้ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล[๕๒] องค์ประกอบของจิตสาธารณะนั้น ในตำราวิชาการได้กล่าวถึงจิตสาธารณะว่า มีองค์ประกอบของจิตสาธารณะอยู่ ๓ ด้านหลัก ๆ ดังจะอธิบายดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ ๑ จิตสานึกเกี่ยวกับตนเอง (Self-Consciousness) เป็นจิตสานึกเพื่อพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสานึกด้านนี้ การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้าง ไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสานึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสานึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

องค์ประกอบที่ ๒ จิตสานึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสานึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสานึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอม มาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

องค์ประกอบที่ ๓ จิตสานึกเกี่ยวกับสังคม หรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสานึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์ เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสานึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และ ขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการอยู่ร่วมกัน

สาระสำคัญในองค์ประกอบ ของจิตสาธารณะ ในถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แนวคิด วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญของการ

---

[๕๒] สมพงษ์ สิงหะพล, **“ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่”**, สีมาจารย์,ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๗ (มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๔๒) : ๑๕-๑๖.

พัฒนามีความเกี่ยวข้องกับผู้คนทุกระดับ[๕๓] จะเห็นได้ว่า ผู้มีจิตสาธารณะองค์ประกอบสำคัญให้ความสำคัญแก่จิต ดังคำกล่าวที่ว่า “โลกถูกจิตชักนำไป ถูกจิตไสเสือกไป ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่” พิจารณาจากข้อความนี้ แนวคิดเรื่องจิตในพระพุทธศาสนาเหมือนจิตนิยมอุตรวิสัยของคานต์ (Kant)...พร้อมที่จะเชื่อมต่อจิตของมนุษย์ผู้มีคุณสมบัติ[๕๔] ความรู้สึกและอารมณ์ของมนุษย์ที่จะพึงมีกิริยาการแสดงออกในลักษณะความคับข้องใจ ความตึงเครียด และ ความกดดันของจิตใจ จะตามมาด้วยความวิตกกังวล ความโกรธ และ ความไม่พอใจ ความเสียใจ ความเจ็บใจ แค้นใจ อาการของความผิดปกติทางจิตใจจะมีความรุนแรงมากหรือรุนแรงน้อยเพียงไร ย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละเหตุการณ์ ความยึดมั่นของบุคคลและความหนักเบาของปัญหา[๕๕]

อรชร ไกรจักร์ และคณะ[๕๖] ได้กล่าวถึง ตัวแบบเชิงพุทธผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่นำมาเสริมสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ของวิชาชีพพยาบาล ให้ได้รับการพัฒนาจิตใจและการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อการเพิ่มคุณค่าเตรียมความพร้อมรับการเจริญเติบโตที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เอื้อประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และ สาธารณะในระดับชุมชนและระดับประเทศก้าวสู่ระดับความรู้ความฉลาดทางอารมณ์เพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC) ซึ่งวิชาชีพพยาบาลได้รับการคัดเลือก ในเป็นหนึ่งในเจ็ดอาชีพที่พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยเฉพาะ ซึ่งต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะในการดูแลสุขภาพบุคคลเพื่อสร้างพยาบาลที่มีคุณภาพเป็นคนฉลาด ความเข้มแข็งทางอารมณ์ที่ดี[๕๗] วิชาชีพพยาบาลมีภารกิจในมิติจิตสาธารณะ ฉะนั้น องค์ประกอบของความเข้มแข็งคือคุณลักษณะสำคัญ กล่าวโดยสรุป จิตสาธารณะสาระที่สำคัญที่สุด คือการพัฒนาการ สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และ บุคลิกภาพ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ เริ่มต้นจากใช้หลักการปลูกฝัง เรียนรู้เกิดความรัก ความศรัทธา หลักการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยอาศัยสภาพการณ์ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ การเรียนรู้จะทำ ให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ นอกจากนี้ กระบวนการปลูกในการพัฒนาจิตสาธารณะ เกื้อหนุนด้วยปัจจัยด้านต่าง ด้านการให้ความรู้

---

[๕๓] พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น),ดร. และ คณะ, **“การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”** รายงานการวิจัย (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๖) , หน้า ๓-๔

[๕๔] พระศรีคัมภีรญาณ, (สมจินต์ วันจันทร์,รศ,ดร) **“พุทธปรัชญา”,** พิมพ์ครั้งที่ ๑, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕๗.

[๕๕] กันยา สุวรรณแสง รศ. ดร., **จิตวิทยาทั่วไป,** พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่อักษรพิทยา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑๘.

[๕๖] อรชร ไกรจักร์ และคณะ **“การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพ:หลักการและตัวแบบเชิงพุทธ”** รายงานการวิจัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

[๕๗] สันติ ทรงอนงค์ , คณะวิเคราะห์งานเศรษฐกิจและสังคม สำนักวิชาการ **“ประสิทธิภาพแรงงานไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”** บทความวิชาการนักศึกษาสหกิจมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ด้านการสร้างความเข้าใจ ด้านการสร้างกรอบแนวคิด ด้านการเสริมสร้างทักษะ ด้านการเสริมสร้างเจตคติ จากกระบวนการดังกล่าว เริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ความสำคัญคุณลักษณะ และ กิจกรรมที่แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม ลงพื้นที่ปฏิบัติจริง และ ควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาตน เห็นคุณค่าประโยชน์ในการทำหน้าที่ต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัว เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ทำเป็นตัวแบบที่ดีต่อการทำหน้าที่จิตอาสา

๒.๒.๕ การประยุกต์ : ตัวอย่าง : จิตสาธารณะในแนวทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัย

จิตสาธารณะในแนวทางพระพุทธศาสนา

จากข้อความที่กล่าวไว้ว่า “จิตสาธารณะ” หมายถึง จิตที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น จิตที่นึกถึงส่วนรวมอยู่เสมอ แสดงออกด้วยการกระทำ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เจตนาเห็นผู้อื่นมีความสำเร็จ และ ปรารถนาจะเห็นส่วนรวมมีความสุข ความสำเร็จในการกระทำของตนที่มีจิตมหากุศลจิตสาธารณะ ตัวอย่างในพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเรื่องท้าวสักกเทวราช เป็นพระราชาแห่งเทพ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งในตำแหน่งนี้จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามผลแห่งบุญกรรมที่ได้กระทำไว้ เมื่อท้าวสักกเทวราช องค์ใดสิ้นบุญ ก็จะมีองค์ใหม่ขึ้นมา แทนที่กล่าวได้ว่า ท้าวสักกเทวราช นั้นมีหลายองค์ แต่ละองค์ก็มีอายุขัยเป็นไปตามบุกุศลที่กระทำมาโดยมีประวัติพอสังเขป[๕๘] เรื่องเล่าของผู้มีจิตสาธารณะ ณ หมู่บ้านอจลคาม แคว้นมคธ มีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อว่า “มฆมาณพ” เป็นผู้มีอัธยาศัยดี มีใจใฝ่ให้ทาน มีความเสียสละ รักษาศีล เป็นบุคคลที่ผู้จิตมหากุศลที่บำเพ็ญมาดีสะสมอุปนิสัย อปจายนะ เวยยาวัจจนะ ภารกิจที่หนุ่มมฆมาณพ ปฏิบัติเป็นประจำกล่าวคือ การถือจอบไปดายหญ้าที่ลานหมู่บ้าน ปัดกวาดบริเวณนั้นให้สะอาดน่ารื่นรมย์อยู่เสมอ เมื่อผู้คนสัญจรไปมาก็อยากจะมาพักที่ตรงนั้น ครั้นฤดูหนาวมาถึง ชายหนุ่มก็หาฟืนมาก่อไฟให้ชาวบ้านผิงกัน เมื่อถึงฤดูร้อน จะจัดหาน้ำดื่มมาตั้งไว้ เพื่อให้ผู้คนที่เดินทางผ่านไปมาแถวนั้น ได้ดื่มน้ำแก้วกระหาย ต่อมาหนุ่มมฆมาณพ คิดต่อไปว่า “เราควรจะสร้างศาลาให้คนที่เดินทางผ่านไปมาแถวหมู่บ้านมีศาลาพักมีถนนหนทางในทางเรียบ” เมื่อคิดได้ชายหนุ่มมฆมาณพ ลงมือปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวม ออกเดินทางจากบ้านตั้งแต่เช้าตรู่ ถือจอบและมีดดายหญ้า ตัดกิ่งไม้ที่รก ๆ เพื่อทำหนทางให้เรียบ ต่อมาเมื่อมีชายหนุ่มเห็นหลายคนมีใจนิยมมาสมัคร เป็นสหายร่วมกันทำทางเพิ่มขึ้น เป็นจำนวน ๓๓ คน รวมพลังขุดถมทำถนนยาวออกไปเพื่อคนในชุมชนสมัยนั้น กล่าวสรุปได้ว่าหนุ่มมฆมาณพ เริ่มต้นลงมือทำเองด้วยจิตสาธารณะ เป็นต้นแบบให้ผู้คนที่มีใจนิยมมาเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วนำพากันสร้างเครือข่ายจิตสาธารณะ ได้พากลุ่มชายหนุ่ม ทำงานสร้างสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อสังคมไว้มากมาย สรุปได้ดังนี้ ปรับพื้นให้เรียบเสมอกันสะดวกในการเดินทาง สร้างศาลาที่พัก ปลูกต้นไม้ ขุดสระน้ำ สร้างถนน ทำสะพาน จัดทำจัดหาตุ่มน้ำ และ สิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลายเพื่อประโยชน์

---

[๕๘] ท้าวสักกเทวราช สมัยท่านเป็นมนุษย์ ท่านเป็นผู้ไม่ประมาทในการทำความดี ได้ทำหนทางไปสู่สวรรค์ โดยประพฤติวัตตบท ๗ ประการอย่างสม่ำเสมอ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๑/๒๖๖/๒๘๗.

แก่ส่วนรวม เรื่องราวของท้าวสักกเทวราช นับเป็น ต้นแบบ ต้นบุญของผู้มีจิตอาสา พากันคิด พากันทำ ขยายผลความดี ความมีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ด้วยความเสียสละ เจรจาอ่อนหวาน และ มีความสุขในหน้าที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลสามารถกระทำตามได้ในกาลปัจจุบัน

จิตสาธารณะในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า จิต คือธรรมชาติที่รู้อารมณ์สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ และ วิญญาณ ซึ่งจิตมีไวพจน์มากหมายหลายคำ เช่น มโน มานัส หทัย ฉะนั้น จิตเป็นธรรมชาติชนิดหนึ่งที่มองไม่เห็นสัมผัสด้วยด้วยกายไม่ได้ ไม่มีรูปรางสัณฐาน สีสัน วรรณะใด ๆ เป็นธรรมชาติชนิดหนึ่งที่มีอยู่จริง รับรู้อารมณ์อยู่เสมอเรียกว่า จิต[๕๙] สาธารณะ คือ ทั่วไป ของส่วนรวม ไม่ใช่ของใครโดยเฉพาะ[๖๐] ความหมายโดยรวมกันแล้ว หมายถึง ความนึกคิด หรือ จิตที่คิดทำประโยชน์แก่คนทั่วไป เพื่อส่วนรวมไม่เจาะจงใครโดยเฉพาะ จิตที่คิดทำประโยชน์เพื่อสังคมนั้น จิตนี้ต้องได้รับการพัฒนาฝึกฝนให้เคยชิน เข้มแข็งมั่นคง ควรแก่การทำประโยชน์ ฉะนั้น ควรพัฒนาจิต ๓ ด้าน ดังจะอธิบายต่อไปนี้

ด้านที่ ๑ พัฒนาจิตให้มีคุณภาพ กล่าวคือ จิตที่มีคุณภาพด้านความดี ตัวอย่างเช่น

สร้างเสริมความดี ความงาม ใจเป็นมนุษย์ มีความประณีต

มีจิตพรมวิหารธรรม ให้ความรัก ความปรารถนาดี ความเป็นมิตร หวังให้ผู้อื่นมีความสุข

จิตที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ ให้เวลา ให้คำปรึกษา ให้โอกาส เพื่อให้ผู้ที่อยู่เบื้องหน้าพ้นทุกข์

จิตที่ประกอบด้วยจาคะ มีน้ำใจโอบอ้อมอารี เป็นอุปนิสัย

จิตที่พร้อมมุทิตายินดี ในความดีงาม ความสำเร็จของผู้อื่นได้ง่าย ให้เกียรติให้ความสำคัญ

จิตที่มี มัททวะ กล่าวถึง ความอ่อนโยน ความอ่อนน้อมถ่อมตน

จิตที่สำนึกกตัญญู รู้ถึงคุณงามความดี ของผู้ให้ความช่วยเหลือ

จิตที่มีความละอายต่อบาปได้ง่าย คือ ความมีหิริโอตตัปปะ

การบ่มเพาะพัฒนาจิตเหล่านี้ จะหล่อเลี้ยงให้จิตเจริญงอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงามในการแสดงออกทางกาย เป็นความงดงามของผู้ปฏิบัติ ที่ประกอบไปด้วยความเจริญก้าวหน้า

ด้านที่ ๒ พัฒนาจิตให้มีความสามารถ กล่าวคือ จิตที่มีความเข้มแข็ง ประกอบด้วย ความรักในหน้าที่ รักการเรียนรู้ มีความสนใจ ใส่ใจ จดจ่อต่อเนื่องในการพัฒนาจิต ให้เป็นบุคคลผู้มีสติ คิดได้ ระลึกได้ในอารมณ์ของตน มีวิริยะในการสร้างความเพียรเพื่อรักษาจิตตนให้มีความดีงามอยู่เสมอ มีจิตที่มีสมาธิ สงบ จิตใจแน่ว

---

[๕๙] พระธรรมปฎิก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓, หน้า ๓๒๙.

[๖๐] พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์, จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

แน่ มีสัจจะ ความจริงจัง มีฉันทะ ความยินดี พอใจใฝ่รู้ ความพอใจในการทำกิจหน้าที่แห่งตน ตามภาวะ ฐานะ และพัฒนาจิตไปตามกาลเวลาอยู่เสมอ สามารถแสดงตนในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างสง่างาม สงบ

ด้านที่ ๓ พัฒนาจิตให้มีสุขภาพดี กล่าวคือ ผู้ฝึกจิตของตนให้มีสภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เร่าร้อน จะเกื้อกูลให้มีจิตที่มีความสดชื่น มีความเบิกบานใจ แจ่มใส มีความเอิบอิ่ม สุขใจอิ่มใจ จิตผ่อนคลาย ปลอดโปร่ง โล่งใจ เบาสบาย การฝึกพัฒนาจิตให้มีสุขภาพดี ส่งผลต่อการมีสุขภาพกายที่แข็งแรง รวมถึง มีบุคลิกภาพที่ดีงาม พฤติกรรมที่เหมาะสมกับภาระงานของผู้นำที่ทำหน้าที่จิตสาธารณะ

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาคนให้มีจิตสาธารณะ ต้องพัฒนาพื้นฐานจิตภายในเป็นบาทฐานในใจ มีความยินดี เต็มใจ ภูมิใจในหน้าที่ตน พร้อมใจปฏิบัติหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ส่วนตน มีความรับผิดชอบอยู่เสมอ และมีจิตสำนึกต่อสังคม สร้างสรรค์และอภิบาลสังคม อยู่เสมอทุกสถานการณ์

จิตสาธารณะในงานวิจัยและปฏิบัติเป็นรูปธรรม

ในสถานที่ทำงานของภาคเอกชน กำลังเป็นที่สนใจในการนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาบ่มเพาะจิตใจ และพัฒนาปัญญาของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้มีกำลังกายในเพื่อหารขับเคลื่อนภารงานที่มีการแข่งขันในปัจจุบันซึ่งในจังหวัดสมุทรปราการ มีสถานที่เพื่อการศึกษาดูงานเรื่องการพัฒนาบุคลาการตลอดจนการได้รับรางวัลจำนวนมาก กล่าวคือ คณะกรรมการขับเคลื่อนจิตตปัญญา ร่วมกับ ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ โครงการจิตตปัญญาสร้างสุขในที่ทำงาน [๖๑] นำแนวทางพระพุทธศาสนา เรื่องมหากุศลจิต ซึ่งเป็นจิตอันเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ ๑๐ ประการ หรือที่นิยมเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ออกแบบพัฒนาบุคลากรทุกระดับ โดยมีวัตถุประสงค์ “พัฒนาจิตส่งเสริมกระบวนการปัญญา” แบ่งเป็น ๔ ห้องเรียน ใช้เวลาอบรม ๒ วัน จัดโครงการฯ ตั้งแต่ ๒๕๕๖ ถึง ๒๕๖๒ รวม ๑๘ รุ่น จำนวนพนักงานที่ร่วมพัฒนา ๕๙๑ คน ผลลัพธ์ จาการประเมิน ผู้เรียนมีความสุขในการทำงาน เข้าใจชีวิต เข้าใจข้อจำกัด ทำงานด้วยความรัก ความเมตตา กับบุคคลที่อยู่เบื้องหน้า โดยให้หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อธิบายได้ดังนี้

(๑) ทาน การให้เวลา ให้ความสะดวกสบายใจในการบริการ ทั้งต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใช้บริการ จัดโครงการเพื่อนนำทางคือ การทำบุญใส่บาตร ฟังธรรมทุกเดือนเพื่อส่งเสริมกระบวนการปัญญา

(๒) ศีล กิจกรรมแนะนำการรักษากาย วาจา ให้ตั้งอยู่ในศีล มีศีล ๕ เป็นฐานเป็นหลักประกันคุณภาพชีวิตพร้อมเชื่อมโยงกับเอกลักษณ์พนักงาน

---

[๖๑] คณะกรรมการขับเคลื่อนจิตตปัญญา ร่วมกับ ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ “**โครงการจิตตปัญญาสร้างสุขในที่ทำงาน**” ๒๕๕๖ ถึง ๒๕๖๒ รวม ๑๘ รุ่น จำนวนพนักงานที่ร่วมโครงการฯ ๕๙๑ คน ปีที่ ๗ ผู้เรียนจำนวน สถานที่ห้องประชุมชั้น ๗ โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ สมุทรปราการ

(๓) “ยิ้มแย้ม แจ่มใส ใส่ใจบริการ รู้จริงในงานประสานร่วมมือยึดถือคุณธรรม มนุษย์สัมพันธ์ดีเลิศ”

(๔) ภาวนา ส่งเสริมให้มีการเจริญภาวนาทุกวัน ก่อนปฏิบัติหน้าที่ ตามพื้นที่ของแต่ละหน่วยงาน

(๕) อปจายนะ สร้างวัฒนธรรมการคารวะผู้ใหญ่ มีบุคลิกภาพอ่อนน้อมต่อผู้ที่เจริญด้วยชาติวุฒิ วัยวุฒิ และ คุณวุฒิ อย่างสม่ำเสมอ

(๖) เวยยาวัจจะ จัดกิจกรรมจิตอาสา จิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง กำหนดในปีปฏิทินเพื่อให้ทั่วถึงต่อจำนวนพนักงานมีโอกาสร่วมโครงการจิตอาสา จิตสาธารณะเป็นไปเพื่อการพัฒนาจิต

(๗) ปัตติทาน เชื่อมโยงกิจกรรมต่อเนื่องในทุกข้อ แนะนำวิธีการเจริญเมตตาให้ตนเองและสรรพสิ่งให้เป็นอุปนิสัยในการพัฒนาจิตที่ประกอบด้วยปัญญา

(๘) ปัตตานุโมทนา การอนุโมทนายินดีในการทำบุญ ทำกุศลของผู้อื่น เชื่อมโยงกิจกรรมต่อเนื่องในทุกข้อของบุญกริยาวัตถุ ๑๐ และ เกื้อหนุนด้วยสิ่งแวดล้อมของการมุทิตากันอย่างสม่ำเสมอ

(๙) ธรรมสวนะ การจัดให้มีพระสงฆ์แสดงธรรม คณะผู้บริหาร ที่มีประสบการณ์ทางการปฏิบัติธรรมมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนะนำ กระตุ้นให้เห็นถึง คุณค่าและความหมายของการฟังธรรม

(๑๐) ธรรมเทศนา ในทฤษฎีพุทธ กล่าวไว้ถึงการแสดงธรรมให้ผู้อื่นฟัง ในโครงการจิตตปัญญา จัดกิจกรรมเล่าเรื่องชีวิตที่ประทับใจ ไม่ประทับใจ สมหวัง ผิดหวัง สอดแทรกธรรมะให้กลุ่มผู้เรียนในการฝึกอบรมร่วมกัน ผู้ร่วมเรียน ก็มีหน้าที่สนทนาสอบถามให้กำลังใจ และ กล่าวคำว่า “ สาธุสาธุ สาธุ ดัง ๆ พร้อมกัน”

(๑๑) ทิฏฐุชุกรรม การวางใจ การทำความเห็นของตนให้ถูกต้องตามความเป็นจริง นำมาเป็นบทสรุปในการพัฒนาจิตส่งเสริมกระบวนการปัญญา ให้ผู้เรียนรู้ว่า การมีจิตมหากุศลบำเพ็ญบารมีโดยให้หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อยู่ในชีวิตประวัน จะเกื้อหนุนในการประยุกต์ใช้ที่เสริมสร้างสุขภาพจิต สามารถจิต ที่มีประสิทธิภาพในการทำหน้าที่จิตสาธารณะ

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง การพัฒนาตนไว้ในหนังสือ หลักแม่บทของการพัฒนาตน สรุปได้ว่า คนจะประเสริฐก็เพราะพัฒนาตน บังคับตนได้ และปรับปรุงต่อไปจนสมบูรณ์ด้วยการสร้างนิสัยนักศึกษาหรือจิตสำนึกของนักพัฒนาควบคู่กันไประหว่าง เป้าหมายและการใฝ่เรียนรู้ ในการพัฒนาตนรอบด้านพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ทางสังคม จิตใจและปัญญา สู่จุดสมบูรณ์ของการพัฒนาตนจนหมดตัวตน[๖๒]

---

[๖๒] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึง การปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ว่าเป็นอาชีพการงานประเภทใด สรุปได้ว่า หน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าถึงธรรม การที่จะรู้จักโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงดี ว่าอะไรเป็นอะไร จำต้องเป็นมีการทำหน้าที่ของตนโดยเฉพาะ เช่นอาชีพให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีเสียก่อน การที่คนหนึ่งทำหน้าที่โดยตรงของตนโดยไม่มีมลทินด่างพร้อย ย่อมเป็นการเพียงพอที่จะทำให้รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็จะรู้จักชีวิตจิตใจตนเองว่าหมายความว่าอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรยึดถือหลงใหลเพียงไรเป็นต้น ถ้าหากว่าไม่ทำอะไรจริงๆจังๆ ให้ดีที่สุด ให้ถูกต้องตามอุดมคติของอาชีพหรือของหน้าที่นั้นๆ แล้วมันยังน้อยเกินไปสำหรับที่จะรู้จักตัวเอง รู้จักโลก รู้จักกิเลส รู้จักทุกข์ และรู้จักความดับทุกข์เป็นต้น[๖๓]

พระราชปัญญากวี กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือคุณธรรมเครื่องให้สำเร็จความประสงค์หรือสิ่งประสงค์ คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบ แต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกัน คือ ทรัพย์ ยศ และผลงาน ทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์อันสำคัญยิ่งของชีวิต เพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทรัพย์มีอยู่ ๒ ประการ ทรัพย์สิน๑ ทรัพย์สมบัติ ๑ ทรัพย์สิน คือเงินตราสำหรับจับจ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติ คือ บ้านเรือน ที่ดิน ที่นา ที่สวน เครื่องใช้ต่างๆ เช่น วิทยุ ตู้เย็น รถยนต์ เป็นต้น[๖๔]

กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์[๖๕] กล่าวไว้ว่า ผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่จิตอาสาที่ดีนั้น ต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีคุณสมบัติ ๒๘ ข้อซึ่งมีปรากฏข้อความในราชกิจจานุเบกษา อย่างเป็นระบบ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบให้ปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สรณีย์ สายศร บทความวิจัย เรื่อง “การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา” ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า หลักการของ“การทำงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ” นั้น เน้นสร้างคุณสมบัติภายในจิตใจโดยการประยุกต์หลักพระพุทธคุณ พระพุทธจริยา และพุทธธรรม ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมภายนอก ในการทำงานจิตอาสา เมื่อไปสู่ภาคปฏิบัติต้องอาศัย “วิธีการ” เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นแบบบูรณาการผ่านการทำงานจิตอาสาทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ

---

[๖๓] พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์ (ฉบับสมบูรณ์),** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕๓.

[๖๔] พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมิโย), **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๖๐.

[๖๕] กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์”**คู่มือวิธีการปฏิบัติงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**” พฤษภาคม ๒๕๕๙. หน้า ๕๖ – ๕๗.

ด้านปัญญา และด้านสังคม โดยให้ช่วยเหลือด้านวัตถุทาน และเน้นธรรมทานให้นำไปใช้แก้ปัญหาความทุกข์ เพื่อนำไปสู่ "ผลที่มุ่งหวัง" คือ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่บุคคลผู้ที่ทำงานจิตอาสา ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ และแก่สังคมโดยรวม ทั้งในระดับโลกียสุข และ โลกุตตรสุข[๖๖]

ชาย ไชยชิต[๖๗] ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนารูปแบบองค์กรความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในประเทศไทย" (Development of Enhancing Local Cooperation) ได้กล่าวสรุป สาระสำคัญในงานวิจัยว่า องค์กรความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นที่ปรากฏในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เกิดขึ้นจากนโยบายเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผลักดันโดยกรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย โดยความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศและสถาบันวิชาการองค์กร ความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นภายใต้โครงการนำร่อง มีบางกรณีที่ไม่สามารถบริหารงานได้ อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่บางกรณีมีผลการดำเนินงานก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ องค์กร ความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นควรมีการพัฒนารูปแบบการบริหารงานในประการต่าง ๆ ได้แก่ การเสริมสร้าง บทบาทความเป็นผู้นำสำหรับคณะผู้บริหาร การสร้างหน่วยขับเคลื่อนงานบริหารจัดการทั่วไปในรูปของ หน่วยงานเลขานุการ การจัดระบบการบริหารงานบุคคลที่ชัดเจน การกำหนดระเบียบปฏิบัติงานที่ ชัดเจน การประสานงานและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การสร้างหน่วยที่ปรึกษา การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารจัดการความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่บุคลากรที่ เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมถึงการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละปีงบประมาณ

ณัฏฐพงศ์ ทองภักดี และ ณดา จันทร์สม[๖๘] ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง"คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเงื่อนไข คุณธรรมในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับบุคคล การบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และสำรวจความรู้ ความเข้าใจ และการรับรู้เกี่ยวกับ เงื่อนไขหลักของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ซึ่งผลการศึกษาจากการทบทวน วรรณกรรม พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกระดับต้องเน้นที่การสร้างคุณธรรมจริยธรรมในระดับบุคคล การเป็นผู้มีคุณลักษณะในการเป็นมนุษย์ที่ดี และ เมื่อบุคคลมีคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว ย่อมจะทำให้ขององค์การมีการบริหารกิจการที่ยึดหลักธรรมาภิบาล และ สังคมในภาพรวมมีความสงบสุข ผลการสำรวจ พบว่า ประชาชน

---

[๖๖] บทความวิจัยวารสารพุทธศาสน์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘. บทคัดย่อ.

[๖๗] ชาย ไชยชิต."**แนวทางการพัฒนารูปแบบองค์กรความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในประเทศไทย**".วารสารสุนันทามนุษย์กับสังคม ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙) ,หน้า ๑๘ – ๒๐.

[๖๘] นันทกาญจน์ ชินประหัษฐ์ และ ศาลินา บุญเกือ. **"ภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"** ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง รายงานวิจัยมูลนิธิยุวสถิรคุณ, ๒๕๕๘.

ส่วนมากรับรู้ถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจ เงื่อนไขหลักของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ประชาชนคนไทยให้ความสำคัญกับ หลักคุณธรรมซื่อสัตย์ สุจริตมากเป็นอันดับหนึ่ง เพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมไทย และนำพาชีวิตสู่ความสมดุล และยั่งยืน รองลงมาคือ การอดทน อดกลั้น ขยันหมั่นเพียร มีความมานะพยายาม และ การรู้จักเสียสละ รู้จัก แบ่งปัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ตาม ลำดับ ปัญหาทางด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นปัญหาใหญ่ที่สุดของสังคมไทย คือ เรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต การ ทุจริตคอร์รัปชัน รองลงมาคือ การเสียสละ แบ่งปัน ขาดความมีน้ำใจ เห็นแก่ประโยชนส่วนตนมากกว่าส่วนรวม และการขาดความสามัคคี ปรองดอง รักใคร่กลมเกลียว เกิดความขัดแย้งในสังคม และประชาชนให้ความสำคัญ กับการเร่งดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในประเทศเป็นเรื่องเร่งด่วนมากถึงมากที่สุด และ หน่วยงานที่ควรจะมีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยมากที่สุด คือ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ มีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่ทุกๆฝ่ายและประชาชนต้องร่วมมือกัน

พระมหาชุติภัค อภินนฺโท และ ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ[๖๙] ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างเกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมที่พึงประสงค์โดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการสร้างเกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้หลักไตรสิกขา ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒) เพื่อประยุกต์ใช้เกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้หลักไตรสิกขา ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ๓) เพื่อวิเคราะห์และเสนอรูปแบบเกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๓๘๐ คน โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การสร้างเกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้หลักไตรสิกขา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๑๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปัญญาค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๒๐) รองลงมาเป็นด้านศีล ($\overline{X}$ = ๔.๑๘) และ ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๑๔)

---

[๖๙] พระมหาชุติภัค อภินนฺโท และ พิมลพรรณ เพชรสมบัติ **“การสร้างเกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”** รายงานวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(๒๕๕๘)..หน้า ๒๔.

พระวุฒิพงษ์ ถารวรจิตฺโต[๗๐] บทความวิชาการเรื่อง "การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรการบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน"การศึกษาพบว่าหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานขององค์กรการบริหารส่วนตำบล พบว่าเจ้าหน้าที่ขององค์กรการบริหารส่วนตำบลมีการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า เจ้าหน้าที่องค์กรการบริหารส่วนตำบลมีการนำหลักอิทธิบาท ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา มาใช้ในการปฏิบัติงานในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านฉันทะเจ้าหน้าที่องค์กรการบริหารส่วนตำบลมีการนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในระดับมาก

ณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์ บทความวิชาการเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร"สรุปความว่า "รูปแบบการศึกษา พบว่า การส่งเสริมการศึกษาด้านศีลธรรมของทรัพยากรมนุษย์กรุงเทพมหานครอยู่ที่ระดับนโยบายของผู้บริหารทุกระดับที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาทางพระพุทธศาสนา ด้านสมาธิ พบว่า การส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสฟังเทศน์ ฟังธรรมบรรยายบ่อย ๆ และการจัดโครงการฝึกอบรมสมาธิ การสัมมนา การศึกษาดูงานในตามสถานที่ต่าง ๆ และการส่งเสริมารศึกษาตามหลักสูตรธรรมศึกษาตรี โท และเอก และด้านปัญญา พบว่า ต้องผูกโยงไปด้วยระบบการศึกษาแบบพระสงฆ์เพื่อให้เกิดลักษณะทางปัญญาในทางที่ถูกโดยเฉพาะการใช้โสตปราสาททั้ง ๕ในการรับฟังธรรม การใช้ความคิดในการวิเคราะห์ และการใช้องค์ธรรมมาภาวนาในรูปแบบการปฏิบัติธรรม"[๗๑]

ชนกพร เทียมวิไล บทความวิชาการเรื่อง"ภาวะผู้นำเชิงพุทธสำหรับบริหารการสถานศึกษา"สรุปความว่า ด้านงานบริหารทั่วไปมีหลักพุทธธรรม ได้แก่ โยนิโสมนโนปการ ธรรมอันทำให้งาม ๒ ธรรม มีอุปการะ๒ โกศล ๓ ปัญญา ๓ สุจริต ๓ สันโดษ ๓ ฆารวาทธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ เบญจธรรมเบญจศีล ทิศ ๖ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สารานียธรรม ๖ สัปปุริสธรรม ๗ อปริหธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ ทศพิธราชธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาและเป็นหลักพุทธธรรมสำหรับคนดี มีความสำคัญต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธ[๗๒]

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร[๗๓] รายงานวิจัย เรื่อง "ลักษณะการทำงานจิตอาสา" อธิบายไว้ว่าในภาคปฏิบัติการทำงานจิตอาสา คือ การสมัครใจช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ หรือ เดือนร้อน มีลักษณะการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ สังคมโดยเสียสละเวลา กำลังทางกาย จิตใจ ทรัพย์สิน หรือสติปัญญา งานจิตอาสานั้นมีอยู่หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ที่ต้องการช่วยเหลือของอาสาสมัคร เช่น

---

[๗๐] บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **รวมบทความวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : หอไตรการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๔๒.

[๗๑] ณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์.บทความวิชาการ"**รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร**"(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

[๗๒] ชนกพร เทียมวิไล,บทความวิชาการ"**ภาวะผู้นำเชิงพุทธสำหรับบริหารการสถานศึกษา**"(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

[๗๓] ศศิพัฒน์ ยอดเพชร "Journal of Behavioral Science" Vol. ๒๑ No. ๑ January ๒๐๑๕.

บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการแก้ปัญหาสังคม ลักษณะงานจิตอาสาแบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านการใช้ความคิด ด้านการใช้กำลังกาย ด้านกำลังทรัพย์ ในการทำงานจิตอาสามีหลักการสำคัญ คือ อาสาสมัครต้องมีจิตวิญญาณของอาสาสมัครอันเกิดจากความสำนึกและความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อื่นและสังคมเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยความสมัครใจเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นผู้มีอุดมการณ์ เสียสละ กระตือรือร้น เอื้ออาทร บริสุทธิ์ใจ และมีศรัทธามุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือหรือบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น โดยการทำงานด้วยปัญญา มีทักษะ และใช้ความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานจิตอาสา

สกุณา บัณฑุรัตน์ และ คณะ [๗๔] รายงานวิจัย แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร " รูปแบบกิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่นฝึกสร้างจิตสาธารณะด้วยประสบการณ์จริงเพราะเห็นผลลัพธ์ในการช่วยเหลือจากการร่วมทำกิจกรรม ซึ่งเหล่านี้จะติดตัวผู้ปฏิบัติจิตอาสาขยายผลให้มีความสุขในการทำหน้าที่จิตสาธารณะ อยู่ในจริยธรรมอันดี เคารพกฎระเบียบของหน่วยงานและของบ้านเมือง มีบุคลิกลักษณะและการวางตนที่เหมาะสม มีสุขภาพดีทั้งทางกายและจิตใจ รวมทั้ง มีคุณธรรมที่สำคัญ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ รวมถึง ความอดทนและตั้งใจจริง

สิทธณัฐ ประพุทธนิติสาร [๗๕] การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า การเรียนรู้ วิธีการเสริมสร้างจิตสาธารณะที่เป็นสากล ควรปลดปล่อยให้ผู้เรียนเป็นอิสระ มีสิทธิเสรีภาพในความคิด จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในตัวผู้เรียนเอง การศึกษาตามวิธีการเช่นนี้ จะเกิดความเข้าใจในตัวเอง และสภาพแวดล้อมรอบตัว ส่งผลให้สามารถวิเคราะห์ วินิจฉัยสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตนเองได้ เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคม ซึ่งผู้พัฒนากระบวนการนั้น ควรกระทำบทบาทหน้าที่ ดังนี้

๑) บทบาททำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียน เข้าใจตนเอง ในทางที่สัมพันธ์กับสภาพและสิ่งแวดล้อมของสังคมนั้นด้วยวิธีการแบบปลอดปล่อย (Reflection)

๒) บทบาทมี่ไม่ควรทำ ไม่ควรสอนแบบระบบธนาคาร (Banking System) กล่าวคือ การสะสมความรู้ หมายถึง ผู้สอนนำความรู้ไปฝากไว้กับหัวสมองของผู้เรียน เปรียบเสมือน ผู้เรียนคือธนาคาร คอยรับฝากแต่ข้อมูล ใช้ระบบจำอย่างเดียว

๓) บทบาทความเป็นครู ผู้สอนควรยึดหลักการที่ว่า ไม่มีใครสอนใครได้ ไม่มีใครเรียนรู้ตามลำพังได้ การเรียนรู้ที่ดีเยี่ยม คือการเรียนรู้ร่วมกันโดยปฏิสัมพันธ์กับโลกของตน

---

[๗๔] สกุณา บัณฑุรัตน์ และคณะ "**แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร** " รายงานการวิจัย สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๒ หน้า ๔๓.

[๗๕] สิทธณัฐ ประพุทธนิติสาร,"**การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม:แนวคิดและแนวปฏิบัติ**" (เชียงใหม่ : วนิดาเพรส,๒๕๕๗),หน้า ๔๖.

๔) บทบาทของผู้สอน ต้องสังเกต ผู้เรียนให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพของตนเองพัฒนาด้านสติปัญญา ร่างกายและจิตใจ

หฤทัย อาจปุระ[๗๖] ประยุกต์แนวคิดจิตสาธารณะหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้องค์ประกอบของการมีจิตสานึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลปี ๑ – ๔ ในสถาบันการศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาองค์ประกอบ การมีจิตสานึกสาธารณะใน ๖ ด้าน ด้านที่หนึ่ง ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ด้านที่๒ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้านที่สามความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี ด้านที่สี่ การรับรู้ และความสามารถในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้านที่ ๕ การปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคม ด้านที่หกการมีเครือข่ายในการนากิจกรรมทางสังคม

ไพโรจน์ อักษรเสือ พระครูภาวนาโพธิคุณ,ผศ.ดร และ รศ.ดร โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ [๗๗] อธิบายไว้ในบทความวิชาการ หลักการแนวคิดและองค์ประกอบจิตสาธารณะในปัจจุบัน พร้อมศึกษาบริบทและวิธีการจัดกิจกรรมสาธารณะในสถานการศึกษา โดยสร้างรูปแบบกรพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๓ ผลการวิจัย พบว่า หลักการและแนวคิดในการเสริสร้างจิตสาธารณะของคนไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษา หรือ ในสังคมจะเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรมการฝึกปฏิบัติการได้เห็นตัวอย่างที่ชวนประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้อง และ การสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกัน เริ่มจากการสร้างความตระหนัก การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การสร้างความเข้าใจ ความรักเอื้ออาทรต่อกัน การรับรู้เข้าใจในศักยภาพตนเอง การร่วมมือกัน และการขยายเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มจิตสาธารณะ

---

[๗๖] หฤทัย อาจปุระ, “**ประยุกต์แนวคิดจิตสาธารณะหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล**”, บทความวิชาการ ๒๕๔๔ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[๗๗] ไพโรจน์ อักษรเสือและคณะ“**หลักการแนวคิดและองค์ประกอบจิตสาธารณะในปัจจุบันพร้อมศึกษาบริบทและวิธีการจัดกิจกรรมสาธารณะในสถานการศึกษา โดยสร้างรูปแบบกรพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๓**” บทความวิชาการ ๑๐๔ ธรรมทัศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙, บทคัดย่อ

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร และคณะ ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักพระพุทธศาสนาเริ่มขยายความปรารถนาดีมาจากภายในจิตใจของบุคคลที่มีลักษณะของความรับผิดชอบเชิงปัจเจกไปสู่ความรับผิดชอบสากล ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังเป็นการขยายจิตใจแห่งความเมตตา กรุณา และปัญญาจากปัจเจกบุคคลไปสู่คนอื่นอย่างไร้ข้อจำกัดและปราศจากเงื่อนไขใดๆเพื่อให้บุคคลและ สังคมเข้าถึงการแบ่งปันและความดีงาม[๗๘]

๒.๓ แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Theory)

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) เจ้าของแนวคิดผู้ที่ริเริ่มแนวคิดนี้คือ เมซิโรว์ (Mezirow) ซึ่งเป็นผู้ที่พัฒนาแนวคิดเรื่องการปรับเปลี่ยน ทัศนะต่อโลกและชีวิต กล่าวถึงการเรียนรู้ว่า“. . .การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหนทางใดหนทางหนึ่งในสี่แบบ คือ การขยายการตีความ (elaboration) ของกรอบความคิดที่ใช้อ้างอิง (frame of reference) อยู่เดิมการเรียนรู้ กรอบอ้างอิงใหม่ โดยการปรับปรุงเปลี่ยนมุมมอง หรือโดยการปรับเปลี่ยนแบบแผนหรือความเคยชินในวิธีคิด (habits of mind)” เมซิโรว์ (Mezirow) ให้ความหมาย การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือ กระบวนการใน การเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิง (Frames of References) ได้แก่ มุมมองในการให้ความหมาย แบบ แผนความคิด และชุดความคิดความเชื่อที่เราใช้อยู่เป็นประจำโดยไม่รู้ตัว เพื่อให้ความคิดนั้น ครอบคลุมมากขึ้น จำแนกแยกแยะได้ดีได้ดีขึ้น เปิดรับความคิดเห็นอื่น ๆ ได้ดีขึ้น มีการใคร่ครวญ ข้อสรุปต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ มีความพร้อมทางอารมณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงและสอดคล้อง กลมกลืนกับประสบการณ์ ประเด็นสำคัญของทฤษฎีนี้กล่าวคือ การปรับเปลี่ยนกรอบอ้างอิง หรือ การมองโลก ซึ่งประกอบด้วยสองส่วนเป็นชุดของข้อสรุปในใจ ได้แก่ แบบแผนความคิดที่เป็นความเคยชิน (Habits of Mind) เช่น ระบบคุณธรรม ความเชื่อทางศาสนาอัตตลักษณ์ของตน ขนบธรรมเนียมประเพณี มุมมอง (Point of view) หรือ นิสัยความเคยชินในความคิด เช่น ความคาดหวัง ความเชื่อ ทัศนะ การตัดสิน ความรู้สึกต่อเรื่องต่าง ๆ ที่เฉพาะเจาะจงลงไป ว่าอะไรดี ไม่ดี อะไรถูก อะไรผิด

Transformative learning มีคำที่ใช้ในภาษาไทยต่าง ๆ กัน ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน การเรียนรู้การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ การเรียนรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากเป็นคำที่แสดงเป้าหมายโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง อาจเป็นการเปลี่ยนมโนทัศน์ (concept) ทัศนคติ (attitude)

---

[๗๘] พระมหาสุทิตย์ อาภากโร และคณะ, **CSR เชิงพุทธ, (**พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๖๑.

มุมมองความหมาย (meaning perspective) นิสัยมุมมองต่อโลก และ ชีวิต(habitual perspective) กระบวนทัศน์ (paradigm) สมมุติฐาน (assumption) กรอบอ้างอิง (frame of reference) ชุดความคิด (mind set) มีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กัน ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

Boyd (๑๙๘๙) กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงขั้นรากฐานในบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดจากการแก้ไขปัญหาภายในตนเอง และการพัฒนาของจิตสำนึกที่เปิดกว้างขึ้น ทำให้เกิดการบูรณาการของบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ขึ้นในขณะที่ Cranton (๑๙๙๔)กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิงจะเกิดขึ้นเมื่อมีการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์(critical reflection) เพื่อทบทวนและพัฒนาเป็นกรอบอ้างอิงใหม่(frame of reference)และ Mezirow (๒๐๐๐) อธิบายว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงคือ กระบวนการในการเปลี่ยนกรอบอ้างอิง(frame of reference) ซึ่งได้แก่มุมมองในการให้ความหมาย แบบแผนความคิด และชุดหรือโครงสร้างความคิดความเชื่อ ที่เราใช้อยู่ประจำโดยไม่รู้ตัว เพื่อให้ความคิดนั้นครอบคลุมมากขึ้น จำแนกแยกแยะได้ดีขึ้น เปิดกว้างขึ้น มีความพร้อมทางอารมณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงและสามารถไตร่ตรองได้ดีขึ้น ทำให้มีความเชื่อและทัศนะที่เป็นจริงและชี้นำการกระทำได้เหมาะสมขึ้นการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของการให้ความหมาย(meaning perspective)สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับและสามารถเกิดขึ้นได้ในหนทางใดหนทางหนึ่งในสี่แบบ คือ การขยายตีความ(elaborate)ของกรอบความคิดที่ใช้อ้างอิง (frame of reference) อยู่เดิม การเรียนรู้กรอบอ้างอิงใหม่ โดยการปรับปรุงมุมมอง หรือโดยการปรับเปลี่ยนแบบแผนหรือความเคยชินในวิธีคิด (habits of mind)

นอกจากนี้ Mezirow & Wiessner (๒๐๐๐) ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงในมุมมองของเขามิได้หมายความถึง การพัฒนาในเชิงคุณภาพสู่ระดับการพัฒนาทางความคิดที่ต่างกันออกไปรวมทั้งไม่ได้เป็นการพัฒนาจิตสำนึก (development of consciousness) โดยตรงด้วย แต่เน้นที่กระบวนการทำให้เกิดความหมายที่ชัดเจนขึ้น และ มีศักยภาพที่จะควบคุมความคิด ความรู้สึก และเจตนาของตนได้ดีขึ้นเป็นสำคัญ และO’sullivan (๒๐๐๓) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในเชิงโครงสร้าง ในสมมุติฐานพื้นฐานของความคิดความรู้สึกและการกระทำ เป็นการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีที่เราดำรงอยู่ในโลกอย่างใหญ่หลวง โดยจะไม่ย้อนกลับไปเป็นเช่นเดิมอีก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้รวมถึงความเข้าใจตนเอง ความสัมพันธ์กับมนุษยชาติและโลกธรรมชาติ ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในโครงสร้างทางชนชั้น เผ่าพันธุ์ เพศ การตระหนักรู้ถึงร่างกาย การมองเห็นทางเลือกใหม่ที่แตกต่างในการดำรงชีวิตและความเชื่อมั่นว่าความยุติธรรม สันติภาพ และความสุขของเราเอง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

หลักการการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning) Boyd และ Myers (๑๙๘๘) อธิบายว่า กระบวนการที่เป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลง คือ การตระหนักรู้และแยกแยะได้(Discernment) ซึ่ง

ประกอบด้วย ๑) การเปิดรับ(receptivity) ๒) การยอมรับ(recognition) ๓) การตัดใจ(grieving) โดยเริ่มจากการเปิดและน้อมรับสารหรือมุมมองที่มีการให้ความหมายที่แตกต่างออกไปจากเดิม (receptivity) การยอมรับสิ่งที่ได้เรียนรู้ใหม่ มองเห็นสิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลง(recognition) และขั้นสุดท้ายซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญที่สุด คือ การตระหนักว่าแบบแผนหรือการรับรู้เก่าๆของตนไม่เหมาะสม หรือไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง จำเป็นจะต้องแก้ไข ปรับปรุง ละทิ้งแบบแผน หรือการรับรู้เดิมนั้น (grieving) แล้วปรับหรือสร้างวิถีใหม่ขึ้นในตนเอง โดยบูรณาการเข้ากับบุคลิกภาพเดิมของตนต่อมา Boyd (๑๙๘๙) กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกที่จะสร้างหรือเปลี่ยนภาพลักษณ์(image)ของตนในระดับที่ลึกกว่าจิตสำนึก โดยสรุปการเปลี่ยนแปลงเกิดจากผลร่วมกันของ การคิดไตร่ตรอง(reflection) การสนทนา(dialogue) การวิพากษ์(critique) การแยกแยะ (discernment) การจินตนาการ (imagination) การกระทำ (action)

นักวิชาการ Mezirow (๑๙๙๑) ได้เสนอ กระบวนการเพื่อสร้างกรอบอ้างอิงใหม่ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ เป็นขั้นตอน ๑๐ ขั้นตอนดังนี้

๑) ความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่หรือมีวิกฤติการณ์ในชีวิต (Disorienting Dilemma) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เริ่มต้นได้อย่างดีเมื่อเผชิญกับความยุ่งยาก หรือมีวิกฤติการณ์ในชีวิตแล้วกระบวนการเรียนรู้ที่ติดตามมาจะทำได้ง่ายและสามารถพิชิตอุปสรรคต่างๆที่เผชิญ

๒) การศึกษาวิเคราะห์ตนเอง(Self-examination) เป็นการศึกษาวิเคราะห์กรอบอ้างอิงของตนเอง การยึดถือปฏิบัติของตนเอง เพื่อให้เข้าใจในตนเองและมองเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมรอบข้างซึ่งเป็นมุมมองในการมองโลกของตนเอง กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ตนเองนี้ทำให้ได้เห็นภาพระบบความคิดของตนเองที่เป็นระบบภายในแล้วแสดงออกสู่ภายนอก

๓) การประเมินสมมุติฐานเบื้องหลังสถานการณ์ต่างๆอย่างมีเหตุผล (Critical Assessment of Assumption) เป็นการประเมินสมมุติฐานเบื้องต้นของตนเองภายหลังจากการศึกษาวิเคราะห์ตนเอง โดยอาศัยวิธีการวิพากษ์วิจารณ์สมมุติฐานเบื้องต้น ซึ่งกรอบอ้างอิงสมมุติฐานเบื้องต้นนี้จะเป็นตัวกำหนดทัศนคติส่วนบุคคลและมุมมองต่อโลกของบุคคลนั้น

๔) ตระหนักว่าคนอื่นๆมีการปรับเปลี่ยนความคิดเช่นเดียวกัน(Recognition that others have shared similar transformations) เกิดขึ้นเมื่อมีการติดต่อสื่อสาร เช่น การสนทนา การร่วมวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์โดยใช้ประสบการณ์เดิม เพื่อให้ได้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สนทนาซึ่งเชื่อมโยงต่อเนื่องถึงการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน

๕) การสำรวจค้นคว้าเพื่อกำหนดบทบาทใหม่หรือแนวการปฏิบัติใหม่(Exploration of new roles or action) เกิดจาดความเข้าใจการยึดถือปฏิบัติของตนเองและกลุ่มในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ส่งผลให้เกิด

การค้นหาทางเลือกใหม่ ความสัมพันธ์เชื่อมโยงใหม่ การกระทำใหม่ๆ เกิดการปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เคยยึดถือให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

๖) การวางแผนการปฏิบัติ(Development plan of action) เป็นขั้นตอนการวางแผนเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

๗) การศึกษาหาความรู้และทักษะที่ใช้ในการดำเนินการตามแผนที่วางไว้(Acquisition of knowledge and skills for implementing the plan) เป็นการเตรียมความพร้อมในองค์ความรู้เพื่อการปฏิบัติและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการ เพื่อทำให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย

๘) การทดลองปฏิบัติตามแผน(Tryout of the plan) เป็นการทดลองดำเนินการตามแผน ระหว่างและหลังการปฏิบัติการโดยมีการประเมินผลควบคู่กัน เพื่อแก้ไขปรับปรุงได้ทันเมื่อเกิดปัญหาอีกทั้งเป็นการแสวงหาองค์ความรู้เพิ่มเติมให้เหมาะสมกับแผนการปฏิบัติที่วางไว้

๙) การพัฒนาสมรรถนะและการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองในการปฏิบัติตามบทบาทใหม่ (Development of competence and self confidence in new roles) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มสามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้สำเร็จ โดยจะมีความเชื่อมั่นต่อความคิด ความเชื่อใหม่ ๆ รวมทั้งความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้องและสังคมรอบข้างในแนวทางใหม่ที่เหมาะสมมากขึ้นในการปฏิบัติตามแนวทางใหม่นี้

๑๐) การบูรณาการมโนทัศน์ใหม่เข้ากับการดำเนินชีวิต (Reintegration into life on the basis of new perspective) เมื่อเกิดความเชื่อมั่นขึ้น บุคคล หรือ กลุ่มจะผสานสิ่งใหม่เข้าสู่วิถีชีวิตบนพื้นฐานของมโนทัศน์ใหม่ ซึ่งเมื่อถึงขั้นตอนนี้จะเกิดความยั่งยืนของกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติในวิถีชีวิตทั้งการแก้ไขปัญหา การพัฒนาตนเองหรือสังคม โดยจะมีการทบทวนอย่างมีวิจารณญาณและเป็นขั้นตอนซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์และการปฏิบัติใหม่ได้ในที่สุด

สำหรับการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้ใหญ่ นักวิชาการ Mezirow (๑๙๙๗) อธิบายไว้ว่า เป้าหมายของการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาผู้ใหญ่ คือ การช่วยให้บุคคลสามารถคิดได้อย่างอิสระ โดยมีการเรียนรู้ที่จะพิจารณาในการทำตามคุณค่า ความหมายและเป้าหมายของตนเองแทนที่จะรับเอาความคิดเห็นของผู้อื่นมาโดยไม่มีการไตร่ตรองเพื่อช่วยให้เราสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ดีขึ้น ในฐานะบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยความคิดที่ชัดเจน และนักวิชาการMezirow (๒๐๐๐) ได้ขยายความว่า กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงมักดำเนินไปโดยเริ่มต้นจากการพบกับความขัดแย้งที่ทำให้ต้องสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์ หรือทบทวนกระบวนทัศน์ของตนเองใหม่และพัฒนาต่อมาตามขั้นตอนต่างๆ ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยกรอบอ้างอิงเดิม ดังนี้

๑) เกิดความรู้สึกที่รุนแรง เช่น โกรธ หวาดกลัว รู้สึกผิด อับอาย และเกิดการสำรวจตนเอง

๒) เกิดการไตร่ตรองและประเมินข้อสรุปเดิมของตนอย่างมีวิจารณญาณ

๓) การตระหนักความไม่พึงพอใจหรือทุกข์ของตนสามารถทำให้เกิดกระบวนการในการเปลี่ยนแปลง

๔) เกิดการสำรวจบทบาท ความสัมพันธ์และการกระทำต่างๆใหม่

๕) วางแผนแนวทางการปฏิบัติ

๖) แสวงหาความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถทำตามแผนนั้นได้

๗) ทดลองบทบาทใหม่ในขั้นต้น

๘) สะสมสมรรถนะและความมั่นใจในบทบาทและความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ของตน

๙) การบูรณาการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเข้าในชีวิตตนบนพื้นฐานของเงื่อนไขที่ถูกกำหนดจากมุมมองและกระบวนทัศน์ใหม่

สิ่งที่เป็นหัวใจของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง[๗๙] หมายถึง การปรับเปลี่ยนกรอบอ้างอิง (frame of reference) ที่เราใช้มองโลก กรอบอ้างอิงนี้คือ ระบบความคิด ข้อสรุปในใจและความคาดหวัง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้ และการให้ความหมายกับประสบการณ์ต่างๆ โดยที่เราอาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักรู้ถึงกระบวนการเหล่านั้นก็ได้ กรอบอ้างอิงของเราเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตจากอิทธิพลของกระบวนทัศน์หลักในสังคมและวัฒนธรรมที่เราเติบโตขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกรอบอ้างอิงก็จะกลับไปส่งผลต่อกระบวนการในการใช้การตีความที่เกิดขึ้นจากนำเอาประสบการณ์ในอดีตมาตีความ และให้ความหมายใหม่กับประสบการณ์ใหม่ๆเพื่อให้แนวทางปฏิบัติกับตัวเราเองและอธิบายถึงกรอบอ้างอิงนี้ประกอบด้วยสองมิติ คือ แบบแผนความคิดที่เป็นความเคยชิน (habits of mind) และมุมมอง (points of view) นิสัยหรือความเคยชินในความคิด คือ ชุดของข้อสรุปในใจที่เป็นหลักกว้างๆ ทั่วไปที่ใช้ในการกลั่นกรองและตีความประสบการณ์ เช่น อุดมการณ์ทางการเมือง มาตรฐานทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบคุณธรรม ความเชื่อทางศาสนา

---

[๗๙] การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างลึกซึ้ง ผ่านประสบการณ์สร้างสำนึกใหม่ และ เปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ให้เกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจโลก และ ความสัมพันธ์ทางสังคม มีทักษะในการค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ สะท้อนคิด มีความคิด สร้างสรรค์ เนื้อหาอ้างใน,ธนา นิลชัยโกวิทย์ และ อดิศร จันทรสุข, “ศิลปะการจัดกระบวนการการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง:คู่มือกระบวนกรจิตตปัญญา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.พี.เอ็น.การพิมพ์จำกัด,๒๕๕๒),หน้า ๑๙

สไตล์การเรียนรู้ บุคลิกภาพ นิสัยใจคอ อัตลักษณ์ตนเอง แบบแผนการแสดงอารมณ์ ความรู้สึก รสนิยม ความใฝ่ฝัน ซึ่งแบบแผนทางความคิดนี้จะแสดงออกเป็นมุมมองในเรื่องต่างๆประกอบด้วยชุดหรือโครงสร้างความหมายต่างๆ (meaning scheme) เช่น ความคาดหวังความเชื่อทัศนะการตัดสิน ความรู้สึกต่อเรื่องต่างๆที่เฉพาะเจาะจงลงไปว่าอะไรดีหรือไม่ดี อะไรถูกหรือผิด เราควรมีเหตุผลที่จะเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิงก็เพื่อให้ตนเองมีกรอบอ้างอิงที่น่าไว้วางใจและเชื่อถือได้มากขึ้น เป็นกรอบอ้างอิงที่ครอบคลุมมากขึ้น จำแนกแยกแยะได้ดีขึ้น เปิดรับความคิดเห็นอื่นๆได้ดีขึ้น มีการไตร่ตรองข้อสรุปต่างๆอย่างแยบคาย มีความพร้อมทางอารมณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกลมกลืนกับประสบการณ์กระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เป็นกระบวนการที่บุคคลปรับโลกทัศน์ของตน ในกระบวนการนี้บุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลง ๓ ขั้นตอนที่สำคัญ คือ

๑) ตระหนักว่าสมมุติฐานและแนวคิดต่างๆมีผลต่อกระบวนการคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกของตนต่อสิ่งต่างๆรอบตัว

๒) บุคคลเริ่มปรับเปลี่ยนกรอบความคิด ลักษณะนิสัย ที่จะช่วยให้เกิดมโนทัศน์ใหม่ที่มีความครอบคลุมชัดเจน และเป็นมโนทัศน์ที่คำนึงถึงองค์ประกอบหลายๆด้าน

๓) บุคคลปฏิบัติหรือทำการตัดสินใจในเรื่องต่างๆโดยใช้ความรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นมาใหม่หรือใช้มโนทัศน์ใหม่เป็นแนวทางการปฏิบัติ

วิธีการที่เกี่ยวข้องให้เกิดมโนทัศน์ที่มีความหมายต่อบุคคล สามารถทำได้หลายวิธี เช่นการตีความหมายต่างๆจากประวัติตนเองที่เป็นจุดเริ่มของกระบวนการวิพากษ์อดีตของตนเอง และนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ต่อไป เพราะการเข้าใจความหมายต่างๆ คือ การเรียนรู้นั่นเอง วิธีการที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการนี้ได้แก่ การใช้การวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น(critical incidents) การเขียนประวัติชีวิตตนเอง การเขียนบันทึกส่วนตัว การวิเคราะห์อิทธิพลต่อความคิดของตนเอง การใช้เอกสารว่ามีผลกระทบต่อความคิดของบุคคลอย่างไร

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมีนักคิดสนใจศึกษาไว้ ๒ กลุ่ม ที่สะท้อนแง่มุมจากกรอบแนวคิดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มที่เน้นการเปลี่ยนแปลงของบุคคลแต่ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมน้อยกับกลุ่มที่เน้นให้ความสนใจกับความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้ องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิงให้ยั่งยืนตามทัศนะของเมซิโรว์ (Mezirow) ประกอบด้วยแกนหลัก (core element) เป็น ๖ องค์ประกอบ กล่าวคือ

ประสบการณ์ (experience) เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้เรียนที่ติดตัวมาจะเป็นจุดเริ่มต้นอันนำไปสู่การตรวจสอบบรรทัดฐาน สมมุติฐาน หรือกรอบอ้างอิง สู่การตีค่า ตัดสิน หรือคาดหวังใหม่ จากการที่ประสบการณ์ถูกตีความและรับรู้ผ่านกรอบอ้างอิง หากกรอบ

อ้างอิงที่มีอยู่สามารถอธิบายประสบการณ์ได้ดี ประสบการณ์นั้นก็จะกลับไปเสริมกรอบอ้างอิงเดิม แต่ถ้าประสบการณ์นั้นไม่สอดคล้องกับกรอบอ้างอิง เราก็จะต้องขยายกรอบอ้างอิง หรือเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิงใหม่ ถ้าประสบการณ์ใหม่นั้นมีความสำคัญ และขัดแย้งกับกรอบอ้างอิงเดิมอย่างรุนแรง ดังนั้นประสบการณ์จึงเป็นจุดขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นสิ่งที่สามารถนำมาไตร่ตรอง(reflection) และกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์(critical reflection)ได้

การสนับสนุนการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์ (promoting critical reflection) เป็นคุณลักษณะเด่นของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เกี่ยวโยงถึงการตั้งคำถามของการเป็นหนึ่งเดียวของสมมุติฐานหรือกรอบอ้างอิงและความเชื่อที่ตั้งอยู่บนฐานของประสบการณ์ที่ผ่านมาอย่างลึกซึ้งมักเกิดขึ้นอย่างทันทีเมื่อมีการตอบสนองต่อการตระหนักรู้ในข้อขัดแย้งทางความคิด ความรู้สึก การกระทำ ในห้วงเวลาหนึ่งซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนมุมมอง มีการสะท้อนความคิด ๓แบบในการเปลี่ยนมุมมองคือ เนื้อหา(สะท้อนความคิดว่าเรารับรู้ คิด รู้สึก และกระทำอะไร) กระบวนการ(สะท้อนความคิดว่าเราปฏิบัติหน้าที่ของการรับรู้นั้นอย่างไร) การสรุปข้อเสนอในสมมุติฐาน(การตระหนักรู้ว่าทำไมเรารับรู้เช่นนั้น) การสะท้อนความคิดสรุปข้อเสนอในสมมุติฐานเป็นพื้นฐานของการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์(critical reflection)ที่เกี่ยวโยงถึงการตรวจสอบสมมุติฐานเบื้องต้นภายใต้โลกของความรู้ของเรา ปัจจุบันนี้การสะท้อนความคิดขั้นสรุปข้อเสนอในสมมุติฐาน(premise reflection)ถูกกำหนดให้เป็นวัตถุประสงค์ที่จำเป็นในการสะท้อนความคิดโดยเฉพาะในผู้ที่มีประสบการณ์มากขึ้นหรือผู้ใหญ่

การสนทนา (dialogue) มีความสำคัญในการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์ (critical reflection) เป็นสื่อกลางสำคัญที่สนับสนุนและทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ต่างจากการสนทนาให้คำปรึกษาในชีวิตประจำวัน การสนทนาต้องเป็นการตั้งคำถามต่อความเข้าใจ ความจริง ความเหมาะสม (สัมพันธ์กับบรรทัดฐาน) ความสัมพันธ์ที่แท้จริง การสนทนาเป็นความสัมพันธ์กับสิ่งที่เรารู้สึกเกี่ยวข้องอยู่ขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของผู้ที่กล่าวประโยคนั้นๆ ประสบการณ์ที่ถูกสะท้อนออกมา ต่อจากนั้นสมมุติฐานและความเชื่อจะถูกตั้งคำถามแล้วนิสัยความเคยชินจะเปลี่ยนไป การสนทนาไม่ได้เป็นการวิเคราะห์ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยแต่การสนทนาจะเน้นความสัมพันธ์และความเชื่อใจในการสื่อสาร

ความสอดคล้องกันอย่างเป็นองค์รวม (holistic orientation) สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ ด้านอารมณ์และความสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมเหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านการสนทนาในการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์ ผู้เรียนบางคนอาจเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ยาก ผ่านกระบวนทางเหตุผล (วิเคราะห์-คิด-เปลี่ยน) เพียงอย่างเดียว แต่อาจเปลี่ยนได้ง่ายกว่าผ่านกระบวนการทางอารมณ์(เห็น-รู้สึก-เปลี่ยน) ดังนั้นการคำนึงถึงอารมณ์และความรู้สึกสอดคล้องอย่างเป็นองค์รวมกับการมีเหตุผลจึงมีความสำคัญในการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลง

การตระหนักรู้ของบริบท (awareness of context) การเห็นคุณค่าและการเข้าใจในตัวบุคคล องค์ประกอบทางสังคมวัฒนธรรม มีบทบาทและอิทธิพลต่อกระบวนการการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยเหล่านี้รวมถึงสภาพแวดล้อม สถานะของบุคคล ความเชี่ยวชาญ ภูมิหลัง รสนิยมทั้งบริบทที่หล่อหลอมโดยสังคม ความสำคัญของบริบทยิ่งมีมากขึ้นเมื่อเหตุการณ์นั้นผ่านวิกฤต ปัจจัยด้านบริบทที่จะช่วยลดเวลาของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

ความสัมพันธ์ที่แท้จริง (authentic relation) ความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นทางบวกเป็นปัจจัยสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงผ่านความเชื่อใจในความสัมพันธ์และสร้างความมั่นใจด้วยการจัดการระดับอารมณ์ของผู้เรียน ความสัมพันธ์ที่แท้จริงยังมีผลต่อการตั้งคำถาม การแบ่งปันข้อมูลกันอย่างเปิดกว้าง ความเข้าใจร่วมกันที่หากปราศจากความสัมพันธ์นี้แล้วการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์ (critical reflection) จะไม่เกิดขึ้น และขาดการสนทนาที่แท้จริงซึ่งจำเป็นต่อการสะท้อนความคิดอย่างลึกซึ้ง[๘๐]

ฉะนั้นความสำคัญในแนวคิดเพื่อการพัฒนาการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยการสั่งสอนฝึกฝนจากบุคคล สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นกฎธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันในสังคมการมีกิจกรรม และ ใช้สิ่งของร่วมกันในสังคม การพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่ชุมชน ในการใช้ สิ่งของที่เป็นสาธารณะสมบัติ และ การร่วมกันดูแลสมบัติของส่วนรวมและมีน้ำใจแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่กัน และ กันจะเห็นได้ว่า การพัฒนาจิตสาธารณะให้ชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้าง ความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของ จิตสาธารณะ รวมทั้งมีการฝึกฝนและให้คนในครอบครัว ได้ลงมือฝึกฝนและปฏิบัติจริงโดยการจัดกิจกรรม ที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับช่วงวัยเพื่อให้เด็กเกิดการกระทำเกี่ยวกับการพัฒนาในชุมชนนำโดยผู้นำ

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

๒.๔.๑ แนวคิดการเชื่อมโยงของ ธอร์นไดค์

แนวคิดการเรียนรู้ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ จากการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้[๘๑]

กฎแห่งความพร้อม (Law of readiness) ที่ว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมี ความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

---

[๘๐] ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ **“การสังเคราะห์องค์ความรู้ การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม” รายงานวิจัย** หน้า ๗๓ –๘๐.

[๘๑] ชัยวัฒน์ **สุทธิรัตน์. “๘๐ นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”** (กรุงเทพมหานคร:บริษัท แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปปอเรชั่น, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘.

กฎแห่งการฝึกหัด (Law of exercise) ที่ว่าการฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ด้วยความ เข้าใจจะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร

กฎแห่งการใช้ (Law of use and disuse) ที่ว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยง ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งความมั่นคงของการเรียนรู้จะเกิดขึ้น หากได้มีการนำไปใช้ บ่อยๆ หากไม่มีการนำไปใช้อาจลืมได้

กฎแห่งผลที่พึงพอใจ (Law of effect) เมื่อบุคคลได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากจะ เรียนรู้ต่อไปแต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจจะไม่อยากเรียนรู้

จากแนวคิดนำมาสู่การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ จัดทำได้ดังนี้

-การจัดการเรียนรู้ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก การลองผิดลองถูกบ้าง ซึ่งจะมีประโยชน์ในการช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้วีแก้ปัญหามากขึ้น จดจำ เข้าใจในสิ่งที่เรียนและภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองได้กระทำของตนเองและกลุ่ม

-การสำรวจความพร้อมของผู้เรียน ว่ามีความรู้พื้นฐานใดบ้าง เพียงพอหรือไม่ เป็นการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่

-การฝึกทักษะแก่ผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง แต่ไม่ควรฝึกซ้ำซากจนสร้างความเบื่อหน่ายแก่ผู้เรียน

- เมื่อเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนแล้ว ควรให้นำสิ่งที่เรียนรู้นั้นไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ บ่อย ๆ

- การให้ผู้เรียนได้รับผลที่ตนพึงพอใจจะช่วยให้การเรียนของผู้เรียนประสบผลสำเร็จ

๒.๔.๒ แนวคิดการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิค หรือ แบบอัตโนมัติ

แนวคิดการวางเงื่อนไข ของ พาฟลอฟ มีทฤษฎีการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้[๘๒]

- พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์เกิดการวางเงื่อนไขที่ตอบสนองต่อความต้องการทางธรรมชาติ

- พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้จากสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ

- พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ที่เกิดจากสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าที่เป็นธรรมชาติจะลดลงเรื่อยๆ และหยุดลงในที่สุดหากไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติ

- พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ ต่อสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติจะลดลงและหยุดลงไป เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติ และจะกลับปรากฏขึ้นได้อีกโดยไม่ต้องใช้สิ่งเร้าตามธรรมชาติ

---

[๘๒] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

- มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งเร้าที่มีลักษณะคล้ายๆกัน และจะตอบสนองเหมือนๆกัน

- บุคคลมีแนวโน้มที่จะจำแนกลักษณะของสิ่งเร้าให้แตกต่างกันและเลือกตอบสนองได้ถูกต้อง

- กฎแห่งการหยุดยั้ง หรือหดหายของพฤติกรรม (Law of extinction) ที่ว่าหากบุคคลได้รับแต่สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอย่างเดียว หรือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข กับสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขห่างกันออกไปมากขึ้น ความเข้มของการตอบสนองจะลดลงเรื่อยๆ

- กฎการฟื้นกลับมาใหม่ของพฤติกรรม (Law of spontaneous recovery) ที่ว่าการตอบสนองที่เกิดจากการวางเงื่อนไขที่ลดลง สามารถเกิดขึ้นได้อีก โดยไม่ต้องใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขมาเข้าคู่

- กฎแห่งการถ่ายโยงการเรียนรู้สู่สถานการณ์อื่นๆ (Law of generalization) ที่ว่า เมื่อเกิดการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไขแล้ว หากมีสิ่งเร้าคล้ายๆกับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขมากระตุ้นอาจทำให้เกิดการตอบสนองที่เหมือนกัน

- กฎแห่งการจำแนกความแตกต่าง (Law of discrimination) ที่ว่าหากมีการใช้สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขหลายแบบ แต่มีการใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขเข้าคู่กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขนั้น ก็สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ โดยสามารถแยกความแตกต่างและเลือกตอบสนอง เฉพาะสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเท่านั้นได้

จากแนวคิดนำมาสู่การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำได้ดังนี้

๑. ผู้สอนควรนำความต้องการทางธรรมชาติของผู้เรียนหรือสิ่งที่ผู้เรียนชอบมาใช้เป็นสิ่งเร้ามาใช้ในการจัดการเรียนรู้และให้รางวัลผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๒. ผู้สอนควรเสนอสิ่งที่จะสอนไปพร้อมๆกับสิ่งเร้าที่ผู้เรียนชอบหรือสนใจ

๓. การที่ผู้สอนนำเรื่องที่เคยสอนมาแล้วกลับมาสอนใหม่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

๔. ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนให้ต่อเนื่องและคล้ายคลึงกันระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

๕. ผู้สอนควรเสนอสิ่งเร้าในการสอนให้ชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และตอบสนองได้ชัดเจนขึ้น

๖. หากผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใด ควรมีการใช้สิ่งเร้าหลายแบบ แต่ต้องมีสิ่งเร้าที่มีการตอบสนองโดยไม่มีเงื่อนไขควบคู่ไปด้วย

๒.๔.๓ แนวคิดการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ

แนวคิดการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ มีทฤษฎีการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน สามารถสรุปได้ดังนี้[๘๓]

(ก) การกระทำใดๆ ถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มที่ความถี่ของการกระทานั้นจะลดลงและหายไปในที่สุด

(ข) การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว

(ค) การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว

(ง) การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่อมีการแสดงพฤติกรรมที่ต้องการสามารถช่วยปรับหรือปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้

นำแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้

๑. การเสริมแรงทางบวก (positive reinforcement) เป็นการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมคงที่หรือเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้นๆ ซึ่งสิ่งที่มีศักยภาพเป็นตัวเสริมแรงได้นั้นแบ่งได้เป็น ๔ ประเภทคือ

ประเภทที่ ๑ ตัวเสริมแรงที่เป็นสิ่งของ (material reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่ประกอบไปด้วยอาหาร ของที่เล่นได้ และสิ่งของต่างๆ เช่น ขนม ของเล่น เสื้อผ้า เป็นต้น

ประเภทที่ ๒ ตัวเสริมแรงทางสังคม (social reinforcer) ตัวเสริมแรงทางสังคมเป็นตัวเสริมแรงที่ไม่ต้องลงทุนซื้อหามีอยู่กับตัวเรา และค่อนข้างมีประสิทธิภาพสูงในการปรับพฤติกรรมแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ คำพูด ได้แก่ คำชมเชย เช่น ดีมาก และการแสดงออกทางท่าทาง เช่น ยิ้ม มองอย่างสนใจ เป็นต้น

ประเภทที่ ๓ ตัวเสริมแรงที่เป็นกิจกรรม (activity reinforcer) เป็นการใช้กิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ชอบไปเสริมแรงกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ไม่ชอบ

ประเภทที่ ๔ ตัวเสริมแรงที่เป็นเบี้ยอรรถกร (token reinforcer) โดยการ นำเบี้ยอรรถกรไปแลกเป็นตัวเสริมแรงอื่น ๆ ตัวอย่างได้ เช่น ดาว คูปอง เป็นต้น

๒. การเสริมแรงทางลบ (negative reinforcement) เป็นการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมคงที่หรือเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่เราทาพฤติกรรมดังกล่าวแล้ว สามารถหลีกหนีจากสิ่งที่เราไม่พึงพอใจได้ การเสริมแรงทางลบผู้สอนควรปฏิบัติโดยทันทีหรือเร็วที่สุด เมื่อพฤติกรรมที่ไม่ต้องการเกิดขึ้น ควรให้มีความรุนแรงพอเหมาะไม่มากหรือน้อยเกินไป ควรให้ผู้ถูกลงโทษรู้ว่าพฤติกรรมใดที่ถูกลงโทษและเพราะเหตุใด ควร

---

[๘๓] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

ใช้เหตุผลไม่ใช้อารมณ์ ควรใช้การลงโทษควบคู่กับการเสริมแรงทางบวก ผู้ลงโทษต้องเป็นตัวแบบที่ดีในทุกๆ ด้าน และการลงโทษควรเป็นวิธีสุดท้าย ถ้าไม่จาเป็นไม่ควรใช้การลงโทษ

๒.๕ แนวคิดการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัย นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อการพัฒนาผู้นำในการเปลี่ยนแปลงจากเดิมให้มีความเข้าใจในเรื่องของชีวิต การเกิดมามีชีวิตแล้วจะมีชีวิตอยู่อย่างไร เมื่อเกิดมาเพื่อมีหน้าที่อะไร ซึ่งในพระธรรมขันธ์ มีหลักใหญ่ใจความสำคัญคือมุ่งเน้นสอนให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การพัฒนาตนเอง จึงเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงมุ่งสอนเพื่อให้ได้เข้าถึงการหลุดพ้นจากกองทุกข์ โดยเริ่มต้นจากการที่ประพฤติตน หรือ การดำรงตนในวิถีชีวิตที่ดีงาม หรือ เรียกว่า มรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นทางสายกลาง หมายถึง การดำรงตนไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ทั้งนี้ สำหรับการพัฒนาในระดับผู้นำชุมชน หลักคำสอนเรียกว่าหัวใจพระพุทธศาสนา เรียกว่า ไตรสิกขา และ มีเครื่องมือวัดผลของการศึกษา เรียกว่า ภาวนา ๔

อธิบายแนวคิดการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง : หลักไตรสิกขา

ความหมายของ ไตรสิกขา หมายถึง ข้อที่ต้องศึกษาในทางพระพุทธศาสนา ถือเป็นหลักธรรมอันเป็นเครื่องประพฤติ เพื่อฝึกฝน อบรมกาย วาจา ใจ และสติปัญญา ให้มีความสมบูรณ์พร้อม เจริญงอกงามในความเป็นมนุษย์ เป็นหลักธรรมหนึ่งประการ ที่ถือเป็นหัวใจในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา[๘๔] โดยใช้เกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมที่พึงประสงค์โดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน[๘๕] ไตรสิกขา เป็นการฝึกหัด อบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน และ ทุกวัย มีองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบดังนี้

ความหมายของ ศีล หรือ อธิศีลสิกขา เป็นการศึกษา ฝึกฝนในด้านวินัยทางกาย วาจา ให้มีความสำรวม อยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความสุจริตทางกาย ทางวาจา และการประกอบอาชีพ ศีล แปลว่า ปกติ ผู้ที่มีความสมบูรณ์โดยการปฏิบัติตามปกติของมนุษย์นับว่าเป็นผู้มีศีลสมบูรณ์ ในพระพุทธศาสนา ได้กำหนดให้มีความละเอียดของศีลน้อยหรือมากตามสถานะของผู้รักษาศีล จึงมีการชี้เฉพาะที่รู้จักโดยทั่วไปว่า ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ และ ศีล ๒๒๗ อธิบายตามลำดับ ดังนี้

---

[๘๔] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓, หน้า ๓๒๙.

[๘๕] พระมหาชุติภัค อภินนฺโท และ พิมลพรรณ เพชรสมบัติ “**การสร้างเกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**” รายงานวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(๒๕๕๘)..หน้า ๒๔.

ศีล ๕ เป็นศีลสำหรับบุคคลทั่วไป ที่มีชีวิตและความเป็นอยู่ในสังคมตามปกติเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นิจศีล คือ ศีลที่ต้องรักษาไว้ให้เป็นปกติอยู่เสมอ การละเมิดศีล ๕ เพียงข้อใดข้อหนึ่ง ถือว่าได้ปฏิบัติบกพร่องในการเป็นมนุษย์

ศีล ๘ เป็นศีลสำหรับคฤหัสถ์หรือฆราวาสผู้ตั้งใจปฏิบัติให้สูงขึ้นจากศีล ๕ โดยปกติจะถือปฏิบัติกันเป็นครั้งคราวในวันธรรมสวนะ ขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ เดือนละ ๔ ครั้ง ผู้ปฏิบัติจะพำนักอยู่ที่วัด หรือ ที่บ้านก็ได้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ศีลอุโบสถ”

ศีล ๑๐ เป็นศีลสำหรับสามเณร คือ ผู้ที่รับการบรรพชาในพระพุทธศาสนานุ่งห่มผ้ากาสาวพัตร์ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี หรือ ครบ ๒๐ ปี แต่ไม่ได้เข้ารับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ

ศีล ๒๒๗ เป็นศีลสำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนา มีข้อปฏิบัติที่แยกย่อยละเอียดลงไป เพื่อให้พระภิกษุเป็นผู้สำรวมระวังตนในทุกด้าน เหมาะสมกับบทบาทผู้นำทางจิตวิญญาณ ในฐานะสาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ประพฤติตนใกล้ชิดกับพระธรรมวินัยมากที่สุด

คณะผู้วิจัย ได้อธิบายความหมายของ “ศีล” ที่กล่าวมาทั้ง ๔ ลักษณะ มีแนวทางการประพฤติเดียวกัน และ มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกกาย วาจา ให้สงบสำรวมเช่นเดียวกัน เพียงแต่มีความแยกย่อยละเอียดมากขึ้น ให้เหมาะสมกับบทบาท และ ความสะดวกในการใช้ชีวิตของผู้รักษาศีลแต่ละคน

ความหมายของสมาธิ หรือ อธิจิตตสิกขา เป็นการฝึกฝนในการควบคุมกำหนดจิต ให้แน่วแน่ มั่นคง ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ให้ตกไปในอำนาจความคิดฝ่ายชั่ว ประคับประคองจิตใจให้มีความเข้มแข็งเหมาะแก่การงาน มีความสงบ การฝึกสมาธิ ในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๓ ระดับ

ระดับที่หนึ่ง ขณิกสมาธิ จิตตั้งมั่นชั่วขณะ คือ ภาวะที่จิตมั่นคงได้ชั่วขณะ

ระดับที่สอง อุปจารสมาธิ จิตตั้งมั่นจวนแน่วแน่ กล่าวคือ ภาวะที่จิตสงบสูงขึ้น บางทีเรียกว่า สมาธิเฉียด ๆ

ระดับที่สาม อัปปนาสมาธิ จิตตั้งมั่นแน่วแน่ คือ ภาวะที่จิตสงบอย่างมั่นคง เป็นสมาธิระดับสูงที่สุด หรือ ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฌาน

ความหมายของปัญญา หรือ อธิปัญญาสิกขา เป็นการฝึกทางสติปัญญาขั้นสูง เพื่อความเข้าใจในชีวิต และ สรรพสิ่งอย่างชัดเจน ถ่องแท้ รู้เท่าทันปัญหาอย่างลึกซึ้ง ขจัดปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเฉียบขาด หลุดพ้นจากความทุกข์ เป็นอิสระโดยบริบูรณ์ **ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญา ๓ ระดับ** อธิบายได้ดังนี้

สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟัง ได้แก่ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียน การได้ยิน ได้ฟัง และประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความรู้ระดับประสาทสัมผัส

จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด ได้แก่ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการไตร่ตรองพิจารณาวิเคราะห์วิจัยและเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นความรู้ที่ละเอียดกว่าความรู้ระดับประสาทสัมผัส

ภาวนามยปัญญา ปัญญาอันเกิดจากการอบรมจิต ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากการภาวนาหรือการฝึกจิตให้เกิดความสงบแล้วใช้จิตที่สงบแล้วนั้นพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ความรู้ที่เป็นภาวนามยปัญญานี้จัดว่าเป็นองค์ความรู้ระดับสูงสุด

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้ง ๓ ของไตรสิกขา จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติตามแนวทางไตรสิกขานั้นในระยะแรกการฝึกปฏิบัติจะสำเร็จได้ ต้องเป็นไปตามขั้นตอน คือ เริ่มจากการรักษาศีล การเจริญสมาธิ และเจริญปัญญาตามลำดับ แต่เมื่อสามารถทำให้เกิดขึ้นครบทั้ง ๓ ประการแล้วต้องดำเนินกระบวนการทั้ง ๓ ไปพร้อมกัน โดยไม่ให้บกพร่อง เพื่อให้คุณธรรมทั้ง ๓ เกื้อหนุนส่งเสริมซึ่งกันและกันให้สูงยิ่งขึ้น บุคคลที่เจริญไตรสิกขาอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้การดำเนินชีวิตมีความราบรื่น บนหลักการใช้ปัญญาและการดำเนินตามทางสายกลางอันสุจริตชอบธรรม ก่อประโยชน์ให้แก่ตนเองและผู้อื่นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

อธิบายแนวคิดการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง : ภาวนา ๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).[๘๖] ได้ให้คำอธิบายคำว่า ภาวนา ๔ มีความหมายถึง การเจริญ การทำให้เป็น ทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา : cultivation; training; development) เป็นตัวชี้วัดด้านผลผลิตที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กำหนดโดยวิเคราะห์จากผลที่ผู้เรียนควรได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา และ การดำเนินการวัดประผลประเมินผลโดยใช้หลักภาวนา ๔ ไว้ว่า “การวัดผลประเมินผลต้องวัดตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการหลากหลายเหมาะสม สามารถทำให้ครอบคลุม ทั้งด้านพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (ด้านกาย) ด้านพฤติกรรมที่มีต่อคนอื่น (ด้านศีล) ด้านคุณลักษณะของจิตใจ (ด้านจิต) และ ด้านความรู้ ความคิดที่ถูกต้อง (ด้านปัญญา) ซึ่งรวมเป็นภาวนา๔ นั้นคือการ พัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางจิตใจ พัฒนาการทางปัญญา ซึ่งเป็นข้อมูลจากการวัดผลประเมินผลที่เหมาะสม รอบคอบ จะช่วยให้การพัฒนาต่อเนื่อง และ มีความชัดเจนมากขึ้น หากผู้นำไปใช้สามารถปฏิบัติต่อเนื่องจะเห็นผลเป็นรูปธรรม โดยเริ่มต้นพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา

อธิบายความหมาย กายภาวนา ตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต เป็นการพัฒนากาย การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ การมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทาง

---

[๘๖] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖,

ที่เกื้อกูลและได้ผลดี โดยรู้จักอยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกันกับธรรมชาติ และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติ มิให้เกิดโทษ แต่ให้เกื้อกูลเป็นคุณ กล่าวคือ ประการแรก รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตาดู หูฟัง อย่างมีสติ ดูเป็น ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา และ ประการที่สอง กินใช้ด้วยปัญญา เสพบริโภคปัจจัย๔ และ สิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาด ให้พอดีที่จะได้ผลตรงเต็มตามคุณค่าที่แท้จริง ไม่ลุ่มหลง มัวเมา ไม่ประมาทขาดสติ

อธิบายความหมาย สีลภาวนา ตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยตั้งอยู่ในวิสัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี และมีอาชีวะสุจริต ไม่ใช้ กาย วาจา และอาชีพในทางที่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย แต่ใช้เป็นเครื่องพัฒนาชีวิตของตน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างสรรค์สังคมส่งเสริมสันติสุข

อธิบายความหมาย จิตภาวนา ตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นการพัฒนาจิตใจ คือ การทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในคุณธรรม ความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง และความเบิกบานผ่องใสสงบสุข สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ งอกงามด้วยคุณธรรม เช่น มีน้ำใจ เมตตากรุณา เผื่อแผ่ เอื้ออารี มีมุทิตา มีศรัทธา มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง ขยันหมั่นเพียร พยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น สมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอิ่ม โปร่งโล่ง ผ่องใส สงบ และ เป็นสุข

อธิบายความหมาย ปัญญาภาวนา ตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นการพัฒนาปัญญา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และ รู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง หรือตามที่มันเป็นปราศจากอคติ และ แรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ ให้ปัญญาเจริญพัฒนาจนรู้เข้าใจ หยั่งเห็นความจริง เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลก และชีวิตตามสภาวะ บรรลุถึงความบริสุทธิ์ปลอดพ้นจากกิเลสสิ้นเชิง มีจิตใจเป็นอิสระสุขเกษมไร้ทุกข์

๒.๖ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”เป็นพระดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ดำรัสไว้เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ซึ่งได้มีการขานรับนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติกันหลายหน่วยงาน แต่คนส่วนมากมักเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรในชนบทเท่านั้นแต่แท้ที่จริงผู้ประกอบอาชีพเช่น พ่อค้า ข้าราชาร และพนักงานบริษัทต่างๆ สามารถ

นำแนวพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้[๘๗] และในวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทรงได้มีมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมว่า “ . . . ความหมาย ของเศรษฐกิจพอเพียงและ ทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่เท่านั้นจะพอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษ หนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ. . .”จากนั้นได้ทรงขยายความคำว่า “พอเพียง” เพิ่มเติมต่อไปว่า หมายถึง “พอมีพอกิน” “ . . . พอมีพอกินก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียง นั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินพอใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี . . .” “ . . . ประเทศไทยสมัยก่อนนี้ พอมีพอกิน มาสมัยนี้อิสระ ไม่มีพอมีพอกิน จึงจะต้องเป็นนโยบายที่จะทำ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ . . .” ทรงเปรียบเทียบคำว่า พอเพียงกับคำว่า Self Sufficiency ว่า “. . .Self-Sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิต อะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วย ตนเอง . . .เป็นไปตามที่เขาเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง. .. “ แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่า พอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความ โลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่โลภอย่างมกาคนเราก็อยู่เป็นสุขพอเพียงนี้ อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหรา ก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง . . .”

การปฏิบัติตนทุกมิติที่พอเพียง “ . . . ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอ ประมาณและความมีเหตุผล . . .” “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานรากฐานความมั่นคง ของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้าน เรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะอยู่มั่นคงได้ก็อยู่ ที่เสาเข็มแต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสา เข็มเสียด้วยช้าไป” พระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่เริ่มงาน พัฒนาเมื่อ ๕๐ ปี ที่แล้ว และทรงยึดมั่นหลักการนี้มาโดยตลอด โดยเฉพาะด้านการเกษตรเราเน้นการผลิตสินค้า เพื่อส่งออกเป็นพาณิชย์ คือ เมื่อปลูกข้าวก็นำไปขายและก็นำเงินไปซื้อข้าวเมื่อเงินหมดก็จะไปกู้ เป็นอย่างนี้มาโดยตลอดจนกระทั่งชาวนาไทยตกอยู่ใน ภาวะหนี้สิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนัก ถึงปัญหาด้านนี้ จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือนี้ เพื่อช่วยเหลือราษฎร นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งที่มาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” นับตั้งแต่อดีตกาลแม้กระทั่งโครงการแรกๆ แถวจังหวัด เพชรบุรี ก็ทรงกำชับหน่วยราชการมิให้นำเครื่องจักรกลหนักเข้าไปทำงานรับสั่ง ถ้าหากเข้าไปเร็วกันชาวบ้านจะละทิ้งจอบ เสียม และในอนาคตจะช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งก็เป็นจริงในปัจจุบันจากนั้นได้ทรงคิดค้นวิธีการที่จะช่วยเหลือราษฎรด้านการเกษตรจังได้ทรงคิด “ทฤษฎีใหม่” ขึ้นเมื่อปี ๒๕๓๕ ณ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการ

---

[๘๗] สุเมธ ตันติเวชกุล. (๒๕๔๒). **เศรษฐกิจพอเพียงคือรากฐานของประเทศ**. สยามรัฐ (๕-๑๑ ธันวาคม). แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ทำเกษตรให้แก่ราษฎรในการจัดการด้านที่ดินและแหล่งน้ำลักษณะ ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ คือ ขุดสระและเลี้ยงปลา ๓๐ ส่วนปลูกข้าว ๓๐ ส่วนปลูกพืชไร่พืชสวน ๓๐ ส่วนและสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยปลูกพืชสวน และเลี้ยงสัตว์ใน ๑๐ ส่วนสุดท้ายต่อมาได้พระราชดำริเพิ่มเติมมาโดยตลอด เพื่อให้เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีความแข็งแรงพอ ก่อนที่จะไปผลิตเพื่อการค้าหรือเชิงพาณิชย์ โดยยึดหลักการ “ทฤษฎีใหม่”

๒.๗ ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น

ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาออกแบบการสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน กล่าวคือ

ขั้นที่ ๑ มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและขจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่ ๒ รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม

ขั้นที่ ๓ สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยาย กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจภาคองค์การพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล สำหรับในภาคอุตสาหกรรม ก็สามารถนำ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาประยุกต์ใช้ได้ คือ เน้นการผลิต ด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่องและไม่ควรทำอุตสาหกรรม ขนาดใหญ่เกินไป เพราะหากทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ก็จะต้องพึ่งพิงสินค้าวัตถุดิบและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพื่อนบ้านมาผลิตสินค้า เราต้องคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่ในประเทศก่อนจึงจะทำให้ประเทศไม่ต้องพึ่งต่างชาติอย่างเช่นปัจจุบัน ดังนั้น เราจะต้องช่วยเหลือประเทศให้ มีความเข้มแข็ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เป็น ผู้จุดประกายระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจะเป็นการ ช่วยลดปัญหาการนำเข้าวัตถุดิบและชิ้นส่วนที่เรานำมาใช้ในการผลิตดให้เป็นลักษณะพึ่งพา ซึ่งมีมาแล้วเกือบ ๒๐ ปี แต่ทุกคนมองข้ามประเด็นนี้ไป ตลอดจนได้รับผลจากภายนอกประเทศทำให้ประชาชนหลงลืมและมึนเมาอยู่กับการเป็นนักบริโภคนิยม รับเอาต่างชาติเข้ามาอย่างไม่รู้ตัวและรวดเร็วจนทำให้เศรษฐกิจของไทยตกต่ำ[๘๘] ระดับของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติในปี ๒๕๓๓ แบ่งรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ เป็นสองระดับ กล่าวคือ ระดับที่หนึ่ง เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลทั่วไป ระดับที่สอง เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตร จากสถานการณ์ที่ปรากฏในสังคมที่นำแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น สามารถเกื้อหนุนให้เกิดกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล เป็นความ สามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็น อยู่อย่าง

---

[๘๘] กระทรวงศึกษาธิการ “แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา” (๒๕๒๒). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

พอประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพและที่ สำคัญไม่หลงใหลตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพเดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสม กับตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้

เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร เป็น เศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดินโดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรตามหลักทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง

ความสำเร็จของแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น ใช้หลักการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีองค์ประกอบ ๕ ประการ[๘๙] ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ แนวคิดการยึดหลักการประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายใน ทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง

องค์ประกอบที่ ๒ แนวคิดการยึดหลักการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม

องค์ประกอบที่ ๓ แนวคิดการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขัน กันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต

องค์ประกอบที่ ๔ แนวคิดของการไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจาก ความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมี รายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

องค์ประกอบที่ ๕ แนวคิดของการปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป โดยหลักแนวคิดการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสิน ใจและการกระทำ และ มีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน โดยจะนำเสนอเป็นส่วน ๆ ดังนี้

ส่วนที่หนึ่งใช้กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทาง การดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้น ฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

ส่วนที่สองออกแบบคุณลักษณะ สามารถนำประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ เน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

---

[๘๙] สุเมธ ตันติเวชกุล. (๒๕๔๒). **เศรษฐกิจพอเพียงคือรากฐานของประเทศ**. สยามรัฐ (๕-๑๑ ธันวาคม). แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ส่วนที่สามคำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

คุณลักษณะแรก ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และ ไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ใน ระดับพอประมาณ

คุณลักษณะที่สอง ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

คุณลักษณะที่สาม การมีภูมิคุ้มกันในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้าน ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

ส่วนที่สี่ การมีเงื่อนไข การตัดสินใจ และ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ และ เงื่อนไขคุณธรรม

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความ ซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติ ปัญญาในการดำเนินชีวิต

ส่วนที่ห้า แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ จาก การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการ เปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม สิ่ง แวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี[๙๐]

หากมองหาถึงความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจพอเพียงกับการเรียนรู้ แบ่งไว้ ๔ขั้น

ขั้นที่แรก ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน นับตั้งแต่ได้เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และ การเงินอย่างรุนแรง พ.ศ. ๒๕๔๐ ส่งผลให้ประเทศไทยและ ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคของโลกต้องประสบกับการล่มสลายของธุรกิจอันเนื่องมาจากการบริหารจัดการขาดความโปร่งใสและปิดบังข้อเท็จจริง ดังนั้นทุกฝ่ายได้หันมาตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องบริหารจัดการที่ดีมีความยุติธรรม และ สามารถตรวจสอบได้โดยนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อสร้างความมั่นใจแก่การลงทุน และ ผู้ค้าในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การที่องค์กร

---

[๙๐] พระราชวรเมธี.(ประสิทธิ์ พรหมรังสี) **“แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา”** พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๕๔ แผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา,หน้า ๑๗ (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย).

ใดก็ตาม จะมีการบริหารและการจัดการที่ดีจะต้องมีพื้นฐานที่มั่นคงรองรับนั่นคือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นคุณธรรม จริยธรรมเป็นสำคัญ

ขั้นที่สอง ขั้นกิจกรรมที่มีองค์ประกอบ ๕ กล่าวคือ ๑) ให้ผู้เรียนช่วยกันตอบคำถามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการทางธุรกิจ ๒) สุ่มถามผู้เรียนให้บอกความหมายของคำว่า จรรยาบรรณ ๓) ถามผู้เรียนว่าเหตุใดองค์กรธุรกิจจะต้องมี จรรยาบรรณ ๔) ผู้เรียนอยากให้นักธุรกิจมีคุณสมบัติที่พึง ประสงค์ว่าควรมีอะไรบ้าง ๕) ผู้เรียนคิดหาการนำปรัชญาพอเพียงมา ใช้จะก่อให้เกิดผลดีในด้านใดบ้างโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานความสัมพันธ์ในการเรียนรู้

ขั้นที่สาม คือขั้นของการสรุป การจัดให้มีจรรยาบรรณทุกระดับในองค์กรธุรกิจ ตั้งแต่ระดับองค์การ ระดับผู้บริหารและระดับพนักงาน นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของธุรกิจระยะยาว ธุรกิจที่มีจรรยาบรรณย่อมช่วยให้องค์กรธุรกิจดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และ ยุติธรรมต่อทุกฝ่าย รวมทั้งชุมชน สังคม และ ประเทศ ชาติส่งผลให้องค์การได้รับความเชื่อถือ และไว้วางใจ จนกระทั่งเติบโตในธุรกิจในอนาคต

ขั้นที่สี่ เป็นขั้นตอนสำคัญคือการนำไปใช้ หลังจากผู้เรียนได้ศึกษา และ มีความเข้าใจจรรยาบรรณ และ คุณสมบัติของนักธุรกิจแล้วกับนักเรียนค้นพบด้วยตนเอง มีคุณสมบัตินี้หรือไม่ และพยายามสร้างคุณสมบัติที่ดีเพิ่มขึ้นเป็นการปลุกจิตสำนึกเบื้องต้นแก่ผู้เรียนที่จะก้าวไปสู่การเป็นนักธุรกิจในอนาคตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ

ในงานวิจัยเรื่องชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คณะผู้วิจัยเชื่อมโยงนำแนวคิดปรัชญาพอเพียงไปใช้ในชุมชนบางวัวพัฒนา โดยให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณและความมีเหตุผล และโดยมีหลักการ ๓ ขั้นกล่าวคือ ๑) ความพอเพียงประหยัดและขจัดการใช้จ่าย ๒) รวม พลังในรูปกลุ่ม และ ๓) สร้างเครือข่าย ขยายกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่หลากหลาย ในการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถกระทำได้ ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นการนำ ขั้นของกิจกรรม ขั้นของการสรุป และขั้นการนำไปใช้

โดยจะนำแนวคิดของสุเมธ ตันเวชกุล ที่กล่าวไว้ในบทความ[๙๑] นำเสนอว่า ผู้สอนควรเน้นกิจกรรมการเรียนการ สอนที่ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงจน เป็นพื้นฐานนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เช่น กิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนทำความกระจ่างในคำนิยม กิจกรรมการเรียนการสอนโดยการอภิปราย การใช้สถานการณ์จำลอง การสอนแบบร่วมมือ การสอนแบบเน้น

---

[๙๑] สุเมธ ตันติเวชกุล. (๒๕๔๒). **เศรษฐกิจพอเพียงคือรากฐานของประเทศ**. สยามรัฐ (๕-๑๑ ธันวาคม). แห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

การแก้ปัญหา การสอนโดยใช้โครงงาน โดยการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ ใช้วิธีการ “ระเบิดจากข้างใน” โดยสร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากร และ “ระเบิดสู่ภายนอก” ด้วยการวางแผนการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืน ด้วยการจัดทำแผนกลยุทธ์สู่ความสำเร็จโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นการปลูกฝังในระดับครอบครัว ซึ่งมีอิทธิพลสูงต่อการชักชวนให้ปฏิบัติ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะนำไปสู่การประพฤติ ปฏิบัติของประชาชนได้อย่างแพร่หลายเรียกว่าการเรียน รู้ สานข่าย ขยายผล จนกลายเป็นการพัฒนาชุมชนที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขแก่ ประชาชนอย่างยั่งยืน

๒.๘ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

ในงานวิจัยเรื่องชุมชนบางวัวพัฒนา: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาชุมชน เรียนรู้ประสบการณ์ (experience) จากโมเดลของชุมชนที่มีความสำเร็จ ในจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้เรียนที่ติดตัวมาจะเป็นจุดเริ่มต้นอันนำไปสู่การตรวจสอบบรรทัดฐาน สมมุติฐาน หรือกรอบอ้างอิง สู่การตีค่า ตัดสิน หรือ คาดหวังใหม่

๒.๘.๑ แม่แจ่มโมเดลพลัส จากการศึกษาข้อมูล แม่แจ่มโมเดลพลัส รากของปัญหา คือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การลดลงของพื้นที่ป่าต้นน้ำ จนกลายเป็นเขาหัวโล้น รวมทั้งปัญหาหมอกควันไฟในป่า

ถอดบทเรียนเพื่อศึกษากระบวนการแก้ปัญหา

๑.การกำหนด ยุทธศาสตร์ “แม่แจ่มโมเดล” ที่เน้นการจัดการป่า ลักษณะการใช้ดิน

การเปลี่ยนวิธีคิด วิธีจัดการ และการทำงานเชิงรุกในหลายๆ เรื่อง โดยวิเคราะห์จากปัญหาที่แท้จริงของเกิดไฟป่าในพื้นที่จากการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรจากการทำไร่ข้าวโพดที่มีกว่า ๑๑๐,๐๐๐ ไร่ และ การเผาในวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ในการเข้าป่า ล่าสัตว์ และบุกรุกป่าเพิ่มเติม โดยแนวทางดำเนินงานที่สำคัญ เช่น การใช้ข้อเท็จจริงของข้อมูลการใช้พื้นที่บริหารจัดการ ซึ่งเดิมภาครัฐมีชุดข้อมูลเดียว ในการจัดแบ่งพื้นที่บริหารในอำเภอแม่แจ่ม เช่น การใช้ข้อมูลพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ทางราชการ เดิมมี ๒๓,๘๑๕ ไร่ หรือเพียง ๑.๔๐% ทั้งที่ความเป็นจริงในข้อมูลชุดใหม่มีพื้นที่การใช้ประโยชน์มากกว่าพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์อยู่ถึง ๔๓๗,๗๑๒ ไร่ หรือ ๒๕.๖๐ % การนำข้อเท็จจริงขึ้นมากางทำให้การกำหนดพื้นที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานมีความชัดเจนและทั่วถึงมากขึ้น นับเป็นครั้งแรกที่การบริหารจัดการปัญหาไฟป่า หมอกควันในพื้นที่ใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงมากกว่าข้อมูลภาครัฐในการบริหาร การใช้ข้อมูลวิเคราะห์ปัญหาและมอนิเตอร์จุดเสี่ยง

จากข้อมูลฮอตสปอตย้อนหลัง ๔ ปี ทำให้เห็นชุดข้อมูลในจุดเสี่ยงและจุดเฝ้าระวัง มี ๕๒ หมู่บ้านที่มีปัญหาไฟป่าเกิดขึ้นทุกปี มี ๔๐ หมู่บ้านที่มีปัญหาไฟป่าแต่ไม่เกิดขึ้นทุกปี และมี ๑๒ หมู่บ้านที่ไม่มีปัญหาไฟป่าเลย

๒.เปลี่ยนวิธีคิด สร้างแนวร่วมและบริหารบนฐานข้อมูล

การทำงานสื่อสารและงานมวลชนสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างหนักน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งของคำตอบ โดยมีรูปแบบการทำงานแบบประชารัฐหรือการประสานงานร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา ประชาสังคมและชาวบ้านในพื้นที่ ผนึกพลังร่วมเป็นแนวทางในการทำงาน นี่คือหลายปัจจัยที่ทำให้ปัญหาหมอกควันไฟป่าที่แม่แจ่มคลี่คลาย

๓. มาตรการการลดเชื้อเพลิง จากข้อมูลวิจัยพบว่า ในการทำข้าวโพดประมาณ ๑๑๐,๐๐๐ ไร่ จะมีเศษวัสดุเหลือใช้จากการเกษตร ๙๖,๐๐๐ ตัน **การลดเศษวัสดุเหลือใช้จึงเท่ากับเป็นการลดเชื้อเพลิงที่จะนำไปเผา** จึงมีมาตรการหลายอย่างในการบริหารเชื้อเพลิง แบ่งเป็นแนวทางต่าง ๆ อธิบายโดยสังเขป

การจัดการเศษวัสดุจากไร่ข้าวโพด ๖๐,๐๐๐ ตัน ผ่านโครงการหยุดเผาพื้นที่การเกษตร

ส่งเสริมการไถกลบตอซังทำปุ๋ยหมักในพื้นที่ราบ เป้าหมาย ๑๑,๐๐๐ ไร่

จัดระเบียบพื้นที่ที่เหลือ ๙๐,๐๐๐ ไร่ซึ่งเป็นพื้นที่เชิงเขา

การบริหารเชื้อเพลิงในจุดโม่เพิ่มอีก ๓๕,๐๐๐ ตัน โดยการรณรงค์ผู้นำชุมชนให้ทำอาหารโคกระบือ ปุ๋ยหมักอินทรีย์ และ การตั้งโรงงานเชื้อเพลิงอัดแท่ง อัดฟ่อนจำหน่าย ให้กลุ่มพลังงานชีวมวล

๔.มาตรการรับมือในแบบ Area Base Approach & Incident Command System

:ICS การศึกษาพบว่าจังหวัดได้กำหนดให้นายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาทุกหน่วยงานในพื้นที่ช่วงเหตุการณ์ไฟป่าหมอกควัน สามารถสั่งกำลงพลในพื้นที่และประสานงานกำลังพลนอกพื้นที่ โดยบูรณาการทุกหน่วยงานในพื้นที่ให้สามารถลาดตระเวนและดับไฟป่าได้เร็วที่สุด

ข้อมูลที่แสดงถึงคุณค่าและความหมายในการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาร่วมกันของกลุ่มผู้นำ ผู้ตามในชุมชนและใน อำเภอ มีคำกล่าวไว้ว่า“**แม่แจ่มโมเดล**”ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญ **คือ ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม** (Environmental Governance) ซึ่งจะต้องอาศัยกลไกที่สำคัญ ๓ ระดับ คือ

ในระดับที่หนึ่ง ระดับปฏิบัติการ ที่ต้องเชื่อมโยงความร่วมมือจากภาคีในหลายฝ่ายทั้งองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน ภาค

ประชาสังคม ภาควิชาการ รวมถึงภาคธุรกิจ ในการร่วมคิด วางแผน ออกแบบ ให้เกิดแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้สถานการณ์การขยายตัวของพืชเชิงเดี่ยว รวมถึงระบบสิทธิในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน "แม่แจ่มโมเดล" ได้เชื่อมโยงบนฐานพัฒนาการที่ต่อเนื่องของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพและการยอมรับถึงการมีตัวตนของสิทธิชุมชน ที่ดำรงอยู่บนหลักการของเจตจำนงร่วม (General Will) ของประชาชน รวมถึงองค์กร หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่

กระบวนการกำหนดทิศทางในการพัฒนาและบริหารจัดการ "แม่แจ่มโมเดล" ได้อาศัยกลไกภาคส่วนต่างๆ เข้ามาใช้ระบบฐานข้อมูล ที่เกิดขึ้นมาจากสำรวจ การจัดทำประชาคม การสอบทาน ร่วมกันในหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่เข้ามาเป็นหลักในการกำหนดภาพรวมฐานข้อมูลของ อ.แม่แจ่ม ซึ่งจากการจำแนกข้อมูลที่สำรวจได้ พบว่า เนื้อที่ทั้งหมด มีจำนวน ๑,๖๖๒,๖๙๘ ไร่ ได้กำหนดแนวทางในแต่ละเงื่อนไข ได้แก่

๑.ป่าธรรมชาติ จำนวน ๑,๒๓๑,๑๗๑ หรือประมาณ ๗๓ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ ออบหลวง แม่โถ และในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แจ่ม ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการในการจัดการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับองค์กรชาวบ้าน ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

๒.พื้นที่ที่ชาวบ้านเข้ามาใช้ประโยชน์ก่อนปี ๒๕๔๕ จำนวน ๒๑๓,๔๖๒ไร่ หรือประมาณ ๑๒.๕ เปอร์เซ็นต์ จะนำไปสู่กระบวนการจัดการในรูปแบบสิทธิ โดยที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาจัดการ หรือรับรองในทางเอกสารที่สอดคล้องและเหมาะสม

๓.พื้นที่ที่มีการขยายออกในช่วงระหว่างปี ๒๕๔๕-๒๕๕๔ จำนวน ๑๖๑,๗๐๖ ไร่ หรือประมาณ ๙.๕ เปอร์เซ็นต์ จะนำไปสู่แนวทางการสร้างป่าสร้างรายได้ของชุมชน ผ่านการพัฒนาให้มีกลไกเชิงสถาบันในการเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากร ป่าไม้ ที่ดิน โดยใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการตราข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยข้อบัญญัติท้องถิ่นดังกล่าวทำหน้าที่ในการรับรองกลไกเครือข่ายองค์กรชาวบ้านในระดับหมู่บ้านและตำบล ในการบริหารจัดการ ดูแลรักษา รวมถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากร การพัฒนาระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ทำกินของชุมชน การปลูกสร้างสวนป่าแบบผสมผสาน จัดทำกฎระเบียบกติกาในการบริหารจัดการทรัพยากร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาระบบสิทธิและการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมกับภูมินิเวศวัฒนธรรมรวมทั้งตอบสนองระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ ในมิติของนิเวศเศรษฐศาสตร์ (Ecological Economic) เพื่อให้เกิดอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์ ภายใต้แนวทางนี้เอง ได้ใช้ข้อมูลจากโครงการต้นแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ อ.แม่แจ่ม และ อมก๋อย ปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔ ของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้มีการสำรวจฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ทั้งรายแปลง และขอบเขตที่ดินทำกินรอบนอก ที่มีความครอบคลุมและมีความชัดเจน รวมถึงเป็นที่ยอมรับของฝ่ายต่างๆ ทั้งในระดับพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ รวมถึงในระดับจังหวัด

๔.พื้นที่ที่มีการขยายหลังปี ๒๕๕๔ เป็นต้นไป จำนวน ๘๖,๓๕๙ไร่ หรือประมาณ ๕.๘ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งจะนำไปฟื้นฟูให้เป็นพื้นที่ป่าเพื่อพัฒนาให้เป็นพื้นที่ต้นน้ำ

ในระดับที่สอง ระดับกรอบกติกาของชาติ ที่สัมพันธ์กับมาตรการจากการจัดระเบียบโลกได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการตัดสินใจในทางนโยบายของรัฐมากขึ้น Sustainable Development Goals (SDGs) หรือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นความต่อเนื่องของการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา โดยอาศัยกรอบความคิดที่มองการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน โดยมีเป้าหมายคือการพิทักษ์ บูรณะ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบก จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน การหยุดยั้งและฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของที่ดิน ทรัพยากรชีวภาพ

ในระดับที่สามระดับนโยบาย กฎหมาย ที่จำเป็นต้องเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม การตรวจสอบจากภาคประชาชน ข้อนี้เมื่อย้อนกลับไปมองกรอบกติกาในการบริหารประเทศก็ยังมีคำถาม โดยเฉพาะร่างรัฐธรรมนูญ ที่จะนำไปสู่การทำประชามติ ในช่วงเดือนสิงหาคม ๒๕๕๙

ความสำเร็จการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง แม่แจ่มโมเดลพลัส

ในปี๒๕๕๙ ถือเป็นครั้งแรกที่ฮอตสปอต ที่แม่แจ่มต่ำที่สุดเป็นประวัติการณ์โดยมาตรการแบ่งออกเป็น ๓ ช่วง คือ การ **“ป้องกัน” “รับมือ” และ “สร้างความยั่งยืน”** หมายถึง แผนนี้ดำเนินมาตั้งแต่ปลายปี ๒๕๕๘ โดยมีการตั้งศูนย์เฉพาะกิจเพื่อแก้ปัญหาหมอกควันทั้งในระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน และปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีทำ วิธีจัดการปัญหาใหม่ ภายใต้**“แม่แจ่มโมเดล”**แม่แจ่มสามารถลดจุดความร้อนที่เกิดจากการเผาไหม้หรือฮอตสปอตลงไปได้กว่า ๙๐% จากที่เคยเกิดราว ๒๔๐ จุด เหลือเพียง ๙ จุด (ข้อมูล ณ วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๙) แม่แจ่มเปลี่ยนไป กลายเป็นต้นแบบการจัดการหมอกควันไฟป่า กว่าหนึ่งเดือนที่ผ่านมามี ๒ รัฐมนตรี ๔ อธิบดี และคณะดูงานกว่า ๔๐-๖๐ คณะ มาดูงานความสำเร็จที่แม่แจ่ม

กล่าวได้ว่าความสำเร็จของ“แม่แจ่มโมเดล”สำเร็จได้จากความมีจิตสำนึกจิตสาธารณะของผู้นำชุมชนและผู้ตามที่มีเป้าหมายในการร่วมแก้ปัญหาทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องในปัญหาหมอกควันวันนี้จึงเป็น

เพียงยอดภูเขาน้ำแข็ง ที่ยังต้องใช้เวลาและการเปลี่ยนผ่านโดยเฉพาะโจทย์ที่ยากที่สุดอย่างเรื่องสิทธิที่ดินทำกินที่จะเป็นจุดเริ่มต้นของทางออกอย่างยั่งยืนในการแก้ปัญหาที่แท้จริงในอนาคต

๒.๘.๒ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง : วัดสุทธิโมเดล[๙๒]

ปัญหา วิกฤตน้ำท่วม กระบวนการแก้ปัญหา เริ่มที่กลุ่มพลังสังคมที่รวมตัวขึ้นในหลากหลายรูปแบบทั้งภาคเอกชน ภาคชุมชน และ กลุ่มจิตอาสา กลายมาเป็นกลุ่มพลังหลัก ในการให้ความช่วยเหลือสร้างเครือข่ายและลุกขึ้นมาดูแลชุมชนของตนเอง เริ่มต้นจัดสัมมนาในหัวข้อ**"ภัยพิบัติน้ำท่วมกับมิติใหม่ของสังคม"** โดยเชิญกลุ่มพลังทางสังคมรูปแบบใหม่มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทั้งนี้เพื่อถอดเป็นบทเรียนเตรียมรับมือกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตรวมทั้งการฟื้นฟูเยียวยาภายหลังภัยพิบัติ วัตถุประสงค์ของการจัดงานครั้งนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำวิจัยทั่วไป เพื่อลดความเสี่ยงในเรื่องของน้ำท่วม ทั้งในระยะปานกลางและในระยะยาวไม่ได้มีเจตนาที่จะไปหาคนมารับผิดชอบแต่จะพยายามมองหาจุดบกพร่องต่างๆเพื่อนำมาปรับปรุง

วิกฤตรอบนี้มีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ ๔ ด้าน คือ

๑.ความไม่เข้าใจและขาดความรู้ในเรื่องน้ำทำให้การตัดสินใจในหลายๆกิจกรรมมีความล่าช้ากว่าที่ควรจะเป็นเชิญผู้นำภาคเอกชน ภาคชุมชน และ กลุ่มจิตอาสามาร่วมกันระดมปัญหาถึงความไม่เข้าใจ หรือความเข้าใจที่แตกต่างกัน ให้เป็นที่มาของปัญหาน้ำในความเป็นเอกภาพ

๒.การให้ข้อมูลข่าวสารไม่ครบถ้วน และ ข้อมูลบางส่วนอาจจะผิดพลาด วิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน

๓.จัดการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่ถูกต้อง ควรเป็นอย่างไร ขณะนี้เกิดปัญหาน้ำท่วมขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก จึงเกิดคำถามว่าเรายังสามารถควบคุมปริมาณน้ำได้ต่อไปหรือไม่หรือจะเปลี่ยนมาเป็นบรรเทาหมายความว่าเราอาจจะต้องล้มเลิกแนวคิดที่จะต่อสู้กับน้ำและควรปรับวิถีชีวิตให้มาอยู่กับน้ำท่วมได้ อย่างเช่น กรณีจังหวัดอยุธยา จังหวัดอ่างทอง นิคมอุตสาหกรรมหลายแห่ง เกิดปัญหาน้ำท่วมสูงเกินกว่าที่ระบบป้องกันได้ออกแบบไว้ทั้งสิ้น

๔.เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของการบริหารจัดการน้ำ เริ่มตั้งแต่ ระบบปิดล้อมที่ใช้กันมานานเกือบ ๕๐ ปีควรจะมีการปรับเปลี่ยนหรือไม่โดยเฉพาะระบบปิดของกรุงเทพมหานคร ควรจะ

---

[๙๒] รายงานข่าวน้ำท่วม วรธาร ทัดแก้ว คลังข้อมูลโพสต์ทูเดย์ วัดสุทธิวราราม แขวงยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพมหานคร.

เผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนได้รับทราบว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร จัดให้มีระบบการระบายน้ำและวางเครื่องสูบน้ำไว้ที่ไหนบ้าง จำนวนเท่าไหร่ เส้นทางการไหลของน้ำจะไปที่ไหน

เมื่อศึกษาประเด็นที่น่าสนใจอยู่ ๔ ด้าน ได้เชิญผู้นำชุมชนจำนวน ๕ คน มาถ่ายถอดประสบการณ์ในการบริหารจัดการปัญหาภัยพิบัติในอดีตที่ผ่านมาด้วยผู้นำที่มีจิตสาธารณะและผู้ร่วมชุมชนที่มีพลังในการขับเคลื่อนชุมชนด้วยสำนึกของตนที่มีใจเพื่อชุมชนของตนนั้นคือจิตสำนึกในสังคม

๒.๘.๓ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสร้างทุนทางปัญญาของธนาคารกรุงไทย

จิตสาธารณะในรูปแบบกิจกรรมของธนาคารกรุงไทยดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมใต้แนวคิด การสร้างทุนทางปัญญา เน้นเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ใน ๔ มิติที่สำคัญ [๙๓] **มิติการศึกษา** เริ่มโครงการ “กรุงไทยสานฝันโรงเรียนดีใกล้บ้าน” ปีพ.ศ. ๒๕๔๘ ให้สนับสนุน๙๓ ๙๓ โรงเรียน เพื่อยกระดับการศึกษาลดปัญหาการย้ายถิ่นฐานของนักเรียนเข้าสู่เมืองใหญ่ สร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันด้านการศึกษา และ” โครงการกรุงไทยสานฝันสู่บัณฑิต” สนับสนุนทุนการศึกษาให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในโครงการกรุงไทยสานฝันโรงเรียนดีใกล้บ้านที่สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยชั้นนำของรัฐตามที่ธนาคารกำหนด

มิติศิลปวัฒนธรรม โครงการ“กรุงไทยสานศิลปวัฒนธรรม”เพื่อศิลปะฝีมือศิลปินไทย สนับสนุนงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติของมหาวิทยาลัยศิลปากรอย่างต่อเนื่องในปีพ.ศ. ๒๕๔๖ สร้างหอศิลป์กรุงไทยโดยปรับปรุงอาคารสาขาเยาวราช เป็นที่จัดแสดงผลงาน

มิติสังคมและสิ่งแวดล้อม จัดทำโครงการนำร่องพัฒนาโรงเรียนในโครงการพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในสยามบรมราชกุมารีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เพิ่มโอกาสให้กับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร รวมถึงโครงการ “กรุงไทย Growing Green” สร้างวัฒนธรรมสีเขียวในองค์กรรณรงค์ให้พนักงานลูกค้าประชาชนตระหนักถึงภาวะโลกร้อน

มิติกีฬา โครงการ “KTB เยาวชนคนรักบอล” สร้างทักษะการเล่นฟุตบอลที่ถูกวิธี เพื่อแสดงถึงคุณประโยชน์ของการเล่นกีฬา

---

[๙๓] พระมหาสุทิตย์ อาภากโร และคณะ, CSR **เชิงพุทธ**, (พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐๐.

๒..๔ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมูลนิธิปัญญานันทาราม[๙๔]

จิตสำนึกที่มีต่อพระพุทธศาสนาเพื่อสาธารณะประโยชน์ของประชาชน มูลนิธิวัดปัญญานันทาราม ได้จับมือร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) จัดทำโครงการพัฒนาวัดวิถีพุทธเฉลิมพระเกียรติ โดยมีเจตจำนงที่จะพัฒนาวัดอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมสุขภาวะองค์รวมทั้ง ๔ มิติ ทั้งสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในวัด ส่งเสริมให้คนเข้าวัดฟังเทศน์และปฏิบัติธรรมในวันอาทิตย์ ผ่านการสร้างเครือข่ายต้นแบบวัดวันอาทิตย์ทั่วประเทศ เพื่อให้วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง ตลอดจนมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในสังคมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ใช้หลัก“บวร” อันได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน เป็นฐานในการขับเคลื่อนงาน ผ่านการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ ใช้ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มีสุขภาวะที่ดีทั้งกายและ จิต โดยใช้หลักธรรมสัปปายะ (๕ สบาย) อันประกอบด้วย อาวาสสบาย: มุ่งเน้นพัฒนาวัดให้มีความร่มรื่นสะอาดตา อาหารสบาย: มุ่งพินิจในเรื่องโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ บุคคลสบาย: เน้นการพัฒนาสุขภาพจิตผ่านการเดินจงกรม ทำสมาธิ

สุดท้ายธรรมะสบาย: เน้นการสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม รักษาศีล เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นองค์กรแห่งสุขภาวะ ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในวัดและฆราวาสทั่วไป ตลอดจนพัฒนาวัดให้กลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง ผ่านการจัดกิจกรรมเปิดวัดวันอาทิตย์ สำหรับพื้นที่แห่งการปฏิบัติธรรมสร้างเสริมสุขภาวะจิตให้ดียิ่งขึ้น ส่งผลต่อการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามหลักทางพระพุทธศาสนา[๙๕]

---

[๙๔] พระมหาสุทิตย์ อาภากโร และคณะ, CSR **เชิงพุทธ**, (พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐๑.

[๙๕] ชลวิทย์ เจียรจิตต์**, พุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาสังคม,** (กรุงเทพฯ: โครงการเริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๗), หน้า ๕๕.

๒.๘.๕ การประยุกต์ : การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์จังหวัดตราด (พระอาจารย์สุบิน ปณีโต)[๙๖]

ที่มาของปัญหา การจูงใจให้ชาวบ้านมารวมเงินกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพราะมีกลุ่มเก่าที่เคยจัดตั้งมาก่อนแล้ว เกิดความล้มเหลว ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดตั้ง ความไม่พร้อมของชุมชน การจัดการที่หละหลวมไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกรรมการ

กระบวนการแก้ปัญหา ทำความเข้าใจกับชาวบ้านเน้นให้เห็นถึงปัญหา แล้วชี้แนะ ๒ หลักใหญ่คือ

๑. ต้องชี้ให้เห็น ปัญหาบ้านเมืองของเรา ปัญหาในหมู่บ้านของเรา ปัญหาครอบครัว ปัญหาต่าง ๆ ถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างไร หรือเสียเปรียบอย่างไร ถ้าไม่รวมตัวกันในอนาคตของเรานั้นจะเป็นอย่างไร ตกต่ำขนาดไหน

๒. การใช้ธรรมะนำเงิน โดยที่ชาวบ้านเห็นว่า “การทำบุญนั้น” สามารถทำได้โดยการนำเงินมาฝากรวมกัน แล้วให้คนกู้ ก็เป็นการทำบุญได้

จึงเป็นการนำเอา **“ประโยชน์ส่วนรวม”** มาทำให้เกิดการรวมตัว นอกจากนี้ท่านยังใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อให้ชาวบ้านตอบ เช่น ชุมชนและตัวเราจะอยู่รอดหรือไม่จะอยู่รอดได้ด้วยอะไร ถ้าจะทำเรื่องนี้ เราทำไปทำไม ทำเพื่ออะไร ลักษณะคำถามเช่นนี้ เป็นการกระตุ้นให้คิด กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จะไม่เร่งเร้าให้เกิดความโลภ ไม่ได้เร่งเร้าให้คนรู้สึกว่าอยากได้ อยากมี แต่เป็นความรู้สึกว่า **“ช่วยเหลือกัน”** และ **“ช่วยผ่อนคลายความทุกข์”** จึงไม่ใช่แหล่งทุนเพื่อแก้ปัญหาทางการเงินเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ให้ความหมายและคุณค่าต่อจิตใจคนในชุมชนอีกด้วย ดังนั้น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ **จึงใช้วิธีการ “นำร่อง”** เน้นความสนใจจริง ๆ ก่อนแล้วทำให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ เห็น สร้างวัฒนธรรมของกลุ่มขึ้นมา ด้วยหลักคิดที่ว่า **“ต้องไม่คิดใหญ่ทำใหญ่”** เพราะจะไปไม่รอด จัดการไม่ได้ หรือจะจัดการได้ก็เป้าหมายผิดพลาด เพราะใช้เงินเป็นตัวตั้ง กระบวนการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ใช้หลักวิธีการคิดที่แยบยลและแยบคาย การดำเนินการเป็นไปอย่างรอบคอบ และระมัดระวัง เป็นการดำเนินการก่อตั้งที่จะต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร ในการที่จะหล่อหลอมจิตใจของคนในชุมชนให้มารวมตัวกันและสามัคคีกัน ใช้ทั้งวิธีการอุปมา อุปไมย หลักธรรม กลยุทธ์ วิธีการต่าง ๆ และที่สำคัญ คือ การทำแต่น้อย ไม่ควรทำใหญ่ ทำให้เห็นถึงมดตัวน้อยที่กว่าจะสร้างรังได้ ก็ต้องทำทีละน้อยและช่วยกันสร้าง ช่วยกันทำ ในที่สุดก็เป็นรังที่ใหญ่ และแข็งแรง และสิ่งนั้นก็คือ **ความสามัคคี**

---

[๙๖] พระครูมงคลปัญญากร(สันทัด ปญฺญาวุฑฺโฒ/วิสุทธิแพทย์)”**รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านงานสังคมสงเคราะห์:กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด**,บทความวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

โครงสร้างทางการบริหารจัดการ

๑. ด้านโครงสร้าง เป็นการบริการจัดการกลุ่มผ่าน ๓ วิธี คือ

๑.๑ โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แต่ละกลุ่ม ประกอบด้วย

๑) ฝ่ายเงินหุ้นออม

๒) ฝ่ายเงินหุ้นกู้

๓) ฝ่ายสวัสดิการ

๑.๒ กฎระเบียบพื้นฐานแรกเข้าเป็นสมาชิก ๔ ประการ คือ

๑) รับเฉพาะคนในท้องที่หมู่บ้านเท่านั้น ที่มีตัวตนอยู่ในพื้นที่จริง ๆ

๒) ปีแรกเข้า ใครจะฝากเท่าไหร่ก็ได้ ต่อไปให้ฝากเท่านั้นทุกเดือน

๓) พอเข้าเป็นสมาชิกครบ ๑ ปี ในปีต่อไปจะฝากเพิ่มขึ้นก็ได้ แต่ถ้าเพิ่มขึ้นแล้วเดือนต่อไปไม่ไหวจะลดลงมาฝากเหลือเท่าเดิมก็ได้

๔) สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการ ซึ่งเกณฑ์ในการเลือกคือต้องเลือกคนในกลุ่มสมาชิกของเรา และไม่ควรเลือกคนในครอบครัวเดียวเป็นกรรมการ และกรรมการที่เลือกควรอยู่กระจายทั่วหมู่บ้าน ไม่อยู่จุดเดียวกัน และคนที่เป็นกรรมการไม่ควรเป็นคนที่มีประวัติเสียหายเรื่องการเงิน การโกงยักยอก และไม่ต้องติดเหล้า การพนัน ยาเสพติดทุกชนิด

๑.๓ กฎระเบียบที่ใช้ในการดำเนินการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ในแต่ละปีอาจมีการเพิ่มกฎระเบียบหรือลดลง แล้วแต่เหตุปัจจัย โดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต จะเสนอแนะกฎระเบียบต่อกลุ่มทุกปี เป็นกลุ่มการเงินบริหารจัดการโดยชาวบ้าน มีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่องไม่ปล่อยทิ้ง เปิดทำการเดือนละ ๑ ครั้ง ครั้งละ ๔-๕ ชั่วโมง โดยตั้งสัจจะเอาไว้ว่าจะเอาเงินมาฝากรวมกันประจำทุกเดือน คิดเป็นหุ้น หุ้นละ ๑๐ บาท กำหนดการฝากไว้ ๑๐ บาท – ๑๐๐ บาท ถ้าใครผิดสัจจะก็มีการปรับ กลุ่มจะรับสมาชิก เฉพาะคนในหมู่บ้าน รับทุกคนไม่จำกัดจำนวน เมื่อฝากเงินในเดือนแรกแล้ว ทำการปล่อยกู้ทันที โดยไม่มีดอกเบี้ย แต่มีค่าบำรุง มีใบสัญญากู้เงิน ให้สมาชิกคนอื่นมาค้ำ ๒ คน คนในครอบครัวมาค้ำด้วย ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ คิดค่าบำรุงโดยทั่วไป ร้อยละ ๒ ต่อเดือน คิดตามเงินต้นที่ลดลง ให้ส่งคืนทุกเดือน ระยะเวลาส่งคืน ๑๐-๒๐ เดือน การพิจารณาเงินกู้ดูจากเหตุผลความจำเป็น และประวัติ

จัดให้มีระบบบัญชี การเงิน เป็นแบบสากล ชาวบ้าน คิดค้นและประยุกต์เอง มีระบบการบันทึก การแสดงผล ตลอดจนระบบการตรวจสอบด้วยตนเอง โดยมี ๕ เล่ม คือ

๑) สมุดประจำตัวฝาก-กู้

๒) สมุดออมเงิน

๓) สมุดเงินกู้

๔) สมุดรับ-จ่ายประจำเดือน

๕ สมุดสรุปประจำปี

กรรมการคัดเลือกจากคนที่เสียสละ เป็นคนดี ไม่มีปัญหาทางการเงิน ไม่มั่วสุมอบายมุข เข้าทำงานปีแรก ทำงานฟรี ปีต่อไปได้ค่าตอบแทน มีการเลือกตั้งใหม่ทุกปี และมีการประชาพิจารณ์ระเบียบข้อบังคับใหม่ทุกปี ในวันทำบุญกลุ่มประจำปี และร่วมกันกล่าวคำปฏิญาณตน

กรณีคนกู้ไปแล้วไม่มาส่ง ให้คนค้ำออกแทน คนค้ำไม่อยู่ ให้ผู้ขอกู้ในวันนั้น หารเฉลี่ยออกให้ เมื่อผู้กู้เงินไม่มาส่งคืน ๓ เดือน มีมาตรการ คือ เขียนป้ายชื่อติดในหมู่บ้าน ให้ทุกคนไปทวง นิมนต์พระไม่ให้ไปสวด และแจ้งดำเนินคดี สมาชิกกู้ไปแล้ว เกิดการฆ่าตัวตาย ถ้าไม่ถึง ๖ เดือน ไม่จ่ายประกันให้ แต่ถ้าหลังจาก ๖ เดือน กลุ่มจ่ายให้ครึ่งหนึ่ง ถ้าเกิน ๑ ปี กลุ่มจะใช้หนี้ให้ทั้งหมด เจตนาของกฎระเบียบนี้ พระอาจารย์สุบิน ได้เสนอเพื่อต้องการช่วยคนค้ำ แต่การชำระหนี้ให้นั้น จะชำระตามหนี้จริงของเงินกู้ที่เหลือหลังจากเสียชีวิต เช่น กู้มา ๑ แสน ใช้หนี้ไปแล้ว ๗ หมื่น กลุ่มจะจ่ายให้อีก ๓ หมื่น

สมาชิกที่ขอกู้ ให้ลงชื่อไว้ล่วงหน้า เจตนาจะได้รู้ว่า ใครเป็นคนกู้ จะปล่อยกู้ให้ได้เท่าไหร่ คนค้ำประกันมีชีวิตหรือไม่ คนค้ำซ้ำกับคนอื่นหรือไม่ และให้คณะกรรมการเขียนชื่อสมาชิกที่ขอกู้ขึ้นบอร์ดรายงานให้สมาชิกทุกคนทราบ เพื่อจะได้ทราบร่วมกันว่า ผู้กู้นั้นมีตัวตนอยู่จริงหรือไม่

ถ้าสมาชิกที่เป็นเจ้าของสมุด ถ้ากู้เงินในสมุดตัวเองไปปล่อยกู้ให้สมาชิกอื่น ถ้าจับได้ จะพักการปล่อยเงินกู้เจ้าของสมุดทุกเล่ม และไม่จ่ายเงินปันผลให้ครอบครัวเจ้าของสมุดทั้งหมด ถ้าป่วยหรือเสียชีวิตไม่มีสิทธิ์เบิกค่าสวัสดิการ

ปัญหาของกลุ่มเรื่องคนกู้ไม่ส่งคืน สามารถแก้ไขได้โดยใช้ “กระบวนการทางสังคม” กลุ่มที่เงินหายมาก ๆ ก็ยังสามารถประคับประคองให้กลับมามีความมั่นคงได้ มีกลุ่มที่เลิกดำเนินการเนื่องจากไม่มีคนทำงาน ปัญหาของกระบวนการสัจจะสะสมทรัพย์ฯจึงอยู่ที่ความไม่พร้อมของชุมชน

การจัดการที่หละหลวมไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของกรรมการและเกิดการครอบงำความคิดจากประธานหรือกรรมการบางคนที่เห็นแก่ประโยชน์ตัวเองและพวกพ้อง แต่จำนวนกลุ่มที่มีปัญหามีไม่มาก

การทำงานเป็นเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พัฒนาการทำงานร่วมกัน เริ่มต้นด้วยการเป็นเครือข่ายการทำงานที่ยังมีระบบไม่ชัดเจนสู่การทำงานที่เป็นระบบมากขึ้นเรื่อยๆ คือ มีการทำงานในระดับเดียวกันแล้ว ยังมีการรวมตัวกันของกลุ่มต่างๆ เป็นระดับตำบล และระดับเครือข่ายทั้งจังหวัด

หลักการในการบริหารที่จะนำแต่ละคนที่เข้ามาร่วมอุดมการณ์ด้วยหลักธรรมของพระโพธิสัตว์ว่า "สุทธิ ปัญญา เมตตา ขันติ" กำหนดกิจกรรมเครือข่ายมีหลายกิจกรรม แต่กิจกรรมที่จัดทำเป็นประจำสม่ำเสมอได้แก่ กิจกรรมเครือข่ายวันที่ ๑๕ ของทุกเดือน แบ่งเป็น ๓ กิจกรรมหลัก ๆ คือ

๑) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ แต่ละกลุ่มจะส่งตัวแทนมาซื้อข้าวสารและเครื่องอุปโภค บริโภคอื่น ๆจากเครือข่ายเพื่อนำไปจำหน่ายให้สมาชิกกลุ่มของตน

๒) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ผ่านเงินเข้าเครือข่าย นอกจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ แต่ละกลุ่มมีการออมเงินของตัวเองแล้ว ตัวแทนกลุ่มแต่ละกลุ่มจะนำเงินมาฝากกลุ่มเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ด้วย จำนวนเงิน ๑๐๐ บาท ต่อกลุ่ม ต่อเดือน

๓) กิจกรรมจัดขึ้นช่วงบ่าย เป็นการเสวนาพูดคุยพบปะ ถามไถ่ถึงปัญหาสารทุกข์สุขดิบของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ แต่ละกลุ่ม พร้อมทั้งแจ้งข่าวเรื่องต่าง ๆ ไปยังสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ด้วย เริ่มมีเวทีประชุมประจำเดือน หรือเรียกว่ากิจกรรมมงคลเสวนา จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี มีวัตถุประสงค์คือ เป็นการทำบุญใหญ่ร่วมกัน พบปะกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนกิจกรรมหลัก ๆ คือ การทำบุญครบรอบการก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ และงานเสวนาเกี่ยวกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ซึ่งจะเชิญนักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หรือแกนนำชาวบ้านเข้ามาร่วมเสวนา

การมีจุดหมายร่วมกัน กลุ่มกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีเป้าหมายหลักของกลุ่มเช่นเดียวกับระดับกลุ่ม คือ "พัฒนาคนให้มีคุณธรรม" พัฒนาคนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการให้ มีความเสียสละ พร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ มีสัจจะ ยึดหลักความจริง รู้จักประหยัด อดออมเพื่อเป็นฐานให้สามารถพึ่งตนเองในด้านอื่นๆ อาทิ เช่น พึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ขจัดปัญหาความยากจนและหนี้สินได้ด้วยทรัพย์สินที่สะสมด้วยตนเอง มีความประหยัดและซื่อสัตย์ ให้คนในชุมชนมีหลักประกันมีความมั่นคงในชีวิตทั้งด้านที่อยู่อาศัย ที่ดิน ที่ทำกิน รวมถึงการมีสาธารณสมบัติที่จะก่อประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้ในระยะยาว และเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน รื้อฟื้นจิตวิญญาณความเป็นชุมชนกลับคืนมา สร้างพลังชุมชนและสุดท้ายคือนำคุณธรรม ความรัก และการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธศาสนากลับมาสู่ใจของชุมชน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน

กล่าวได้ว่า“กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต”ซึ่งสะท้อนถึงเป้าหมายและหลักคิดในการปฏิบัติของกลุ่มได้อย่างชัดเจน เป็นการนำทรัพย์มารวมกันทีละเล็กทีละน้อยก็จะกลายเป็นทรัพย์ที่มากขึ้นได้ ทั้งทรัพย์ที่เป็นเงินตราและเครื่องปลื้มใจอันหมายถึง ความภาคภูมิใจ เป็นการสะสมบุญ สะสมความดีงามต่าง ๆ บนฐานของการมีหลักธรรม คือ “สัจจะ” ความจริงและความจริงใจที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่นไม่ว่าต่อหน้าหรือลับหลัง เป้าหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณธรรม และดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันตั้งแต่เกิดจนตายครบวงจรชีวิต ด้วยการจัดสวัสดิการ

นำแนวคิดดังกล่าวที่ได้มาผสมผสาน ประยุกต์หลักธรรม สอดแทรกธรรมะ ให้เกิดเป็นการผสมผสานแนวคิดที่กลมกลืน กับหลักธรรม คือ การรักษาสัจจะ ความจริงใจต่อตนเองที่จะปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในสัจจะความดี การอดทนและอดกลั้น ย่อมไม่ประพฤติล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยประการใด และรู้จักการละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผสมผสานเข้ากับแนวคิดที่ต้องการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติธรรมผ่านการปฏิบัติจริง คือให้ทุกคนมาสะสมทรัพย์ โดยใช้หลักธรรมะคือ “สัจจะ” เข้ามาสอดแทรกทำให้เห็นว่าเมื่อทุกคนมีสัจจะ วาจาที่น่าเชื่อถือ จะทำอะไรก็ประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จกล่าวได้ว่าผู้นำมีจิตสาธารณะชาวบ้านได้รู้จักหลักธรรมคำสอนผ่านทางการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการใช้สื่อแบบหลายทาง ที่แตกต่างจากการเทศน์สอนธรรมะเพียงอย่างเดียว คือการสื่อสารทางเดียว แต่การสื่อสารหลายทางแบบที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้ใช้นั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเป็นอย่างมาก เป็นเทคนิคและวิธีการที่ละเอียดอ่อน เพราะการใช้ธรรมะนำเงินไม่ใช่เงินนำธรรมะ โดยชี้ให้ชาวบ้านเห็นว่า “การทำบุญ” นั้น สามารถทำได้โดยการนำเงินมาฝากรวมกัน แล้วให้คนกู้ก็เป็นการทำบุญได้ เพราะการที่คนตกทุกข์ได้ยาก เผชิญกับปัญหา เขาต้องการที่พึ่ง ซึ่งเมื่อเราสามารถให้เขาพึ่งได้ เรียกว่าได้บุญ ดังนั้น เมื่อคนที่มากู้เงินที่เราฝากกันไว้ ไปช่วยเหลือผู้ที่เจ็บป่วย ทั้งเรื่องการศึกษาเรื่องหนี้สิน หรือไปลงทุน ก็เป็นการสงเคราะห์เขาก็เป็นการทำบุญ

นอกจากนี้ผลกำไรจากการกู้เงิน ซึ่งเป็นค่าบำรุงนั้น เมื่อสิ้นปี แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนเท่ากัน ส่วนหนึ่งปันผลคืน อีกส่วนหนึ่งจัดเป็นกองทุนสวัสดิการ สำหรับคนเจ็บ คนตาย การช่วยเหลือกันแบบนี้ ก็เป็นการทำบุญ ดังนั้น “บุญ” จึงกลายเป็นตัวเชื่อม เป็นการตีความการทำบุญให้ชัดเจนขึ้น สอดคล้องไปกับกิจกรรมการทำเงินของชาวบ้าน ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมาองค์กรชาวบ้านต่างไม่มีโอกาสได้รับการกล่อมเกลาจิตใจ แต่มักถูกทำให้คิดได้ว่าจะทำเท่าไหร่ จะเสียเท่าไหร่ จากแนวทางดังกล่าว จึงเป็นการนำเอาประโยชน์ร่วม มาทำให้เกิดการรวมตัว วิธีการตั้งคำถามเพื่อให้ชาวบ้านตอบ เช่น ชุมชนและตัวเราจะอยู่รอดหรือไม่ จะอยู่รอดด้วย

อะไร ถ้าจะทำเรื่องนี้ เราทำไปทำไม ทำเพื่ออะไร ลักษณะคำถามเช่นนี้ เป็นการกระตุ้นให้คิด นี่ก็เป็นหลักการหรือบทบาทของพระอาจารย์สุบินที่ได้เผยแผ่พุทธธรรมต่อพุทธศาสนิกชน ที่สามารถนำไปเป็นตัวอย่างและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องต่อไป ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของชุมชนและกลุ่มบุคคลที่ได้เข้ามาเรียนรู้การใช้ชีวิตเกิดสติปัญญา ส่งผลให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

ผู้วิจัยและคณะ ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและถอดบทเรียนในความสำเร็จของผู้นำจิตสาธารณะ พบว่า การมีจุดหมายร่วมกัน การนำหลักวิชาการ หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือ การทำหน้าที่ใด ๆ ที่ต้องศึกษาหลักกฎหมาย รวมถึงการค้นหาหลักธรรมในพระไตรปิฎกที่มีความเกี่ยวเนื่องเกื้อหนุนผู้นำและผู้รวมกลุ่มจิตสาธารณะในพุทธกาลตลอดจนการศึกษาแนวคิดต่างตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ล้วนก่อให้เกิดความเข้าใจมั่นใจในต้นแบบ รูปแบบ และ กิจกรรมในการสร้างต้นกล้าจิตสาธารณะในชุมชนบางวัวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนให้ชุมชนบางวัวเป็นชุมชนของคนมีพลัง ชุมชนมีพลังมีแรงบันดาลใจ ร่วมกัน โดยจะทำการออกแบบกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นเกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับ เป้าหมายในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๖๔. ในเนื้อหาบทที่ ๓ และ บทที่ ๔ ตามลำดับต่อไป

อธิบายภาพรวมเพื่อสรุป แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง : จิตสาธารณะ[๙๗]

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	**หลักการ วิธีการ**	**ผลลัพธ์**
แนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา ในอัคคัญญสูตร	พระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบที่อุดมไปด้วย พุทธจริยา ๓ ประชาชนใช้วิธีการเลือกผู้แทนของตนเอง	มหาชนสมมต : จิตสาธารณะ แบ่งหน้าที่กันทำตามระบบของวรรณะ ตามธรรมชาติของทรัพยากรในพุทธกาล
แนวคิดจิตสาธารณะแนวทางนักปราชญ์ นักวิชาการ งานวิจัยนำมาประยุกต์	หลักวิชาการ กระบวนการพัฒนา วิธีการส่งเสริม	คุณภาพจิตที่เข้มแข็ง พฤติกรรมที่พร้อมเป็นผู้นำผู้ให้ พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสังคมกับผู้อื่นได้เหมาะสมในทุกบริบท

[๙๗] ออกแบบโดยผู้วิจัยและคณะ “**อธิบายภาพรวมเพื่อสรุป แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง : จิตสาธารณะ**” ๕ กันยายน ๒๕๖๑.

หลักธรรมสำคัญสำคัญของ ผู้มีจิตสาธารณะ	หลักธรรม หลักวินัย หลักคิดในคุณธรรมนำการ กระทำมีความรับผิดชอบดี	คุณลักษณะวิถีคล้ายพระโพธิสัตว์ คุณวิเศษกระตุ้นการเรียนรู้จาก ภายในใจสามารถสร้างนิสัย คุณธรรม ความเชื่อ ความดีงาม หล่อหลอมเป็น “จิตวิญญาณ”
แนวคิดการพัฒนาผู้นำ การเปลี่ยนแปลง	หลักทฤษฎีการเรียนรู้การ เปลี่ยนแปลง หลักการพัฒนาความคิด วิธีการบูรณาการ	ได้ผลลัพธ์เห็นถึงความเชื่อมโยง ชุดความคิด (Mind Set) ชุดความเชื่อที่อยู่แบบไม่รู้ตัว เพื่อให้ความคิดนั้น ครอบคลุม มากขึ้น หรือ ใช้คำว่า “Transformative Learning”
แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น	หลักคิดที่พึ่งพาตนเอง วิธีการสร้างภูมิคุ้มกัน วิธีการประเมินตนเอง	พอเพียง ก่อวินัย สุจริต จิตสาธารณะ ร่วมสร้างสรรค์ ชุมชนของตนและสังคม
แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	**หลักการ วิธีการ**	**ผลลัพธ์**
การประยุกต์ใช้ เรียนรู้ เพื่อถอดบทเรียน ๖ โมเดล	หลักการจัดการร่วมสมัย มีโมเดลต้นแบบ วิธีการ รูปแบบ กิจกรรม รางวัล	มีมาตรฐานรองรับ มีงบประมาณรองรับโครงการฯ ขยายผลให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ขยายผลออกนอกประเทศเป็น ระบบคิดจิตสาธารณะสากล Public Mind,Service Mind

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นในการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทำการวิจัย ในพื้นที่ชุมชนบางวัว ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่นอกระบบ เล่นหวยใต้ดิน ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจครอบครัว ส่งผลกระทบในชุมชน เพื่อให้ประชาชน กลุ่มองค์กรชุมชน และ ผู้นำชุมชนบางวัว ตระหนักในความสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจน การให้ความสนใจ และ ความต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนร่วมกัน ทีมผู้วิจัยได้มีการดำเนินการทำการดำเนินวิธีการวิจัยดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัย โดยทำการศึกษาปัญหาชุมชนบางวัวร่วมกับผู้นำเทศบาลตำบลสำโรงใต้ อำเภอ พระปะแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในการขอสัมภาษณ์ความเป็นมาสภาพปัญหาของชุมชนบางวัว และ ทีมผู้วิจัยได้จัดทำสนทนากลุ่มผู้นำในชุมชนบางวัว เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบเครื่องมือวิจัย โดยมีวิธีการศึกษาและขั้นตอนการศึกษา ดังต่อไปนี้

๓.๑ กลุ่มประชากรศึกษา

๑) แกนนำชุมชนบางวัว ได้แก่ ประธานชุมชน ตัวแทนคณะกรรมการหมู่ชุมชน ผู้นำชุมชนใกล้เคียง เทศบาลสำโรงใต้ พระสงฆ์วัดโยธินประดิษฐ์ วัดประจำชุมชน

๒) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย พัฒนาสังคม จังหวัดสมุทรปราการ เทศบาลตำบล ตำรวจชุมชน สาธารณสุขตำบล นักพัฒนาชุมชนบางวัว ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ

กลุ่มประชากรและแหล่งข้อมูล

กลุ่มประชากรที่ศึกษา คณะผู้วิจัยจะคัดเลือก ผู้นำชุมชนบางวัว ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ ซึ่งได้มาจากตำแหน่งเดิม และกลุ่มอาสาสมัครเข้ามาร่วมกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๑๒ คน ในรอบแรกที่มีการสำรวจปัญหาสภาพเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว จำนวน ๔๘ คน จากฐานประชากรเดิมที่มีอยู่ในกลุ่ม วัยทำงาน ผู้สูงวัย ตามที่ได้กล่าวไว้ในความเป็นมาของประชากรชุมชน หน้าที่ ๒ ของบทนำของความเป็นมา และ ความสำคัญของปัญหา นอกจากนี้ ได้ศึกษาเอกสารรายงานการประชุมของกองทุนหมู่บ้าน ตำราของชุมชนที่มาในประวัติ

ของชุมชนบางวัว หลักฐานทางเอกสารในแฟ้มงาน ผลงานของคณะกรรมการของชุมชนบางวัว ภาพถ่ายที่ทีมงานผู้วิจัยเก็บจากการลงพื้นที่ในครั้งแรกเดือน มีนาคม ๒๕๖๑ นอกจากนี้ ได้สนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำชุมชนบางวัว ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้นนี้ มีทั้งสิ้น ๓ ระดับ เพื่อให้มั่นใจในสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา

๑) แบบสำรวจสภาพปัญหา เพื่อนำมาวิเคราะห์ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนซึ่งเป็นมิติของผู้นำ และ มิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้ แบบบันทึกสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมาระบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางวัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ กล่าวคือประชากรในการศึกษา กลุ่มที่ ๑ คือระดับ ผู้นำท้องถิ่น ชุมชน และระดับจังหวัด[๑]

๒. จัดทำแบบสอบถาม ลงพื้นที่เพื่อทำการประชุมกลุ่มตัวแทนประชาชนในชุมชนบางวัว พร้อม แบบสัมภาษณ์[๒] ปัญหาการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านแบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษากระบวนการ กับตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการลักษณะงานของ สภาพเศรษฐกิจในชุมชน ตลอดจนอาศัยแนวทางผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครื่องมือ โดยใช้กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control , AIC) เพื่อให้เกิดการสร้างระบบการมีพลังจิตอาสา จิตสาธารณะ ใช้ในกลุ่มสัมมนากลุ่มย่อย ประชากรในการศึกษา กลุ่มที่ ๒

๓. แบบสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว พร้อมนำปัญหาจากกลุ่มประชากรที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ มาร่วมคิด ประชากรในการศึกษากลุ่มที่ ๓ เพื่อหาแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีเอกภาพในชุมชนบางวัว โดยกลุ่มนี้ ได้เชิญประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ถุงเท้าไทย ร่วมอภิปรายข้อดี ข้อเสียในการเล่นหวยใต้ดิน หวยบนดิน และการพนันต่าง ๆในชุมชน ซึ่ง ผู้นำชุมชนจิตสาธารณะ สามารถนำความรู้ไปเริ่มเริ่มปรับใช้ในตนเองและครอบครัว เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างแนวทางร่วมกัน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรในกลุ่มที่ ๔

๓.๓ การรวบรวมข้อมูล

ทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทำ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนซึ่งเป็นมิติของผู้นำ และ มิติของสภาพเศรษฐกิจให้ได้มาถึงกระบวนการการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนา

---

[๑] ผู้นำของรัฐบาลสหกรณ์จังหวัดผู้รับผิดชอบในอำเภอพระประแดง ร่วมฟังการสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑ ใช้สถานที่ห้องประชุม โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ เวลา ๑๓.๓๐ น ถึง ๑๕.๓๐ น.

[๒] แบบสอบถามหมายเลข ๑ ในภาคผนวก

เศรษฐกิจชุมชน การนำเสนอการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนบางวัว รวมถึง ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะมีแนวทางในบริบทชุมชนบางวัว เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวพัฒนา สามารถตอบโจทย์แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ ๑๒ ตลอดจนกลไก และ เกณฑ์ชี้วัดที่สำคัญ อันจะทำให้ ผู้นำชุมชนมีจิตสาธารณะมีส่วนร่วมรวมพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตอบโจทย์ประเทศ ในขณะที่มีการปฏิรูปหลายหน่วยงานตามที่กล่าวไว้ในบทนำ นอกจากนี้ สามารถช่วยหนี้สูญของระบบครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายที่ทับซ้อน กลับคืนมาก่อเกิดเป็นสินทรัพย์ทางปัญญารักษาไว้ซึ่งคุณค่า ทางปัญญาของผู้นำชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาให้กับสังคมอื่นได้ อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมมีชีวิตอยู่แบบพอเพียง อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความพอดี มีความหมายในกันและกันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เครื่องมือวิจัยทั้งหมดจากกลุ่มประชากร ๔ กลุ่ม นำมาเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยและคณะ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากเครื่องมือวิจัยทั้งหมดจากกลุ่มประชากร ๔ กลุ่ม นำมาเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

๑) วิเคราะห์ทำการ SWOT สภาพปัญหาในชุมชน ซึ่งเป็นมิติของผู้นำ และ มิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้แบบบันทึกสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมาระบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางวัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ กล่าวคือประชากรในการศึกษา กลุ่มที่ ๑ กลุ่มที่ ๒ และ กลุ่มที่ ๓ ทำการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนในการแก้ปัญหา ความเป็นไปได้ของการแก้ปัญหาได้จริงของชุมชนบางวัว

๒) นำเครื่องมือวิจัยทั้งหมดจากกลุ่มประชากร ๓ กลุ่ม ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลให้สอดคล้องกันระหว่างข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มตัวประชาการ ผ่านการกลั่นกรองความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ ต่อจากนั้น ออกแบบแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชุนเป็นโมเดลชื่อว่า บางวัวโมเดล แนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผู้ทรงคุณวุฒิเครื่องมือวิจัย	รายนาม	เหตุผลที่เลือก
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา	ผศ.ดร สานุ มหัทธนาดุล รองผู้อำนวยการ/อาจารย์ประจำ วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	เพื่อให้มั่นใจในคำถามในหลักธรรมที่นำไปออกแบบสอบถามผู้นำชุมชนบางวัว

ผู้ชำนาญการสหกรณ์ จังหวัดสมุทรปราการ	นางญาดา ผดุงโภชน์ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมฯ	เพื่อให้มั่นใจในเรื่อง คำถามการสำรวจหนี้สินฯ
พัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ จังหวัดสมุทรปราการ	นางวันดี ขำสำอาง หัวหน้างานสำนักงานพัฒนาสังคมฯ	เพื่อให้มั่นใจในเรื่อง ความต้องการสวัสดิการชุมชน

๓) นำเนื้อหาจากการสำรวจ สัมภาษณ์ วิเคราะห์จัดลำดับเพื่อเขียนเรียบเรียงเพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ค้นพบในกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาเพื่อรายงานผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น เพื่อตอบโจทย์คำถามวิจัยในวัตถุประสงค์บทที่ ๑ ตามที่กล่าวไว้แล้วนั้น

ประเด็นที่ ๑ รายงานผลการวิจัยกระบวนการสร้างผู้นำชุมชนบางวัว ต.สำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ ผลลัพธ์ที่ได้คือ แนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นกำลังแห่งความรอบรู้ ความฉลาด ผู้นำที่มีคุณธรรม และ จริยธรรมของกลุ่มพลังจิตสาธารณะ

ประเด็นที่ ๒ รายงานผลการ วิจัยนำเสนอโมเดลการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจโดยมีเครื่องมือซึ่งเป็น“นวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม”พร้อมเสนอประธานชุมชมบางวัว เรื่องการจัดตั้งกลุ่มสัจจะแห่งการออมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว ต.สำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ

การบริหารจัดการเครื่องมือ: แนวคิดในการถอดบทเรียนกับผู้นำชุมชนบางวัวและตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว

ระยะแรก มีนาคม ๒๕๖๑ ถึง มิถุนายน ๒๕๖๑ ประชุมกลุ่มย่อย ประชุมกลุ่มใหญ่ เพื่อจะได้นำปัญหาสภาพโดยรวมที่ได้มาจากสองกลุ่ม เพื่อทำการวิเคราะห์ทำการ SWOT สภาพปัญหาในชุมชน ซึ่งเป็นมิติของผู้นำ และ มิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้แบบบันทึกสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมาระบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางวัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการที่มีต่อชุมชน ต่อจากนั้นจากการพัฒนาการให้มีส่วนร่วมของชุมชนโดยยึดกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่และพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถพึ่งตนเองซึ่ง จะทำให้เกิดการตระหนักรับรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบางวัว ที่ให้ทุกคนในชุมชนรวมพลังกัน เป็นกลุ่มหรือองค์กรร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัวด้วยตนเอง โดยเน้นบทบาทของคนในชุมชนเป็นหลักในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ส่วนของ

เทศบาลตำบลสำโรงใต้ และ พัฒนาสังคมและความมั่งคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรปราการ เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือให้ข้อมูลในการแก้ปัญหาและกองทุนสวัสดิการตามปีงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ

ระยะที่สอง ธันวาคม ๒๕๖๑ ถึง มีนาคม ๒๕๖๒ เป็นขั้นของการสร้างความตระหนักรู้ของชุมชนเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาผู้นำจิตสาธารณะ โดยดำเนินการในลักษณะของนำปัญหาที่ได้จากการทำการวิเคราะห์การทำ SWOT สภาพปัญหาในชุมชน หาแนวทางแก้ไขโดย การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผล ระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกในชุมชน ควบคู่กับทีมวิจัย และ ที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดการความคิดที่เปลี่ยนแปลงบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์ และ สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนบางวัว มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนบางวัว โดยเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคล สามารถใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดแนวทางในการแก้ไขเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ในบริบทของชุมชนฯ ทั้งในเชิงของการป้องกัน แก้ไข และ ส่งเสริมพัฒนาควบคู่กันไปเพื่อความยั่งยืน

ระยะที่สาม (เมษายน ถึง มิถุนายน ๒๕๖๒) นำแผนสู่การปฏิบัติ โดยตัวแทนชุมชนนำมาตรการต่าง ๆ สูการพิจารณาในเวทีการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชนบางวัว ทีมผู้วิจัย ได้นำมาตรการที่กำหนดโดยผู้นำชุมชนบางวัวสูการปฏิบัติ โดยมีกิจกรรม (๑) การจัดการความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้าน (๒) การจัดกลุ่มเลิกเล่นหวยด้วยการออม (๓) กิจกรรมพัฒนาต้นกล้าจิตสาธารณะ (๔) กิจกรรมลดปัญหาการใช้เวลาว่างที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนในชุมชนบางวัว เรียนรู้บัญชีครัวเรือนเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว บนพื้นฐานของวิถีชีวิตในชุมชมบางวัว ทีมผู้วิจัย จัดให้มีครูเป็นที่ปรึกษา คือ วิทยากร เฉพาะเรื่อง และ วิทยากรในเครือข่ายจิตอาสา จังหวัดสมุทรปราการ

ขั้นตอนสุดท้าย ทีมผู้วิจัยติดตามประเมินผล การดำเนินชีวิตประจำวัน ในจำนวน ๑๒ ครัวเรือนของกลุ่มผู้นำชุมชนบางวัว ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาในระยะที่สาม ในจำนวนกิจกรรมทั้ง ๔ เพื่อให้ครอบครัวดังกล่าวมีโอกาสเล่าเรื่องและแสดงผลลัพธ์ทั้ง ๔ กิจกรรม เพื่อนำมาออกแบบในการเล่าเรื่องความสำเร็จในการร่วมพัฒนาตามแผนการปฏิบัติในระยะที่สาม นำเนื้อหาความภาคภูมิใจ ข้อดี อุปสรรค์ มาเล่าเรื่องเพื่อเป็นต้นแบบในขยายผลในชุมชนบางวัว ซึ่งผลลัพธ์ที่ดีจะสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างพลังเสริมอำนาจในการมาเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ร่วมกับคนในชุมชนบางวัว ซึ่งในการติดตาม และ ประเมินผล การดำเนินการขั้นตอนนี้ทีมผู้วิจัย ถอดบทเรียนพร้อมได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลในครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรม ใช้กลยุทธ์ตาม “พระราชดำริบำบัดน้ำเสียโดยหลักการนี้เป็นวิธีที่ง่ายประหยัดพลังงาน และสามารถปฏิบัติได้ตลอดเวลาซึ่งแสดงถึงพระปรีชาสามารถอันสูงยิ่งในพระวิริยะอุตสาหะที่ทรงทุ่มเท เพื่อความสุขของปวงชนทั้งหลาย ”[๓] ผู้นำชุมชนบางวัว ในส่วนที่รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ได้จัดเวทีกลุ่มย่อยครั้งสุดท้ายในผู้นำชุมชนบางวัวจำนวน ๑๒ คน เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นการประเมินที่ทุกคนมีส่วนร่วม เพื่อทำการถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างทีมผู้วิจัยกับผู้นำชุมชนบางวัว โดยใช้หลักการวิเคราะห์ ทำการวัดผล และ วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน หรือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ (output outcome and impact) เพื่อที่จะหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป ตลอดจน วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค จุดอ่อน จุดแข็ง

---

[๓] ที่มา : มูลนิธิชัยพัฒนา http://www.chaipat.or.th [สืบค้น ๑๑ เมษายน ๒๕๖๒].

ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะ ในลักษณะของการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และ สรุปผลการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นำไปสร้างโมเดลภาพชีวิตของชุมชนบางวัว ที่มีเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน

การเขียนวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยเรื่องชุมชนบางวัวสร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ทีมผู้วิจัย ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเก็บข้อมูล ซึ่งได้ใช้แนวทางการเก็บเชิงคุณภาพ ทีมผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล ทุกระยะของการเก็บข้อมูล โดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนบางวัว พร้อมนำข้อมูลที่ได้มาจากการถอดบทเรียน แยกแยะจัดเป็นหมวดหมู่ จนกระทั่งสิ้นสุดขั้นตอน ในการเก็บข้อมูล นอกจากนี้ ทีมผู้วิจัยได้ร่วมการวิเคราะห์แต่ละขั้นตอนการดำเนินงาน โดยนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์แบบเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กันพร้อมทั้งนำแนวทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบายจนกระทั่งถึงการวิเคราะห์เชิงสรุปเพื่อจัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ รายงานตามลำดับ

๓.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยและคณะ ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ ถอดบทเรียนในความสำเร็จของผู้นำจิตสาธารณะ ในบทที่ ๒ ในประเด็นปัญหา ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม หลักการ วิธีการเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา พบว่า แนวคิดจิตสาธารณะในพระพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ องค์ประกอบของจิตสาธารณะ รวมถึง ผลงานวิจัยจิตสาธารณะ พบว่า ประเด็นหลักที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในการแก้ปัญหาในชุมชน ร่วมกัน นั้น คือ การมีเป้าหมายร่วมกัน การนำหลักวิชาการในประเด็นปัญหาของชุมชน หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหา กล่าวได้ว่าผู้ปฏิบัติแก้ปัญหาการทำหน้าที่ใด ๆ มีความจำเป็นที่ต้องศึกษาหลักกฎหมาย รวมถึงการผสมผสานกับหลักธรรมเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัด“การพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว” ซึ่งในงานวิจัยเล่มนี้ ทีมผู้วิจัย ค้นหาหลักธรรมในพระไตรปิฎก ที่มีความเกี่ยวเนื่องเกื้อหนุนผู้นำชุมชนบางวัว และ ผู้นำจิตสาธารณะในพุทธกาล ตลอดจน การศึกษาแนวคิดต่างตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ล้วนก่อให้เกิดความเข้าใจมั่นใจในต้นแบบรูปแบบ และ กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจ กิจกรรมที่จะก่อให้เกิดพลังการเสริมอำนาจ (Empowerment) เพื่อผลลัพธ์ในการสร้างต้นกล้าจิตสาธารณะในชุมชนบางวัว กล่าวได้ว่า เมื่อพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในชุมชนบางวัวให้มีศักยภาพเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาตน เข้าใจในกระบวนการ ผู้นำชุมชนบางวัวมีแรงบันดาลใจจะบังเกิดพลังการเสริมอำนาจ (Empowerment) จากผู้นำหนึ่งคนขยายผลถึงผู้นำชุมชนบางวัวครบตามจำนวน และ รวมพลังกันเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว มีรูปแบบการเป็นชุมชนบางวัวที่โมเดลเฉพาะ กล่าวคือ คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี (Will-Being) ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชนบางวัว ฉะนั้น เพื่อให้ชุมชนบางวัว รวมตัวกันสร้างพลังเสริมอำนาจ มีแรงบันดาลใจ ร่วมกันอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย คณะผู้วิจัย ทำการออกแบบกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นเกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับ เป้าหมายในแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๖๔. ในเนื้อหาบทที่ ๓ และ บทที่ ๔ ตามลำดับต่อไป

นำตารางแนวคิดเหล่านี้มาออกแบบกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้นำจิตสาธารณะ[๙]

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	หลักการ วิธีการ	ผลลัพธ์
แนวคิดจิตสาธารณะแนวทางพระพุทธศาสนา ในอัคคัญญสูตร	พระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบที่อุดมไปด้วยพุทธจริยา ๓ ประชาชนใช้วิธีการเลือกผู้แทนของตนเอง	มหาชนสมมต : จิตสาธารณะ แบ่งหน้าที่กันทำตาม ระบบของวรรณะตามธรรมชาติ ของทรัพยากรในพุทธกาล
แนวคิดจิตสาธารณะแนวทางนักปราชญ์ นักวิชาการ งานวิจัยนำมาประยุกต์	หลักวิชาการ กระบวนการพัฒนา วิธีการส่งเสริม	คุณภาพจิตที่เข้มแข็ง พฤติกรรมที่พร้อมเป็นผู้นำ พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสังคมกับผู้อื่นได้เหมาะสม
หลักธรรมสำคัญสำคัญของผู้มีจิตสาธารณะ	หลักธรรม หลักวินัย หลักคิดในคุณธรรมนำการกระทำมีความรับผิดชอบดี	คุณลักษณะวิถีคล้ายพระโพธิสัตว์ คุณวิเศษกระตุ้นการเรียนรู้จากภายในใจสามารถสร้างนิสัยคุณธรรม ความเชื่อ ความดีงาม หล่อหลอมเป็น “จิตวิญญาณ”
แนวคิดการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง	หลักทฤษฎีการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง หลักการพัฒนาความคิด วิธีการบูรณาการ	ได้ผลลัพธ์เห็นถึงความเชื่อมโยงชุดความคิด (Mind Set) ชุดความเชื่อที่อยู่แบบไม่รู้ตัว เพื่อให้ความคิดนั้น ครอบคลุมมากขึ้น หรือ ใช้คำว่า “Transformative Learning”
แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ ๓ ขั้น	หลักคิดที่พึ่งพาตนเอง วิธีการสร้างภูมิคุ้มกัน วิธีการประเมินตนเอง	พอเพียง ก่อวินัย สุจริต จิตสาธารณะ ร่วมสร้างสรรค์ชุมชนของตนและสังคม
การประยุกต์ใช้ เรียนรู้เพื่อถอดบทเรียน ๖ โมเดล	หลักการจัดการร่วมสมัย มีโมเดลต้นแบบ วิธีการ รูปแบบ กิจกรรม รางวัล	มีงบประมาณรองรับโครงการฯ ขยายผลให้ส่วนร่วม ระบบคิดจิตสาธารณะสากล Public Mind,Service Mind

[๙] ทีมผู้วิจัย“**อธิบายตารางเพื่อสรุปแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง : จิตสาธารณะ**” ๕ กันยายน ๒๕๖๑.

ทีมผู้วิจัย นำตารางแนวคิดทฤษฎี ที่ได้ศึกษามาเพื่อออกแบบกิจกรรม สร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้ผู้นำชุมชนบางวัว เห็นถึงหลักการจัดการปัญหาชุมชนด้วยจิตสาธารณะ พลังการเสริมอำนาจ (Empowerment) จากผู้นำหนึ่งคนขยายผลถึงผู้นำชุมชนบางวัวให้ครบตามจำนวน และ รวมถึงพลังปัญญาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว นับเป็นปัจจัยสำคัญ ความจำเป็นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต

ประเด็นสำคัญปัจจัยในการเลือก กลุ่มโมเดล เหล่านี้ ทีมงานผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการแก้ปัญหาชุมชนซึ่งมีประเด็นหลัก กล่าวคือ สภาพปัญหาในชุมชน สภาพปัญหาภัยธรรมชาติ สภาพปัญหาหนี้สินในครอบครัว พบว่า ความสำเร็จในการจัดการปัญหานั้น ๆ ได้สำเร็จในการถอดบทเรียน ทีมผู้วิจัยจัดอันดับไว้ในตารางต้นแบบชุมชน พบว่า อันดับหนึ่ง ผู้นำขับเคลื่อนพลังกลุ่มจิตสาธารณะ โดยการนำของผู้นำชุมชน อันมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ผู้นำที่มีความเสียสละ ความเป็นผู้มีจิตวิญญาณ มีแรงกระตุ้นจากพลังภายในเพื่อการทำหน้าที่ เพื่อส่วนรวมเสมอ มีความรู้และสติปัญญามุ่งมั่นในการแก้ปัญหาให้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ พัฒนาทุกปัญหาให้เกิดความเชื่อมโยง ความลงตัวของปัญหา การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นไปเพื่อการสร้างเครือข่ายจิตวิญญาณกลุ่มผู้มีจิตสาธารณะ

ฉะนั้น ตารางถอดบทเรียนต้นแบบชุมชน ๖ แห่งนี้ ทีมผู้วิจัยนำไปเป็นต้นแบบสร้างแรงบันดาลใจสร้างกระบวนการสร้างแนวคิดเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว

๓.๑ ตารางถอดบทเรียน ชุมชนต้นแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง

ต้นแบบชุมชน	หลักการจัดการปัญหา	ถอดบทเรียน
(๑) แม่แจ่มโมเดลพลัส	วิชาการ/การมีส่วนร่วม	ผู้นำมีความรู้
(๒) วัดสุทธิโมเดล	เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการเปลี่ยนแปลง/วิชาการ	ผู้นำมีความรู้ ผู้นำชุมชนสามัคคี
(๓) สร้างทุนทางปัญญาของธนาคารกรุงไทย	แบ่งปันงบประมาณเพื่อส่วนรวม	ผู้นำมีความเสียสละ ผู้นำมีวิสัยทัศน์
(๔) มูลนิธิปัญญานันทาราม	การจัดการทางปัญญา	ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ผู้นำมีความเสียสละ
(๕) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์จังหวัดตราด	การจัดการหนี้สินของคนในชุมชน	ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ผู้นำมีความรู้หลักสหกรณ์
(๖) สหกรณ์ออมทรัพย์ถุงเท้าไทย จังหวัดสมุทรปราการ	การจัดการหนี้สินของคนในองค์กรเอกชน	ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ผู้นำมีความรู้หลักสหกรณ์

ทีมผู้วิจัย ได้ออกแบบตารางเครื่องมือวิจัยในการดำเนินการวิจัยในบทที่ ๓ นี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้เห็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบบเชื่อมโยง เป็นลำดับ ซึ่งปรากฏในตาราง ๓.๒ ดังนี้

๓.๒ ตารางเครื่องมือวิจัยเรื่อง “ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ตำบล สำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	เหตุผลในการเลือก
๑. ศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนบางวัว สภาพปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนฯ	-จัดการประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน -ตั้งประเด็นสนทนาแบบธรรมชาติ -แบบสำรวจสภาพปัญหาฯ	เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันของชุมชนบางวัว
๒. ประธานชุมชนบางวัว นายกเทศมนตรี และ คณะพระสงฆ์ ๒ รูป ในพื้นที่ชุมชน	-นำประเด็นปัญหาจากการสำรวจในกลุ่มเป้าหมายที่ ๑ นำมาสนทนาในกลุ่มผู้นำระดับบริหาร	เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการออกแบบกระบวนการพัฒนาฯ
๓.คณะกรรมการชุมชนและตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชน ๔๘ คน	-นำประเด็นที่ได้ตกผลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่ ๑ และ ๒ ประชุม	เพื่อจัดหมวดของปัญหานำไปออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาฯ
๔.คณะกรรม ๓ คน ประธานชุมชนบางวัว หน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดฯ	-ประชุม ๓ ประสาน -จัดทำ SWOT วิเคราะห์ปัญหา -จัดลำดับการพัฒนา	เพื่อออกแบบกระบวนการพัฒนาฯ ออกแบบกิจกรรม เพื่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้นเกล้าจิตสาธารณะ
๕.ทีมผู้วิจัย ลงพื้นที่ เพื่อพบกลุ่มเป้าหมายที่ ๒ ในชุมชนบางวัว	-แบบสำรวจหนี้สิน	-เพื่อออกแบบความรู้เรื่องการจัดการเงินในครอบครัว
๖ ทีมผู้วิจัย ลงพื้นที่ เพื่อพบกลุ่มเป้าหมายที่ ๓ ในชุมชนบางวัว	-ประชุมแผนงานเพื่อการพัฒนาฯ	-ทบทวนข้อตกลงในการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว เพื่อการเปลี่ยนแปลง
๗ ทีมผู้วิจัย ลงพื้นที่ปฏิบัติตามแผน	-ชุดกิจกรรมพัฒนาผู้นำต้นกล้าฯ	ปฏิบัติการภาคสนาม
๘.ติดตามผลงานในขั้นตอนที่ ๗	-ชุดคำถามสัมภาษณ์ผลลัพธ์	ประเมินผลกิจกรรม
๙.ผู้นำชุมชนบางวัว ๑๒ คน ประธานคณะกรรมการชุมชน	-ประชุมเชิงปฏิบัติการ -นิมนต์พระนักเทศน์ -วิทยากร สร้างแรงบันดาลใจ	-นำเสนอโมเดลชุมชนต้นแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง ๖ โมเดล ทีมผู้วิจัยเขียนไว้ในบทที่ ๒ และ บทที่ ๓๓ หน้า ๗๗

๓.๓ ภาพเครื่องมือวิจัยเรื่อง “ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ตำบล สำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

๔.๑ การพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว

งานวิจัยเรื่องชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้หลักการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว ผ่านกระบวนและเครื่องมือวิจัยเชิงปฏิบัติการ และออกแบบกิจกรรมการเพื่อพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว โดยมีวัตถุประสงค์ใช้เป็นแนวทางค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์งานวิจัยซึ่งมี ๒ วัตถุประสงค์ คณะผู้วิจัย ได้รวบรวมข้อมูล เรียบเรียง และ วิเคราะห์ผลงานวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับวัตถุประสงค์ ๑) สร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนบางวัว

๒) นำเสนอโมเดลการพัฒนาต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

รายงานผลการวิจัยผ่านการวิเคราะห์แบบเชื่อมโยง และ มีความสัมพันธ์กันพร้อมทั้งนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยงข้องมาอธิบายในการจัดทำรายงานตาม Time Line

ในขั้นตอนนี้ อธิบายถึง ๙ ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ให้สอดคล้องกับการดำเนินการวิจัยในชุมชนบางวัว โดยใช้หลักการวิเคราะห์ร่วมกับ ผู้นำด้านการบริหารชุมชนตำบลเทศบาลตำสำโรง ประธานชุมชน

บางวัว เพื่อให้มั่นใจในความสอดคล้องตรงกับบริบทพื้นที่วิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนบางวัว ตามลำดับ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย	เหตุผลในการเลือก
๑. ศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนบางวัว สภาพปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนฯ	-จัดการประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน -ตั้งประเด็นสนทนาแบบธรรมชาติ -แบบสำรวจสภาพปัญหาฯ	เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันของชุมชนบางวัว
๒. ประธานชุมชนบางวัว นายกเทศมนตรี และ คณะ พระสงฆ์ ๒ รูป ในพื้นที่ชุมชน	-นำประเด็นปัญหาจากการสำรวจในกลุ่มเป้าหมายที่ ๑ นำมาสนทนาในกลุ่มผู้นำระดับบริหาร	เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการออกแบบกระบวนการพัฒนาฯ
๓.คณะกรรมการชุมชนและตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชน ๔๘ คน	-นำประเด็นที่ได้ตกผลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่ ๑ และ ๒ ประชุม	เพื่อจัดหมวดของปัญหานำไปออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาฯ
๔.คณะกรรม ๓ คน ประธานชุมชนบางวัว หน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดฯ	-ประชุม ๓ ประสาน -จัดทำ SWOT วิเคราะห์ปัญหา -จัดลำดับการพัฒนา	เพื่อออกแบบกระบวนการพัฒนาฯ ออกแบบกิจกรรม เพื่อการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้นเกล้าจิตสาธารณะ
๕.ทีมผู้วิจัย ลงพื้นที่ เพื่อพบกลุ่มเป้าหมายที่ ๒ ในชุมชนบางวัว	-แบบสำรวจหนี้สิน	-เพื่อออกแบบความรู้เรื่องการจัดการเงินในครอบครัว
๖ ทีมผู้วิจัย ลงพื้นที่ เพื่อพบกลุ่มเป้าหมายที่ ๓ ในชุมชนบางวัว	-ประชุมแผนงานเพื่อการพัฒนาฯ	-ทบทวนข้อตกลงในการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง
๗ ทีมผู้วิจัย ลงพื้นที่ปฏิบัติตามแผน	-ชุดกิจกรรมพัฒนาผู้นำต้นกล้าฯ	ปฏิบัติการภาคสนาม

๘.ติดตามผลงานในขั้นตอนที่ ๗	-ชุดคำถามสัมภาษณ์ผลลัพธ์	ประเมินผลกิจกรรม
๙.ผู้นำชุมชนบางวัว ๑๒ คน ประธานคณะกรรมการชุมชน	-ประชุมเชิงปฏิบัติการ -นิมนต์พระนักเทศน์ -วิทยากร สร้างแรงบันดาลใจ	-นำเสนอโมเดลชุมชนต้นแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลง ๖ โมเดล ทีมผู้วิจัยเขียนไว้ในบทที่ ๒ และ บทที่ ๓๓ หน้า ๗๗

๔.๑.๑) ผลการวิจัยสร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนบางวัว ตำบลสำโรงใต้ อำเภอ เมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๔.๑.๑.๑ กระบวนการสร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว[๑] ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ อธิบายการใช้เครื่องมือวิจัยที่ปรากฏในตาราง ๙ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยระดับขั้นที่ ๑ ถึง ๔ พบว่า รูปแบบเดิมของผู้นำชุมชนบางวัว เดิมนั้นไม่มีระบบการคัดเลือกการได้มาซึ่งผู้นำชุมชนบางวัว จากการศึกษาพบว่า เป็นลักษณะผู้นำตามธรรมชาติ ได้ผู้นำชุมชน มาจากความ

[๑][ประวัติความเป็นมา ของชุมชนบางวัว ประธานคณะกรรมการชุมชนเล่าเรื่องจากผู้เมผู้แก่ที่เล่าสืบต่อกันมาหลายช่วงอายุ เป็นชุมชนเก่าแก่ เมื่อประมาณ พ.ศ.๒๔๐๗ แต่ก่อนยังไม่มีชุมชน ในอดีตพื้นที่เดิมเป็นที่ตั้งของวัดเล็ก ๆ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยท้ายอู่ทอง นามว่า “วัดโคทอง” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “วัดบางวัวไทย” ชาวบ้านในขณะนั้นเริ่มขยายครอบครัวพากันมาอาศัยใกล้วัด ส่งบุตรหลานมาร่ำเรียนที่วัดแห่งนี้ กาลเวลาผ่านไปชุมชนก็ขยายตัวต่อมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน และ จนกระทั่งปี ๒๕๔๕ การบริหารการปกครองเริ่มบริหารอาณาเขตชุมชนให้ขึ้นกับ เทศบาลตำบลสำโรงใต้ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ เป็นสังคมเมืองที่มีความเจริญเติบโตก้าวหน้าในจำนวนครัวเรือนอย่างรวดเร็ว นับเป็นจุดเริ่มต้น ของคำว่า “ชุมชนบางวัว” ซึ่งได้พัฒนามาจากชื่อเดิมของวัดด้วยเจตนาให้เป็นอนุสรณ์ สภาพบริบททั่วไปของพื้นที่ ที่ตั้งและอาณาเขต : สำหรับพื้นที่ตำบลสำโรงใต้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ กรมสรรพาวุธทหารเรือ ทิศใต้ ติดต่อกับ ชุมชนเปรมฤทัย ทิศตะวันออก ติดต่อกับชุมชนมหาวงษ์ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา สภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะพื้นที่ราบลุ่มและบางส่วนที่มีน้ำขังตามกาลน้ำขึ้นน้ำลงของแม่น้ำเจ้าพระยา จำนวนครัวเรือนและประชาการ ของประชากรมีจำนวนครัวเรือน ๒,๒๑๕ ครัวเรือน จำนวนประชากร ๕,๓๘๘ คน แยกเป็นประชากรชาย ๒,๕๙๓ คน ประชากรหญิง ๒,๗๙๓ คน อายุประชากรที่จำนวนมากสุดอันดับหนึ่ง คือ กลุ่มช่วงอายุ ๒๖ ถึง ๔๙ ปี มีประชากร จำนวน ๒,๒๒๖ คน รองลงมา กลุ่มช่วงอายุ ๕๐ ถึง ๖๐ ปี มีประชากร จำนวน ๗๗๔ คน และอันดับสาม กลุ่มช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีประชากร ๖๖๕ คน] ทะเบียนข้อมูลทั่วไปองค์การบริหารส่วนตำบลสำโรงใต้ อ. พระประแดง จ. สมุทรปราการ สืบค้น ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สมัครใจในการทำหน้าที่ เมื่อทำงานไปสักระยะหนึ่งไม่พบปัญหา เมื่อรัฐบาลในช่วงนั้น จัดทำริเริ่มมีโครงการกองทุนหมู่บ้าน เข้ามาให้มีการบริหารเงินร่วมกัน พบถึงปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาความรู้ในการบริหารเงินที่ขาดองค์ความรู้ด้านบัญชี ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการไม่มีจิตสาธารณะในการทำหน้าที่ของผู้นำชุมชนบางวัว อย่างสม่ำเสมอ กล่าวได้ว่าเป็นแต่ชื่อไม่ได้ปฏิบัติงานในผู้นำกลุ่มหนึ่งที่มีสัดส่วนมากกว่าผู้นำอีกกลุ่มหนึ่ง สภาพปัญหาในชุมชน การวิเคราะห์ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนบางวัว คัดเลือกออกมา ๓ อันดับ ในภาคผนวกของงานวิจัยเรื่องชุมชนบางวัว : พัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ซึ่งเป็นเอกสารอ้างอิงในการสำรวจสภาพปัญหา ของเทศบาล ตำบลสำโรงใต้ อำเภอเมือง สมุทรปราการ

๔.๑ ตารางวิเคราะห์ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนบางวัว คัดเลือกออกมา ๓ อันดับ[๒]

ลำดับ	ประเภทปัญหา	สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น	ผลกระทบจากปัญหา
๑	จิตสำนึกแห่งตน ไม่เข้าใจบทบาท จิตสาธารณะ ในการทำหน้าที่ ผู้นำชุมชนบางวัว	ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจใน บทบาทหน้าที่ของผู้นำ ชุมชนฯ และการมีส่วน ร่วมในการพัฒนาชุมชน	-ไม่มีความรู้ในงานที่ทำ -ความรู้ด้านการพัฒนาตนเอง -ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย -การมาเป็นผู้นำชุมชน เพียงผลประโยชน์

[๒] [สำรวจแบบประเมินตนเอง : ข้อมูลสัมภาษณ์ประธานชุมชนบางวัว นายสมพงศ์ เติดสงค์ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐ และ คณะกรรมการชุมชนบางวัว รวมถึง ผู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องในการบริหารชุมชนบางวัว มีประเด็นสอดคล้องกันในการค้นหาปัญหาใน ๓ อันดับ]

๒	ปัญหาหนี้นอกระบบ และบัตรเครดิต	-มีค่านิยมผิด ๆ -ฟุ่มเฟือย -หัวหน้าครอบครัว หารายได้เพียงคนเดียว	-หนี้สินครอบครัว -การย่าร้าง -หนี้สินชุมชน
๓	รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย นิยมเล่นหวย	มีความหวังว่าจะมีเงิน มาใช้หนี้ในข้อ ๒	-หนี้สินครอบครัว และเศรษฐกิจชุมชน

กล่าวได้ว่า ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชน เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐ และคณะกรรมการชุมชนบางวัว รวมถึง ผู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องในการบริหารชุมชนบางวัว มีประเด็นสอดคล้องกันในการค้นหาปัญหาใน ๓ อันดับ ซึ่งจากเหตุการณ์สำคัญในเรื่องกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับมาจากรัฐบาลในช่วงนั้น พบว่า“ชุมชนมีปัญหาเรื่องของเงินกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลมอบให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนบางวัวในขณะนั้น ได้ให้สัมภาษณ์ว่าตนเอง และ คณะกรรมการชุมชน ไม่ได้เตรียมความพร้อมในด้านความรู้และวิชการการจัดการบริหารเรื่องของการจัดการกองทุน เมื่อทำการบริหารจัดการ จึงพบอุปสรรค์ขาดองค์ความรู้ความเข้าใจในการนำเงินกองทุนหมู่บ้าน ไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน จึงส่งผลกระทบลูกบ้านในชุมชนไม่ทำการชำหนี้คืน ประกอบกับผู้นำชุมชนฯ ที่ดูแลในช่วงนั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญในการบริหารหนี้กองทุน มีความเข้าใจผิดในเรื่องวัตถุประสงค์ กล่าวสรุปได้ว่า ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนฯ เข้าใจผิดคิดว่าสามารถนำไปใช้ได้ โดยไม่ต้องติดตามคืนตามระเบียบที่วางไว้ เห็นว่าไม่ใช้เงินของใครในชุมชนฯ เป็นเงินของรัฐบาลหาก ถอดบทเรียนประเด็นนี้ พบว่า คณะกรรมกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่าการที่ผู้นำชุมชนมาช่วยบริหารทำงานกองทุนหมู่บ้าน มีความเข้าใจผิดมองเห็นว่าเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวมนั้นเป็นภาระ เงินของรัฐบาลนำมาให้ใช้เมื่อใช้หมดก็หมดไป ไม่ใช่หน้าที่ตนที่จะมาติดตามผู้ไม่ชำระหนี้กองทุนหมู่บ้าน แนวคิดเหล่านี้ขยายความผิดไปยังประชากรในชุมชนบางวัว ส่งผลกระทบเป็นหนี้นอกระบบ หนี้กองทุนหมู่บ้าน ส่งผลเศรษฐกิจชุมชนบางวัวสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ประชากรฟุ่มเฟือย มีค่านิยมผิด ๆ รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการบริหารการเงินในครอบครัว และ การบริหารเงินกองทุนหมู่บ้าน

กระบวนการแก้ปัญหาเมื่อทำการศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนบางวัว สภาพปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว ประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน และ ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่เขตใกล้เคียง ตลอดจนถึง ภาครัฐนายกเทศมนตรีรองนายก หน่วยงานระดับตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ขั้นตอน

ต่อจากนั้น ได้ทำการวิจัยออกแบบเครื่องมือวิจัย ลงพื้นที่เพื่อประชุมเชิงปฏิบัติการตามแผนงานพร้อมจัดทำกิจกรรมร่วมกับผู้นำชุมชนบางวัว อธิบายตามลำดับดังนี้

คณะผู้วิจัยนำปัญหาอันดับหนึ่งเป็นประเด็นเรื่องผู้นำชุมชน ไม่ทราบถึงจิตสำนึกแห่งตน ตลอดจนถึงความไม่เข้าใจบทบาทของตนเอง เพื่อการทำหน้าที่จิตสาธารณะ และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนบางวัวจำนวนหนึ่ง ซึ่งมองไม่เห็นถึงคุณค่าความสำคัญ ความเข้าใจในบทบาทของผู้นำเพื่อการทำงานให้กับส่วนรวมโดยเฉพาะการเป็นจิตอาสา หรือ มีจิตสาธารณะในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวปัจจัยหลัก คือ ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ผู้นำส่วนใหญ่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ เศรษฐกิจในครอบครัวที่มีรายได้น้อยกว่าค่าใช้จ่าย จึงเป็นที่มาประเด็นเรื่องการขาดแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อส่วนรวม นอกจากนี้พบว่า ผู้นำชุมชนไม่มีความรู้ในเรื่องการทำหน้าที่ตน และ ขาดความมั่นใจที่จะไปทำหน้าที่ ผู้นำในมิติจิตสาธารณะนั้น รากของปัญหา (Root cause) ซึ่งในขณะที่ประธานชุมชนบางวัว และ ผู้นำชุมชนบางวัวอีก ๓ คนจากจำนวน ๑๒ คน มีความพร้อมทางเศรษฐกิจครอบครัว นับเป็นปัจจัยภายในส่งผลให้มองเห็นถึงคุณค่าความหมาย ความสำคัญ ในการทำงานบริหารแก้ปัญหาในชุมชน และ เพื่อส่วนรวม คำถามของทีมผู้วิจัย ทำอย่างไรให้เกิดกระบวนการสร้างคุณสมบัติภายในจิตใจโดยการประยุกต์หลักพระพุทธคุณ พระพุทธจริยา และพุทธธรรมเป็นองค์ประกอบควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมภายนอก ในการขับเคลื่อนการทำหน้าที่จิตจิตสาธารณะในชุมชน เพื่อไปสู่ภาคการปฏิบัติของแต่ละบุคคล ซึ่งต้องอาศัยวิธีการ เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นครบองค์ประกอบ ๔ ด้าน กล่าวคือ ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย ด้านปัญญา ด้านสังคม หลักการและวิธีการ ซึ่งจากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัย พบว่า สอดคล้องกับเนื้อหาในบทความวิจัยของสรณีย์ สารศร เรื่อง “การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา” ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า หลักการของ“การทำงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ” นั้น เน้นสร้างคุณสมบัติภายในจิตใจโดยการประยุกต์หลักพระพุทธคุณ พระพุทธจริยา และพุทธธรรม ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมภายนอก ในการทำงานจิตอาสา เมื่อไปสู่ภาคปฏิบัติต้องอาศัย “วิธีการ”เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นแบบบูรณาการผ่านการทำงานจิตอาสาทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และ ด้านสังคม โดยให้ช่วยเหลือด้านวัตถุทาน และเน้นธรรมทานให้นำไปใช้แก้ปัญหาความทุกข์ เพื่อนำไปสู่ “ผลที่มุ่งหวัง” คือ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่บุคคลผู้ที่ทำงานจิตสาธารณะ ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ และแก่สังคมโดยรวม ทั้งในระดับโลกียสุข และ โลกุตตรสุข

ฉะนั้น กระบวนการพัฒนาผู้นำเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงนั้น ขั้นตอนแรก คณะผู้วิจัยเริ่มต้นแนวคิดการปลูกศรัทธาพากันเรียนรู้ รูปแบบต้นแบบของชุมชนที่ทำงานเพื่อชุมชนด้วยพลังจิตอาสา ในกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้ง ในด้านรูปธรรมความรู้ที่เกี่ยวเนื่องกับกับบริหารงานชุมชน วัฒนธรรม และการสร้างแรงจูงใจคุณสมบัติภายในจิตใจ โดยการประยุกต์หลักพระพุทธคุณ ให้เกิดพลังความรัก ความศรัทธา ผู้นำชุมชนบางวัวกล่าวในที่ประชุม มีมติความเห็นร่วมกัน ในความต้องการแก้ปัญหาสภาพปัญหาในชุมชนบางวัว ที่เกิดขึ้น และ มีอยู่ในปัจจุบัน พบว่า ผลการศึกษาวิจัย ผู้นำชุมชนขาดความรู้ในแหล่งข้อมูลต่าง ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารประชากรในพื้นที่ชุมชนบางวัว ซึ่งประเด็นปัญหาสำคัญในเรื่องความต้องการพัฒนาความรู้ด้านการเงิน กฎหมายกองทุนหมู่บ้าน การทำบัญชีครัวเรือน รากของปัญหามาจากสาเหตุ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนที่ทำหน้าที่พัฒนาดูแลชุมชน ฯ นั้น ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาไม่ถึงปริญญาตรี ระดับสูงสุดคือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีผลกระทบในสถานการณ์หลายครั้งที่เกิดขึ้นนั้น ตัวอย่างผลกระทบในชุมชนบางวัว เกิดจากสาเหตุความรู้ไม่จริง ฟังตาม ๆ กันมาเป็นเรื่องราวที่มาตามกระแสข่าว ขาดการกลั่นกรองข้อมูล หรือ ศึกษาในช่องทางต้นสังกัด ซึ่งเป็นช่องทางที่ควรรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง ประเด็นปัญหาดังกล่าว สอดคล้องกับ คำกล่าวที่ปรากฏข้อความในการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ ๒ หน้าที่ ๓๘ ของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง การพัฒนาตนไว้ในหนังสือ หลักแม่บทของการพัฒนาตน กล่าวสรุปได้ว่า คนจะประเสริฐก็เพราะพัฒนาตน บังคับตนได้ และ ปรับปรุงต่อไปจนสมบูรณ์ด้วย การสร้างนิสัยนักศึกษา หรือ จิตสำนึกของผู้นำนักพัฒนาควบคู่กันไประหว่าง เป้าหมาย และ การใฝ่เรียนรู้ ในการพัฒนาตนรอบด้าน พัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ทางสังคม จิตใจ และ ปัญญาสู่จุดสมบูรณ์ของการพัฒนาตน คณะผู้วิจัย ได้นำหลักการหลักคิดนี้นำไปออกแบบสร้างแบบ สำรวจการลงพื้นที่ในครั้งแรก สนทนากลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน ๒๘ คน ที่ผ่านการคัดเลือกจากประธานชุมชม ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนบางวัวพัฒนา ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ ซึ่งมีจากตำแหน่งเดิม ต่อจาก นั้นเขียนใบสมัครเข้ามาร่วมกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๑๒ คน จากฐานประชากรเดิมที่มีอยู่ในกลุ่ม วัยทำงาน ผู้สูงวัย ตามที่ได้กล่าวไว้ ในความเป็นมาของประชากรชุมชน หน้าที่ ๒ ของบทนำของความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา[๓] ตามที่กล่าวไปแล้วนั้น

---

[๓] สัมภาษณ์ประธานชุมชนบางวัว คณะกรรมการ และ ตัวแทนผู้นำชุมชนบางวัว จำนวน ๒๘ คน ดูรายละเอียดในภาคผนวก

ลงพื้นที่ ชุมชุนบางวัวพัฒนา ครั้งที่ ๑

เพื่อสำรวจความต้องการชุมชนและสภาพปัญหา

วันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๑

สภาพก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พบว่า ประเด็นสภาพปัญหาที่พบนั้น สอดคล้องกับข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์โดยจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามที่ปรากฏในตาราง ๔.๑ ตารางวิเคราะห์ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนบางวัว คัดเลือกออกมา ๓ อันดับ ต่อจากนั้น กระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชน จึงนำประเด็นดังกล่าว เข้าสู่กระบวนการพัฒนา และ เพื่อให้มั่นใจถึงข้อมูลแท้จริงในการยกตัวอย่างของ“การไม่เห็นถึงคุณค่าความสำคัญในการทำงานเพื่อส่วนรวม”ความเข้าใจในการทำหน้าที่จิตอาสา หรือ การทำหน้าที่ผู้มีจิต

สาธารณะในชุมชนของตน ในการประชุมกลุ่มจึงได้ทราบสาเหตุหลัก นั้นมาจากความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ เศรษฐกิจในครอบครัว ขาดแรงจูงใจในการทำงานเพื่อส่วนรวม ไม่มีความรู้ ความมั่นใจที่จะไปทำหน้าที่ผู้มีจิตสาธารณะ ในขณะที่ประธานชุมชน[๔] และ ผู้นำชุมชนอีก ๓ คน[๕]เห็นถึงคุณค่าความสำคัญในการทำงานเพื่อส่วนรวม คณะผู้วิจัยตั้งคำถามปลายเปิดกับผู้นำชุมชนชนบางวัวและผู้ร่วมประชุม“ว่าทำอย่างไรให้เกิดกระบวนการสร้างคุณสมบัติภายในจิตใจ”ของผู้นำชุนชมทุกคน เพื่อให้เป็นฐานคิดในการบริหารชุมชนบางวัว ไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ การทำงานจิตอาสา เมื่อไปสู่ภาคปฏิบัติต้องอาศัย “วิธีการ” เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นแบบบูรณาการผ่านการทำงานจิตอาสาทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และ ด้านสังคม โดยให้ช่วยเหลือด้านวัตถุทานและเน้นธรรมทานให้นำไปใช้แก้ปัญหาความทุกข์เพื่อนำไปสู่ “ผลที่มุ่งหวัง”คือก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่บุคคลผู้ที่ทำงานจิตอาสา ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ และ แก่สังคมโดยรวม

กระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัวให้มีส่วนร่วมนั้น ในประเด็นนี้ คณะผู้วิจัย ได้ออกแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในพื้นที่ครั้งที่ ๓ เพื่อนำกลุ่มชุมชนผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๑๒ คน ร่วมประชุมกับคณะวิทยากร ในวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ วัตถุประสงค์ เพื่อกระตุ้นแนวคิดตัวอย่างประกอบของชุมชนในระดับประเทศ ในระดับจังหวัดที่ประสบความสำเร็จในเรื่องจิตสาธารณะ ใช้หลักธรรม หลักวินัย การมีสติในการใช้ชีวิตประจำวัน ด้วยวิธีการสร้างบุญในบุญกริยาวัตถุ ๑๐ กุศลในการทำหน้าที่ผู้นำชุมชนบางวัวให้เห็นถึงค่าคุณของการมีจิตสาธารณะ โดยการยกตัวอย่างผู้นำสำคัญที่การนำปฏิบัติภารกิจทุกบทบาทให้เป็นบุญแปลงสารเป็นกิจกรรมบ่มเพาะตนเอง และ ผู้นำชุมชนบางวัวมีคุณลักษณะหยิบยื่นให้ผู้อื่นเสมอในทุก ๆ โอกาส และ ทุกสถานการณ์ คณะผู้วิจัย อธิบายกระบวนการพัฒนาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมขั้นตอนที่หนึ่ง อธิบายรายละเอียดตามตาราง ซึ่งพัฒนามาจากงานวิจัย “การประยุกต์ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม”

---

[๔] วรพงศ์ เติดสงค์ ประธานคณะกรรมการชุมชนบางวัว ซอยแย้มศรี ที่ทำการของชุมชนบางวัวพัฒนา ตำบลสำโรงใต้ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑]

[๕] ผู้ให้ข้อมูลในการประชุมนายบุญธรรม มุกดาสนิท นายสำเนาว์ ช้างมาศ นายประยูร กลิ่นหอม [๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑]

๔.๒ ตารางแสดงกระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรม : จิตสำนึกแห่งตน

ขั้นตอนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	กระบวนการพัฒนา[๖] (หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔)		
	กระบวนการ	จุดมุ่งหมาย	เทคนิควิธีการ
ขั้นตอนที่ ๑ **ไม่สนใจในปัญหา** (Pre contemplation) ขั้นตอนนี้สำรวจพบได้ว่าผู้นำชุมชนส่วนหนึ่งมองไม่เห็นประเด็นเรื่องของการมีจิตอาสาจิตสาธารณะเป็นประโยชน์กับตนเองอย่างไรมองปัญหาของชุมชนไม่ใช่ปัญหาของตนเพื่อให้มีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันตาม	-ใช้กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วม -เริ่มต้นที่ภาพพระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบที่อุดมไปด้วยพุทธจริยา ๓ ประชาชนในสมัยพุทธกาลใช้วิธีการเลือกผู้แทนของตนเอง -ต่อจากนั้นทีมผู้วิจัยนำเสนอความสำเร็จแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อถอดบทเรียน ๖ โมเดลในบทที่๒	เพื่อให้เกิดความศรัทธาในกลุ่มพลังจิตสาธารณะเห็นถึงความรักในชุมชนอาศัยรวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้นำชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาในชุมชนตามกาลเวลาตามปรากฏการณ์	แบบสำรวจสภาพปัญหาภาพถ่ายความสำเร็จการสังเกตการณ์การบันทึกข้อความ

ผลลัพธ์ที่ได้ในกระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรม : จิตสำนึกแห่งตน พบว่า จากการทบทวนแนวคิดจิตสาธารณะในบทที่ ๒ โดยพื้นฐานจริงผู้นำต้องเป็นคนเสียสละที่เรียกว่าบริจาคไม่เห็นแก่ตัวและต้องมีความอดทนมีขันติ ไม่ท้อแท้เก็บอารมณ์ไม่แสดงอารมณ์ มีความอดทนอดกลั้น ไม่ลุอำนาจ มีความอ่อนโยนให้เกียรติคน มีจาคะมีการบริจาคซึ่งเป็นเหตุทำให้คนมีความสุข คุณธรรมเหล่านี้เสริมสร้างบุคคลให้เป็นแนวคิดจิตสาธารณะที่สมบูรณ์ กล่าวสรุปย่อลงให้คือ สังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ (๑) ทาน การให้เวลา การแบ่งปันความรู้ การให้สละทรัพย์ (๒) เปยยวัชชะ การสื่อสารวาจาเป็นที่รัก (๓) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ในโลกนี้ ๔ สมานัตตตา หมายถึง การวางตนสม่ำเสมอ ในกระบวนการนี้นำหลักสังคหวัตถุ อธิบายยกตัวอย่างผู้นำต้นแบบ ๖ โมเดล ที่กล่าวเนื้อหาไว้ในบทที่ ๒ ให้ผู้นำชุมชนบางวัว ซึ่งกระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยน

[๖] ตารางนี้พัฒนาจากงานวิจัยพรรณี ปานเทวัญ และ อายุพร ประสิทธิเวชชากูร,**“การประยุกต์ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม”.** วารสารพยาบาลทหารบก,ฉบับเดือน (มกราคม ถึง เมษายน ๒๕๕๗) หน้า ๓๖-๔๔.

พฤติกรรม : จิตสำนึกแห่งตน เชื่อมโยงให้เห็นภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้นำต้นแบบที่ทำงานเพื่อส่วนร่วม ละ มีความเกี่ยวเนื่องในชุมชนบางวัว ให้มีส่วนรวมในเป้าหมายของแนวคิดจิตสาธารณะ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในชุมชน สามารถนำสังคมไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุข ความอยู่ดีกินดี มีความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาของชุมชนบางวัว มีน้ำใจเป็นหนึ่งเดียวกัน นอกจากนี้ ยกตัวอย่างประกอบภาพของพระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบที่อุดมไปด้วยพุทธจริยา ๓ ประชาชนในสมัยพุทธกาลใช้วิธีการเลือกผู้แทนของตนเอง ด้วยเหตุนี้เองบุคลิกภาพของผู้นำที่มีจิตสาธารณะ นับเป็นอาชีพที่มีโอกาส และ ช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์ เพราะมีอำนาจ มีโอกาสในการที่จะหาประโยชน์ส่วนตัวมากที่สุด สาเหตุหลักเพราะเป็นผู้คุมอำนาจในการทำหน้าที่ซึ่งช่องทางที่จะได้ประโยชน์มีเป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้น หลักธรรมในการคุมนักการเมือง คือ ความซื่อสัตย์ และ ไม่มีอคติ (ความลำเอียง) ซึ่งในหลัก ๔ ประการ กล่าวคือ ๑ .ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง) ๔. ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) ไม่มีความลำเอียงในการใช้อำนาจ คนที่มีอำนาจเหมือนมีดาบ ๒ คมอยู่ในมือคมหนึ่งใช้ทำร้ายคน อีกคมหนึ่งทำให้คนมีความสุข เพราะฉะนั้น ผู้มีจิตสาธารณะ มีโอกาสเป็นผู้ที่มีอำนาจอยู่ในมือ ต้องมีหลักธรรมคอยคุมความประพฤติ หลักธรรมนั้นคือ โลภะ (ความโลภ) โทสะ(ความโกรธ) โมหะ(ความหลง) ตัณหา(ความอยาก) มานะ (ความเย่อหยิ่งถือตัว) ทิฏฐิ (ความเห็นผิด) ผู้มีจิตสาธารณะ ต้องมีสุจริต ๓ กล่าวคือ กายสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยกาย) วจีสุจริต(ความประพฤติชอบด้วยวาจา) มโนสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยใจ) มโนกรรม คือ คิดชอบ คิดเพื่อจะทำความดี คิดด้วยจิตเมตตาหาทางที่จะทำให้สังคมดีขึ้น ไม่เป็นมิจฉาทิฏฐิ เมื่อใดที่มีมิจฉาทิฏฐิ จะก่อความคิดและการกระทำชั่วได้ง่าย ยกตัวอย่างผู้นำชุมชนหากฝึกตนให้เป็นผู้ที่มี “สัมมาทิฏฐิ” ย่อมมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ตระหนักรู้ถึงการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว รู้จักแยกแยะว่าอะไรดีอะไรชั่ว รู้จักผิดชอบชั่วดี เมื่อเกิดการตรวจสอบกันและกันและไม่คิดพยาบาท ถ้าฝ่ายนี้ไม่ถูกต้องมีการตรวจสอบด้วยความไม่พยาบาท เราใช้ปัญญาตรวจสอบไม่ใช้พยาบาทตรวจสอบ คิดไม่เบียดเบียน นักการเมืองมีความโลภจึงมีการทุจริต อยากได้ของหลวงมาเป็นของตน อยากได้เงินของประเทศที่เป็นภาษีของประชาชนมาเป็นของตน ถ้ามีอภิชฌาก็มีความเพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่น คิดหาทางที่จะโลภคิดหาแต่ทางที่จะได้ นักการเมืองต้องมีสัจจะคนทำงานเพื่อส่วนรวมต้องมีสัจจะเป็นการป้องกันไม่ให้นักการเมืองเสียสัจจะต่อสิ่งที่ให้ไว้กับประชาชน ทมะ ทำงานไม่เหนื่อย ข่มใจในเมื่อมีอารมณ์ จาคะ ทำงานเพื่อส่วนรวม ขันติ อดทน อดกลั้น อุปมาเหมือนปัญหาสภาพชุมชนบางวัว ในประเด็นกองทุนหมู่บ้าน ภาระหนี้นอกระบบ การเล่นหวย

วิเคราะห์ได้ว่าผู้นำที่มีจิตสาธารณะ สามารถเข้าถึงความรู้ ความเข้าใจในคุณลักษณะอันสำคัญตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ผู้นำสามารถทำหน้าที่เหมือนวิถีแห่งพระโพธิสัตว์ ผู้นำที่มีจิตสาธารณะควรมีจิต

คล้ายพระโพธิสัตว์ เพราะพระโพธิสัตว์ ทำงานเพื่อคนส่วนใหญ่ ธรรมะสำหรับผู้นำชุมชนเป็นธรรมะเดียวกันกับบุคคลที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผู้นำชุมชนฯ ต้องทำตัวให้ใกล้เคียงกับพระโพธิสัตว์แม้จะไม่ใช่พระโพธิสัตว์ จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้นำชุมชนบางวัว ส่วนใหญ่เข้าใจในแนวคิด ตัวอย่างการเล่าเรื่องประกอบส่งผลถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกล้าแสดงความรู้สึก ในการถามตอบระหว่างผู้นำกระบวนการ[๗] ทีมผู้วิจัยวิเคราะห์ ได้ว่าผู้นำชุมชนบางวัวได้เรียนรู้ ตระหนักรู้ เข้าใจในกระบวนการ ส่งผลให้ผู้นำชุมชนมีความมั่นใจเกิดความศรัทธาในการทำหน้าที่ในจิตสาธารณะ ซึ่งหลายคนในที่ประชุมตระหนักรู้ในคำว่าจิตสำนึกในพื้นที่เกิดอาศัยรู้สึกรักชุมชนบางวัวเพื่อเป็นต้นทุนเดิมในบุคคลนั้น ผู้นำชุมชนหลายท่านจึงได้เห็นถึงความสำคัญในการทำหน้าที่ผู้นำจิตสาธารณะ ในจำนวนมากขึ้นจาก ๓[๘] คนเป็น ๙ คน ในจำนวนผู้นำชุมชนบางวัว ๑๒ คน

วิเคราะห์ได้ว่าสถานการณ์ของชุมชนบางวัวนั้น สภาพปัญหาไม่รุนแรงเหมือนดังตัวอย่างในกรณีศึกษาที่ได้ทำการนำเสนอประชุมกลุ่ม สภาพเดิมปัญหาในชุมชนบางวัว อันดับหนึ่งเป็นหนี้สินอันเนื่องจากเรื่องของการเล่นหวยใต้ดิน ด้วยเหตุ “มีความเชื่อว่าการเล่นหวยต่อเนื่องอาจโชคดีสามารถจะล้างหนี้ได้ในช่วงแรกระยะหลัง ซื้อหวยใต้ดิน เพราะติดนิสัย”[๙]ประเด็นที่สำคัญคนในชุมชนบางวัวให้ความเห็นเพิ่มในประเด็นหลักการใช้เงินล่วงหน้าและบัตรเครดิต ส่งผลการกู้หนี้นอกระบบ จึงเป็นที่มาส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินในครัวเรือนกระทบการอยู่ร่วมกันในครอบครัว โดยมีตัวอย่างให้เห็นหลายครัวเรือน ประกอบการให้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ๔ ราย[๑๐] และขอไม่ให้นำชื่อสกุล ลงในงานวิจัยเพื่อรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลนำไปพัฒนาชุมชนบางวัว มุ่งเน้นให้ตรงจุดของปัญหาเศรษฐ์กิจในชุมชมบางวัว ในแผนงานวิจัยจัดให้มีกิจกรรมต่อเนื่องในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะชุมชนบางวัว ในขั้นตอนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมขั้นต่อไป

---

[๗] พระวิทยากร พระมหานุกูล อภิปุณโณ.ดร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดยาง พระอารามหลวง กรุงเทพมหานคร.และวิทยากร คุณไชยา ตีบไธสง ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานถุงเท้าไทยจำกัด จังหวัดสมุทรปราการ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๑

[๘] ผู้นำชุมชนบางวัว แสดงความเห็น (๑) ร.ต. ประดับ นิลวะดี กรรมการฝ่ายสาธารณสุข (๒) นายวิฑูรย์ มีเวช กรรมการฝ่ายศึกษา (๓) นายธวัชชัย นาคกล่ำ กรรมการฝ่ายสวัสดิการสังคม

[๙] ผู้นำชุมชน ท่านหนึ่งกล่าวขอสงวนนามขณะร่วมกิจกรรมและให้คำตอบต่อท่านวิทยากรกลุ่ม

[๑๐] ให้สัมภาษณ์ความเห็นในการเป็นหนี้ของตนและครอบครัว นั้นมาจากความเข้าใจผิด เรื่องการใช้เงินในครอบครัว ผู้นำชุมชนบางวัน ขอไม่ให้นำชื่อสกุล ลงในงานวิจัยเพื่อรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

๔.๓ ตารางแสดงกระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหวยใต้ดิน : ปัญหาหนี้นอกระบบ

ขั้นตอนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	กระบวนการพัฒนา [๑๑](หลักธรรมภาวนา ๔)		
	กระบวนการ	จุดมุ่งหมาย	เทคนิควิธีการ
ขั้นตอนที่ ๒ ลังเล ชั่งใจ ไม่แน่ใจ (contemplation) เป็นขั้นที่เริ่มรับรู้ถึงพฤติกรรมที่ตนเผชิญการซื้อหวยใต้ดิน	-จัดประชุมกลุ่มผู้นำ -ให้การเรียนรู้ว่าการเปลี่ยนพฤติกรรมพร้อมลงมือปฏิบัติพร้อมควบคุมตนเอง ๓ เดือน -ชวนให้ผู้นำกล่าวสัจจะพร้อมตั้งเจตนาและอธิฐานว่าตนจะทำการเลิกซื้อหวยเพื่อด้วยการออม	สร้างประสบการณ์และแสดงให้เห็นถึงกระบวนการความสำเร็จในการแก้ปัญหากลุ่มผู้ติดหวยใต้ดิน	-คลิปผู้นำของครอบครัวบอกลาการซื้อหวย -กระปุกเงินออมด้วยการเลิกซื้อหวย -ตารางคำนวณเงินซื้อหวยเมื่อเปรียบเทียบกับการนำมาเงินออม

กระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหวยใต้ดิน : ปัญหาหนี้นอกระบบ ใช้หลักธรรมภาวนา ๔ ร่วม สติในชีวิตประจำวัน ผสมผสานกับเทคนิคเปิดคลิปผู้นำชุมชนต้นแบบ ๖ โมเดลให้ผู้นำชุมชนบางวัว เชื่อมโยงกับหลักธรรมภาวนา ๔ ที่เขียนทฤษฎีไว้ในบทที่ ๒

ผลลัพธ์ที่ได้นับเป็นขั้นที่เริ่มรับรู้ถึงพฤติกรรมที่ตนเผชิญการซื้อหวยใต้ดิน สะสมมาเป็นเวลานานย่อมมีผลกระทบในการเป็นหนี้นอกระบบ ทีมงานผู้วิจัย ค้นหาผู้มีความรู้ประสบการณ์ตรงและทีมวิทยากรในบริบทจังหวัดสมุทรปราการและพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ใกล้เคียงกลุ่มประชากร กล่าวคือ กลุ่มผู้นำชุมชนบางวัว ซอยแย้มศรี ในกิจกรรมนี้ คณะผู้วิจัยมอบหมายให้คณะกรรมการชุมชน และ ตัวแทนชุมชน[๑๒] ร่วมสังเกตการณ์เพื่อประเมินความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาการเปลี่ยนแปลง พบว่า ผู้นำชุมชนบางวัว ให้ความสนใจสร้างประสบการณ์และแสดงให้เห็นถึงกระบวนการความสำเร็จในการแก้ปัญหากลุ่มผู้ติดหวยใต้ดิน วิทยากรคุณชัยยา ตีบไธสง ประธานกรรมการสหกรณ์สหกรณ์ออมทรัพย์บริษัทถุงเท้าไทย จำกัด เน้นเรื่องของผู้นำใน

---

[๑๑] กระบวนการนี้ พัฒนามาจาก นวัตกรรมตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม จากสหกรณ์ออมทรัพย์บริษัทถุงเท้าไทย จำกัด โดยเชิญชัยยา ตีบไธสง ประธานกรรมการสหกรณ์ ร่วมเป็นผู้นำกลุ่มในการสร้างอารมณ์ร่วมในการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

[๑๒] คณะกรรมการชุมชนบางวัวและตัวแทนชุมชน จำนวน ๓ คนร่วมสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการเปลี่ยนแปลง (๑) นายหอม แก้วนุ่ม (๒) นายณรงค์ พุ่มนางแย้ม (๓) นายวีระยุทธ ดีกุล

ครอบครัว ผู้นำชุมชนที่ต้องเป็นต้นแบบต้นคิดเสียสละคิดค้นหาวิธีให้ ประชากรในชุมชนที่สนใจซื้อหวย ประชากรที่ลังเล ชั่งใจ ไม่แน่ใจ ให้หันมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการซื้อหวยเปลี่ยนมาเป็นเงินออม

ถอดบทเรียนโดยคุณชัยยา ตีบไธสง[๑๓] ประธานกรรมการสหกรณ์สหกรณ์ออมทรัพย์บริษัทถุงเท้าไทยจำกัด อธิบายถึงรากของปัญหาและความเดิมที่มาของปัญหาสหกรณ์ออมทรัพย์สมาชิกถุงเท้าไทย จำกัด ว่ากลุ่มผู้บริหารองค์กรมองเห็นปัญหานี้ แม้ว่าอาจดูเป็นเรื่องเล็ก ๆ แต่ก็เป็นตัวบั่นทอนเงินเก็บของสมาชิกอย่างมาก เนื่องจากค่าหวย เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่ชีวิตกลับแย่ลง เมื่อหมดเงินไปกับการซื้อหวย ดังนั้น คณะผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำของบริษัทฯ จึงได้มีแนวคิดในการส่งเสริมให้สมาชิกลดการเล่นหวย โดยใช้กลยุทธ์ จัดโครงการ กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดวงล้อในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วัดผลทุกสิ้นปี โดยการเปรียบเทียบเงินที่จะได้รับ เพื่อให้เป็นแรงบันดาลใจ ในการหันมาร่วมรณรงค์ให้คนลดการเล่นหวยมากขึ้น โดยการให้ผู้เข้าร่วมโครงการ รับกระปุกออมสินไปเพื่อหยอดเงิน ซึ่งต้องตั้งปณิธาน ว่าหยอดทุกครั้ง เมื่อมีการซื้อหวย โดยยกตัวอย่างหากต้องการซื้อหวย ๑,๐๐๐ บาท ให้ซื้อเพียง ๕๐๐ บาท อีก ๕๐๐ บาท ให้ใส่กระปุกออมสิน ฉะนั้น ถ้าต้องการซื้อหวยเท่าไหร่ให้ซื้อเพียง ๕๐ % อีก ๕๐ % ให้หยอดกระปุกแล้วครบ ๑ ปี มาเปรียบเทียบเงินที่ได้รับว่า เงินที่ได้จากการซื้อหวย หรือ เงินที่ได้จากการหยอดกระปุก อะไรจะให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่ากัน เมื่อลงทุนเท่ากัน จึงเป็นที่มาของโครงการนวัตกรรมลดค่าหวยด้วยการออม นำมาขยายผลให้ผู้นำชุมชนบางวัว เห็นถึงคุณค่าของสิ่งเล็ก ๆ ที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจครอบครัว และ เศรษฐกิจชุมชน ดังภาพ นำเสนอแสดงถึงกระบวนการพัฒนาผลงานนวัตกรรม

[๑๓] คุณชัยยา ตีบไธสง ประธานกรรมการสหกรณ์สหกรณ์ออมทรัพย์บริษัทถุงเท้าไทยจำกัด วิทยากรประชุมกลุ่มได้ให้สัมภาษณ์ถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหวยใต้ดิน:ปัญหาหนี้นอกระบบของชุมชนบางวัว

๔.๑ แนวคิดวิเคราะห์ 3 P เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชน[๑๔]

วิเคราะห์โดยใช้แนวคิด 3 P เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว คำถามทำไมต้องพัฒนา พัฒนาไปเพื่ออะไร เมื่อเข้าสู่กระบวนการแล้วพัฒนาได้ดีกว่าเดิมหรือไม่อย่างไร กล่าวได้ว่า สภาพปัญหาเดิมนั้น ได้กล่าวไปเบื้องต้นคือการขาดองค์ความรู้ ความเข้าใจในชีวิตที่มีแบบแผน ใช้ชีวิตไปตามกระแส ความเชื่อ ความหวังตามๆกันไปในแบบของผู้นำชุมชนดั่งเดิม ผลการเปลี่ยนแปลงที่ได้มาจาการประชุมกลุ่มผู้นำ ซึ่งได้มาจากกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้มุ่งเน้นการเชื่อมโยงพัฒนาเรียนรู้ นับได้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้นำชุมชนบางวัว โดยมีตัวอย่างเชิงประจักษ์ว่าสามารถเปลี่ยนความคิด การกระทำจากการซื้อหวยทุกประเภทมาเป็นการออกเงินต่อจาก และจัดทำกิจกรรมตามขั้นตอนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหวยมาเป็นการออมเงินแทนเป็นผลลัพธ์นวัตกรรม[๑๕] กล่าวได้ว่าวิทยากรทำหน้าที่ผู้นำกลุ่มสร้างแรงบันดาลใจได้ดีเยี่ยมมีประสบการณ์ในการสร้างอารมณ์ร่วมเพื่อการปรับเปลี่ยนความคิด และ พฤติกรรมขั้นตอนที่ ๒ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้สังเกต[๑๖] พบว่า ภายหลังจากการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันผู้นำชุมชนบางวัว ให้ความสนใจตระหนักรู้ถึงความจริง ความพอเพียง การตื่นรู้ในสิ่งเล็ก ๆ ที่กระทบต่อเศรษฐ์กิจครอบครัวหลายครัวเรือในชุมชมบางวัว เมื่อได้ร่วมประชุมเห็นถึงความสำคัญในการร่วมกระบวนการพัฒนาต่อเนื่อง ต่อจากนั้นได้ผลลัพธ์เพิ่ม เป็นที่มาในการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในขั้นตอนที่หนึ่ง และ ขั้นตอนที่สอง ใช้หลักธรรมสังคหวัถุ ๔ ผลลัพธ์ ผู้นำชุมชนบางวัว เข้าใจ ตื่นรู้ เกิดแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อพัฒนาตนในฐานะผู้นำชุมชนต้นกล้า ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบางวัว

---

[๑๔] สุรเดช ศรีอังกูร “ทฤษฎีแนวทางของ 3 P ในการพัฒนาคุณภาพและความมหัศจรรย์ของคำว่า" 3P : Purpose : Process : Performance สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล(องค์กรมหาชน) กันยายน ๒๕๕๘.และชัยยา ตีบไธสง **นวัตกรรมตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม** สหกรณ์ออมทรัพย์บริษัทถุงเท้าไทย จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ,๒๕๕๙.

[๑๕] ผลงานอ้างอิง, ดูรายละเอียด ภาคผนวก ชัยยา ตีบไธสง นวัตกรรม(Innovation) ลดหวยด้วยการออม สหกรณ์ออมทรัพย์บริษัทถุงเท้าไทย จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ,๒๕๕๙. โครงการเข้าสู่ระบบการประกวดนวัตกรรมระดับจังหวัดสมุทรปราการ และ ระดับประเทศ ได้รับรางวัลเป็นพลังใจที่จะหน้าที่ผู้นำจิตสาธารณะ.

[๑๖] คณะกรรมการชุมชนบางวัว และ ตัวแทนชุมชนบางวัว จำนวน ๓ คน ร่วมสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการเปลี่ยนแปลง (๑) นายหอม แก้วนุ่ม (๒) นายณรงค์ พุ่มนางแย้ม (๓) นายวีระยุทธ ดีกุล

๔.๔ ตารางแสดงกระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซื้อหวยใต้ดินลด ๕๐ % (๓ เดือน)

ขั้นตอนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	กระบวนการพัฒนา (หลักธรรมอปริหานิยธรรม ๗ , ศีล สมาธิ ปัญญา)		
	กระบวนการ	จุดมุ่งหมาย	เทคนิควิธีการ
ขั้นตอนที่ ๓ ขั้นเตรียมตัว (Preparation) เป็นขั้นที่บุคคลตั้งใจเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองในอนาคตอันใกล้	-ประชาสัมพันธ์โครงการล่วงหน้า -กำหนดเงื่อนไขสำคัญของโครงการฯ ดังนี้ "เมื่อต้องการซื้อหวยเท่าไหร่ให้ซื้อเพียงครึ่งเดียวแล้วนำเงินอีกครึ่งหนึ่งมาหยอดกระปุกออมสินที่มอบให้แทน"	-ปรับเปลี่ยนวิธีคิดวิธีการแบบลดถอน ใช้กลยุทธ์ในการเปรียบเทียบเงินที่จะได้รับคืนจากการออม -สร้างแรงบันดาลใจกลุ่ม	-สร้างการตระหนักรู้ -ตัวอย่างคลิปวีดีโอผู้ลดหวยเพื่อการออม -มอบกระปุกออมสินผู้อาสาเป็นตัวแบบ

ในขั้นตอนที่ ๔ นี้เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การลงมือปฏิบัติ(Action) ให้ช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ๓ เดือน ซึ่งเป็นไปตามแผนที่วางไว้ในระยะที่สาม ของบทที่ ๓ การออกแบบเครื่องมือวิ

วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซื้อหวยใต้ดินลด ๕๐ % (๓ เดือน) ประชุมร่วมกันโดยใช้หลักธรรมอปริหานิยธรรม ๗ หลักของการรักษาศีล มีสมาธิและปัญญาพิจารณาทุกครั้ง"เมื่อต้องการซื้อหวยเท่าไหร่ให้ซื้อเพียงครึ่งเดียวแล้วนำเงินอีกครึ่งหนึ่งมาหยอดกระปุกออมสินที่มอบให้แทน"โดยมีตัวแทนในกลุ่มผู้นำชุมชนบางวัว เฝ้าสังเกตกระตุ้นการตระหนักรู้ นั้นคือ สติปัญญา ตัวหยุดวิเคราะห์ว่าเกิดจากความไว้วางใจ ศรัทธาในผลลัพธ์ปลายทาง ส่งผลความคิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองพร้อมร่วมดำเนินกิจกรรมในช่วงเวลา ๓ เดือน ด้วยเทคนิคและวิธีการปลูกศรัทธา มอบรางวัล ดังรายละเอียด การพัฒนากระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหวยใต้ดินตามตารางต่อไปนี้ อธิบายในหน้า ๙๙ อธิบายตามลำดับ

๔.๕ ตารางแสดงกระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อหวยใต้ดิน

ขั้นตอนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	กระบวนการพัฒนา (หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ ๑๐)		
	กระบวนการ	**จุดมุ่งหมาย**	**เทคนิควิธีการ**
ขั้นตอนที่ ๔ การลงมือปฏิบัติ (Action) เวลาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ๓ เดือน	-จัดเวทีติดตามผลงาน เพิ่มพูนความรู้ปลูกศรัทธาต่อเนื่อง -เพิ่มพูนความรู้ธรรมะในบุคคลที่มีจิตสาธารณะ -นำมาตรการที่กำหนดไว้แบ่งกลุ่มงานเพื่อแก้ปัญหาตอบโจทย์ปัญหาเศรษฐกิจครัวเรือนในชุมชนบางวัว -สอนทำบัญชีครัวเรือน -การบริหารกองทุนสัจจะแห่งการออม	เพื่อให้แผนการแก้ปัญหามีแนวทางในการดำเนินการเป็นรูปธรรม	-มอบรางวัล -นิมนต์พระนักเทศน์บรรยายเรื่องจิตสาธารณะ -ทำบุญถวายอาหารพระและรับประทานอาหารร่วมกัน -จ่ายเบี้ยเลี้ยงในการประชุม (ทุนนักวิจัย) และของที่ระลึกแก่ชุมชน -บันทึกเทปในการประชุม

ผลลัพธ์ในครั้งที่ ๒ ถึง ครั้งที่ ๔ ส่งผลในการพัฒนาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้เป็นระบบในการให้ความร่วมมือ ช่วยกันเติมเต็มในส่วนที่คิดไปไม่ถึงในข้อจำกัดของผู้นำชุมชนบางวัว ในประเด็น พบว่า คณะกรรมการหลายคนมีความคิดเห็นช่วยกันร่วมคิดพัฒนาในข้อจำกัดเพิ่มเติม ตัวอย่างเช่น วันนัดพบกับผู้นำชุมชน ทีมผู้วิจัยทำหน้าที่ประสานงานให้ลงตัว ด้วยวิธีการกำหนดวันล่วงหน้าหนึ่งเดือนมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน กล่าวคือเพื่อให้ทุกคนมีการกำหนดวันร่วมกันเพื่อให้ทุกคนสามารถวางภารกิจอื่น ๆ ได้จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาร่วมกันในเรื่องของผู้นำชุมชน และ ผู้ร่วมกิจกรรมในเรื่อง สอนทำบัญชีครัวเรือน การบริหารกองทุน

สัจจะแห่งการออม การติดตามผลลัพธ์ในครัวเรือนเรื่องการลดหวยด้วยการออม ทีมผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อนำเครื่องมือนวัตกรรมตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม ให้บริการวิเคราะห์เพื่อให้คำปรึกษาทางการเงินรายบุคคล โดยใช้เครื่องมือฯดังกล่าว ตามตารางภาพที่แสดงให้เห็น ดังนี้

นวัตกรรมตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม[๑๗]

รายได้รวมทั้งหมด	% ของรายได้	บัญชี	จำนวนเงิน	
๕๐,๐๐๐	๑๐	กระปุกเงินออม	๕,๐๐๐	
	๒๕	รายจ่ายหนี้สิน	๑๒,๕๐๐	รายจ่ายรวม
	๖๕	รายจ่ายส่วนตัว	๓๒,๕๐๐	**๔๕,๐๐๐**
	๑๐๐		๕๐,๐๐๐	
๒๕,๐๐๐	วันที่....			
๒๕,๐๐๐	วันที่....			
๕๐,๐๐๐	**รวมรายได้**			

1

เงินออม	ระยะสั้น ๒๐%	๑,๐๐๐	เงินฉุกเฉิน	บัญชีออมทรัพย์
๕,๐๐๐	ระยะกลาง๕๐%	๒,๕๐๐	เรียนต่อ, ซื้อบ้าน ,ธุรกิจส่วนตัว	ฝากประจำ,กองทุน LTF , ประกันออมทรัพย์
	ระยะยาว๓๐%	๑,๕๐๐	เกษียณ	หุ้นปันผล,RMF , พันธบัตรรัฐ,ประกันแบบบำนาญ
		๕,๐๐๐		

2

รายจ่ายหนี้สิน+ส่วนตัว				
๔๕,๐๐๐	รายจ่ายหนี้สิน	**๒๐,๐๐๐**	หนี้รถ	๑๑,๐๐๐
			หนี้บ้าน	๙,๐๐๐
			รวม	๒๐,๐๐๐
			ยอดคงเหลือ	**๐**

[๑๗] พัฒนามาจากสหกรณ์ออมทรัพย์บริษัทถุงเท้าไทย จำกัด ออกแบบโดยชัยยา ตีบไธสง ประธานกรรมการสหกรณ์ รางวัลนวัตกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘ สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ รางวัลนวัตกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๙ ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์ประเทศไทย และ รางวัลนวัตกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๙ รางวัลนวัตกรรมชนะเลิศ ระดับภาคตะวันออก.

3

รายจ่ายหนี้สิน+ส่วนตัว	รายจ่ายหนี้ส่วนตัว	๒๕,๐๐๐	ค่าน้ำ	๒๐๐
๔๕,๐๐๐			ค่าไฟ	๑,๔๐๐
			ค่าโทรศัพท์พ่อ	๓๕๐
			ค่าโทรศัพท์แม่	๓๕๐
			ค่าเติมน้ำมัน	๒,๐๐๐
			ค่าไปทำงาน	๓,๖๔๐
			ค่าลูกไปโรงเรียน	๑,๖๐๐
			กับข้าว/อาหาร	๙,๓๐๐
			ภาษีสังคม (ผ้าป่า,ทำบุญ)	๑,๕๐๐
			ค่าเดินทาง	๒,๐๐๐
			ค่าท่องเที่ยว	๑,๕๐๐
			ค่าเทอมลูก	๕,๐๐๐
			ค่ารถรับส่ง	๘๐๐
			ค่าเรียนพิเศษ	๑,๕๐๐
			ให้พ่อแม่	๓,๕๐๐
			ค่าเสื้อผ้า	๑,๕๐๐
			รวม	**๓๖,๑๔๐**
			ยอดคงเหลือ	**-๑๑,๑๔๐**

อธิบายจากตาราง Excel Worksheet วัตถุประสงค์ ออกแบบคำนวณการรายรับ-รายจ่ายประเดือน ซึ่งเป็นนวัตกรรมตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม ที่แสดงให้เห็นคือหลักการที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน วิธีการคือนำตารางทีมผู้วิจัย จะทำการให้คำปรึกษาออกแบบทำการวิเคราะห์รายได้และค่าใช้จ่าย หนี้สินที่เกิดขึ้น ให้คำแนะนำเป็นราย ๆ เพราะเป็นเรื่องเฉพาะครัวเรือน พร้อมดำเนินกิจกรรมทำการวัดผลการพัฒนาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยใช้กลยุทธ์แห่งพระสัทธรรมนิมนต์พระนักเทศน์ พระมหานุกูล อภิปุณฺโณ.ดร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสฝ่ายการศึกษา วัดยาง พระอารามหลวง ซอยอ่อนนุช สวนหลวง กรุงเทพมหานคร เป็นประธานศูนย์รวมจิตใจพร้อมทีมงานผู้วิจัยทำการติดตามวัดผลการดำเนินงาน จุดมุ่งหมายเพื่อรวมใจให้เป็นหนึ่งเดียวกัน หลังจากที่ผู้ร่วมกิจกรรมต่างแยกย้ายไปทำหน้าที่ภายใน ๓ เดือน ตามที่มอบหมายของประธานชุมชนบางวัว และ ทีมผู้วิจัย โดยพระวิทยากรเปิดการประชุมเทศน์ ให้เห็นความถึงสำคัญของ ธรรมมะในฐานะผู้นำชุมชน สังคหวัตถุ ๔ แปลว่า ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่ง

การสงเคราะห์กัน ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน หรือ ผู้นำชุมชนเคยปฏิบัติในบุญกริยาวัตถุ ๑๐ สามารถนำมาใช้ให้จริงจังต่อเนื่องในทุกกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้ ผู้นำชุมชน มีความเสียสละนับแต่ทรัพย์ สิ่งของ เงินทอง ตลอดจน กำลังกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนบางวัว และผู้อื่นโดยส่วนรวม ธรรมที่สำคัญสำหรับผู้นำชุมชน การทำหน้าที่ของผู้นำชุมชนนั้น อาจจะไม่ได้เป็นเงินทุกครั้ง สิ่งที่ได้แน่ ๆ คือ ตัวบุญ บุญนำความสุขมาให้ ผู้ปฏิบัติและผู้แบ่งปัน ฉะนั้นกิจกรรมที่ ทีมผู้วิจัย นำมาให้เป็นการให้ความรู้ คนในชุมชนบางวัวของเรานั้น ได้รู้จักวิธีการบริหารเงิน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเริ่มจากการซื้อหวย ๕๐ % ก็ใส่กระปุกออมไปเรื่อย ๆ ก็ พฤติกรรมที่ดีทำซ้ำ ๆ ก็จะปรับเปลี่ยนเริ่มลดการซื้อหวย เริ่มละ แล้วก็เลิก เลิกไม่ได้ไม่เป็นไร แต่อย่างน้อยก็เห็นเม็ดเงินที่มันเติบโตขึ้น หรือ ถ้าเราไม่มีเงินให้เงินก็ให้ความรู้กับคนรอบข้าง ตัวอย่างเช่น ภรรยาแนะนำวัยรุ่น คือ ไปเจอใครเห็นว่ามีคุณค่าก็แนะนำบุคคลที่อยู่เบื้องหน้าให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ผู้นั้นต้องการ โดยที่เราไม่ต้องไปคิดว่าเขาจะทำตามแค่ไหน เราคิดแค่ว่านั่นเป็นสิ่งที่ดีแล้ว เราทำแล้วมีความสุข ทำแล้วได้บุญในส่วนรวม ซึ่งตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรียกบุคคลที่มีความเสียสละต่อส่วนรวมว่า“จิตสาธารณะ”จิตที่มีความสุขในการอยู่ร่วมกันก็จะเกิดขึ้นในชุมชน ความสุขจะเกิดขึ้นเมื่อไม่หนี้สิน ความสุขในครอบครัวก็จะดีขึ้น ไม่ต้องทะเลาะกันเหมือนที่อดีตที่ผ่านมา เรียกว่า ความสำเร็จในการออกแบบชีวิต ย่อมมีความยินดีกับทุกคนนั้นคือชีวิตของพวกเราทุกคนในชุมชนบางวัว

ผลลัพธ์ในช่วงเวลา ๓ เดือนสุดท้าย ผู้นำชุมชนบางวัว ได้นัดหมายกันตามแผน การออมของสมาชิกที่สนใจร่วมกิจกรรมทดลองในขั้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้นำชุมชนได้รับกระปุกไป จำนวนทั้งสิ้น ๑๒ กระปุก สมาชิกที่หยอดกระปุก แล้วเต็มพร้อมเปิด จำนวน ๙ คน[๑๘] ยอดเงินรวมที่นับได้จำนวน ๑๗๖,๔๗๓.๕๐ บาท ส่วนที่เหลือยังไม่พร้อมเปิดกระปุก จำนวน ๓ คน ทีมผู้วิจัยมีความพอใจที่ผู้นำชุนชมบางวัว มองเห็นความสำคัญในการลดค่าหวยเพื่อการออม มอบเงินจำนวน หนึ่งให้เป็นรางวัล ผู้นำส่วนหนึ่งนำเงินที่ได้จากการเก็บออม ชำระหนี้บัตรเครดิต ชำระหนี้บ้าน ชำระหนี้นอกระบบ ตลอดจน มาร่วมบริจาค เพื่อนำไปแบ่งปันแก่เด็กผู้ด้อยโอกาส และ สมทบทุนกองทุนหมู่บ้านชุนบางวัว ทีมผู้วิจัยนำเสนอกราฟเป็นภาพเครื่องชี้วัดความสำเร็จ : ลดเล่นหวยด้วยการออมนำไปชำระหนี้ ดังนี้

---

[๑๘] คณะกรรมการชุมชนบางวัว และ ตัวแทนชุมชนบางวัว จำนวน ๓ คน ร่วมสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการเปลี่ยนแปลงถอดบทเรียนในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ (๑) นายหอม แก้วนุ่ม (๒) นายณรงค์ พุ่มนางแย้ม (๓) นายวีระยุทธ ดีกุล

๔.๖ กราฟเครื่องชี้วัดความสำเร็จ : ลดเล่นหวยด้วยการออม

ผลการวิจัยด้านเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนบางวัว ที่นำมาตรการต่าง ๆ สูการพิจารณาในเวทีการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชนบางวัว ได้นำมาตรการที่กำหนดโดยผู้นำชุมชนบางวัวสูการปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การจัดการความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้าน การจัดกลุ่มผู้ทดลองเลิกเล่นหวยด้วยการออม กิจกรรมพัฒนาต้นกล้าจิตสาธารณะ กิจกรรมลดปัญหาการใช้เวลาว่างที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนในชุมชนบางวัวโดยฝึกหัดให้เยาวชนในชุมชนบางวัว เรียนรู้บัญชีครัวเรือน เพื่อประโยชน์ในการสร้างวินัยทางการเงินต่อตนเอง ครอบครัว บนพื้นฐานของวิถีชีวิตในชุมชมบางวัว โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา คือ ทีมผู้วิจัย และ เครือข่ายจิตสาธารณะของกลุ่มพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีประสบการตรง

ผลลัพธ์การสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่ศึกษาเป็นเพศหญิง ๕ คน ทำงานบริษัทเอกชนบริเวณชุมชนบางวัว และ รัฐวิสาหกิจ[๑๙]ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกับคุณแม่ผู้นำครอบครัว ที่มีหน้าที่ดูแลครอบครัว อายุ ๕๓ ปีอาชีพ“พนักงานการถไฟฟ้ารัฐวิสาหกิจ กล่าวว่า ขอบคุณทีมผู้วิจัยที่มาเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำความรู้ และ เยี่ยมผู้นำชุมชนเป็นระยะ พร้อมเป็นที่พี่เลี้ยงในการทำบัญชีครัวเรือน มีรายได้เดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท ไม่ได้วางแผนการใช้เงิน ได้มาก็ใช้ไป ไม่ได้ออมเงิน เงินไม่พอใช้ทุกเดือนก็จะแก้ปัญหาใช้บัตรเครดิตใน

---

[๑๙] คณะกรรมการชุมชนบางวัว และ ตัวแทนชุมชนบางวัว จำนวน ๓ คน ร่วมสังเกตพฤติกรรมพัฒนาการเปลี่ยนแปลงถอดบทเรียนในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ (๑) นายหอม แก้วนุ่ม (๒) นายณรงค์ พุ่มนางแย้ม (๓) นายวีระยุทธ ดีกุล

การกดเงินสด ซึ่งไม่เคยทราบมาก่อนว่าการกดเงินสดนั้น มีค่าธรรมเนียม และ ค่าติดตามทวงถามจำนวนมาก เวลาผ่านไปช่วงระยะหนึ่ง ได้มีการติดชำระหนี้สะสม ผลกระทำในปัจจุบันเป็นหนี้นอกระบบเพิ่ม จึงเป็นที่มาของการซื้อหวยหวังว่าจะหมดหนี้ ก็เป็นหนี้ทวีคูณ เมื่อมากิจกรรมและร่วมประชุมกับ คณะกรรมการชุมชนฯ เห็นตัวอย่างของคนที่ไม่ร่ำรวย เป็นหนี้เหมือนกัน เปลี่ยนวิธีคิด ได้ทำบัญชีครัวเรือนตามวิธีการที่คณะวิทยากรมาแนะนำ ยังปลดหนี้ได้ในแต่ละปี ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าให้สัญญากับตัวเองว่าจากนี้ไปจะสร้างวินัยตนเอง ตามตารางการใช้เงินที่คณะวิทยากรสอนและลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เก็บเงินใส่ประปุกตามคำแนะนำ เพื่อให้มีเงินเหลือเห็นผลจะได้มีความภูมิใจ มีกำลังใจในการทำดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น นอกจากนี้จะนำกิจกรรมนี้รวมขยายผลต่อไปกับคณะกรรมการชุนบางวัว”

ขั้นตอนสุดท้าย ทีมวิจัยติดตามประเมินผลการดำเนินชีวิตประจำวัน ของกลุ่มผู้นำการแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจครอบครัว โดยใช้เรื่องการลดค่าใช้จ่ายการเล่นหวย เพื่อการออม มาขยายผลในชุมชน แสดงถึงผลลัพธ์ที่ดีมาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชนบางวัว ในการติดตาม และ ประเมินผล โดยทีมผู้วิจัย ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลในครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้นำชุมชนที่รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ โดยได้เยี่ยมบ้านผู้นำในชุมชนบางวัวจำนวน ๑๒ คน[๒๐] ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และไม่สามารถระบุชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ได้เพราะเป็นความลับและสิทธิมนุษย์ชน ในงานวิจัยนี้นำเสนอประเด็นเนื้อหาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมลดค่าหวยเพื่อการออม กับ ทีมผู้วิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มแรก จำนวน ๔ คน จากจำนวนเต็ม ๑๒ คน กลุ่มประชากรเป็นเพศหญิง สถานภาพหย่าร้าง ทำงานประจำรายได้เฉลี่ย ๒๐,๐๐๐ ถึง ๓๐,๕๐๐ บาท/ครัวเรือน “มีค่าใช้จ่ายมากกว่ารายได้ ไม่เคยได้เก็บเงิน ได้มาก็ใช้ไป และ ไม่ได้ชอบเล่นหวยตั้งแต่แรก ด้วยเหตุจำเป็นมีหน้าที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงมีความหวังในการซื้อหวย หวังที่จะมีเงินมาปลดหนี้ ก็ไม่เป็นดังที่ตั้งใจ กลับเป็นหนี้นอกระบบเพิ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมนี้ สามารถนำเงินจากการลดเล่นหวยมาออมใส่กระปุก ได้มีเงินสะสมนำไปใช้หนี้ระบบ”

กลุ่มสอง จำนวน ๕ คน จากจำนวนเต็ม ๑๒ คน กลุ่มประชากรเป็นเพศหญิง และ เพศชาย ทำการค้าขายและทำงานประจำรายได้เฉลี่ย ๒๕,๐๐๐ ถึง ๔๐,๕๐๐ บาท/ครัวเรือน“ แรก ๆ ไม่มีปัญหา เมื่อเวลาผ่านไปมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่ม มีบุตร เริ่มมีค่าใช้จ่ายมากกว่ารายได้ ไม่ได้วางแผนการเก็บเงิน สมัครเป็นสมาชิกของสหกรณ์บริษัทฯ จะกู้มากกว่าออมทรัพย์ โดยอุปนิสัยชอบเล่นหวย มีความหวัง และได้ลุ้นเดือนละ ๒ ครั้ง มีหน้าที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว ผู้นำชุมชน ๒ คน กล่าวเหมือนกันในเวลาต่างกัน คือ ความหวังในการซื้อหวย หวังที่จะมีเงินมาชำระค่าบ้านที่กำลังผ่อนให้หมดเร็ว ดอกเบี้ยบ้านค่อนข้างสูง หากผิดชำระตรงวันที่ธนาคารกำหนด สิ่งที่คิดไม่เป็นตามความหวัง กลับเป็นหนี้นอกระบบ ฉะนั้น การเข้าร่วมกิจกรรมลดค่าหวยเพื่อการออมนี้ สามารถนำเงินจากการลดเล่นหวยมาออมใส่กระปุก ได้มีเงินสะสมนำไปใช้

---

[๒๐] คณะผู้วิจัย และ ตัวแทนชุมชนบางวัว ประธานชุมชน ถอดบทเรียนเยี่ยมครอบครัวสมาชิกในชุมชนบางวัว

หนี้ผ่อนค่าบ้านเป็นก้อนได้ลดต้นและลดดอกเบี้ย เห็นหนี้คงเหลือลดลง มีกำลังใจ จากนี้ไปจะนำโปรแกรมคำนวณเงินประจำเดือน แผนงบประมาณประจำปี ที่ทีมนักวิจัยนำมาให้ไปใช้ให้เป็นอุปนิสัย”

กลุ่มสาม จำนวน ๓ คน จากจำนวนเต็ม ๑๒ คน กลุ่มประชากรเพศชาย รับจ้างทั่วไปเป็นผู้สูงอายุในชุมชนบางวัว โดยอุปนิสัยชอบเช่าพระ และ เล่นหวย เมื่อร่วมกิจกรรมลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ได้นำแนวคิดของวิทยากรและทีมนักวิจัย แนะนำมาลงปฏิบัติดู เห็นว่า มีผลกับการดำเนินชีวิตที่มีเป้าหมายทางการเงินชัดเจน แนะนำให้จดบัญชีค่าใช้จ่ายเช่าพระ และ เล่าหวยย้อนหลังเท่าที่จำได้ ๖ เดือนที่ผ่านมา และในปัจจุบันได้ใช้หลักคิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองใช้เวลา ๓ เดือน ให้ท่องไว้และซื่อสัตย์กับตนเองทุกครั้งที่มีความต้องการจะไปเช่าพระ หรือ ซื้อหวย ให้ลดจำนวนใช้เงินลดลง ๕๐ % แล้วแบ่งเงินมาใส่กระปุกออมสินที่มอบให้ พบว่า มีเงินสดในกระปุกจำนวน กว่า ๓๐,๐๐๐บาท สามารถนำไปชำระหนี้นอกระบบ ที่เคยไปกู้ยืมมาใช้ไปในการซื้อหวย

ผลการประเมินครั้งสุดท้าย ในพื้นที่ชุมชนบางวัว ทีมผู้วิจัยมีความมั่นใจในวิธีการประเมินร่วมกันกับผู้นำชุมชนบางวัว สรุปถอดบทเรียน โดยทำการวิเคราะห์ทำการวัดผล และ วิเคราะห์ผลการดำเนินงานสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นทั้ง ในเชิงผลผลิต(output) รายงานผลวิจัยด้วยกราฟเครื่องชี้วัดความสำเร็จ : ลดเล่นหวยด้วยการออม และ ผลลัพธ์ (outcome) ในด้านเศรษฐกิจครอบครัว สามารถลดหนี้ได้จริงมีข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลกระทบ (impact) ส่งผลในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชน หล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมแห่งการออมเงิน มีเครื่องมือในการคำนวณรายรับ-รายจ่าย มีช่องทางเครือข่ายในการติดต่อสื่อสารเพิ่มขึ้น หมายถึง ทีมผู้วิจัยประสานงานให้ ภาครัฐ และ ผู้นำชุมชนบางวัว มีความใกล้ชิดในความรู้ ตะหนักถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มจิตอาสาเครือข่ายในจังหวัดสมุทรปราการ

ฉะนั้นกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัว ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะมีผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนบางวัว และคณะกรรมการชุมชน นำจำนวนเงินที่ได้มาจากการออมการลดการเล่นหวย จำนวน ๕๐ % นั้น สามารถนำไปชำระหนี้นอกระบบ หนี้บัตรเครดิต ชำระดอกเบี้ยการผ่อนส่งบ้านได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ร่วมกับทีมนักวิจัยตามแผนงานกิจกรรมทั้งสี่กิจกรรม จะเห็นได้ว่าการมีผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ ดังกล่าวนั้น ผู้นำชุมชนบางวัว ได้ขยายผลจากครัวเรือนหนึ่งสู่ครัวเรือน เกิดกระบวนการตื่นรู้ ผู้นำต้นคิด ส่งผลในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนได้ด้วยหลักคิดหลักพึ่งพาตนเอง หลักพอเพียง มีภูมิคุ้มกันตนเองในเรื่องของค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็นในชีวิต ผู้นำชุมชนบางวัว สามารถเป็นผู้นำองค์ความรู้ ที่ผู้วิจัยมอบให้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน[๒๑] ผลลัพธ์ของโครงการลดค่าหวยด้วย

---

[๒๑] นำตาราง Excel Worksheet ออกแบบคำนวณการรายรับ-รายจ่ายประเดือน บวกกับการออม ซึ่งเป็นผลงาน “นวัตกรรมลดหวยด้วยการออม” สหกรณ์ออมทรัพย์ถุงไทย จำกัด ทีมงานผู้วิจัยพัฒนาเพิ่มออกแบบการปรับโครงสร้างหนี้เฉพาะครัวเรือน หรือ รายบุคคล เป็นเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนบางวัว

การหยอดกระปุก สหกรณ์ออมทรัพย์ถุงไทย จำกัด ไว้เป็นตัวอย่างสร้างแรงบันดาลใจ เมื่อผู้นำเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ส่งผลเศรษฐกิจ ศีลธรรมดี

การบูรณการปัญหาของชุมชนบางวัว เชื่อมโยงตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาของ“บทคัดย่อในรายงานวิจัยกล่าวไว้ว่า“พระพุทธศาสนามองว่าชีวิตของมนุษย์นั้นย่อมจะประสบทั้งความสุขและความทุกข์ มุ่งเน้นให้มีการประพฤติปฏิบัติเพื่อลดละความทุกข์ เข้าใจในสาเหตุแห่งทุกข์ แล้วแสวงหาความสุขที่แท้จริงโดยมองว่าความสุขที่อาศัยวัตถุสิ่งของหรือความสุขจากกามสุขในโลกนี้นั้นไม่มีความยั่งยืน เปลี่ยนแปลงได้ง่าย...ตามกาลเวลา...หลักแห่งการพัฒนาชีวิต(หลักภาวนา๔) คือความสุขทางกาย (physical) ความสุขทางด้านสังคมหรือศีล (moral) ความสุขทางจิตใจ (emotional) ความสุขทางด้านปัญญา(intellectual)”[๒๒] สอดคล้องกับ บทสัมภาษณ์ประธานผู้นำชุมชนบางวัว[๒๓] ที่มองเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

---

[๒๒] พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น) หัวหน้าคณะทำงานและคณะ โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา”สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๘.

[๒๓] วรพงศ์ เติดสงค์ ประธานคณะกรรมการชุมชนบางวัว ซอยแย้มศรี ที่ทำการของชุมชนบางวัวพัฒนา ตำบลสำโรงใต้ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ [๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๒]

๔.๑.๑.๒ วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการจัดการกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ

กล่าวได้ว่าด้านการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการจัดการกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะนั้นมีความเป็นรูปธรรม ในการสร้างความตระหนักรู้ในสภาพปัญหาในชุมชน ๓ ลำดับที่คัดเลือกร่วมกัน นำแนวคิดทฤษฎีที่ทบทวนในบทที่ ๒ และ นำเครื่องมือวิจัยในบทที่ ๓ มาออกแบบบูรณาการให้เกิดกระบวนการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้นำชุมชนให้เข้าใจถึงบทบาทของตนเองในฐานะผู้นำ เรียนรู้กระบวนการการไปด้วยกันกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ร่วมสังเกตการณ์ ทีมวิทยากรผู้ประเมินความเปลี่ยนแปลงของผู้ร่วมกระบวนการใน ๔ กิจกรรมตามที่อธิบายตามลำดับข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ตอบโจทย์การ

พัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวอย่างมีความเข้าใจ เข้าถึงเครื่องมือการคำนวณรายรับรายจ่ายในบัญชีครัวเรือนหรือการคำนวณรายรับรายจ่ายในตาราง Excel Worksheet ตัวอย่างในหน้าที่๑๐๐ นอกจากนี้ ทีมวิทยากรดำเนินการมอบเครื่องมือ ๔ ขั้นตอนในการสร้างบัญชีเงินเดือนขั้นเทพ ดังภาพตัวอย่างที่ปรากฏในหน้าที่ ๑๐๘

๔ ขั้นตอนในการสร้างบัญชีเงินเดือนขั้นเทพ[๒๔]

[๒๔] รวมบทความการบริหารการเงิน สถาบันการเงินเอกชน https://aommoney.com/stories/pajaree/๔-ขั้นตอนสร้างบัญชีเงินเดือนขั้นเทพ/๑๕๓๒๕ [สืบค้น ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๐].

๔.๑.๒) ผลการวิจัยนำเสนอบางวัวโมเดลแนวการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผลงานวิจัยนี้ได้นำ“นวัตกรรม(Innovation) ลดหวยด้วยการออม” เป็นกิจกรรมหนึ่งในการพัฒนาปัญหาชีวิตของผู้นำชุมชน และ ประชากรในชุมชนบางวัวที่จัดเป็นลักษณะสังคมเมือง โดยอยู่ท่ามกลางพลวัตรโลกศตวัตรที่ ๒๑ เป็นห้วงเวลาแห่งกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายประชาคมโลกการเติบโตของเศรษฐกิจประเทศบนพื้นฐานการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกกล่าวถึง การสร้างความรู้คู่คุณธรรมเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เพราะเป็นหนทางหนึ่งที่เป็นตัวช่วยในการกำหนดพฤติกรรมบุคคลในสังคม ให้สำนึกในความเป็นผู้มีจิตอาสาต่อสังคม นอกเหนือจากการเป็น คนเก่ง แล้ว ต้องเป็นคนดี ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นถึงการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ และ เป็นการป้องกันอย่างแท้จริง แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ และ อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขได้นั้น ต้องพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงควบคู่กับการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงไม่หวั่นไหว พร้อมทั้งพัฒนาสมองให้มีวิชาความรู้ มีสติปัญญามีคุณธรรมที่ดีงาม จึงจะหล่อหลอมวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขการพัฒนาคนเป็นมนุษย์ทั้งกายและใจนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้มีการพัฒนาชีวิตในทางที่ดีเป็นคนดี และ มีความดีในตน ประกอบด้วย ความรู้ดี ความสามารถดี ความคิดดี ความประพฤติดี และ ความมีจิตใจที่ดีงาม[๒๕]

หากถอดบทเรียนในกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ ๙ ขั้นตอน ๔ กระบวนการมุ่งเน้นความรู้ด้านการจัดการตนเอง เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการเงินในครอบครัว ตัวอย่างที่ดีของบุคคลที่ได้ดำเนินการลดการเล่นหวย การนำทฤษฎีและวิธีการTransformative Learning ผสมผสานหลักธรรมเพื่อดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมผู้นำให้เห็นคุณค่าและความหมายการทำหน้าที่ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ ความ

---

[๒๕] นวลลออ แสงสุข, **จิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน:กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง**,รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง (กรุงเทพมหานคร; ,มหาวิทยาลัยราคำแหง,๒๕๕๙),หน้า ๕.

เปลี่ยนแปลงดังกล่าว สอดคล้องกับนักวิชาการที่ทบทวนเนื้อหาปรากฏไว้ในบทที่ ๒ สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ในความหมายคำว่าจิตสำนึกสาธารณะ

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้ความหมายของคำว่าจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง ความสำนึกใส่ใจและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคาระและหวงแหนในสมบัติส่วนรวม ซึ่งมิใช่เฉพาะครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนและละแวกบ้านเท่านั้น หากคลุมไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบแต่ก็รู้อยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม[๒๖] ในขณะที่ ประเวส วะสี กล่าวว่า จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของและเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม ที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึกทำให้ขาดพลังในการสร้าวสรรค์เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งจะทำให้การเมือง เศรษฐกิจ ศีลธรรมดี

อย่างไรก็ตามแนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นรูปแบบ ผู้นำมีส่วนร่วม วิทยากรเครือข่าย องค์ความรู้ของชุมชนต้นแบบ

แนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

กระบวนการพัฒนา	Transformative Learning		**ผลลัพธ์**
	กิจกรรม	**หลักธรรม**	**๙ คุณลักษณะผู้นำต้นกล้า**
จิตสาธารณะ : ผู้นำ	**ผู้นำกับการเปลี่ยนแปลง**		**๑.ผู้นำมีจิตเป็นบุญ**
	แปลงบุญให้เป็นกิจกรรม		**๒.ผู้นำมีโลกทัศน์กว้าง**
	กิจกรรมที่หนึ่ง	**สังควัตถุ ๔**	**๓.ผู้นำจิตเข้มแข็ง**
	ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม		**คิดวิเคราะห์**
	อธิบายขั้นตอนไว้		**๔.ผู้นำสื่อสารมีเมตตา**
	บทที่ ๔ หน้า ๑๐๐		**๕.ผู้นำมีความรู้**
	กิจกรรมที่สอง	**พรหมวิหาร ๔**	**บัญชีเบื้องต้น**
	พฤติกรรมที่ต้องเผชิญการซื้อหวย	**สติใน**	**๖.ผู้นำรู้วิธีตัดสินใจ**
	ใต้ดิน ลงมือปฏิบัติ	**ชีวิตประจำวัน**	**๗.ผู้นำรู้วิธีสร้างเครือข่าย**

[๒๖] พระไพศาล วิสาโล, **วิถีสังคมไทยประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน,** (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

	ควบคุมตนเองตั้งจิตอธิฐาน ลดการซื้อหวยลงให้เหลือ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ให้เวลาวัดผล ๓ เดือน มอบรางวัล ในเวทีประชุมผู้นำชุมชนมีตาราง อธิบายขั้นตอน บทที่ ๔ หน้า ๑๐๒ **กิจกรรมที่สาม** **เปลี่ยนพฤติกรรมชีวิตเปลี่ยน** กำหนดเงื่อนไขร่วมกันลดถอนการซื้อหวย นำมาออมใส่กระปุกมีตารางอธิบาย ขั้นตอนบทที่ ๔ หน้า ๑๐๔ **กิจกรรมที่สี่** เพิ่มพูนความรู้ปลูกศรัทธา ขั้นตอนบทที่ ๔ หน้า ๑๐๕	**ภาวนา ๔** **สติใน** **ชีวิตประจำวัน** **บุญกิริยาวัตถุ** **๑๐**	**๘.ผู้นำรู้จักสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเอง** **๙.ผู้นำใจถึงพึ่งได้**

แนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

กระบวนการพัฒนา	หลักธรรม	Transformative Learning	ผลลัพธ์ ๙ คุณลักษณะผู้นำต้นกล้า
เศรษฐกิจชุมชน	**อปริหานิยธรรม ๗** **ศีล สมาธิ ปัญญา**	บัญชีครัวเรือน ลดการเล่นหวย ๕๐ % ออมเงินจากรายได้ สะสมไว้ ๑๐ % ทุกเดือน ปฏิบัติธรรมทุกวันพระ	**แนวคิดพัฒนาชุมชน** **“พอเพียงพอดี พอได้”**

คณะผู้วิจัย อธิบายภาพและแนวคิดหลักการวิธีการ “แนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว” ต.สำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ หากถอดบทเรียนได้โมเดลเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำ ๙ คุณลักษณะผู้นำต้นกล้า นั้นคือ ผลลัพธ์ที่คณะกรรมการชุมชน ต้องรักษาไว้ สรรหา บ่มเพาะ พากันเรียนรู้ ส่งเสริมผู้นำพลังจิตสาธารณะให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่นเป็นการบ่มเพาะต้นกล้าที่จิตสาธารณะมีแนวทางเดียวกัน เป้าหมายเดียวกัน เอกลักษณ์ของผู้นำชุมชน ดังข้อความนี้

สโลแกนเอกลักษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว “จิตเอื้อเฟื้อ ซื่อสัตย์ มีสติ มีวินัย”

กล่าวสรุปได้ว่าการถอดบทเรียนแนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ความสำเร็จของกระบวนคือผู้นำชุมชนมีความเห็นพร้อมมีการวางใจ(ทิฏฐุชุกรรม หรือ สัมมาทัศนะ) เป็นเครื่องมือที่ผู้นำชุมชนบางวัว มองเห็นถึงหาทางในการแก้ปัญหาชีวิตของตนเอง เมื่อมีความศรัทธาประกอบด้วยความเชื่อที่ปรากฏในใจ สอดคล้องกับรายงานวิจัย“เรื่องแนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร” กล่าวไว้ว่า รูปแบบกิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่นฝึกสร้างจิตสาธารณะด้วยประสบการณ์

จริงเหราะเห็นผลในการช่วยเหลือจากการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อการพัฒนาในหน้า.....นั้นผู้นำต้องทำรักษาคุณลักษณะ ๙ ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำต้นกล้า คณะผู้วิจัย อธิบายเอกลักษณ์ด้านบุคลิกภาพที่เป็นปัจจัยภายใน กล่าวคือ คุณธรรมผู้นำชุมชนบางวัว ธรรมข้อแรกของเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการทำบุญทุกชนิด และ ทุกโอกาส จะต้องประกอบทุกกิจกรรมให้ผสมผสานกับบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ข้ออื่นให้ได้ทุกข้อเป็นบุคลิกภาพที่เป็นปัจจัยภายในเพื่อให้งานบุญข้อนั้น ๆ เป็นไปอย่างถูกต้องตามความหมาย และ ความมุ่งหมาย พร้อมทั้งได้ผลลัพธ์ถูกทางลำดับที่สองเริ่มที่ ทานมัย คือ การเสียสละ นับแต่ทรัพย์ สิ่งของ เงินทอง ตลอดจนกำลังกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยส่วนรวม รวมถึง การละกิเลส โลภะ โทสะ โมหะ ให้ออกจากจิตใจผู้นำชุมชน การให้ทานผู้นำอาจจะไม่ได้ให้เงิน ผู้นำสามารถให้คนในชุมชนเรียนรู้บัญชีพื้นฐานและรู้จักวิธีการบริหารเงินในครอบครัว การนำนวัตกรรมคำนวณการใช้เงินรายได้และรายจ่าย หรือ เริ่มจากการซื้อหวย ๕๐ % ก็ใส่กระปุก ออมไปเรื่อย ๆ ก็เริ่มลดการซื้อหวย เริ่มลดละแล้วก็เลิก ในที่สุดเมื่อเห็นผลลัพธ์ที่ดี ในกรณีที่ผู้นำ หรือ คนในชุมชนเลิกเล่นหวยไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ผลลัพธ์อย่างน้อยก็เห็นเงินในกระปุกและจำนวนเงินที่มันเติบโตขึ้น หรือ ถ้าผู้นำและคนในชุมชนบางวัว ไม่มีเงินหรือให้เงิน ก็สามารถให้ความรู้กับคนรอบข้าง ตัวอย่างเช่น ภรรยาแนะนำวัยรุ่น คือ ไปเจอใครเห็นว่ามีคุณค่า มีโอกาสที่ดีก็แนะนำในเรื่องที่เป็นประโยชน์ในการสร้างกลุ่มพลังจิตสาธารณะ โดยที่ผู้นำชุมชนบางวัว ไม่ต้องไปคิดว่าเขาจะทำตามแค่ไหน ให้คิดแค่ว่านั่นเป็นสิ่งที่ดีแล้ว ผู้นำชุมชนบางวัวได้ปฏิบัติสิ่งดีมีประโยชน์ทำแล้วมีความสุข ทำแล้วได้บุญ บุญคือชื่อแห่งความสุข เป็นเบื้องหลังความสำเร็จ

ผู้นำชุมชนบางวัว เอกลักษณ์ด้านศีล คุณธรรมมีความสำคัญ การรักษาศีล สีลมัย กล่าวคือความตั้งใจรักษาศีล และ การปฏิบัติตนไม่ให้ละเมิดศีล เป็นไปเพื่อรักษากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์สะอาด พ้นจากกายทุจริตทั้ง ๔ ประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักทรัพย์ ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม และสิ่งเสพติดมึนเมา สีลมัย คือ ความสุขที่เกิดจากการที่เราพยายามขับเคลื่อนไปสู่การเป็นคนมีชีวิตที่ปกติ ไม่โลภจนเกินไป รู้จักเก็บเงิน คุณค่าของชีวิต ความสุขของชีวิตมันก็เกิดขึ้น แบบอย่างมันก็เกิดต้นกล้า อันยิ่งใหญ่มันก็เกิด ผู้นำชุมชนบางวันต้นกล้าจิตสาธารณะ “อุปมาอุปไมย. อุปมาอุปไมย เหมือนต้นไทรเล็ก ๆ ที่มีความเจริญเติบใหญ่ขึ้นตามกาลเวลา ฉะนั้น โคนต้นไทรที่ใหญ่ ๆ ก็จะเกิดจากเมล็ดพันธุ์อันใหญ่ มันไม่ใช่ มันเกิดจากเมล็ดพันธุ์เล็กนิดเดียว แต่พอต้นไทรต้นโตใหญ่ขึ้น แผ่กิ่งก้านสาขา ใครอยู่ใกล้ก็สงบสุข ร่มเย็น มีความสุขไปนอนก็ได้ นั่งคุยประชุมกลุ่มย่อยสนทนากันก็ได้ เปรียบเหมือนผู้นำชุมชนที่มีทานมัย ศีลมัย สม่ำเสมอจนเป็นปกติ จะส่งผลให้ชุมชนบางวัวมีความร่มเย็น อยู่เย็นเป็นสุขทั้งชุมชนบางวัว”

ผู้นำชุมชนบางวัว ด้านการภาวนา (ภาวนามัย) กล่าวคือ ทำให้มีให้เป็น ลงมือปฏิบัติ (Action) ปฏิบัติบ่อย หล่อหลอมเป็นเอกลักษณ์ที่คุ้นชินในการประพฤติปฏิบัติมีจิตที่เป็นกุศลตลอดเวลา มีจิตใจที่เข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันในตนเอง สามารถนำผู้อื่นได้พร้อมมีความเมตตากรุณา ยินดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ ตัวอย่างเช่น แนะนำให้ผู้อื่นที่เจตนาความร่ำรวย ผู้นำชุมชนบางวัว ควรแนะนำการใช้หลักภาวนาว่าต้องเริ่มศึกษาเรื่องการหาเงินทอง ทฤษฎีที่ว่าได้หาหาทรัพย์ ควรเรียนรู้ก่อน วางแผน ลงมือปฏิบัติตามแผน เพื่ออนาคตที่วางไว้แบบฉบับต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพราะฉะนั้น กล่าวได้ว่า “อย่าคอย ลงมือทำเลย” ความยิ่งใหญ่ของมนุษย์เงินเดือน นั้นคือ “อิสรภาพทางการเงิน” เมื่อมีความสำเร็จ ความสุขจะเกิด ความพอดี ความพอใจ ฉะนั้นการนำหลักธรรมน้อมนำสติ เข้าไปใส่ใจ คอยตักเตือนตัวเองบ่อย ๆ กล่าวได้ว่าการ“ภาวนา” คือ การตั้งสติให้ดีมีประโยชน์ในการบริหารจัดการงาน บริหารจัดการตนเองให้เป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมและชุมชนเป็นเอกลักษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว ด้านการอ่อนน้อมถ่อมตน (อปจายนมัย) ในกิจกรรมพัฒนาผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง คณะวิทยากร แนะนำรูปแบบการออมเงินที่น่าสนใจ กระปุกออมสินที่เห็นแล้วดึงดูด พร้อมเชิญชวนให้เกิดการออมเงินได้ ประเด็นนี้ ผู้นำชุมชนบางวัว ต้องค่อย ๆ คุยกับผู้อยู่ในชุมชนบางวัว ฉะนั่นต้องมีลักษณะไปอยู่ใกล้ใคร ก็ทำให้คนรอบข้างไว้ใจ ชื่นใจ ด้วยเอกลักษณ์ของความมีศีล มีปัญญา มีจิตอาสาเจตนาไปทำเพื่อสังคม ก่อให้เกิดการรับรู้ถึงสัจจะความจริงใจของผู้นำชุมชนฯ ถ้าผู้นำชุมชนฯ ไม่ได้ไปทำความพอใจให้อยู่ในชุมชนบางวัว บุคคลเหล่านั้นก็จะมองไม่เห็นคุณค่าในกิจกรรม และ กระบวนการพัฒนาร่วมกัน

ผู้นำชุมชนบางวัว ด้านขวนขวาย (เวยยาวัจจมัย) กล่าวคือ การกระทำสิ่งที่เป็นคุณงามความดีที่เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนรวม ตัวอย่างเช่น การไปช่วยงาน การจัดงานชุมชน เป็นจิตอาสา แนะนำให้คำปรึกษาชาวบ้านชุมชนได้เห็นภาพการช่วยเหลือก็ชื่นใจ เพราะว่าเราไปด้วยจิตอาสาที่ขวนขวาย จิตอาสาทางจิตวิญญาณ คือ การใส่จิตวิญญาณเข้าไป ผู้นำชุมชนก็ได้จิตวิญญาณ ช่วยกันขยายผลและวิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและอิสรภาพทางการเงิน ผลลัพธ์เมื่อเดินไปพบบ้านใครในชุมชน แนะนำชุมชน พูดอะไรดี ๆ ชาวบ้านก็จะเชื่อเกิดความศรัทธาในผู้นำ พร้อม ที่จะเป็นธุระในงานนั้น ๆ ให้สำเร็จผล ผู้นำชุมชนด้านการให้ส่วนบุญ (ปัตติทานมัย) แนะนำให้อุทิศส่วนบุญกุศล ที่ได้กระทำไว้ให้แก่สรรพสัตว์ทั้งปวง การบอกให้ผู้อื่นได้ร่วมอนุโมทนาด้วยทั้งมนุษย์ และ อมนุษย์ ได้ทราบข่าวการบุญการกุศลที่เราได้ทำไป คือ การแบ่งบุญ แบ่งความดีงามให้ผู้อื่น เราสามารถแบ่งให้ทุกคน อาจจะเป็นการให้คำปรึกษา ช่วยงาน การทำความดี ทำบุญอุทิศให้ทุกคนเป็นการสร้างความสุขในรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถประพฤติในการทำบุญร่วมกันเป็นอุปนิสัยมีจิตที่มีพลังแห่งความดี ความงาม ส่งเสริมบุคลิกภาพผู้นำชุมชนบางวัว ผู้นำชุมชนการอนุโมทนา (ปัตตานุโมทนามัย) คือ การได้ร่วมอนุโมทนา ตัวอย่างเช่น กล่าว “สาธุ” เพื่อเป็นการยินดี ยอมรับความดี และ ขอมีส่วนร่วม

ในการทำความดีของผู้อื่นถึงแม้ว่าเราไม่มีโอกาสได้กระทำ ก็ขอให้มีโอกาสได้แสดงการรับรู้ด้วยใจปีติยินดีในบุญกุศลนั้น ผลบุญก็จะเกิดแก่บุคคลที่ได้อนุโมทนาบุญนั้นเองด้วย คือ การอยู่กับความสบายใจ ไม่ว่าผู้นำชุมชนฯจะไปร่วมงานที่ไหน ก็ไปด้วยความสบายใจ สิ่งเหล่านี้คือการสร้างคุณลักษะ ๙ ของผู้นำจิตสาธารณะชุมชนบางวัว

วิเคราะห์ความสำเร็จ ความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวพัฒนา เริ่มต้นจากการค้นหาปัญหาร่วมกับผู้นำชุมชน โดยการลงพื้นที่ในชุมชนฯแบบกัลยาณมิตร แสดงความจริงใจใช้ระบบเครือข่ายในการสร้างสัมพันธ์ไมตรี เพื่อให้ได้มาข้อมูลเพื่อการออกแบบกระบวนการสร้างต้นกล้าจิตสาธารณะแบบมีส่วนร่วม และ พัฒนารูปแบบความร่วมมือของผู้นำชุมชน ในด้านเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเชิงระดับนโยบายระหว่างภาครัฐ และ ในเชิงการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ส่วนการพัฒนาด้านจิตใจ ได้นำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่คนในชุมชนบางวัว ส่วนใหญ่นับถือเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อนประชากรในชุมชนบางวัวพัฒนา ให้มีองค์ความรู้ ด้านจัดการเงินในครัวเรือน และ พัฒนาคุณธรรมของประชากรในชุมชนบางวัวพัฒนา ได้เรียนรู้จักการพึ่งตนเอง ไม่ตกเป็นทาสของหนี้สินความหวังจากการเล่นหวย จนหลงลืมศักยภาพ และ ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการสร้างต้นเกล้าในชุมชนบางวัว ให้มีการพัฒนาจะช่วยขับเคลื่อนพัฒนาเยาวชนไทยซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ให้มีความรู้ความเข้าใจ และ สามารถน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นวิถีดำเนินชีวิตได้พร้อม ๆ กับการเติบโตของความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้ผู้นำชุมชนต้นกล้าจิตสาธารณะ ที่ความรู้ในด้านการจัดการเรื่องการเงิน ส่งเสริมสนับสนุนผู้มีจิตสาธารณะให้มีความภูมิใจ และ มีความสุขในการมองเห็นถึงความเจริญเติบโตของชุมชน ท่ามกลางความดีงามในการขยายผลต้นกล้าจิตสาธารณะ ให้มีวงกว้างมากขึ้นอย่างเป็นระบบ และรูปธรรม ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรทุกภาคส่วนขับเคลื่อนอย่างจริงจังดังนั้น การสร้างความเข้าใจที่นำไปสู่การปฏิบัติได้ด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคิด หลักการมีส่วนร่วม บุคคลที่มีจิตสาธารณะ สู่ชุมชนบางวัวพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาถึงรากฐานการขาดความรู้ในการเป็นนำที่มีคุณธรรมของคนในชุมชนบางวัวพัฒนา โดยเริ่มที่ผู้นำชุมชนที่จะเป็นต้นกล้าจิตสาธารณะให้เห็นคุณค่าความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินตามพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว". . .เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็ม ที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม และ ลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป. . ."

อย่างไรก็ตามทัศนะของ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร[๒๗] รายงานวิจัยเรื่อง“ลักษณะการทำงานจิตอาสา” อธิบายไว้ว่าในภาคปฏิบัติการทำงานจิตอาสา คือ การสมัครใจช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ หรือ เดือนร้อน มี

---

[๒๗] ศศิพัฒน์ ยอดเพชร “Journal of Behavioral Science” Vol. ๒๑ No. ๑ January ๒๐๑๕.

ลักษณะการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ สังคมโดยเสียสละเวลา กำลังทางกาย จิตใจ ทรัพย์สิน หรือ สติปัญญา งานจิตอาสานั้นมีอยู่หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ที่ต้องการช่วยเหลือของอาสาสมัคร เช่น บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการแก้ปัญหาสังคม ลักษณะงานจิตอาสาแบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านการใช้ความคิด ด้านการใช้กำลังกาย ด้านกำลังทรัพย์ ในการทำงานจิตอาสามีหลักการสำคัญ คือ อาสาสมัครต้องมีจิตวิญญาณของอาสาสมัครอันเกิดจากความสำนึกและความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อื่นและสังคมเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยความสมัครใจเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นผู้มีอุดมการณ์ เสียสละ กระตือรือร้น เอื้ออาทร บริสุทธิ์ใจ และมีศรัทธามุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือหรือบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น โดยการทำงานด้วยปัญญา มีทักษะ และใช้ความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานจิตอาสา

กล่าวได้ว่าข้อค้นพบความสำเร็จอีกประการคือการจัดการบูรณาการ กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดสภาพปัญหาเดิม ให้เป็นสภาพใหม่ที่ผ่านการเรียนรู้ มีความเข้าใจในเป้าหมายเดียวกัน เห็นถึงผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ ในการจัดการเรื่องการใช้เงินล่วงหน้า การใช้บัตรเครดิตที่มีประโยชน์ การลดปริมาณการซื้อหวย เพื่อไม่ให้กลับไปสู่ปัญหาเดิมคือเป็นหนี้นอกระบบ และ ผลลัพธ์ในเชิงกระบวนการ ผู้นำเข้าใจในองค์ความรู้ที่ให้ แรงบันดาลใจในการทำหน้าที่จิตสาธารณะเป็นการสร้างบารมีให้ตนเอง ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พร้อมลงมือปฏิบัติในกระบวนการ เห็นผลลัพธ์ เห็นคุณค่าในการเปลี่ยนแปลงความคิด ชีวิตเปลี่ยนใหม่ ส่งเสริมพฤติกรรมใหม่ มีสติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้องค์ความรู้ใหม่ให้ชุมชนบางวัวที่ได้มาผลลัพธ์จากงานวิจัยผสมผสานกับแนวคิดพัฒนาคนคุณภาพเป็นปัจจัยขับเคลื่อนชุมชนบางวัว

๔.๑.๓) การนำเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อสังคมชุมชมบางวัว

คณะผู้วิจัย นำผลลัพธ์จากงานวิจัยผสมผสานกับแนวคิดพัฒนาคนคุณภาพเป็นปัจจัยขับเคลื่อนชุมชนบางวัว ให้มีปัจจัยความสำเร็จ อธิบายดังนี้

ปัจจัยขับเคลื่อนชุมชนบางวัว	ปัจจัยความสำเร็จ[๒๘]
การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management)	สนับสนุนให้ผู้นำชุมชนบางวัว เข้าใจปัญหา และใช้เป็นโอกาสที่จะปรับทัศนคติตนเองเพื่อการเปลี่ยนแปลง
ผู้นำชุมชนบางวัว	โดยใช้ความพยายามที่จะลงมือแก้ไขร่วมกัน และ ผู้นำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการออกแบบ และ ทดสอบวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน
วัฒนธรรมการพัฒนา	ทำความเข้าใจในบทบาทของการสร้างวัฒนธรรม ต่อพฤติกรรมและความ

[๒๘] พัฒนาจากกรอบแนวคิด ตารางสรุปปัจจัยความยั่งยืนของการพัฒนาคุณภาพระบบบริการสุขภาพ

ที่มา : The Spread and Sustainability of Quality improvement in Healthcare , NHS Scotland

คุณภาพ (Culture)	สามารถในการส่งมอบการพัฒนาของชุมชนบางวัว อย่างต่อเนื่อง
ปัจจัยมนุษย์ (Human Factors)	ทำความเข้าใจสาเหตุของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นประจำ และ นำมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการให้รัดกุม เพื่อป้องกันความผิดพลาดในอนาคต
นวัตกรรม (Innovation)	รับรู้ประโยชน์ที่ชัดเจน และ นวัตกรรม ที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
การนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Knowledge into Action)	ความรู้ และ ทรัพยากรทุกประเภท สามารถเข้าถึงได้ ถูกนำมาใช้งาน ถูกแลกเปลี่ยน เห็นผลในการลดการเล่นหวยเพื่อการออม ขยายผลไปสู่อุปนิสัยในการเก็บเงินออมก่อน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เศรษฐกิจที่ดีในครอบครัวและชุมชนบางวัว
ภาวะผู้นำ (Leadership)	ผู้นำชุมชนบางวัว มีความเชื่อมั่นในความดี มีจิตสาธารณะ ที่สามารถผสมผสานทักษะเทคนิคการพัฒนาความดี เอาใจใส่ชุมชนให้มีคุณภาพ กับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิผล และทักษะเชิงสัมพันธ์
การวัด (Measurement)	ผู้นำชุมชนบางวัว สามารถ ใช้ข้อมูลแบบเรียลไทม์ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืน
การประเมินผล (Evaluation)	แผนพัฒนาที่เริ่มต้นจากความเข้าใจในความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์ เพื่อสร้างความมั่นใจว่ามีกระบวนการเรียนรู้และช่องทางรับฟังเสียงสะท้อนในชุมชนบางวัว ตอบโจทย์วิจัย
ความผูกพัน	ผู้นำชุมชนบางวัว และ ภาครัฐมีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับและทุกบทบาท สามารถส่งเสียงสะท้อนให้ (Engagement) กับทีมพัฒนาของภาครัฐ
การเสริมพลัง (Empowerment)	มีการได้ยิน การรับฟังและการตอบสนองต่อเสียงสะท้อนเพื่อปรับปรุงบริการ จากคนในชุมชนบางวัว เป็นการเสริมพลังกลุ่มจิตสาธารณะ

๔. ๒ องค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อสังคม

การวิจัยเพื่อสังคม เรื่องชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในบทนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว จัดทำโมเดลบางวัวแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นนวัตกรรม (Innovation) ลดค่าหวยด้วยการออม และ ชุดความรู้ปัจจัยความสำเร็จขับเคลื่อนชุมชนบางวัว ผู้นำชุมชนบางวัว นับเป็นชุดความรู้ชุดเดียวกันเป็นคลังปัญญาในการทำหน้าที่ผู้นำจิตสาธารณะสร้างต้นกล้าพัฒนาเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน

๔.๒.๑ โมเดลบางวัวแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดค่าหวยด้วยการออม มอบให้ท่านประธานชุมชนบางวัว นำมาเป็นเครื่องมือในการวางแผนชีวิตในเศรษฐกิจครัวเรือน ขยายผลเศรษฐกิจชุมชน ส่งผลให้ผู้นำชุมชนบางวัวมีความเข้าใจ ความรู้เพิ่ม มีเครื่องมือในการบริหารเศรษฐกิจในชุมชน เพิ่มพลังกลุ่มจิตสาธารณะในชุมชน มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน เห็นปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้งในการดำเนินกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อนำไปพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

๔.๒.๒ ชุดความรู้ปัจจัยความสำเร็จขับเคลื่อนชุมชนบางวัว มอบไว้ให้ ผู้นำชุมชนบางวัว ได้มีชุดความรู้ชุดเดียวกัน เป็นคลังปัญญาในการทำหน้าที่ผู้นำจิตสาธารณะ ผู้นำชุมชนเป็นแรงบันดาลใจให้กันและกันดูแลรักษา กระตุ้นผู้นำในครอบครัวของชุมชน ให้ร่วมกันทำหน้าที่จิตสาธารณะ โดยมีคุณธรรม(Moral) อยู่ภายในใจเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้โมเดลของชุมชนบางวัวในการทำโครงการฯ กิจกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ให้มีความพอประมาณ มีเหตุผลในการใช้เงิน ใช้งบประมาณ รักษากฎระเบียบ สร้างภูมิคุ้มกันในครอบครัว ส่งเสริมกิจกรรมและตัวแบบความขยันและความอดทนของครอบครัวสามารถข้ามความเปลี่ยนแปลงในเรื่องเศรษฐกิจ เกื้อหนุนหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมใหม่ช่วยกันแพร่หลาย เรียกว่า การเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล จนกลายเป็นพัฒนาชุมชนบางวัวที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความสมดุลในชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

งานวิจัยเพื่อสังคมเรื่องนี้มีความสำคัญในการแก้ปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนบางวัว นับมีคุณประโยชน์ต่อ ผู้นำชุมชนบางวัว ที่มีองค์ความรู้ ได้รับการบ่มเพาะ ๙ คุณลักษณะของผู้นำ คณะผู้วิจัย ได้ประสานกับผู้นำชุมชน นำงบประมาณทุนวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุน จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาร่วมกัน แสดงความเป็นกัลยาณมิตร เปิดโอกาสผู้นำชุมชนและคนในชุมชน ได้มีพื้นที่ชีวิตเรียนรู้ และ เปลี่ยนแปลงพัฒนาผู้นำในชุมชนร่วมกัน นอกจากนี้ จัดให้มีโอกาสพบคณะวิทยากร นำข้อมูลสร้างแรงบันดาลใจที่ได้มาจากการถอดบทเรียนสำคัญใน ๖ โมเดลวัตถุประสงค์ “เพื่อเป็นต้นแบบ ต้นคิด จุดพลังรวมคนในชุมชนบางวัว”

โอกาสนี้ได้จัดการเวลาให้ได้พบกับกลุ่มข้าราชการที่รับผิดชอบ เรื่องกองทุนหมู่บ้าน วิทยากรเรียนรู้เรื่องกฎหมาย วิทยากรการตั้งกลุ่มสัจจะในการออมทรัพย์ ได้รับความช่วยเหลือจากสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คณะผู้วิจัย ได้ประสานแนะนำ

เรียนรู้วิธีการ ช่องทางการขอเงินทุนสวัสดิการเพื่อพัฒนาชุมชนจากสำนักพัฒนาสังคมความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรปราการ ที่สำคัญสุดได้รับความรู้ในตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อการทำหน้าที่จิตสาธารณะเพิ่มเติมในวันสรุปกิจกรรมกระบวนการพัฒนาเพื่อความเปลี่ยนแปลง พระวิทยากรบรรยายหัวข้อธรรม "ธรรมจักร ๔" โดยมีวัตถุประสงค์ อธิบายเพื่อแสดงการเปรียบเทียบในการปรับเปลี่ยนคนในชุนชุนบางวัว ให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปเทสวาสะ หมายถึง การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สัปปุริสูปัสสยะ หมายถึง การคบค้าสุตบุรุษ ผู้นำชุมชนผู้มีจิตสาธารณะ นำไปสู่การสร้างความดีงาม อัตตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบและตั้งจิตคิดมุ่งหมาย และ ปุพเพกตปุญญตา ฉะนั้น ความเป็นผู้นำชุมชนที่ได้ทำความดีไว้ก่อน และ มีพื้นที่ในการสร้างสมคุณงามความดี เพื่อขยายผู้นำต้นกล้าในชุมชนให้มีจิตสาธารณะ มีคุณค่าและความหมายสุดท้าย หากผู้นำชุมชนฯตั้งอยู่ในพุทธธรรม"คนมีธรรมในใจ ทำอะไรก็สำเร็จ" เศรษฐกิจย่อมมั่นคง ประชากรในชุมชนมีความสุขใจ มีอิสรภาพทางการเอง มีความพอดี ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็ม ที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั้นเอง[๒๙]

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยเพื่อสังคมเรื่องชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นี้สามารถสร้างและพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และหลักการวิธีการผ่านรูปแบบ กิจกรรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมของชุมชน และ เทศบาลตำสำโรงใต้ อ.พระประแดง จ. สมุทรปราการ เพื่อเป้าหมายในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้นำชุมชนบางวัวให้เป็นต้นแบบ ในการขยายผลไปสู่ครอบครัวในชุมชน กล่าวคือ ลดการเล่นหวย ทำบัญชีครัวเรือน รักและดูแลชุมชนบางวัวด้วยจิตสาธารณะ หมั่นสร้างต้นกล้าให้ชุมชนบางวัว อย่างต่อเนื่อง เมื่อปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัวดีขึ้น ก่อจะเกื้อหนุนให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นตามลำดับ ตามบริบทของชุมชนเรา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้จะเกื้อกูลการสร้างความตระหนักรู้ของคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมกำลังใจเกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ เห็นคุณค่าแห่งตน ขจัดความล้มเหลวที่แล้วมา นำพากันสร้างกลุ่มพลังจิตสาธารณะให้แนวทางการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๔) [๓๐] นับ

---

[๒๙] พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ วารสารชัยพัฒนา ประจำเดือน สิงหาคม ๒๕๔๒.

[๓๐] ข้อปฏิบัติหลักสำหรับสังคมคุณธรรม การยึดและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา...มาบูรณาการกับการดำเนินการชีวิตฯ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๐, หน้า ๓๙- ๔๓.

องค์ประกอบที่สำคัญกล่าวคือจิตสานึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสานึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือ คำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์ เป็นกลุ่มเดียวกันสมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมืองจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมไทยตามแผนพัฒนาประเทศในยุทธศาสตร์ที่ ๘ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมซึ่งงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัย มีวัตถุประสงค์ตอบโจทย์เป้าหมายที่ ๒ การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อที่ ๕ การกระจายความเจริญและเมืองน่าอยู่ พัฒนาศักยภาพของชุมชุนและสมาชิกชุมชน คณะผู้วิจัยสรุปความยั่งยืน : แนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Research) รับทุนอุดหนุนให้เป็นงานวิจัยรับใช้สังคม ทำการวิจัยในพื้นที่ชุมชนบางวัว ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวัตถุประสงค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) สร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนบางวัว ๒) นำเสนอโมเดลการพัฒนาต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ๓) นำเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อสังคมชุมชมบางวัว

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ สรุปผลการวิจัยสร้างกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนบางวัว

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาผู้นำในชุมชนบางวัว ใช้หลักการและวิธีการในการสร้างผู้นำชุมชนเพื่อสร้างต้นกล้าจิตสาธารณะ โดยให้คำนิยามศัพท์ หมายถึง ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนบางวัว ก่อนร่วมกระบวนการวิจัยนั้น ผู้นำชุมชนมีความขัดแย้งและมีองค์ความรู้พื้นฐานในด้านบัญชี ความรู้เรื่องกฎหมาย ความรู้เรื่องการทำหน้าที่จิตสาธารณะในการที่จะดำเนินการนำกลุ่มผู้นำชุมชนให้มีพลังงานจิตสาธารณะ ประเด็นปัญหาที่พบเป็นรูปธรรมคือกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านหนึ่งหมู่บ้าน พบหลักฐานในพื้นที่ว่ามีระบบการให้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน แต่ไม่มีความเข้าใจในระบบการติดตาม ประกอบกับผู้เป็น คณะกรรมการชุมชนฯ หลายคนมีความกังวลใจ ในเรื่องของการทำงานเพื่อส่วนรวมจะมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวทั้งทางตรงและทางเศรษฐกิจครอบครัว

ผลลัพธ์การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนา เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ติดตามผลการศึกษาตามเครื่องมือวิจัย พบว่า ในเรื่องชุดความรู้บัญชีครัวเรือน ความเข้าใจในเรื่องของกฎหมาย

คุณลักษณะของผู้นำ ๙ ประการ ๑) ผู้นำมีจิตเป็นบุญ ๒) ผู้นำมีโลกทัศน์กว้าง ๓) ผู้นำจิตเข้มแข็งคิดวิเคราะห์ ๔) ผู้นำสื่อสารมีเมตตา ๕) ผู้นำมีความรู้บัญชีเบื้องต้น ๖)ผู้นำรู้วิธีตัดสินใจ ๗) ผู้นำรู้วิธีสร้างเครือข่าย ๘) ผู้นำรู้จักสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเอง ๙) ผู้นำต้องใจถึงพึ่งได้ของผู้นำชุมชนบางวัว

ผู้นำต้องปลูกคุณธรรมในงานวิจัยนี้ นำหลักธรรมสังควัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ ภาวนา ๔ และการดำเนินกิจกรรมในการบ่มเพาะผู้นำในชุมชนบางวัว ด้วย บุญกริยาวัตถุ ๑๐ ตลอดจน มีพี่เลี้ยงคือทีมผู้วิจัย

และหน่วยงานภาครัฐ เป็นแกนกลางในการเกื้อกูล ผู้นำชุมชนบางวัว ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา ร่วมกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาตามกรอบแนวคิดงานวิจัยอย่างเป็นเอกภาพ ฉะนั้น การเสริมสร้างจิตสาธารณะนั้นผ่านรูปแบบ กิจกรรม ผู้นำที่มีพลังจิตสาธารณะ เกื้อกูลความสำเร็จเป็นรูปธรรมที่มีปรากฏให้เห็นมากมายอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย รวมถึง คุณค่าของผู้นำ และ เงินงบประมาณจากหน่วยงานที่สนับสนุน แนวคิดทฤษฎี แนวทางพระพุทธศาสนาจิตสาธารณะ แนวคิดการพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลง หลักธรรมในกลุ่มพัฒนาผู้มีจิตสาธารณะ ทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างการตระหนักรู้การเห็นปัญหาและคุณค่าของบริบทชุมชนบางวัว นอกจากนี้ได้นำหลักการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง : หลักไตรสิกขา การประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้นำชุมชนบางวัว เกิดศรัทธาและมองเห็นหลักการและวิธีการ ของรูปแบบเป็นให้เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ถอดบทเรียน ๖ โมเดล และ งานวิจัยบทความวิชาการ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมเหล่านั้นนำมาซึ่งประโยชน์และความพ้นทุกข์ ความสุขร่วมกันของคนในชุมชนแบบประจักษ์ชัดมีความสัมพันธ์ที่แท้จริงเป็นทางบวก เป็นปัจจัยสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงผ่านความเชื่อในความสัมพันธ์และสร้างความมั่นใจของผู้นำกลุ่มจิตสาธารณะและผู้ร่วมพลังงานจิตสาธารณะเชิงสร้างสรรค์และรับใช้สังคมด้วยอุดมการณ์ที่มีคุณธรรมจริยธรรม(Moral Society) เกื้อกูลให้เป็นสังคมที่ Clear Fair Care Share แบบยั่งยืน[๑]

๕.๒.๒ อภิปรายผลการศึกษา : พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ในงานวิจัยนี้หมายถึง บางวัวโมเดลแนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย หลักการและวิธีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อผลกระทบหนี้สินครัวเรือน นอกจากนี้ได้ชุดความรู้ปัจจัยความสำเร็จเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) เป้าหมายลึกที่สุดของผู้คนในชุมชนบางวัวคือการฝึกฝนชีวิตที่ดีรู้จักออม รู้จักเก็บ รู้จักใช้ มีจิตวิญญาณอุดมการณ์เดียวกันที่จะดูแลสมาชิก คณะผู้นำจิตสาธารณะชุมชนบางวัวจะเป็นที่รวมพลังคนดี คนเก่ง คนมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่าและความหมายในชีวิต ลดทอนเรื่องเงินการกู้หนี้นอกระบบ ลดทอนการเล่นหวยด้วยการออม ลดทอนเรื่องค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ตามเครื่องมือตาราง Excel Worksheet วัตถุประสงค์ออกแบบคำนวณการรายรับ-รายจ่ายประเดือน ซึ่งเป็นนวัตกรรมตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม ที่แสดงให้เห็น คือ หลักการคิดและวิธีการ ที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน วิธีการคือนำตารางดังกล่าวโดยทีมผู้วิจัย จะทำการให้คำปรึกษา ออกแบบทำการวิเคราะห์รายได้และค่าใช้จ่าย หนี้สินที่เกิดขึ้น ให้คำแนะนำเป็นราย ๆ เพราะเป็นเรื่องเฉพาะครัวเรือน พร้อมดำเนินกิจกรรมทำการวัดผลการพัฒนาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นวัตกรรมบัญชีครัวเรือน ให้ผู้นำชุมชนได้เรียนรู้เพิ่มความเข้มแข็ง เป็นเสาเศรษฐกิจให้ของชุมชนบางวัวการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุนชมบางวัวอย่างต่อเนื่อง

---

[๑] อ้างแล้วในบทที่ ๒

จุดเด่นของ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนบางวัว โดยเฉพาะท่านประธาน และ คณะกรรมการส่วนหนึ่ง มีความขยันเอาใจใส่ในการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชนที่ผ่านมา เพียงแต่ไม่ตรงประเด็นในเรื่องปัญหาพื้นที่ เรื่องหนี้สินที่ก่อขึ้นจากการไม่ได้วางแผนการเงินในครอบครัว เมื่อมีผลกระทบเรื่องเศรษฐกิจส่งผลกระทบเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนบางวัว รวมถึงความขัดแย้งกันในการแก้ปัญหา เมื่อทีมผู้วิจัย ได้ศึกษาสภาพปัญหา พากันส่งเสริมกระบวนการพัฒนาเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน หาทางออกสำหรับครอบครัวที่เป็นหนี้สินมาก นำมาเป็นต้นแบบในการจัดการหนี้สินของคนในชุมชนบางวัว กลุ่มผู้นำจิตสาธารณะบางวัว ช่วยประคับประคองให้เดินถูกทาง ซึ่งนี้คือปัจจัยความสำเร็จของกระบวนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในเชิงระบบการพัฒนาบุคลากรที่เป็นทางโลกและวิชาการ โดยมีหลักธรรมเป็นแกนกลางหล่อเลี้ยงหัวใจผู้นำชุมชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม

กล่าวโดยสรุป คณะผู้วิจัยและผู้นำชุมชนบางวัว เห็นความสำคัญของจิตสาธารณะ ที่มุ่งเน้นถึงความรับผิดชอบในความรับผิดชอบที่มีอยู่ในตนเอง ถึงแม้ว่ากลุ่มบุคคลที่ผ่านกระบวนการอบรมสั่งสอน ถ้าจิตใจตนเองไม่ยอมรับ การปลูกฝังจิตสาธารณะ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่
สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย
เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป
เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโค ที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น[๒]

คำว่า จิตสาธารณะ จะเกิดขึ้นได้ บุคคลนั้น มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับการอบรมบ่มเพาะผ่านการสั่งสอนจิตใจมาดีแล้ว ดัง พระพุทธภาษิตที่ปรากฏข้อความว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่

---

[๒] **ขุ.ธ.**(ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดี หรือ ทำดีตามไปด้วย
เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป
เหมือนเงาติดตามเขาไป ฉะนั้น[๓]

งานวิจัยเพื่อรับใช้สังคมนี้ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางจริยธรรมของนิยาม ๕ ทำให้มองเห็นชีวิตประกอบด้วยเหตุปัจจัยที่หลากหลาย นั้นคือ กฎแห่งกรรมและกฎแห่งธรรมชาติ ส่วนการสร้างกระบวนการสร้างผู้นำบางวัวให้มีจิตสาธารณะเกื้อกูลให้เป็นคนใจกว้าง ไม่มองชีวิตเป็นเรื่องคับแคบคือการนำปัญหามาสามารถแก้ไขได้ตรงประเด็นของพื้นที่ตามบริบท นอกจากนี้ด้วยรูปแบบของกิจกรรมทำให้มองเห็นว่าชีวิตเป็นกระบวนการทางธรรมชาติเป็นไปตามเหตุปัจจัย ทำให้เข้าใจถึงทฤษฎีพุทธว่ากรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรมเป็นกฎที่มีผลต่อชีวิตมนุษย์ เพราะฉะนั้น ผู้นำชุมชนบางวัวต้องนำคุณธรรม“สติปัญญา”มาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ เพื่อกำกับความคิด การกระทำ เพื่อไม่หลุดไปอยู่กับความเสี่ยงที่มันเสี่ยงเกินไป หรือหลุดไปในการพัฒนาที่มันก้าวกระโดด เน้นพึ่งพาตนเอง มีความเป็นธรรมต่อมวลคนในชุมชนบางวัว ผลการวิจัย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะอยู่แบบยั่งยืน ต้องยึดหลัก ๓ อยู่ คือ อยู่ให้ร่วมกัน อยู่ให้รอด อยู่แบบมีความหมาย โดยใช้หลักการเชื่อมโยงบูรณาการกับภาครัฐ ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้แนวทางการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับ ที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๔)เอกสารประกอบคำอธิบายอยู่ในภาคผนวก มีจำนวน ๑๒ หน้า

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษางานวิจัย คือ ประชุมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research-) จำนวน ๔ ครั้ง ตามที่รายงานผลการศึกษาวิจัย ในบทที่ ๑ บทที ๔ ไปแล้วนั้น พบว่า ปัญหาในเรื่องเวลาของผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบ กระบวนการ และ กิจกรรม วัฒนธรรมชุมชนให้ความสนใจในเรื่องการประกอบอาชีพ แนวคิดเรื่องการทำหน้าที่แนวทางจิตสาธารณะในพระพุทธศาสนา ไม่ปรากฏในกลุ่มผู้นำชุมชน การรวมตัวของผู้นำชุมชนไม่มีเครื่องมือในการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ฉะนั้นงานวิจัยรับใช้สังคมเกื้อกูลให้ผู้นำชุมชน มีระบบคิด อยู่บนฐานค่านิยมของการพึ่งพา และ ความรับผิดชอบตนเอง หลักประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และ ความสามัคคี เพื่อช่วยกับขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ด้วยงบประมาณของภาครัฐ องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ จากภาครัฐ ที่สำคัญสุดต้องสร้างผู้นำที่มีจิตสำนึก รักบ้านเกิด เป็นผู้นำปลูกพลังงานจิตสาธารณะเชิงสร้างสรรค์และรับใช้สังคมด้วยอุดมการณ์ที่มีคุณธรรมจริยธรรม(Moral Society) เกื้อกูลให้เป็นสังคมที่ Clear Fair Care Share แบบยั่งยืน

---

[๓] **ขุ.ธ.** (ไทย) ๒๕/๑/๒๔.

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงแผนการต่อเนื่อง

วิธีการดำเนินการวิจัยสำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการจำแนกแผนการต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ของความยั่งยืน ออกเป็น ๒ ขั้นตอน ด้วยกัน คือ ๑) แผนที่หนึ่ง ๒) แผนที่สอง ตามลำดับดังนี้

แผนที่หนึ่ง คณะกรรมการชุมชนบางวัว จังหวัดสมุทรปราการ นำโมเดลและชุดความรู้ปัจจัยความสำเร็จไปขยายผลขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

แผนที่สอง ผู้วิจัยวางแผนร่วมประชุมประจำเดือน กับ คณะกรรมการผู้นำชุมชนบางวัวจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อระบุวาระในการติดตามความก้าวหน้า ของการแก้ไขระบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในการนำชุมชนบางวัวโมเดลแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง แนะนำประคับประคองให้ ผู้เกี่ยวเนื่องในกระบวนการมีธรรมะรักษาใจ เพิ่มพลังกลุ่มผู้นำจิตสาธารณะ ให้มีความต่อเนื่อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ข้อเสนอแนะต่อพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสมุทรปราการ นำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ตามโมเดลชุมชนบางวัวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้เป็นเครื่องมือในการบริหารหนี้สินครัวเรือน ในเรื่องเงินงบประมาณสู่ชุมชนบางวัว เพื่อประโยชน์ในระบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจครอบครัว ส่งผลให้ตอบโจทย์แผนงานบูรณการวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ด้านการสร้างความสามรถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ที่ ๘

๒) ข้อเสนอแนะผู้นำชุมชนบางวัว เทศบาลตำบลสำโรงใต้ เสนอให้นำสภาพปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้าน/ ชุมชน ในตารางสภาพปัญหาด้านล่าง ผสมผสานหลักธรรมแนวทาง

พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะผสมผสานการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางวัว

ส่วนที่ ๓

สภาพปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน

๓.๑ สภาพปัญหาของชุมชน

ที่	ประเภทปัญหา	สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น	ผลกระทบจากปัญหา
๑	**ด้านโครงสร้างพื้นฐาน** (ถนน, น้ำดื่ม, น้ำใช้,น้ำเพื่อการเกษตร,ไฟฟ้า,ที่ดินทำกิน,การติดต่อสื่อสาร)		
	น้ำท่วมขัง ระบายไม่ทันเมื่อฝนตก	ไม่มีการลอกท่อระบายน้ำมานาน ประชาชน/พวกก่อสร้างมักทิ้งสิ่งของลงท่อระบายน้ำ	ลอกท่อระบายให้บ่อยขึ้น กำหนดกฎระเบียบบทลงโทษผู้ที่ทิ้งสิ่งของลงท่อระบายน้ำ
๒	**ด้านเศรษฐกิจ** (การมีอาชีพ, รายได้, หนี้สิน การประกอบอาชีพของคนในชุมชน, ผลผลิตการเกษตร,การลดรายจ่าย, เพิ่มรายได้, การประหยัดและการออม)		
๒.๑	เป็นหนี้นอกระบบ/หนี้กองทุนหมู่บ้าน	ฟุ่มเฟือย มีค่านิยมผิด ๆ	ทำโครงการปลดหนี้โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา
๒.๒	รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย	หัวหน้าครอบครัวหารายได้เพียงคนเดียว	หาอาชีพเสริม
๓	**ด้านสังคม การเมือง การปกครอง** (กลุ่มองค์กรในชุมชน, การสงเคราะห์, การป้องกันยาเสพติด, ส่งเสริมประชาธิปไตย ฯลฯ		
๓.๑	ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน	เศรษฐกิจไม่ดี เลยทำให้มีมิจฉาชีพจำนวนมาก	ทำให้ประชาชนมีอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้น จัดเวรยามประจำชุมชน
๓.๒	เด็กและเยาวชนชอบจับกลุ่มมั่วสุมกัน	ขาดความอบอุ่นในครอบครัว	ส่งเสริมกิจกรรมที่ครอบครัวต้องทำร่วมกัน
๓.๓	เด็กและเยาวชนมีนิสัยก้าวร้าว	ขาดการอบรมบ่มนิสัยจากครอบครัว	อบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมรวมถึงการปฏิบัติให้เป็นนิสัย
๔	**ด้านการศึกษา, ศาสนา, วัฒนธรรม, ประเพณี** (การสนับสนุนด้านการศึกษา, ข่าวสารข้อมูล,การปลูกจิตสำนึก, การถ่ายทอดภูมิปัญญา ฯลฯ)		
	ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการพัฒนาและบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่ดี	ไม่มีความรู้ด้านการพัฒนา ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย ไม่มีความรู้ด้านประชาธิปไตย เพียงพอหวังประโยชน์จากการเป็นผู้นำชุมชน	ให้ความรู้ด้านการพัฒนา ให้ความรู้ด้านกฎหมาย ให้ความรู้ด้านประชาธิปไตย ปลูกฝังจริยธรรมของผู้นำ
๕	**ด้านสาธารณสุข** (สุขภาพ, การป้องกันรักษาโรค, การสนับสนุนองค์กร, โรคติดต่อ, โรคระบาด, สุขนิสัยด้านสาธารณสุข)		
	ประชาชนเจ็บป่วยมากขึ้น	ไม่มีสถานที่ออกกำลังกายไม่ชอบออกกำลังกายกินอาหารที่ไม่เป็นประโยชน์	จัดสถานที่หรือหาเครื่องออกกำลังกายและรณรงค์ให้ออกกำลังกายให้ความรู้ด้านโภชนาการ
๖	**ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ** (การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ)		

บรรณานุกรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ **ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.**พิมพ์ครั้งที่ ๑๓.กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสำโปรดักส์จำกัด. ๒๕๔๘.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์, จำกัด, ๒๕๕๐

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน.**กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด ๒๕๔๕.

_____. **ศึกษา ฝึกฝน พัฒนาตนให้สูงสุด** . กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาคณะสงฆ์**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ.** กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๙.

_____. **ความสุขทุกแง่ทุกมุม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทผลิธัมม์, ๒๕๕๔.

ราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๓.

_____. **การศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ศูนย์บริหารจัดการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ. ๒๕๕๒.

_____. **พุทธ-ธรรม ฉบับปรับขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ ๓๒.กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์. ๒๕๕๕.

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมิโย). **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.๒๕๒๘.

พระศรีคัมภีรญาณ, (สมจินต์ วันจันทร์,รศ,ดร). **“พุทธปรัชญา”.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

กระทรวงศึกษาธิการ.๒๕๒๒. **แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ,

_____ . ๒๕๕๒. **แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ,

_____ . ๒๕๕๑. **"พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ"**. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา.

กันยา สุวรรณแสง รศ. ดร., ๒๕๔๔. **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่อักษรพิทยา, เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ๒๕๔๔. **จอมปราชญ์นักการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ซัคเซสมีเดีย,

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. ๒๕๕๙. **แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559 – 2560)**. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. ๒๕๕๒."**๘๐นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**". กรุงเทพมหานคร: บริษัท แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปปอเรชั่น,

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. ๒๕๕๕. **สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี พริ้น จำกัด.

นิธิ เอี้ยวศรีวงศ์. ๒๕๓๖. **การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง,

นันทกาญจน์ ชินประหัษฐ์และ ศาลินา บุญเกือ. ๒๕๕๘. **ภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.**ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ,

ประเวศ วะสี และคณะ. ๒๕๔๒. **ยุทธศาสตร์แก้วิกฤติชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).๒๕๔๓. **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พุทธทาสภิกฺขุ. ๒๕๔๓. **คู่มือมนุษย์ (ฉบับสมบูรณ์).** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา,

พระไพศาล วิสาโล. ๒๕๔๔. **วิถีสังคมไทยประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร และคณะ. ๒๕๕๗. **CSR เชิงพุทธ.** พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๖. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น,

รายงานวิจัย

ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์. **“รายงานวิจัย .** การสังเคราะห์องค์ความรู้ การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม” ,

ชลวิทย์ เจียรจิตต์. ๒๕๕๗. พุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: โครงการเริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

ชาย โพธิสิตา และคณะ. ๒๕๔๓. “การศึกษาจิตสำนักของคนไทยต่อสาธารณสมบัติ : กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล,

นวลลออ แสงสุข. ๒๕๕๙. จิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน:กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. **รายงานวิจัย.** มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร,

นันทกาญจน์ ชินประหัษฐ์ และ ศาลินา บุญเกือ. ๒๕๕๘. “ภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง.**รายงานวิจัย.**มูลนิธิยุวสถิรคุณ,

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง.**“กฎหมายมหาชนและหลักความชอบด้วยกฎหมาย”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๓.

พระมหาชุติภัค อภินนฺโท และ พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. ๒๕๕๘. “การสร้างเกณฑ์ชี้วัดคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” . **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น),ดร. และ คณะ.๒๕๕๖. “รายงานการวิจัยการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ. ๒๕๕๙. “รูปแบบและกระบวนการสร้างจิตสาธารณะเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

ยุทธนา วรุณปิติกุล. “สำนึกพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม”. กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๔๒.

สกุณา บัณฑุรัตน์ และ คณะ. ๒๕๕๒.“แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร ”. **รายงานวิจัย**. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,

สิทธณัฐ ประพุทธนิติสาร. “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม:แนวคิดและแนวปฏิบัติ”. เชียงใหม่ : วนิดา เพรส, ๒๕๕๗.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๔๒. “วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤติเพื่อฟื้นฟูชาติ”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,

อรชร ไกรจักร์ และคณะ. ๒๕๕๙. “การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพ : หลักการและตัวแบบเชิงพุทธ”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

วารสาร บทความ และเอกสาร

พระราชวรเมธี.(ประสิทธิ์ พรหมรังสี). **แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๕๔**. แผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระราชวรเมธี.ดร. ๒๕๖๐. **แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔**. แผนแม่บทการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการปฏรูปกิจการพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศาลินา บุญเกือ และนันทกาญจน์ ชินประหัษฐ์. ๒๕๕๗ . การถอดบทเรียนและวิเคราะห์อัตลักษณ์ ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม**. ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิ ยุวสถิรคุณ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๐.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๖๐.**ร่างแผนการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๖๐-๒๕๖๔)**.

กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **“คู่มือวิธีการปฏิบัติงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์”** พฤษภาคม ๒๕๕๙. : ๕๖ – ๕๗.

กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ. สัญญาณห่วงใยเพื่อผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย. **วารสารการเมือง .**

ชาย ไชยชิต. “แนวทางการพัฒนารูปแบบองค์กรความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในประเทศไทย”. **วารสารสุนันทามนุษย์กับสังคม**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๘ – ๒๐.

บทความวิจัยวารสารพุทธศาสน์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘):บทคัดย่อ.

บุญเพิ่ม สอนภักดี, ฉลอง ชาตรูประชีวิน, และ สุกัญญา แช่มช้อย. **รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล.** Journal of Education Naresuan University Vol.18 No.4 (October - December 2016) : 99-113.

บุญสม หรรษาศิริพจน์. “จิตสำนึก”. **วารสารวิชาการสภาอาจารย์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**. ปีที่ ๔ (ม.ป.ป): ๔๓-๔๘.

ปัญญา กางกรณ์. “แนวคิดเรื่องการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการและชุมชน นโยบาย กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานจิตอาสาเพื่อดูแลคนทุกวัย”. **เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม** ระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑ โรงแรมเบย์ จังหวัดสมุทปราการ.

รายงานวิจัย “แนวทางการพัฒนาจิตอาสาสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยใช้การบริหารคุณภาพด้วยวงจรเดมมิ่ง”. **วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.** ปีที่ ๒๕๕๘: ๑๘๗.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. **“Journal of Behavioral Science”.** Vol. 21 No. 1 January 2015.

สุพจน์ ทรายแก้ว. จิตสำนึกสาธารณะ:การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. **วารสารเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์.** ปีที่ ๔, ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๔๖) : ๔๕-๔๗.

สุเทพ เชื้อสมุทร . รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมธัยมศึกษา. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร.**(๒๕๕๘) : ๘๗-๙๙.

สมพงษ์ สิงหะพล. “ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่”. **สีมาจารย์**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๗ (มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๔๒) : ๑๕-๑๖.

พระมหาสุรศักดิ์ ธนปาโล “วิธีปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน” **เอกสารประกอบการบรรยาย** วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ,๒๐ เมษายน ๒๕๖๑.

ชนกพร เทียมวิไล. **บทความวิชาการ**. “ภาวะผู้นำเชิงพุทธสำหรับบริหารการสถานศึกษา”.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รวมบทความวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร : หอไตรการพิมพ์. ๒๕๕๓.

พระครูมงคลปัญญากร(สันทัด ปญฺญาวุฑฺโฒ/วิสุทธิแพทย์). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านงานสังคมสงเคราะห์ : กรณีศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด. **บทความวิชาการ** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ไพโรจน์ อักษรเสือและคณะ. “หลักการแนวคิดและองค์ประกอบจิตสาธารณะในปัจจุบันพร้อมศึกษาบริบทและวิธีการจัดกิจกรรมสาธารณะในสถานการศึกษา โดยสร้างรูปแบบกรพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต๓”. **บทความวิชาการ** ๑๐๔ ธรรมทัศน์ ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙.

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม.ผศ.ดร. ,อรชร ไกรจักร.ดร. “สะท้อนภาพนักการเมืองในมุมมองของพระพุทธศาสนา”. **บทความวิชาการ**ระดับนานชาติครั้งที่๙ และระดับชาติครั้งที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ วันที่ ๒-๓ เมษายน ๒๕๖๑.

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว. **บทความวิชาการ**. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ, ๒๕๔๗.

วิรัตน์ คำศรีจันทร์. “จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย”. **บทความวิจัย**. คณะสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

สันติ ทรงอนงค์ , คณะวิเคราะห์งานเศรษฐกิจและสังคม สำนักวิชาการ. “ประสิทธิภาพแรงงานไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”. **บทความวิชาการ**. นักศึกษาสหกิจมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

หฤทัย อาจปุระ. “ประยุกต์แนวคิดจิตสาธารณะหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล”. **บทความวิชาการ**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔

หฤทัย อาจเปรุ. “ความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณาของนักศึกษาพยาบาล ”. **บทความวิชาการ**. ๒๕๕๔ .

อยู่สีมารักษ์.**บทความวิชาการ**. “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

หนังสือพิมพ์

เปลวสีน้ำเงิน,"ขับเคลื่อนพลังเยาวชนคนรุ่นใหม่ สู่พลเมืองจิตอาสาเปลี่ยนแปลงประเทศ". **หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์,**(๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๐): หน้า ๒.

สุเมธ ตันติเวชกุล. ๒๕๔๒. เศรษฐกิจพอเพียงคือรากฐานของประเทศ. **สยามรัฐ** (๕-๑๑ ธันวาคม). แห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ จำนงค์ ทองประเสริฐ,ศ.พิเศษ, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สมพงษ์ เติดสงค์ ประธานกรรมการชุมชนบางวัวพัฒนา และ คณะกรรมการหมู่บ้าน ๗ คน ในที่ทำการของชุมชนบางวัวพัฒนา ต. สำโรงใต้ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สรรเกียรติ กุลเจริญ นายกเทศมนตรีเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ต. สำโรงใต้ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ, ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ๒๕๕๓. แผนการสอนบูรณาการแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐, จาก http://www.moe.go.th/suffeciencyEcon/ fscommand/ book52510.pdf.

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี . (มิถุนายน ๒๕๖๐). รัฐบาลไทย. เรียกใช้เมื่อ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐ จาก http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/4414.

ภาษาอังกฤษ : Secondary Source:

Ann Marie Thomson (2006). อ้างใน ปิยากร หวังมหาพร,เครือข่ายความร่วมมือในการบริหารโครงการ

Barbara Gray (1989).Collaborating : finding common ground for multiparty problems San Francisco : Jossey-Bass, 1989.

Benjamin,B.LAHEY **Psychology an Introduction**,7 thed (New York ;Mc Graw-Hill Book Company,2001).

Collaboration. Journal of Applied Behavioral Science 27, no. 2: 139–620

Crowther, J. (1996). Oxford Advanced Learner' Dictionary. 5th ed. NY: Oxford University.

Education, 22(1). from http://www.mpsaz.org/webquest/jones/collaboration_ rubic.html.

Graham, J. & Wright. J.A. (1999). What does interprofessional collaboration mean to July 10, 2016, from http://edweb.sdsu.edu/triton/tidepoolunit/Rubics/collrubic.html

Lucas, J. R. (1998). Balance of Power. NY: AMACOM.

Mesa Public School. (2003). Individual Collaboration Rubic. Retrieved August 10, 2003, Professionals working with pupils physical disapilities? British Journal of Special

Robbins, H., Finley, M. (1998). Why change doesn't work. 2th ed. London: Orient Business.

Sandiego State University's Collage of Education. (2003). Collaboration Rubic. Retrieved

Validation and Factor Analysis. Journal of Educational and psychological consultant, 11(3-4), 357-378.

Weltch, M., & Tulbert, B. (2000). Practitioner's Perspective of Collaboration: A Social

Wood, Donna J. and Barbara Gray. 1991. ,Towards a Comprehensive Theory of

“ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”

Bang Wua Community: Creating public seedlings for developing economy of community

ดร.อรชร ไกรจักร์

Dr. Orachorn Kraichakr

ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

Dr. Khantong Wattanapradith

๑

บทคัดย่อ

ในการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีการศึกษาข้อมูลพื้นที่ชุมชนบางวัวจังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยมุ่งเน้นการประชุมระดมสมอง กำหนดปัญหาโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัว พัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ ๒) เพื่อนำเสนอการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะนั้น สภาพปัญหาเดิมมีความขัดแย้ง ไม่เห็นถึงความหมายและคุณค่าในการทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ขาดความรู้ กฎหมาย ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน การเล่นหวย ความไม่เข้าใจการทำหน้าที่จิตสาธารณะ ภายหลังจากการลงพื้นที่ ๒ ครั้ง ได้ทำการสร้างความเข้าใจ สร้างรูปแบบและกิจกรรมในครั้งที่ ๓ และ ครั้งที่ ๔ เพื่อสร้างผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ระดมความคิดประชุมกลุ่ม ขยายผลกิจกรรมในความร่วมมือของผู้นำโดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และ ผู้นำที่มีผลงานนวัตกรรมลดค่า

๑.ดร. อรชร ไกรจักร์ อาจารย์พิเศษประจำหลักสูตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/นักบริหาร และ ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หวยระดับประเทศด้วยการออม ถอดความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เห็นถึงผลลัพธ์ในรูปแบบกิจกรรมที่มีการทำต่อเนื่องวัดผลโดยการพัฒนาผู้นำชุมชน

งานวิจัยนี้ได้ทำการถอดบทเรียน โมเดลผู้นำชุมชนขับเคลื่อนกลุ่มพลังจิตสาธารณะ จำนวน ๖ แห่ง เพื่อให้ผู้นำชุมชนบางวัว เห็นภาพรวม เข้าใจถึงเทคนิควิธีการ กิจกรรม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้นำชุมชนบางวัว ๑๒ คน ได้เห็นคุณค่า ความหมายในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความหมาย เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นกำลังแห่งความรอบรู้ ความฉลาด ผู้นำที่มีคุณธรรม และจริยธรรมของกลุ่มพลังจิตสาธารณะ ผลลัพธ์ที่ได้คือแนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้า และ ตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม และ การตั้งกลุ่มสัจจะแห่งการออม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว ต.สำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ

Title	:	Bangwua Community: Cultivating seedlings of common good for community economic development
Researchers	:	Orachorn Kraichakr, Ph.D. Assistant Professor Khanthong Wattanaprasit, Ph.D.
Fiscal Year	:	2018
Granting Agency	:	Buddhism Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The research, titled “Bangwua Community: Cultivating seedlings of common good for community economic development” is an action research that compile the data from Bangwau Community, Samut Prakan Province. The research emphasized brainstorming sessions with the topics decided by the stakeholders from the community with two aims: 1) to create a participation process for developing

common good leaders and 2) to present development of common good leaders for community economic development.

The results showed that the creation of participation process for developing common good leaders was obstructed from the previous community conflicts, their inability to understand the meaning and values of common good, the lack of knowledge on laws and the community economic situations, addictions to lotto. After first two initial visits to the community, activities were created during the third and fourth visits to cultivate common good leaders for developing community economy. These activities included group discussions and brainstorming's, which expanded into knowledge sharing with local monks, government officials, and community leaders, as well as a national model leader that innovated the curbing of lotto gambling with saving. Through this, the success model for community economic development was elaborated to show that it could be accomplished through continuous activities that could be evaluated by the development of community leaders.

This research provided the lesson learned from six successful model of common-good driven development in other communities, so that the 12 Bangwua community leaders could see a bigger picture and understand the techniques and methods for creating activities that would motivate the values and reasons for meaningful coexistence to help each other drive local economy. The outcomes of the research included approaches to developing community leaders, model for economic development, innovation for curbing lott with savings, and creation of the group, titled "Truth of Saving for Developing Economy in Bangwua Community , Samrong Tai Subdistrict, Samut Prakan Province.

คำสำคัญ: ผู้นำจิตสาธารณะ ชุมชนบางวัว เศรษฐกิจชุมชน

๑. ปรากฏการณ์ทางสังคม

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า ที่ผ่านมาแม้อัตราการขยายตัวของหนี้ครัวเรือนของไทยจะค่อนข้างทรงตัว แต่ยังถือว่าอยู่ในระดับสูงที่ร้อยละ ๗๗.๘ ต่อ GDP หรือร้อยละ ๑๑๔.๖ ต่อรายได้ประชาชาติ[๒] โดยถือเป็นอันดับต้น ๆ ของภูมิภาค และ อาจจะยิ่งกังวลใจเมื่อพิจารณาประกอบกับข้อสรุปจากงานวิจัยของสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งได้ศึกษาข้อมูลจากบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติพบว่า “คนไทยเป็นหนี้เร็วขึ้น เป็นหนี้นานขึ้น และเป็นหนี้มากขึ้น”กล่าวคือ (๑) **คนไทยเริ่มเป็นหนี้เร็วขึ้น** และเป็นหนี้เสียตั้งแต่อายุยังน้อย โดยครึ่งหนึ่งของคนอายุประมาณ ๓๐ ปี มีหนี้จากสินเชื่ออุปโภคบริโภค และหรือหนี้บัตรเครดิต ขณะที่หนึ่งในห้าของคนที่เป็นหนี้เสียกระจุกอยู่ในกลุ่มลูกหนี้ที่ช่วงอายุ ๒๙ ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนวัยทำงานและอยู่ในช่วงสร้างรากฐานครอบครัว (๒) **คนไทยเป็นหนี้นาน** โดยปริมาณหนี้ต่อหัวเร่งขึ้นสำหรับคนในช่วงอายุประมาณปลาย ๒๐ เข้า ๓๐ ปี และ ยังคงอยู่ในระดับสูงตลอดอายุการทำงาน ที่สำคัญระดับหนี้ไม่ได้ลดลงแม้จะเข้าสู่วัยใกล้เกษียณ สะท้อนถึงปัญหาความมั่นคงในชีวิต (๓) **คนไทยมีหนี้มูลค่ามากขึ้น** โดยค่ากลางหรือ median ของหนี้ต่อหัวเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวจากประมาณ ๗๐,๐๐๐ บาท ณ สิ้นปี ๒๕๕๓ มาอยู่ที่ประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ณ สิ้นปี ๒๕๕๙ นอกจากนี้ ความเปราะบางของภาคครัวเรือนยังสะท้อนจากสัดส่วนของคนที่ติดอยู่ในวงจรหนี้เสียซึ่งมีจำนวนไม่น้อย โดยกว่าร้อยละ ๑๖ หรือประมาณ ๓ ล้านคนมีสถานะค้างชำระเกินกว่า ๙๐ วัน ซึ่งเป็นกลุ่มลูกหนี้ที่ต้องถูกเจ้าหนี้ติดตามทวงถามหรืออยู่ระหว่างกระบวนการทางกฎหมาย

๒. ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในชุมชนบางวัว

ปัญหาสำคัญของ ชุมชนบางวัวพัฒนา หากมองถึงความสำคัญของชุมชนบางวัวพัฒนาอาจกล่าวได้ว่าคือ ความเจริญเติบโตของประชากรมีจำนวนครัวเรือน ๒,๒๑๕ ครัวเรือน จำนวนประชากร๕,๓๘๘ คน แยกเป็นประชากรชาย ๒,๕๙๓ คน ประชากรหญิง ๒,๗๙๓ คน อายุประชากรที่จำนวนมากสุดอันดับหนึ่ง คือ กลุ่มช่วงอายุ ๒๖ ถึง ๔๙ ปี มีประชากร จำนวน ๒,๒๒๖ คน รองลงมา กลุ่มช่วงอายุ ๕๐ ถึง ๖๐ ปี มีประชากร จำนวน ๗๗๔ คน และอันดับสาม กลุ่มช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีประชากร ๖๖๕ คน[๓] สภาพแวดล้อมในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน ครัวเรือนมีภารหนี้นอกระบบ ภารหนี้กองทุนหมู่บ้าน วิเคราะห์ได้ว่า การขยายประชากรของกลุ่มวัยเจริญพันธุ์ และ วัยทำงาน สะท้อนถึงการเศรษฐกิจชุมชน และ การพัฒนารูปแบบความร่วมมือผู้นำชุมชน ในด้าน

---

[๒] ข้อมูลธนาคารแห่งประเทศไทย ณ ไตรมาส ๓ พ.ศ. ๒๕๖๑

[๓] นายสรรเกียรติ กุลเจริญ นายกเทศมนตรีเมืองปู่เจ้าสมิงพราย ต. สำโรงใต้ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ

เศรษฐกิจชุมชนทั้งในเชิงระดับนโยบายระหว่างองค์กร และ ในเชิงการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันนั้น ย่อมมีผลดี และผลกระทบในทางตรงกันข้าม

ปัญหาหลักในชุมชนที่ได้สัมภาษณ์ประธานชุมชน[๔] เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐ และกรรมการชุมชนผู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องในการบริหารชุมชนบางวัวพัฒนา พบว่า“ชุมชนมีปัญหาเรื่องของเงินกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลมอบให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ขาดความเข้าใจในการนำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ส่งผลกระทบในการชำหนี้คืน คณะกรรมกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการมีทำงานกองทุนหมู่บ้านหรือที่นิยมเรียกว่าจิตสาธารณะ มีความเข้าใจว่าเป็นการทำงานเพื่อส่วนร่วมเป็นภาระ ประชากร เป็นหนี้นอกระบบ หนี้กองทุนหมู่บ้าน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นประชากรฟุ่มเฟือย มีค่านิยมผิด ๆ รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการพัฒนาและบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่ดี ฉะนั้น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้นำชุมชนไม่มีความรู้ด้านการพัฒนา ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย การจัดการรูปแบบและวิธีการพัฒนาคนในชุนชน ”

จังหวัดสมุทรปราการ นับได้ว่าเป็นเมืองที่แวดล้อมไปด้วยเขตย่านของโรงผลิตอุตสาหกรรมต่างๆ รากฐานของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงานในอุตสาหกรรม ซึ่งมีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ระดับปานกลางและมีสภาพของสังคมคนทำงานที่มีหนี้สินมากกว่าการออมเงิน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีวินัยทางการเงินและมีการออมทรัพย์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ จึงมีนโยบายมอบหมายให้สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ จัดตั้งสหกรณ์ในจังหวัดเพิ่มด้วยวัตถุประสงค์ จังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานจำนวนมาก ความน่าจะเป็นที่คาดการณ์ คือ ทุกโรงงานควรจะมีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อให้เศรษฐกิจโดยรวมของครอบครัวดีขึ้น เมื่อรับนโยบายจึงได้ร่วมประชุมกับกระทรวงแรงงานมีมติร่วมกันว่ามีโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก อันเนื่องจากเกิดจากปัญหาสหภาพกับนายจ้างสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับชุมชนบางวัวพัฒนา ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน คือ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ตามโครงสร้างของกองทุนหมู่บ้าน ที่ไม่สามารถบริหาร และ นำพาเงินกองทุนที่ได้มาจากรัฐบาลให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ จากการลงพื้นที่ และ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า ผู้ปฏิบัติหน้าที่ยังขาดการนำความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการระบบการเงินอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ขาดการนำความรู้ด้านบัญชี และ รูปแบบการบริหารจัดการไปใช้ในการบริหารเงินกองทุน มุ่งเน้นไปในเรื่องการใช้อำนาจ ที่ไม่ชอบธรรม ตีความเข้าข้างตนเอง ออกระเบียบวิธีการใหม่ เพื่อให้ได้มาอันประโยชน์ส่วนตน ผิดหลักการบริหารเงินกองทุนและหลักคุณธรรมจริยธรรม จึง

---

[๔] นายสมพงษ์ เติดสงค์ ประธานกรรมการชุมชนบางวัวพัฒนา และ คณะกรรมการหมู่บ้าน ๗ คน ในที่ทำการของชุมชนบางวัวพัฒนา ต. สำโรงใต้ อ. เมือง จ. สมุทรปราการ [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐]

เป็นผลกระทบให้สภาพแวดล้อมปัจจุบันการติดตามนำเงินกองทุนหมู่บ้านมาบริหารความต้องการด้านเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกในชุมชนบางวัวพัฒนา

๓.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ

๑.๒.๒ เพื่อนำเสนอตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม(Innovation) จิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษา ไว้ ๔ ด้าน

๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพปัญหาความเป็นมา สถานการณ์ของปัญหาของชุมชนบางวัวพัฒนา เอกสารการบริหารกองทุนหมู่บ้าน สำรวจหนี้สินครัวเรือน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสภาพบริบทของชุมชนบางวัวพัฒนาศึกษาแนวคิด ๑) แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม ๒) แนวคิดเรื่องจิตสาธารณะ ๓) แนวคิดผู้นำการเปลี่ยนแปลง ๔) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะชุมชน และ ศึกษาเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ และ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถถา หนังสือ ตำรา เพื่อให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ในเชิงแนวคิดทฤษฎี

๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษากำหนดไว้ คือ ชุมชนบางวัวพัฒนา ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร และ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มประชากรที่ศึกษา คณะผู้วิจัยจะคัดเลือก ผู้นำชุมชนบางวัวพัฒนา ซอยแก้วแย้มศรี ตำบล สำโรงใต้ อำเภอ พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ ซึ่งมีจากตำแหน่งเดิม หรือ อาสาสมัครเข้ามาร่วมกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๑๒ คน จากฐานประชากรเดิมที่มีอยู่ในกลุ่ม วัยทำงาน ผู้สูงวัย ตามที่ได้กล่าวไว้ในความเป็นมาของประชากรชุมชน หน้าที่ ๒ ของบทนำของความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

คณะผู้วิจัย กำหนดเวลาในการปฏิบัติงานวิจัยไว้ ๑๗ เดือน โดยเริ่มตั้งแต่ มีนาคม ๒๕๖๑ ถึง กันยายน ๒๕๖๒

๔.๕ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน ๑๒ คน จากฐานประชากรเดิมที่มีอยู่ในกลุ่ม วัยทำงาน ผู้สูงวัย ตามที่ได้กล่าวไว้ในความเป็นมาของประชากรชุมชน หน้าที่ ๒ ของบทนำของความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๔.๖ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้นำ จำนวน ๑๒ คน ไม่รวมถึง นายกเทศมนตรี ต.สำโรงใต้ และ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้มีความเกี่ยวเนื่องในชุมชน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะ หมายถึง ผู้นำชุมชนที่มี บทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

๑.๕.๒ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว หมายถึง โมเดลที่มีหลักการและวิธีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อผลกระทบหนี้สินครัวเรือน

๕.ขั้นตอนและเครื่องมือวิจัย แสดงด้วนแผนผังประกอบคำอธิบายภาพรวม

๖.ประโยชน์ที่ได้รับ

๖.๑ ประโยชน์ทางวิชาการ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ผลการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ และ แนวทางปฏิบัติในการขับเคลื่อน โดยผู้นำชุมชนเข้าใจสภาพปัญหาการของชุมชน นำทฤษฎี และ แนวทางพระพุทธศาสนาขับเคลื่อน ผู้นำต้นกล้าของชุมชนบางวัวพัฒนา เพื่อการขยายผลพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวพัฒนา

๖.๒ ประโยชน์ทางการปฏิบัติ ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลในนำผลการพัฒนาสู่การขับเคลื่อน ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ เข้าใจถึงหลักการ วิธีการเพื่อการปฏิบัติของกลุ่มผู้นำในการขับเคลื่อน สามารถเป็นต้นแบบ ใช้เป็นตัวอย่างในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยความรู้ ความเข้าใจ ของผู้นำที่จิตสาธารณะ เพื่อความร่วมมือของกลุ่มผู้นำชุมชน ตามแนวทางพระพุทธศาสนาในวงกว้างระดับประเทศสามารถพัฒนาเป็น“คู่มือในการพัฒนาผู้นำจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”ที่ได้จากการถอดบทเรียนภาคปฏิบัติเพื่อใช้ประโยชน์ในนิเทศงานผู้นำในชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งรัฐและเอกชน

๖.๓ ประโยชน์ด้านนโยบาย ผลการวิจัย ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวพัฒนานี้ สามารถตอบโจทย์แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ ๑๒ ตลอดจนกลไก และ เกณฑ์ชี้วัดที่สำคัญ อันจะทำให้ ผู้นำชุมชนมีจิตสาธารณะ มีส่วนร่วมรวมพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตอบโจทย์ประเทศ ในขณะที่มีการปฏิรูปหลายหน่วยงานตามที่กล่าวไว้ในบทนำ นอกจากนี้ สามารถช่วยหนี้สูญของระบบครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายที่ทับซ้อน กลับคืนมาก่อเกิดเป็นสินทรัพย์ทางปัญญารักษาไว้ซึ่งคุณค่า ทางปัญญาของผู้นำชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาให้กับสังคมอื่นได้ อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมมีชีวิตอยู่แบบพอเพียง อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความพอดี มีความหมายในกันและกันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๗. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัย การพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวเรื่องชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คณะผู้วิจัยนำเสนอการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ได้แบ่งการรางานผลการศึกษาวิจัย ในสองประเด็นหลักเพื่อตอบวัตถุประสงค์และคำถามวิจัย ตามลำดับต่อไปนี้ (๗.๑) ผลการวิจัยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัว ต. สำโรงใต้ อ. เมือง จ.สมุทรปราการ ผลลัพธ์ที่ได้แนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าชุมชนบางวัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน (๗.๒) ผลการวิจัยนำเสนอโมเดลบางวัวแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม และ การตั้งกลุ่มสัจจะแห่งการออมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว ต.สำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ (๗.๓) องค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อสังคมชุมชมบางวัว อธิบายได้ตามภาพองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อสังคม “บางวัวโมเดลแนวทาง พัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผลงานวิจัยนี้ พบว่า ทีมงานผู้วิจัยได้ผลการศึกษาเพิ่มในชุดความรู้ปัจจัยความสำเร็จขับเคลื่อนชุมชนบางวัว มอบไว้ให้ ผู้นำชุมชนบางวัว ได้มีชุดความรู้ชุดเดียวกัน เป็นคลังปัญญาในการทำหน้าที่ผู้นำจิตสาธารณะ ผู้นำชุมชนเป็นแรงบันดาลใจให้กัน และ กันดูแลรักษา เพื่อกระตุ้นผู้นำในครอบครัวของชุมชน ให้ร่วมกันทำหน้าที่จิตสาธารณะ โดยมีคุณธรรม (Moral) อยู่ภายในใจเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้โมเดลของชุมชนบางวัวในการทำโครงการฯ กิจกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ให้มีความพอประมาณ มีเหตุผลในการใช้เงิน ใช้งบประมาณ รักษากฎระเบียบ สร้างภูมิคุ้มกัน ในครอบครัวส่งเสริมกิจกรรมและตัวแบบความขยันและความอดทนของครอบครัวสามารถข้ามความเปลี่ยนแปลงในเรื่องเศรษฐกิจ เกื้อหนุนหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมใหม่ช่วยกันแพร่หลาย เรียกว่า การเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล จนกลายเป็นพัฒนาชุมชนบางวัว ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีความสมดุลในชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

งานวิจัยเพื่อสังคม เรื่องการแก้ปัญหาหนี้สินในครอบครัว ลดการเล่นหวย ๕๐ % ในชุมชนมีคุณประโยชน์ต่อผู้นำชุมชนบางวัว ซึ่งได้งบประมาณอุดหนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ในการค้นหาปัญหา ออกแบบวิธีการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว ในการแก้ปัญหาร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชน มีพื้นที่ชีวิตเรียนรู้ และ เปลี่ยนแปลงทัศนคติตนเองใหม่ ผ่านกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนร่วมกัน นอกจากนี้มีโอกาสพบคณะวิทยากร ข้อมูลในการถอดบทเรียนสำคัญใน ๖ โมเดล บริหารจัดการให้ผู้นำชุมชนบางวัว ได้พบข้าราชการ ที่รับผิดชอบกองทุนหมู่บ้าน เรียนรู้เรื่องกฎหมาย การตั้งกลุ่มสัจจะในการออม โดยได้รับความรู้จาก ผู้อำนวยการกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อให้ชุมชนบางวัว มีความยั่งยืนในเรื่องสวัสดิการชุมชน ทีมผู้วิจัยเชื่อมโยงการขอเงินทุนสวัสดิการเพื่อพัฒนาชุมชนจากสำนักงานพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรปราการ ได้รับความรู้ในพระสัทธรรม เพื่อการทำหน้าที่จิตสาธารณะ เสนอแนวคิดเปรียบเทียบในการปรับพื้นที่ชุมชนบางวัว ให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปเทสวสะ หมายถึง การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สัปปุริสูปัสสยะ หมายถึง การคบค้าสุตบุรุษ คนดีนำไปสู่การสร้างความดีงาม อัตตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบและตั้งจิตคิดมุ่งหมาย สำคัญสุด ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้นำชุมชนที่ได้ทำความดีไว้ก่อน และมีพื้นที่ในการสร้างสมคุณงามความดี ฉะนั้นการพัฒนาชุมชนบางวัว ผู้นำชุมชนคือกลุ่มพลังจิตสาธารณะ ที่มีความหมายและคุณค่าในการนำของผู้นำชุมชนบางวัว ที่มีคุณลักษณะ ๙ ตามที่กล่าวอธิบายไว้ ในแนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สุดท้ายทีมผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของผู้นำที่มีคุณธรรม กลยุทธ์ในการสื่อสาร ใช้วลี “คนมีธรรมในใจ ทำอะไรก็สำเร็จ” เพื่อการตอกย้ำการทำกิจกรรมตลอดกระบวนการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ

บรรณานุกรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน.**กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด ๒๕๔๕.

_____. **ศึกษา ฝึกฝน พัฒนาตนให้สูงสุด** . กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาคณะสงฆ์**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ.** กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๙.

_____. **ความสุขทุกแง่ทุกมุม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทผลิธัมม์, ๒๕๕๔.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).**วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวันการพิมพ์, 2552.

พุทธทาสภิกขุ. **โพธิปักขิยธรรม ธรรมะสูงสุดแห่งการรู้แจ้ง ๓๗ ประการ** (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ ธรรมสภา)

สำนักนายทะเบียนและกฎหมาย กรมส่งเสริมสหกรณ์ **“หนังสือประมวล คำสั่ง ระเบียบ และข้อกำหนดตาม กฎหมายว่าด้วยสหกรณ์”**,สิงหาคม ๒๕๕๙ กรุงเทพมหานคร.

บุญมี จันทรวงศ์,๒๕๔๓ และ สุริยา เจี่ยมประชานรากร, ๒๕๒๙

นิรันดร์ จุลทรัพย์,**“คู่มือคณะกรรมการดำเนินการ”** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. ๒๕๔๐

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”**พ.ศ. ๒๕๕๐.

อิสมาอี เจ๊ะนิ และคณะ, **สืบสานธรรมาธิปไตยชุมชนเกาะพิทักษ์:ปัตตานี:ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย**(๒๕๕๓),หน้า

จามะรี เชียงทอง, **สังคมวิทยาการพัฒนา**, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕๓.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, **สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๙)

นรินทร์ชัยพัฒนพงศา**“แนวทางในการใช้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน”**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,๒๕๓๘)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,**นโยบายส่งเสริมสหกรณ์,**กรมส่งเสริมสหกรณ์ 2550ก. กรุงเทพมหานครจิตตินันท์ นันทไพบูลย์,2551.**จิรวิทยาการบริการ,**กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน),

จุมพลพูนภัทรชีวิน,2529,**การวิจัยเชิงอนาคต,**วารสารวิธีการวิจัย,กรุงเทพฯ รุ่งเรืองการพิมพ์ ,(สำเนา),

ซามูเอล ซี,เซอร์โต,2549,**การจัดการสมัยใหม่,**(แปล),กรุงเทพฯ:บริษัท เพียร์สัน เอ็นดูเคชั่น อินโดไชน่า จำกัด,

ณรงค์ วันดี ,2542,**สวัสดิการสังคม,**คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่,

ธงชัย สันติวงษ์,2539, **การบริการของรัฐในยุคโลกาภิวัฒน์,** กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการปฏิรูประบบ ราชการ,

นุกูล กรยืนยงค์,2554, **หลักและวิธีการสหกรณ์,**ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

บุญชม ศรีสะอาด,2532,**วิธีทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1:**กรุงเทพฯ : ภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒนมหาสารคาม,

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์,2549,**สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย,** กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์ ,พิมพ์ครั้งที่ 4,

ประพันธ์ เศวตนันทน์,2538, **เศรษฐศาสตร์สหกรณ์กับการพัฒนาชนบท,**กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬามหาวิทยาลัย,

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล,2550, **การจัดการทรัพยากรมนุษย์มุ่งสู่อนาคต,**กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์พิมพ์ตะวัน,

พะยอม วงศ์สารศรี,2538, **องค์และการจัดการ,** สำนักพิมพ์สุภา จำกัด กรุงเทพฯ**,**

วิทยากร เชียงกูล,2550,**หยุดวิกฤติซ้ำซาก ด้วยระบบสหกรณ์,** สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์,

สตเฟน พี.ร็อบบินส์ และแมรี่ คุลเตอร์,2551, **การจัดการและพฤติกรรมองค์การ,**กรุงเทพฯ: บริษัท เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า จำกัด

สุบัน มุขธระโกษา,**การวิจัยอนาคตด้วย เทคนิค EDFR,** สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉลียงเหนือ,

สุวรรณา ธุวโชติ,2541, **วิธีวิจัยทางสหกรณ์,**กรุงเทพ: สำนักพิมพ์เกษตรศาสตร์,

เสนาะ ติเยาว์,2543, **หลักการบริหาร:การวางแผน,** กรุงเทพ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

ศิริชัย กาญจนวาสี,2547, **ทฤษฎีการประเมิน,พิมพ์ครั้งที่ 4,** กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย,

อุดม เชยกีวงศ์ และนคร จิโรจพันธุ์,2540,**หลักและวิธีการสหกรณ์,**สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ กรุงเทพมหานคร,

วิทยานิพนธ์และรายงานวิจัย

กรรณิกา เรืองสวัสดิ์,2550,**ความคิดเห็นของบุคลากรสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดลำปางเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจสหกรณ์,** ปริญญานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สหกรณ์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,

ขนิษฐา บูรณพันศักดิ์ ตรีรมณ์,2552,**การพัฒนารูปแบบการบริหารการฝึกอบรมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์**.ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย.

จรง สุขเกษม.2550.**รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักวานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี.**วิทยานิพนธ์คุรุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

จรรยาลักษณ์ เกตุปมา,2551, **แนวทางการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน.**ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น

จิรพรรณ พึ่งบุญ ณ อยุธยา.2547.**แนวโน้มการจัดการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลปะในทศวรรษหน้า.**ปริญญานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี

จตุพงศ์ แก้วใส.2540.**แนวโน้มการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนประถมศึกษาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในทศวรรษหน้า(2540-2549).**ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ชนินทร สุวรรณสุขุม.2548.**การพัฒนาสหกรณ์นิคม กรณีศึกษา สหกรณ์นิคมสมุทรสาคร จำกัด.**ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัฯฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ชวชิต บุญปัน.257.**การพัฒนาสหกรณ์การเกษตร กรณีศึกษาสหกรณ์เกษตรมโนรมย์ จำกัด จังหวัดชัยนาท.**วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ชวลิต บุญปัน.257.**การพัฒนาสหกรณ์ กรณีศึกษาสหกรณ์เกษตรมโนรมย์ จำกัด จังหวัดชัยนาท.**ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ชไมพร น้อยศรี.2551.**คุณภาพการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ จำกัด.**ปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ซามีรอ กามะ.2553.**วิเคราะห์ลู่ทางการพัฒนาสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษาสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด.**กรุงเทพฯมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เดชาวุธ เจ๊ะเต๊ะ.2550.**การพัฒนารูปแบบการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ ในทศวรรษหน้า: กรณีศึกษาสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ ภาคใต้.**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

นฤมล พฤกษา และคณะ.2554.**รูปแบบเครือข่ายสหกรณ์กองทุนสวนยาง: กรณีศึกษาสหกรณ์กองทุนสวนยางในอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา.**

นิรัญ แก้วสม.(2547).**กระบวนการพัฒนาการบริหารแบบมีว่สนร่วมของสหกรณ์ฝดคนมการเกษตรไชยปราการ จำกัด.** ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฤทธิ์ เผือกวัฒนะ.2550.**แนวทางการพัฒนาการบริหารงานกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ กรณีศึกษา สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขแพร่ จำกัด** ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

บุญล้วน อุดมพันธ์.2552.**การบริหารงานเชิงกลยุทธ์ของสหกรณ์การเกษตร ที่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษาสหกรณ์การเกตรวิสัย จำกัดและสหกรณ์การเกษตรปทุมรัตน์ จำกัด จังหวัดร้อยเอ็ด.**ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

ประจักษ์ ผลเรือง.2545**การพัฒนารูปแบบการบริหารกองทุนหมู่บ้าน.**ปริญญาศิปลศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยขอนแก่น.

พินิจ บุญมาก.2551.**ความพึงพอใจของสมาชิสหกรณ์ออมทรัพย์กรมเสมียนตราที่มีต่อการใช้บริการสหกรณ์ออมทรัพย์ สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม จำกัด.**วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

พรธนาสิทธิ กิจเจริญถาวรชัย.2553.**ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตร จำกัด ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการและความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.**ปริญญานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ภัทราวรรณ ศรีโพธิ์น้อย.2551.**สภาพและปัญหาการพัฒนาบุคลากรของสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดลพบุรี.**บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

วนิชา แสนร่มเย็น.2551.**การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี.**ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สุจิตรา บุญเรืองรอด.2551.**การศึกษาโครงสร้างและการบริหารจัดองค์กรของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุพรรณบุรี จำกัด.** ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สำนักงานบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สาลินันท์ เทพประสาน.2553.**การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสานโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันที่มีระบบแคฟโฟลด์สนับสนุน.**วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์.2550.**การจัดการและแนวทางการพัฒนาสหกรณ์โคนมในการเพ่มประสิทธิภาพขององค์กร กรณีศึกษาสหกรณ์โคนมน้ำพอง จำกัด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น.** ปริญญาศิลปะศาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อรอนงค์ สุมานัส.2548.**การพัฒนาสหกรณ์ร้านค้า กรณีศึกษาชุมชนร้านสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด**.ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วารสารและเอกสาร

คณะกรรมการการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ คพช. **แผนพัฒนาการสหกรณ์ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2555-2560** (สำเนา).

เชิญ บำรุงวงศ์.2548. **หลักการพื้นฐานของสหกรณ์ออมทรัพย์.**หนังสือพิมพ์สหกรณ์ปีที่ 66 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม- ธันวาคม 2548).

บุญฤทธิ์ เผือกวัฒนะ.2550.**ความรู้เบื้องต้นการออม การลงทุนและการการกู้สำหรับสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์.**(สำเนา)

ประดิษฐ์ มัชณิมา.2548.**ขบวนการสหกรณ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ.**หนังสือพิมพ์สหกรณ์ปีที่66 ฉบับที่ 33 (กรกฎาคม – กันยายน 2548).

อ้างอิงออนไลน์

กรมส่งเสริมสหกรณ์ **ประวัติการสหกรณ์ในประเทศไทย** (ระบบออนำลน์) สืบค้นจาก:http:www.cpd.go.th/web cpd/cpd/ Allabout.html (16 พฤษภาคม 2555)

กรมส่งเสริมสหกรณ์ **หลักการการสหกรณ์** (ระบบออนไลน์) สืบค้นจาก:ww.cpd.go.thkow_coop07.html.(15 มิถุนายน 2555)

ขนิฎาฐา กาญจนรังสีนนท์.**การบริหารงานเครือข่าย.**(ระบบออนไลน์) สืบค้นจาก:www.northphc.org/doc/mananet(20 กรกฎาคม2555)

จุฑาทิพย์ ภัทรวาท.2554.**ว่าด้วยเรื่อง "เครือข่าย"กับการพัฒนาการสหกรณ์**(รบบออนไลน์) สืบค้นจาก www.cai.ku.ac.th/article/network_coop.pdf (11 พฤศจิกายน 2555)

ปรเมศวร์ อินทรชุมนุม.**สหกรณ์ในความหมายของกฎหมาย.**(ระบบออนไลน์) สืบค้นจาก www.cai.ku.ca.th/article/008-2554.pdf.(9 มกราคม 2556)

ภาษาอังกฤษ : Secondary Source:

(1) Books:

Becker, B. E., Huselid, M.A. and Ulrich, D. **The HR Scorecard: Linking People, Strategy, Performance**. Boston: Harvard Business School Press, 2001.

Blank, William E. Handbook for **Developing Competency-Based Training Programs. Englewood Cliffs**: Prentice-Hall, 1982.

, B D, Mulligan, E. A **Family,Know Thyself. A Worwbook – Based Intergenerational Intervention to Improve Parent Care Coorination**", Clinical **The Oxford English Dictionary**, London: Oxford University Press, 1993.

Abdul Ghafar Don, Berhanuddin Abdullah,& Zulkiple Abd.Ghani,2000.**Dakwah dan Pengurusan lslam di Malaysia Konsep dan Pekalsanaan.**Penerbit Umiversiti Kebangsaan Malaysia.Sekangor Darul Ehsan.Malaysia.

Abu Dawud, Sulaiman lbn al- 'Ash' adh al-Sajistaniy al-Azdiy,n.d. **Sunan Abi Dawud.** Syria: Dar al-Hadith,

Ahmad Ibrahim Abu Sin,1997, **Pengurusan Dalam.** Dalam lslam. Dewan Bahasa dan Pustaka.Kuala Lumpur Malaysia.

Gary Dessler.nd**. Human Resource Management.** Pearson Educational International,

Abi Muhammad Ibn Ahmad Ibn Muhammad Ibn Qudamah. N.d. **al-Mughniy,** Dar 'Alima'al-al-Kutub,Riyadh.

Merriam Webster's Collegiate Dictionary Tenth Edition. Incorporated Springfiekd.Massachusetts. U.S.A.

Muhammad Al-Buraey,1992,**Pembangunan Pentadbiran Menurut Perspektif Islam.** Dewan Bahasa dan Pustaka,Makaysia.

Muhammad Ibn isa Saurah al-Tirmidhiy,**Sahih Sunan al-Tirmidhiy.** Riyadh:Maktabah al-Ma'aaeif Li al-Nashar wa al – Tauzi' li Sahibuh Sa'ad Abdurrahman al-Rasyid.

R.Wayne Mondy & Robet M,Noe nd. **Human Resource Management.**Pearson Educational International. (ninth edition).

Syed Othman Alhabsyi dan Hamiza Ibrahim.1998.**Pengurusan dan Pentadbiran Mencai Kecemerlangan Mekakui Penghayatan Nila,**Institut Kefahaman Kefahaman Islam Malaysia(IKIM).

The Oxford English Reference Dictionary.1996. Oxford University Press.New York.

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้ที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

“โมเดลชุมชนบางวัวสร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”

ผู้ใช้	การใช้ประโยชน์
คณะกรรมการชุมชนบางวัว จังหวัดสมุทรปราการ	นำโมเดลและชุดความรู้ปัจจัยความสำเร็จ ไปขยายผลขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน
คณะกรรมการชุมชน จังหวัดพิจิตร	นำไปกำหนดยุทธศาสตร์กลยุทธ์ ที่นำไปใช้พัฒนากลุ่มผู้นำจิตสาธารณะ
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรปราการ	นำไปวางแผนพัฒนาวิทยากรพัฒนาสังคม เรื่องการให้คำปรึกษาชุมชนกรณีเป็นหนี้นอกระบบ

ภาคผนวก ค
บันทึกข้อความ/จดหมายเชิญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สหกรณ์บริการโรงพยาบาลสำโรงการแพทย์
1748 สุขุมวิท 78 ต. สำโรงเหนือ อ.เมือง จ. สมุทรปราการ 10270
โทร 02-361-1111 ต่อ 2755

6 ธันวาคม 2561

เรื่อง เชิญเป็นวิทยากร บรรยายงานวิจัยฯ

ชื่อโครงการวิจัย ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

เรียน คุณชัยยา ตีบไธสง
ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานถุงเท้าไทย จำกัด

ตามที่ดิฉันได้รับความไว้วางใจได้รับอนุมัติ โครงการวิจัยเพื่อสังคม ประจำปีงบประมาณ 2561 จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ชื่อโครงการวิจัย ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ปัญหาสำคัญชุมชนบางวัว พัฒนาความเจริญเติบโตของประชากรมีจำนวนครัวเรือน 2,215 ครัวเรือน จำนวนประชากร 5,388 คน แยกเป็นประชากรชาย 2,593 คน ประชากรหญิง 2,793 คน อายุประชากรที่จำนวนมากสุดอันดับหนึ่ง คือ กลุ่มช่วงอายุ 26 ถึง 49 ปี มีประชากร จำนวน 2,226 คน รองลงมา กลุ่มช่วงอายุ 50 ถึง 60 ปี มีประชากร จำนวน 774 คน และอันดับสาม กลุ่มช่วงอายุ60 ปีขึ้นไป มีประชากร 665 คน ครัวเรือนมีภารหนี้นอกระบบ ภารหนี้กองทุนหมู่บ้าน วิเคราะห์ได้ว่า การขยายประชากรของกลุ่มวัยเจริญพันธุ์และวัยทำงาน สะท้อนถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนารูปแบบความร่วมมือผู้นำชุมชน ในด้านเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเชิงระดับนโยบายระหว่างองค์กร และ ในเชิงการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันนั้น ย่อมมีผลดี และผลกระทบ ปัญหาหลักในชุมชนที่ได้สัมภาษณ์ประธานชุมชน เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2560 ผู้เกี่ยวเนื่องในการบริหารชุมชน พบว่า “ชุมชนมีปัญหาเรื่องของเงินกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลมอบให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านขาดจิตสำนึก คณะกรรมกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ ขาดการมีจิตสาธารณะมองว่าการทำงานเพื่อส่วนร่วมเป็นภาระ ประชากร เป็นหนี้นอกระบบ หนี้กองทุนหมู่บ้าน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ประชากรฟุ่มเฟือย มีค่านิยมผิด ๆ รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการพัฒนาและบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่ดี ฉะนั้น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้นำชุมชนไม่มีความรู้ด้านการพัฒนา ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย การจัดการรูปแบบและวิธีการพัฒนาคนในชุนชน ”

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ เก็บข้อมูล พบว่า ประชาชนในชุมชน มีประเด็นเรื่อง การทำงานจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม และ สภาพครัวเรือน ครัวเรือนมีภารหนี้นอกระบบ ภารหนี้กองทุนหมู่บ้าน ชอบซื้อหวยใต้ดิน หรือสลากกินแบ่งเพื่อความหวัง ให้ตนเองหมดภารหนี้สิน จึงเป็นที่มาของการให้ความรู้ในการจัดการชีวิต

ในวันพฤหัสที่ 13 ธันวาคม 2561 คณะผู้วิจัย ได้นัดหมายผู้นำชุมชนบางวัว 10 คน เพื่อจัดกิจกรรมกลุ่มร่วมกันในการทำ ความเข้าใจ กระบวนการกระตุ้น ให้ความรู้ และ ประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

เวลา 9.00 น - 10.00 น “กุศลผลบุญที่เกิดจากการทำหน้าที่จิตอาสา”
บรรยายโดย พระมหานุกูล อภิปุณโณ.ดร
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดยาง พระอารามหลวง

เวลา10.00 -11.30 น. ถอดบทเรียนความเสร็จ “เทคนิคเพิ่มการออมจากหวย”
บรรยายโดย คุณชัยยา ตีบไธสง ประธานสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานถุงเท้าไทย จำกัด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ตามวันเวลา ดังกล่าว ขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ดร. อรชร ไกรจักร์
ประธานสหกรณ์บริการ
โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์
หัวหน้าโครงการวิจัยฯ

ภาคผนวก ง

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่ดำเนินการวิจัย

แผนผังแสดงการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation)
ลดหวยด้วยการออม และการตั้งกลุ่มสัจจะแห่งการออม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ
ชุมชนบางวัว ตำบลสำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ

ลงพื้นที่ ชุมชุนบางวัวพัฒนา ครั้งที่ ๑

เพื่อสำรวจความต้องการชุมชนและสภาพปัญหา

วันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๑

ลงพื้นที่ ชุมชุนบางวัวพัฒนา ครั้งที่ ๒

สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน และ คนในชุมชน

วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑

ลงพื้นที่ ชุมชุนบางวัวพัฒนา ครั้งที่ ๓
วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑

ลงพื้นที่ ชุมชุนบางวัวพัฒนา ครั้งที่ ๔

เรียนรู้ชุมชน พึ่งพาตนเอง

วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง

แบบสรุปโครงการวิจัย

ประวัตินักวิจัย และผู้ร่วมวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ MCURS. 610761354

ชื่อโครงการ "ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน"

หัวหน้าโครงการ ดร.อรชร ไกรจักร์ ผ.ศ.ดร .ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ 081-929-7973 โทรสาร 02-7484721 Email : pu_2556@yahoo.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

การวิจัยเรื่อง"ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน" ประเด็นปัญหา เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน พบว่า ที่ผ่านมาแม้อัตราการขยายตัวของหนี้ครัวเรือนของไทยจะค่อนข้างทรงตัว แต่ยังถือว่าอยู่ในระดับสูงที่ร้อยละ ๗๗.๘ ต่อ GDP หรือร้อยละ ๑๑๔.๖ ต่อรายได้ประชาชาติ[๕] โดยถือเป็นอันดับต้น ๆ ของภูมิภาค และ อาจจะยิ่งกังวลใจเมื่อพิจารณาประกอบกับข้อสรุปจากงานวิจัยของสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งได้ศึกษาข้อมูลจากบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติพบว่า "คนไทยเป็นหนี้เร็วขึ้น เป็นหนี้นานขึ้น และเป็นหนี้มากขึ้น"กล่าวคือ (๑) **คนไทยเริ่มเป็นหนี้เร็วขึ้น** และเป็นหนี้เสียตั้งแต่อายุยังน้อย โดยครึ่งหนึ่งของคนอายุประมาณ ๓๐ ปี มีหนี้จากสินเชื่ออุปโภคบริโภค และหรือหนี้บัตรเครดิต ขณะที่หนึ่งในห้าของคนที่เป็นหนี้เสียกระจุกอยู่ในกลุ่มลูกหนี้ที่ช่วงอายุ ๒๙ ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนวัยทำงานและอยู่ในช่วงสร้างรากฐานครอบครัว (๒) **คนไทยเป็นหนี้นาน** โดยปริมาณหนี้ต่อหัวเร่งขึ้นสำหรับคนในช่วงอายุประมาณปลาย ๒๐ เข้า ๓๐ ปี และ ยังคงอยู่ในระดับสูงตลอดอายุการทำงาน ที่สำคัญระดับหนี้ไม่ได้ลดลงแม้จะเข้าสู่วัยใกล้เกษียณ สะท้อนถึงปัญหาความมั่นคงในชีวิต (๓) **คนไทยมีหนี้มูลค่ามากขึ้น** โดยค่ากลางหรือ median ของหนี้ต่อหัวเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวจากประมาณ ๗๐,๐๐๐ บาท ณ สิ้นปี ๒๕๕๓ มาอยู่ที่ประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ณ สิ้นปี ๒๕๕๙ นอกจากนี้ ความเปราะบางของภาคครัวเรือนยังสะท้อนจากสัดส่วนของคนที่ติดอยู่ในวงจรหนี้เสียซึ่งมีจำนวนไม่น้อย โดยกว่าร้อยละ ๑๖ หรือประมาณ ๓ ล้านคนมีสถานะค้างชำระเกินกว่า ๙๐ วัน ซึ่งเป็นกลุ่มลูกหนี้ที่ต้องถูกเจ้าหนี้ติดตามทวงถามหรืออยู่ระหว่างกระบวนการทางกฎหมาย

วัตถุประสงค์โครงการ

๑.๒.๑ เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ

๑.๒.๒ เพื่อนำเสนอตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม(Innovation) จิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

---

[๕] ข้อมูลธนาคารแห่งประเทศไทย ณ ไตรมาส ๓ พ.ศ. ๒๕๖๑

ผลการวิจัย

๑. กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงในการลดการเล่นหวยเพื่อการออมและแนวทางขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว ต. สำโรงใต้ อ.พระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ ที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๒. การใช้ชุดความรู้ปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนผู้นำจิตสาธารณะเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชน

๓. โมเดลแนวทางและนวัตกรรมการจัดการหนี้สินครัวเรือนเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชน

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

วิธีการดำเนินการวิจัยสำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการจำแนกแผนการต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ของความยั่งยืน ออกเป็น ๒ ขั้นตอน ด้วยกัน คือ ๑) แผนที่หนึ่ง ๒) แผนที่สอง ตามลำดับดังนี้

แผนที่หนึ่ง คณะกรรมการชุมชนบางวัว จังหวัดสมุทรปราการ นำโมเดลและชุดความรู้ปัจจัยความสำเร็จไปขยายผลขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

แผนที่สอง ผู้วิจัยวางแผนร่วมประชุมประจำเดือน กับ คณะกรรมการผู้นำชุมชนบางวัว จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อระบุวาระในการติดตามความก้าวหน้า ของการแก้ไขระบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในการนำชุมชนบางวัวโมเดลแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง แนะนำ ประคับประคองให้ ผู้เกี่ยวเนื่องในกระบวนการมีธรรมะรักษาใจ เพิ่มพลังกลุ่มผู้นำจิตสาธารณะ ให้มีความต่อเนื่อง

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยไว้ ๒ แห่ง

๑. วารสารเทศบาลตำบลสำโรงใต้ จังหวัดสมุทรปราการ

๒. วารสารจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ประวัติผู้วิจัย

๑.หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ (ภาษาไทย) **ดร.อรชร ไกรจักร์**

(ภาษาอังกฤษ) DR. ORACHORN KRAICHAK

๒.ตำแหน่ง : อาจารย์พิเศษประจำบัณฑิตวิทยาลัย

หลักสูตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษานิสิตประจาห้องเรียน นิสิตมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา นิสิตปริญญาโท “พระพุทธศาสนากับสาสตร์สมัยใหม่”

“ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา” “วิชาสัมมนาพระพุทธศาสนา”

๓.ตำแหน่งทางวิชาการ

กรรมการสอบโครงร่าง-ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

ผู้ดำเนินรายการ ประชุมประชาวิจารณ์งาน ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

๔. ประวัติการทำงาน

๓๖ ปี ในการปฏิบัติหน้าที่ เริ่มฝึกงาน พ.ศ.๒๕๒๕ ตำแหน่งพนักงานบัญชีลูกหนี้ พัฒนามาเป็นเจ้าหน้าที่ หัวหน้าแผนก รองผู้จัดการฝ่ายบริหาร ผู้จัดการฝ่ายพัฒนาธุรกิจ ปัจจุบันดารงตำแหน่งผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ กากับดูแลนโนบายสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดระบบงานและพัฒนาบุคลากร ติดตามงานให้เป็นเป้าหมายของบริษัทฯ ตลอดจนถึง กากับดูแลบริหารจัดการ มูลนิธิสาโรงรวมใจ และ สหกรณ์บริการโรงพยาบาลสาโรงการแพทย์

ตำแหน่งปัจจุบันบริษัท ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ บริษัทเอส.เมดิคลอเอ็นเตอร์ไพร์ส จำกัด

ประกอบธุรกิจบริการรักษาพยาบาล เครื่องหมายการค้า โรงพยาบาลสาโรงการแพทย์

๑๗๔๘ ถนนสุขุมวิท ๗๘ ต.สาโรงเหนือ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐

โทรศัพท์ (๐๒) ๓๖๑-๑๑๑๑ โทรสาร (๐๒) ๗๔๘๔๗๒๑ E-mail : Pu_2556@yahoo.com

ประวัติการทำงาน ๓๖ ปี ในการปฏิบัติหน้าที่ เริ่มฝึกงาน พ.ศ.๒๕๒๕ ตำแหน่ง พนักงานบัญชีลูกหนี้ พัฒนางานในตำแหน่งต่าง ๆ ตามโครงสร้างบริษัทฯ เจ้าหน้าที่ หัวหน้าหน่วย หัวหน้าแผนกประสานงาน หัวหน้าแผนกพัฒนาธุรกิจ รองผู้จัดการฝ่ายบริหาร ผู้จัดการฝ่ายพัฒนาธุรกิจ ผู้จัดการสหกรณ์ฯ ผู้ช่วยผู้จัดการมูลนิธิสำโรงรวมใจ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ

กำกับดูแลนโนบายสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดระบบงานที่ดี และ พัฒนาบุคลากรให้เป็นไปตามนโยบาย พร้อมติดตามภาระงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของบริษัทฯ ตลอดจนถึง กำกับดูแลบริหารจัดการ มูลนิธิสำโรงรวมใจ และ สหกรณ์ บริการโรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ ให้ บรรลุวัตถุประสงค์

รหัสประจำตัวนักวิจัยแห่ งชาติ /

ตำแหน่งปัจจุบันบริษัท ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ บริษัทเอส.เมดิคลอเอ็นเตอร์ไพร์ส จำกัด

ประกอบธุรกิจบริการรักษาพยาบาล เครื่องหมายการค้า โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์

๑๗๔๘ ถนนสุขุมวิท ๗๘ ต.สำโรงเหนือ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐

โทรศัพท์ (๐๒) ๓๖๑-๑๑๑๑ โทรสาร (๐๒) ๗๔๘๔๗๒๑ E-mail : Pu_2556@yahoo.com

ประวัติการศึกษา

พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา (พ.ธม.) มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการตลาด มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการตลาด มหาวิทยาลัยเกริก

เกียรติบัตรเหรียญทอง Mini M.B.A. in Marketing Khoo - Khaeng Business School

ประกาศนียบัตรสาขา พระไตรปิฎกศึกษารุ่น ๒ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัย

ประกาศนียบัตร

<u>วิทยากรในการฝึกอบรม โครงการ “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” รุ่นที่ ๓</u>

จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ว.ช)

ร่วมกับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

<u>วิทยากรในการฝึกอบรม โครงการ “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” รุ่นที่ ๔</u>

จัดโดย สานักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ว.ช)

ร่วมกับ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

<u>วิทยากรในการฝึกอบรม โครงการ “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” รุ่นที่ ๖</u>

จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ว.ช)

ร่วมกับ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

<u>เกียรติบัตร ผลงานวิจัยที่มีคุณค่า</u> ประจำปี ๒๕๕๙ เรื่อง “การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ของ วิชาชีพพยาบาล : หลักการและตัวแบบเชิงพุทธ” มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<u>วิทยากร และ เลขานุการ โครงคลินิกวิทยานิพนธ์ ครั้งที่ ๑ ถึง ปัจจุบัน</u> บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<u>เกียรติบัตร หลักสูตรสอบกิจการสหกรณ์</u> โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและเป็นอิสระให้กับระบบสหกรณ์ ของ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

<u>เกียรติบัตร ผู้จัดการสหกรณ์ ออมทรัพย์</u> เป็นบุคคลดีเด่นในขวนการสหกรณ์ ประจำปี ๒๕๕๘ จาก สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ : วิทยากรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาองค์กร

หลักสูตร : “พฤติกรรมบริการ” “จิตตปัญญา : ความสุขในการทางาน”

“สติในชีวิตประจาวัน” “การสร้างวัฒนธรรมสติ”

“หัวหน้างานชั้นยอด” “การทำงานเป็นทีม”

“อิทธิบาท ๔ : คุณลักษณะความสำเร็จอย่างยั่งยืน”

“การพัฒนาบุคลากรวิถีพุทธ”

ผลงานทางวิชาการ (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตารา)

<u>งานวิจัย</u>

หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “**การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพ : หลักการและตัวแบบเชิงพุทธ**” บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุนอุดหนุนการวิจัย จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจาปี งบประมาณ ๒๕๕๙.

หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “**การสร้างระบบการพัฒนาปัญจพละเพื่อพัฒนำสหกรณ์แบบยั่งยืน**” บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุนอุดหนุนการวิจัย จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจาปี งบประมาณ ๒๕๖๐.

หัวหน้าโครงการวิจัยพัฒนาสังคม เรื่อง“**ชุมชนบางวัว : สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน**” บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุนอุดหนุนการวิจัย จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจาปี งบประมาณ ๒๕๖๑

ผู้ร่วมวิจัย ชื่อแผนงาน **“การพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมด้วยกระบวนการ Bio Feedback”** โครงการวิจัยระหว่าง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล

<u>ผลงาน บทความทางวิชาการ</u>

๑. **อุทกภัย: พุทธบูรณการเพื่อการบริหารจัดการน้ำที่พึงประสงค์ในสังคมไทย**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๘ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองพุทธชยันตี ๒๖๐๐ ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า.

๒. บทความ นำเสนอผลงานทางวิชาการ **ในการประชุมวิชาการระดับชาติ** ครั้งที่ ๓ “พุทธบูรณาการกับการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน” จัดโดย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **วิทยาเขตขอนแก่น**

๓. ผ่านการคัดเลือก บทความ นำเสนอผลงานทางวิชาการในการประชุม สมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย ประจาปี ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๒๐ หัวข้อนาเสนอ **“จริยศาสตร์ในวิถีชีวิตพยาบาลในโลกปัจจุบัน” วารสารสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย**

๔. บทความ “พุทธวิธีสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพ” Mahachulalongkornrajavidyalaya University The1st MCU International Academic Conference
“Buddhism and World Crisis” 29 th May 2015

๕. Mahachulalongkornrajavidyalaya University The 2 nd MCU International Academic Conference “Buddhist Path to World Peace” 19 May 2016

๖. นำเสนอโปสเตอร์ ผลงานทางวิชาการ **ในการประชุมวิชาการระดับชาติ** ครั้งที่ ๑ จัดโดย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ **“กระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมความเข้มแข็งทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพ”** ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐

๗. บทความ**“การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพ : ตัวแบบเชิงพุทธ”** วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ฉบับพิเศษ ตีพิมพ์ ในงานสัมมนาวิชาการระดับนานาชาติ

๘. บทความ**“การสร้างระบบการพัฒนาปัญจพละเพื่อพัฒนาสหกรณ์แบบยั่งยืน”** นำเสนอผลงานวิชาการ**ในการประชุมวิชาการระดับชาติ** ครั้งที่ ๑ จัดโดย **วิทยาลัยสงฆ์นครพนม หน้า ๓๕**

๙. บทความ **“สะท้อนภาพนักการเมืองในมุมมองพระพุทธศาสนา”** นำเสนอบทความวิชาการ **ในการประชุมวิชาการระดับชาติ** ครั้งที่ ๑ จัดโดย **วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ หน้า ๑๘**

๑๐.บทความ **กำเนิดและพัฒนาการแม่ชีไทย** The Origin and Development of Thai Maechee
ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม พระมหาสันติ ธีรภทฺโท.ดร ดร.อรชร ไกรจักร์ วิทยาสงฆ์นครจังหวัดน่าน

๑๑.บทความ **วิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ** An Analytical Study of the Reasons for Renunciation of Prince Siddhattha ทพญ.วิไล สุริยาแสงเพ็ชร์ พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, รศ.ดร. และ ดร.อรชร ไกรจักร์

บริการวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

<u>ครั้งที่ ๑/๒๕๕๘</u> จัดโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “เทคนิคการเขียนวิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการ” เพื่อส่งเสริมศักยภาพนิสิตบัณฑิตให้เป็นแหล่งเรียนรู้เทคนิคการเขียนวิทยานิพนธ์และการวิจัยองค์ประกอบที่ ๖ ได้ความสนใจมีผู้ร่วมสัมมนา ๔๑ รูป/คน

<u>ครั้งที่ ๒/๒๕๕๘</u> จัดโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “เทคนิคการเขียนวิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการ” เพื่อส่งเสริมศักยภาพนิสิตบัณฑิตให้เป็นแหล่งเรียนรู้เทคนิคการเขียนวิทยานิพนธ์และการวิจัยองค์ประกอบที่ ๖ ได้ความสนใจมีผู้ร่วมสัมมนา ๒๙ รูป/คน

<u>ครั้งที่ ๓/๒๕๕๘</u> จัดโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “คุณธรรม...จริยธรรม...ผู้นำสหกรณ์ออมทรัพย์ ร่วมกับ ๓ องค์กรหลัก (๑) สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ (๒) บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๓) มูลนิธิสำโรงรวมใจ ได้รับความสนใจมีผู้ร่วมสัมมนา ๓๙ คน

การศึกษาดูงานต่างประเทศ

ศึกษาดูงาน พระพุทธศาสนาเถรวาท และ มหายาน ในประเทศ ญี่ปุ่น ไต้หวัน กัมพูชา พม่า เวียดนาม เกาหลีใต้ อินเดีย ลาว ศรีลังกา และ สหรัฐอเมริกา

ตำแหน่งทางสังคม

๒๕๕๙ ถึงปัจจุบัน รองประธานสหกรณ์เครือข่าย ขบวนการสหกรณ์ จังหวัดสมุทรปราการ

๒๕๕๙ ถึงปัจจุบัน รองประธานสันนิบาตจังหวัดสมุทรปราการ

๒๕๕๗ ถึง ปัจจุบัน อาจารย์พิเศษ ประจำบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา (พ.ธม.)

๒๕๕๗ ถึง ปัจจุบัน ผู้ช่วยเหรัญญิก ที่ปรึกษาคณะกรรมการกำกับดูแลตำรวจ สถานีตำรวจ ต สำโรงเหนือ จ.สมุทรปราการ

๒๕๕๘ – ๒๕๕๙ อนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิองค์กรภาคประชาชนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรปราการ

๒๕๕๙ ถึงปัจจุบัน ที่ปรึกษาชมรมอุตสาหกรรมบางปู สมุทรปราการ

๒๕๕๗ – ๒๕๕๙ เลขานุการคณะกรรมการสหกรณ์เครือข่ายจังหวัดสมุทรปราการ

อดีตนายกสมาคมการบริหารงานบุคคล สมุทรปราการ

ที่ปรึกษาสมาคมการบริหารงานบุคคล สมุทรปราการ

คณะกรรมการบริหารโรงเรียนเทคนิคบริหารธุรกิจกรุงเทพ

คณะกรรมการวิชาการ วิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

วิทยากรบรรยายพิเศษภาครัฐ และ ภาคเอกชน เป็นเวลานานกว่า ๒๕ ปี

รางวัลที่ได้รับ

๒๕๖๑ รับรางวัลเกียรติคุณนานาชาติ ส่งเสริม คนดี มีคุณธรรม เทศกาลวันมาฆบูชา ประเภทรางวัล

บุคคล คนดี มีคุณธรรม ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม สำนักงานพระพุทธศาสนานครปฐม

๒๕๖๐ รับรางวัลเข็มเกียรติคุณ จาก สภามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๕๙ รับรางวัลตาราอวร์ด รางวัลสำหรับคนปลุกหัวใจสังคมด้วย “หัวใจโพธิสัตว์” จากเสถียรธรรมสถาน

๒๕๕๙ บุคคลดีเด่นในขบวนการสหกรณ์ จังหวัดสมุทรปราการ ตำแหน่ง กรรมการผู้จัดการ

๒๕๕๙ -๒๕๖๐ รับทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณ ๒๕๕๙ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕๕๕ รับทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์นิสิตบัณฑิตศึกษา “ธรรมพัฒน์ ”

๒๕๔๙ ศิษย์เก่าดีเด่น โรงเรียนเทคนิคบริหารธุรกิจกรุงเทพ

๒๕๔๔-๒๕๔๕ กรรมการบริหารงานดีเด่น สมาคมการบริหารงานบุคคล สมุทรปราการ

๒๕๓๒ ผู้ปกครองดีเด่น โรงเรียนนวมินทร์ทราชินูทิศสวนกุหลาบวิทยาลัย

๒๕๓๑ คุณแม่ดีเด่น โรงเรียนอนุบาลวัดพิชัยสงคราม สมุทรปราการ

๒๕๒๗-๒๕๒๘ พนักงานดีเด่น โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์

ผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ/ฉายา/นามสกุล **ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

๓. สาขาที่เชี่ยวชาญ พระพุทธศาสนา การสื่อสาร ระเบียบวิธีวิจัย จิตวิทยา

๔. สังกัด-สถานที่ หลักสูตรสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

๕. การศึกษา ๕.๑ ปริญญาตรี บธ.บ. (การโฆษณาและประชาสัมพันธ์) ม.รามคำแหง (๒๕๓๗)

๕.๒ ปริญญาโท ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๕๑)

๕.๓ ปริญญาเอก พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) ม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๗)

๖. **ผลงานทางวิชาการ** (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตำรา)

๖.๑ งานวิจัย

- ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ อ.อนุชา โสภาคย์วิจิตร (๒๕๕๘). **การออกแบบเลขนศิลป์สิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์วัดไทย**. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘.

- ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, และคณะ(๒๕๕๘). **ความหลากหลายทางชาติพันธุ์กับวิถีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษานิสิตประเทศไทยและนิสิต**

กลุ่มประเทศ CLMV ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(ส่วนกลาง). กรุงเทพฯ: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

๖.๒ **บทความทางวิชาการ**

- ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์และคณะ. (๒๕๕๕). **อุทกภัย: พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการน้ำที่พึงประสงค์ในสังคมไทย**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๘ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองพุทธชยันตี ๒๖๐๐ ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า.

- ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์. (๒๕๕๘). **การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามหลักศีล ๕ สำหรับผู้นำ**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิรน์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-มิ.ย.๒๕๕๘).

- ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์. (๒๕๕๘). **ศีล : พุทธวิธีแก้ปัญหาวินัยจราจร**. วารสารมหาจุฬาวิชาการ ปีที่ ๒ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก.

- ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์. (๒๕๕๘). **พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล ๕**. วารสารจิตวิทยา เกษมบัณฑิต ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑.(ม.ค.-มิ.ย.๒๕๕๘) -

๗. **กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา**

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย